

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI**

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ

DOKTORA TEZİ

**HAZIRLAYAN
Saadet Hande ÖZSOY**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kudret GÜVEN**

Ankara- 2010

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DOKTORA PROGRAMI**

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİ

DOKTORA TEZİ

**HAZIRLAYAN
Saadet Hande ÖZSOY**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Kudret GÜVEN**

Ankara- 2010

ONAY

Saadet Hande ÖZSOY tarafından hazırlanan “Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi” başlıklı bu çalışma 08.03.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

.....

Prof. Dr. Rıza AYHAN

İmza

.....

Prof. Dr. Kudret GÜVEN

İmza

.....

Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN

İmza

.....

Doç. Dr. Zarife ŞENOCAK

İmza

.....

Doç. Dr. Cemal OĞUZ

ÖNSÖZ

Doktora tezimizin konusu “Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi” olup bu çalışma ile 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK hükümleri çerçevesinde patent hakkına ilişkin olarak tesis edilebilen bir hukuki işlem türü olan patent lisansı sözleşmesinin borçlar hukuku yönüyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Patent lisansı sözleşmesinin, konusu olan patent hakkının fikri mülkiyet hakları alanındaki ve özellikle sözleşmenin teknoloji transferi aracı olmasına bağlı olarak ekonomik hayattaki önemi nedeniyle bağımsız bir sözleşme türü olarak incelenmesinde fayda görülmüştür. Tez konusuna özellikle devletler özel hukuku ve rekabet hukuku alanında çeşitli çalışmalarda yer verilmiş, ancak 551 sayılı KHK kapsamında bu sözleşmeye ilişkin bağımsız bir inceleme yapılmamıştır. Bu durum, sözleşmenin tez konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Akademisyenliğin meslek değil, hayat tarzı olduğu vurgusuyla bilimsel çalışma sevdasını yüreğime işleyen değerli hocam *Prof. Dr. Rıza AYHAN’a*, bu çalışma sırasında ve üniversiteye başladığım ilk günlerden bu yana kendilerinden çok şey öğrendiğim, örnek aldığım, bana destek veren değerli hocam, tez danışmanım *Prof. Dr. Kudret GÜVEN’e*, bu çalışmayı neticelendirebilme cesaretini kendisine borçlu olduğum değerli hocam *Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN’a*, tezin daha proje aşamasından beri desteğini hiç esirgemeyerek bana güç veren değerli hocam *Doç. Dr. Zarife ŞENOCAK’a*, desteğini dostça sunan değerli hocam *Doç. Dr. Cemal OĞUZ’a* ve özel olarak Gazi Üniversitesi’nin akademik kadrosunda olma şeref ve ayrıcalığını bana layık görerek beni onurlandıran, değerli hocam *Prof. Dr. Kürşat ÜNAL’a* tüm emekleri için, ayrıca, dostça yardımları için Yrd. Doç. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR ve Yrd. Doç. Dr. Dilşad KESKİN’e sonsuz teşekkürü bu vesileyle borç bilirim.

Son olarak, varlıklarından güç aldığım ve yoğun bir mesai ile birlikte yürütülen bu çalışmanın tüm zorluklarına, kendilerine ithaf edebilmek gayesiyle direndiğim anne ve babama, başta kardeşlerim olmak üzere bana güvenen herkese ve özel olarak kendilerinden ödünç aldığım tüm zamanlar için, *Mehmet Atakhan’ım*, *Elif’im*, *Aslı’m* ve sevgili eşim *Sait’e* teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	x

GİRİŞ

KONUNUN TAKDİMİ, SINIRLANDIRILMASI VE İNCELEME PLANI

I. TAKDİM	1
II. SINIRLANDIRMA.....	8
III. İNCELEME PLANI	10

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ İLE TANIMI VE TÜRLERİ

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ	11
A. Önemi	11
B. İşlevleri.....	13
1. Teknoloji Transferi Sağlama İşlevi	14
2. Ekonomik Yönden İşlevi.....	15
3. Teşebbüslerin Ekonomik Güç Birliğine Gitmeleri Yönünden İşlevi	16
4. Piyasada Hâkimiyet Kurma İşlevi	17
5. Sulh İşlevi.....	18
6. Tazminat Belirleme İşlevi	19
II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TANIMI.....	19
A. Genel Olarak Lisans Sözleşmesi	20
B. Patent Lisansı Sözleşmesinin Tanımı	26

III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ.....	28
A. Kullanım Şekline Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri	31
1. Geliştirme ve Yeniden Yapma Lisansı	31
2. Üretim Lisansı	32
3. Montaj Lisansı	34
4. Kullanma Lisansı	34
5. İthal Lisansı - İhraç Lisansı.....	35
6. Satış Lisansı.....	36
B. Yöre İle Sınırlı Patent Lisansı Sözleşmeleri	36
C. Süre İle Sınırlı Patent Lisans Sözleşmeleri	38
D. Kişiyeye Bağlı – İşletmeye Bağlı Patent Lisans Sözleşmeleri	39
E. Teknik Olarak Sınırlanmış Patent Lisansı Sözleşmeleri.....	40
F. Nicelik Bakımından Sınırlanmış Patent Lisansı Sözleşmeleri	41
G. Lisans Bedelinin Saptanış Şekline Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri.....	41
1. Parça Lisansı	41
2. Götürü Lisans	42
3. Karışık Lisans.....	43
H. Lisansın Doğan Hakkın İçeriğine Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri	43
1. Basit Lisans Sözleşmesi.....	44
2. İnhisarî Lisans Sözleşmesi.....	45
I. Tarafların İradeleri Açısından Patent Lisansı Sözleşmeleri	48
1. İsteğe Bağlı Lisans Sözleşmesi (Sözleşme Lisansı)	48
2. Zorunlu Lisans.....	49
a. Genel Olarak.....	49
b. Zorunlu Lisansın Öngörüldüğü Haller	52
c. Zorunlu Lisans Verilme Usulü	53
d. Zorunlu Lisansın Özellikleri.....	55

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ VE HUKUKÎ NİTELİĞİ İLE KURULMASI VE UNSURLARI

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ	57
A. İsimli Sözleşme Olması	58
B. Patent Lisansı Sözleşmesinin Kullanılma Sözleşmesi Olması.....	62
C. Kural Olarak İvazlı ve Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması	63
D. Sürekli Borç İlişkisi Kuran Bir Sözleşme Olması	65
E. Borçlandırıcı İşlem (Taahhüt Muamelesi) Niteliğinde Olması.....	66
F. Lisans Sözleşmesi ile Lisans Alanın Kazandığı Lisans Hakkının Şahsî Hak Niteliğinde Olma Özelliği.....	70
1. Patent Lisansı Sözleşmesine Konu Hakkın Niteliği	71
2. Lisans Hakkının Niteliği	72
3. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Kendi Görüşümüz.....	75
II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKÎ NİTELİĞİ	77
A. Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesinin Hukukî Niteliği Hakkındaki Görüşler	78
1. Kira Sözleşmesi Görüşü	78
a. Adi Kira Sözleşmesi Görüşü	79
b. Hasılat (Ürün) Kirası Sözleşmesi Görüşü.....	81
2. Satım Sözleşmesi Görüşü.....	83
3. Adi Ortaklık Sözleşmesi Görüşü.....	85
4. İntifa Sözleşmesi Görüşü	86
5. Karma İçerikli Sözleşme Görüşü	88
6. Franchise Sözleşmesi Görüşü	88
7. Kendine Özgü (Sui Generis) Sözleşme Görüşü	89
B. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Kendi Görüşümüz	91
C. Sözleşmeye Uygulanacak Hükümler	93

III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI	95
A. Genel Olarak.....	95
B. Lisans Verme Teklifi Halinde Sözleşmenin Kurulması.....	97
C. Sözleşmenin Kurucu Unsurları	100
1. Tarafları.....	100
a. Lisans Sözleşmesinde Taraflar	100
(1) Lisans Veren	101
(2) Lisans Alan.....	102
b. Alt Lisans Sözleşmesinde Taraflar	102
2. Tarafların Karşılıklı İrade Beyanlarının Uygunluğu.....	104
a. Patent Lisansı Sözleşmesinin Esaslı Unsurları	105
(1) Patent Lisansı Sözleşmesinin Konusu	107
i. Patentten Doğan Hakkın Özellikleri.....	109
ii. Patentten Doğan Hakkın Kapsamı.....	110
(2) Lisans Bedeli.....	112
b. Patent Lisansı Sözleşmesinin Talî Unsurları.....	115
D. Patent Lisansı Sözleşmesinin Şekli ve Tescili	119

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

I. GENEL OLARAK SÖZLEŞME İLİŞKİSİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER	124
II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER	130
A. Lisans Verenin Yükümlülükleri	130
1. Lisans Verenin Edim Yükümlülükleri	132
a. Patentten Doğan Hakları Lisans Alanın Kullanımına Sunma Yükümlülüğü.....	133

(1) Lisans Konusu Hakkın Varlığını ve Geçerliliğini	
Garanti Yükümlülüğü	133
i. Patent Başvurusu Yapılmadan Önce Lisans	
Sözleşmesi Yapılmışsa	134
ii. Patent Başvurusu Yapılmış Fakat Henüz	
Patent Verilmemişse	135
iii. Patent Sonradan Hükümsüz Kalmışsa	137
(2) Lisans Konusu Hakkın Teknik Değerine ve	
Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceğine	
İlişkin Garanti Yükümlülüğü	138
b. Patentten Doğan Hakkın Kullanımının Devamını ve	
Beklenen Yararlanmayı Sağlama Yükümlülüğü	139
c. Lisans Konusunu Kullanma ve Daha Sonra	
Lisans Verme İle İlgili Yükümlülükleri	141
d. Patent Hakkından Vazgeçmeme Yükümlülüğü	142
2. Lisans Veren Yan Yükümlülükleri	144
a. Lisans Konusu Patent Devamını Sağlamaya	
İlişkin Yükümlülüğü	145
b. Patent Başvurusunda Bulunma Yükümlülüğü	146
c. Teknik Gelişme ve İyileşmeleri Haber Verme Yükümlülüğü	146
d. Teknik Eleman Gücünü, Lisans Alanın Yararına	
Kullandırma Yükümlülüğü	147
e. Rekabet Etmeme Yükümlülüğü	147
f. Marka Lisansını Lisans Alana Verme Yükümlülüğü	148
g. Mal Teminine İlişkin Bilgi Verme Yükümlülüğü	148
h. Patent İhlallerinde Takip Yükümlülüğü	149
ı. Lisans Alanı Diğer Lisans Alanlara Karşı Koruma Yükümlülüğü ..	150
i. Güven İlişkisinden Doğan Diğer Yan Yükümlülükleri	150
3. Zorunlu Lisans Veren Yükümlülükleri	151
B. Lisans Alanın Yükümlülükleri	152
1. Lisans Alanın Edim Yükümlülükleri	152
a. Lisans Bedelinin Ödenmesi Yükümlülüğü	152

b. Lisans Konusunu Sözleşmeye Uygun Kullanma	
Yükümlülüğü	154
(1) Kullanma Yükümlülüğü	154
(2) Sözleşmeye Uygun Kullanma Yükümlülüğü	157
c. Hesap Verme Yükümlülüğü	159
d. Reklam Yapma Yükümlülüğü	160
2. Lisans Alanın Yan Yükümlülükleri	160
a. Sadakat Yükümlülüğü (Saldırmazlık Anlaşmasından	
Doğan Yükümlülük)	161
b. Lisans Sözleşmesi ile Edinilen Hakları İzinsiz Genişletmeme	
Ve Bu Hakları Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü	162
c. Patent İhlallerini Hak Sahibine Bildirme Yükümlülüğü	164
d. Dava Açma Yükümlülüğü	165
e. Teknik Gelişme ve İyileşmeleri Haber Verme Yükümlülüğü	167
f. Lisans Verenden Mal Sağlama Yükümlülüğü	167
g. Basit Lisans Alanın Lisans Veren Patenti Kullanmasına	
Katlanma Yükümlülüğü	168
h. Lisans Alanın Alt Lisans Alanı Doğan Yükümlülüğü	168
ı. Fiyat Belirlemede Lisans Verene Bağımlılık Yükümlülüğü	168
i. Lisans Alanın Diğer Yan Yükümlülükleri	169
3. Zorunlu Lisans Alanın Yükümlülükleri	169

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERME NEDENLERİ	171
A. Sürenin Bitmesi Nedeniyle Sona Erme	172
1. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi	172
2. Sözleşme Konusu Hakkın Sona Ermesi	174

B. Sürenin Bitmesinden Önce Sona Erme.....	176
1. Sözleşmede Geçersizlik Nedeni Bulunması Nedeniyle Sona Erme ...	176
a. Patent Lisansı Sözleşmesinin Geçersizlik Sebepleri.....	176
(1) Sözleşme Yapma Ehliyetinin Bulunmaması	177
(2) Sözleşme Konusunun Hukuka ve Genel Ahlaka Aykırı Olması	177
i. Hukuka Aykırılık	178
ii. Ahlaka Aykırılık.....	180
(3) Sözleşme Konusunun Objektif Olarak İmkânsız Olması	182
i. Sözleşme Konusu Hakkın Mevcut Olmaması	184
aa. Sözleşmenin İcrasına Hiç Başlanmamışsa	185
bb. Patent Hakkı Mevcut Olmadığı Halde İfa Hareketlerine Başlanmışsa	187
ii. Sözleşme Konusu Hakkın Görünürde (Şeklen) Mevcut Olup Sözleşmenin Devamı Sırasında Hükümsüz Kalması.	188
(4) Taraf İradelerinin Sakatlanmış Olması	190
b. Geçersizlik Sebeplerine Bağlanan Yaptırım.....	192
(1) Genel Olarak Geçersizlik.....	192
i. Butlan (Kesin Hükümsüzlük)	192
ii. İptal (İptal Kabiliyeti).....	193
iii. Eksiklik	194
(2) Geçersizlik Kavramının Fesih ve Dönme Kavramlarından Ayrılması	194
(3) Patent Lisansı Sözleşmesinde Geçersizliğin Yaptırımı	195
i. Tam butlan	196
ii. Kısmî butlan	196
2. Tarafların İradesiyle Fesih.....	197
3. Haklı Nedenle Fesih	198
4. Sözleşmeden Dönme	200
C. Diğer Nedenlerle Sona Erme	202
1. Taraflardan Birinin Ölümü	203
2. Taraflardan Birinin İflası	204
3. İşlem Temelinin Çökmesi	206

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN

SONUÇLARI.....	208
A. Sözleşme Konusunu Kullanmama ve Üretimi Sona Erdirme	
Yükümlülüğü.....	209
B. Belgelerin Geri Verilmesi Yükümlülüğü	210
C. Tanıtma ve Takdim Şekline İlişkin Yükümlülükler	210
 SONUÇ.....	 211
KAYNAKÇA	225
ÖZET	243
ABSTRACT.....	245

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
bkz.	: bakınız
Batıder	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
EAÜİBFD	: Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
EIPR	: European Intellectual Property Review
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
IIC	: International Review of Industrial Property and Copyright Law
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
İÜHFD	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m	: madde
MHAD.	: Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
MK.	: Medeni Kanun
No	: Numara
PFMKT	: Patent ve Faydalı Model Kanun Taslağı
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
Y.	: Yargıtay

GİRİŞ

KONUNUN TAKDİMİ, SINIRLANDIRILMASI VE İNCELEME PLANI

I. TAKDİM

Türk Hukuku'nda, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin¹ "Hak Tesisi" başlıklı 86 ncı maddesinde, patent başvurusu veya patentin başkasına devredilebileceği, miras yolu ile intikal edebileceği, rehin edilebileceği ve kullanma hakkının lisans konusu olabileceği öngörülmektedir². 551 sayılı KHK'nin "Sözleşmeye Dayalı Lisans" başlıklı 88 inci maddesinde ise, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının, millî sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde lisans sözleşmesine konu olabileceği belirtilmektedir³.

Bu düzenlemelerden anlaşıldığı üzere, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının lisans sözleşmesi ile üçüncü kişilere devredilmesi mümkündür. Bahsedilen bu sözleşme, çalışma konumuzu oluşturan patent lisansı sözleşmesidir.

¹ 27.06.1995 T. ve 22326 S.ı RG.'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bundan sonra "551 sayılı KHK" olarak ifade edilecektir.F

² 551 sayılı KHK'nin değiştirilmesine ilişkin Patent ve Faydalı Model Kanun Taslağı (PFMK Taslağı) gündemde olup bu Taslağın "Hak Tesisi" başlıklı 65 inci maddesinde, yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak patent başvurusu veya patentin hacze konu olabileceği de öngörülmektedir.

³ Patente ilişkin diğer ulusal düzenlemeler, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şekli Gösterir Yönetmelik (RG. T. 05.11.1995, S. 22454) ile Avrupa Patentlerinin Verilmesi ile İlgili Avrupa Patent Sözleşmesinin Türkiye'de Uygulama Şekli Gösterir Yönetmelik'tir. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak ülkemizin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar arasında "Sınâî Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi", "Patent İşbirliği Antlaşması" ve "Avrupa Patentlerinin Verilmesi İle İlgili Avrupa Patent Sözleşmesi" gibi düzenlemeler de yer almaktadır. Feyzan Hayal Şehirali: **Patent Hakkının Korunması**, Ankara, 1998, s. 29 vd; Francis Gurry: "The World Intellectual Property Organization and the Patent Cooperation Treaty - Dünya Fikri Haklar Organizasyonu ve Patent İşbirliği Antlaşması (Çeviri)", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 12-13. X.1992, s. 18 vd.

Patent lisansı sözleşmesi esas itibariyle, teknik veya endüstriyel bir buluş için patent hakkı elde eden kişinin sahip olduğu inhisarî nitelikteki kullanma hakkını üçüncü kişilere yayabilmesini sağlamaktadır.

Dolayısıyla patent lisansı sözleşmesinin konusunu “patent”, patentin konusunu da “buluş” oluşturmaktadır. 551 sayılı KHK m. 1/II’de, bu KHK ile sınaî hak tesisine uygun buluşların patent (veya faydalı model belgesi) verilerek korunmasının amaçlandığı belirtilmektedir⁴. Patent konusunu buluş olmakla birlikte, 551 sayılı KHK’de buluş kavramı tanımlanmamış, patent verilebilirlik şartları düzenlenmiştir⁵. 551 sayılı KHK m. 5’te, patent verilerek korunacak buluşlar, “*Yeni, tekniğin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir buluş*” olarak nitelendirilmiştir. Genel olarak buluş, insan zekâsının ürünü olan, özel, teknik bir sorunun çözümünü sağlayan yenilik unsuru taşıyan fikir olarak tanımlanabilir⁶.

Buluş, maddî varlığa sahip olmayıp soyut nitelikte bir fikrî üründür⁷. Gayri maddî mal niteliğinde bir fikir ürünü olan buluş üzerinde fikrî mülkiyet

⁴ 551 sayılı KHK’de “sınaî hak” kavramının kullanıldığını görmekteyiz. PFMKTaslağı m. 1/II’de bu kavram kullanılmıştır.

⁵ PFMKTaslağı’nın “Patentlenebilir Buluşlar” başlıklı 5 inci maddesinde de buluş tanımı yapılmamıştır. Yürürlükten kalkan İhtira Beratı Kanunu’nda da buluşa ilişkin bir tanım verilmemiş idi. İhtira Beratı Kanunu’nun 1 inci ve 2 nci maddeleri dikkate alınarak buluşun, sanayide ve zanaatta yararlanılması mümkün olan ve yeniden bulunan her netice, eser ve usul olarak tanımlanabileceği, ancak bu yasa kapsamında benimsenen bu tanımın da, patent bağlanabilir nitelikteki buluşların temel unsurlarıyla ilgili olduğu belirtilmektedir. Ernst E. Hirsch: **Fikrî ve Sınaî Haklar**, Ankara, 1948, s. 77-78; Nuşin Ayiter: **İhtira Hukuku**, Ankara, 1968, s. 30; Ali Necip Ortan: **İşçi Buluşları Hukuku (BK. m. 336)**, İzmir, 1987, s. 41; M. K. Dericioğlu: **Sınaî Haklar, C. I, Yasal Düzenlemeler**, Ankara, 1995, s. 50.

⁶ Bu fikir, ürüne veya usule ilişkin olabilir. Türk Hukuku’nda 551 sayılı KHK m. 84 ile usul patenti ve ürün patenti ayrımı benimsenmiş bulunmaktadır. Buluş, yeni bir ürünse, koruma altına alınan, hangi usulle gerçekleştirilmiş olursa olsun patentte tarif edilen bu üründür ve “ürün patenti” olarak adlandırılır. Eğer patent ürünün üretilmesi için geliştirilen bir usule verilmişse koruma kapsamında olan bu usuldür ve “usul patenti” olarak adlandırılır. Bkz. M. A. Balta: “Sınaî Haklar ve Sanayileşme”, **Sınaî Mülkiyetin Korunması ve Türkiye’deki Gelişmeler Hakkında Dünya Fikrî Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Sempozyumu**, Ankara, Haziran 1995, s. 1 vd.; M. K. Dericioğlu: **ASIAD Patent Raporu**, ASIAD Özel Yayını, No: 6, s. 16; R. Benko: “Intellectual Property Rights and The Uruguay Round” **The World Economy**, Vol. 11, No: 2 (1988), s. 217; WIPO: **Licensing Guide For Developing Countries**, Geneve, 1977, s. 27.

⁷ Ünal Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 2002, s. 6-7. Bu nedenle buluş da gayri maddî mal olarak nitelendirilebilir. Biz de çalışmamızda, bu anlatılanlar çerçevesinde bir fikir ürünü olan buluşu, “gayri maddî mal” olarak niteleyeceğiz.

hakkı söz konusudur⁸. Bu nedenle, insan aklının, yani fikrin ürünü olan buluş, patent hukuku ile fikrî mülkiyet hukukunun ortak paydasını oluşturmaktadır⁹.

Türk Hukuku'nda "fikrî mülkiyet" veya "fikrî ve sınaî mülkiyet" terimleri aynı anlama gelmekte olup kapsam açısından bu terimler arasında fark bulunmamaktadır¹⁰. Doktrinde, "fikrî ve sınaî mülkiyet" teriminin fikrî mülkiyet kısmının, "fikir ve sanat eserleri"ni başka bir deyiş ile "telif hakları"nı ifade ettiği; sınaî mülkiyet¹¹ kısmının ise, "patent, marka, ticaret unvanı, faydalı model, endüstriyel tasarım, menşe ve mahreç işaretlerini" kapsadığı şeklinde yapılan ayırım¹² günümüzde önemini yitirmiştir¹³. Zira, sadece fikir ve sanat eserlerinde değil, patent ve faydalı modeller üzerinde de fikrî ürün olduğu gibi, fikir ve sanat eserleri alanının da sanayileştiği kabul edilmektedir¹⁴.

Fikrî mülkiyet terimindeki "fikrî" sözcüğü, konuyu değil, mülkiyetin türünü anlatmak üzere kullanılmaktadır. Fikrî olan mülkiyet olup bu mülkiyet MK. m. 638'deki mülkiyetten farklıdır. Türk Hukukunda sadece maddî şeyler eşya¹⁵

⁸ K. F. Beier: "Exclusive Rights, Statutory Licenses and Compulsory Licenses in Patent and Utility Model Law", IIC, C. 30, S. 3, 1999, s. 162 vd. Adem Aslan: **Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Fikrî Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli)**, İstanbul, Beta, 2004, s. 11 vd. ; Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 4. Geniş anlamda fikrî mülkiyet hukukunun konusuna, fikrî ürünleri içeren fikir ve sanat eserleri, patentler, faydalı modeller ve endüstriyel tasarımlar dışında, fikrî ürün niteliği taşımayıp sadece ayırdedici vasfa sahip markalar, ticaret unvanları, işletme adları ve başka işaretler de girmektedir. Bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 1-2. Fikrî mülkiyet hukukunu oluşturan ve fikrî ürün niteliği taşıyan ve taşımayan bu unsurların ortak özelliği, maddî varlıklarının olmamasıdır. Ayşe Odman: **Fikrî Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara, 2002, s. 37.

⁹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 4.

¹⁰ Gülören Tekinalp/Ünal Tekinalp: **Katkıda Bulunanlar**; Atamer, Yeşim, Oder Bertil Emrah, Okutan Gül: **Avrupa Birliği Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, 2000, s. 681.

¹¹ Sınaî mülkiyet haklarının Türkiye'de ilk olarak 1297 tarihli İhtira Beratı Kanunu Muvakkatı ile ortaya atıldığı hususunda bkz. Etem D. Deriş: "Türkiye'de Sınaî Mülkiyet Hakları", **İstanbul Sanayi Odası Dergisi**, S. 16, 1967, s. 20-23; Tuğba Başaran: "Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Fikrî ve Sınaî Mülkiyet Hakları", **İKV Dergisi**, S. 161, İstanbul, Mayıs 2000, s. 2.

¹² Nuşin Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara, 1972, s. 3-5; Ayiter: **İhtira**, s. 1; Halil Arslanlı: **Fikrî Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri**, İstanbul, 1954, s.1; Şafak N. Erel: **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Ankara, 1988, s. 5-6.; Benko: **a.g.m.**, s. 217.

¹³ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 3.

¹⁴ Tekinalp/Tekinalp: **Avrupa Birliği**, s. 682.

¹⁵ "Hukukî anlamda eşya, kişilerin üzerinde hâkimiyet kurabildikleri, maddî varlığı olan, belli sınırlara sahip, kişisel olmayan şeylerdir.". Bu tanımdan hareketle hukukî anlamda eşyanın unsurları, maddî olma, üzerinde hâkimiyet kurulabilme, kişisel olmama, belli sınırlara sahip olma olarak sayılmaktadır. Maddî varlığı olmayan fikrî hakların, eşya olmadığından aynı hakka konu olmayacağı da belirtilmektedir. Turhan Esener/Kudret Güven: **Eşya Hukuku**, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, Yetkin, 2008, s. 37. Doktrinde hukukî anlamda eşya için benzer bir tanım,

olup soyut nitelikteki fikrî ürün eşya olmadığı halde¹⁶, bu terimdeki “mülkiyet” sözcüğü, fikrî ürün üzerindeki mutlak hakkın özel inhisarî niteliğini belirtmektedir¹⁷.

Bu çerçevede “fikrî mülkiyet hakkı”, bir fikrî mülkiyet konusu üzerindeki mutlak nitelikli haktır¹⁸. Bir diğer ifade ile, fikrî mülkiyet hakları üst başlığı, insan beyninin düşüncesinin ürünü olan gayri maddî mallar¹⁹ üzerindeki mutlak hâkimiyeti ifade etmektedir²⁰. Patent, marka, faydalı model, endüstriyel tasarım, coğrafi işaretler, faydalı modeller, entegre devre topografyaları, ticaret unvanı, işletme adı, bilgisayar programları dahil fikir ve sanat eserleri fikrî mülkiyet hukukunun konusuna girmektedir²¹.

Yargıtay da patent hakkı ile benzer nitelikte bir mutlak hak olan marka hakkına ilişkin bir kararında²², gayri maddî mallar üzerindeki marka hakkının mutlak hak niteliği taşıdığı, ekonomik bir değer olarak malvarlığına dahil olduğu ve hukukî işlemlere konu olabileceği hususlarına yer vermiştir.

Fikrî mülkiyet hukukunun konusunu oluşturan fikrî ürünlerin maddî varlıkları bulunmamaktadır²³. Fikrî ürün maddî varlığa sahip olmayıp soyut

“Üzerinde ferdi hâkimiyet kurulabilen, ekonomik değer taşıyan, kişi dışındaki cismani varlıklar” şeklinde yapılmıştır. Bkz. M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir: **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 11. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2006, s. 6.

¹⁶ Ernst E. Hirsch: **Hukukî Bakımdan Fikrî Say II**, İstanbul, İktisadî Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943, s. 3; Saibe Oktay Özdemir: “Fikrî Nitelikteki Sınai Değerler Üzerindeki Haklar”, **Prof. Dr. Ergun ÖZSUNAY’a Armağan**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2004, s. 572.; Oğuzman/Seliçi/Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 6.

¹⁷ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 5.

¹⁸ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 4.

¹⁹ Kırca, bu gayri maddî malların sınırlı oluşundan bahsetmektedir. Bkz. Çiğdem Kırca: **Franchise Sözleşmesi**, Ankara, 1997, s. 81; Ancak Tekinalp, haklı olarak, fikrî ürünlerdeki teknik gelişmenin sınırlamaya imkân vermeyeceğini belirtmektedir. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 4.

²⁰ Serap Keskin: **Fikrî (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması**, Ankara, 2003, s. 17 vd.; Bahadır B. Erdem: **Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, 2. Bası, İstanbul, 2002, s. 10.

²¹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 3.

²² Y. 11. HD. T. 09.04.2001, E. 2001/844, K. 2001/3429 S.’lı kararı. Aynı yönde bkz. Y. 11. HD. T. 03.05.2001, E. 2001/752, K. 2001/3930 S.’lı kararı (www.kazanci.com.tr/01.01.2009).

²³ Maddî varlığı bulunmayan fikrî ürünün, maddî varlığı bulunmayan elektrik, atom enerjisi gibi diğer gayri maddî değerlerden farkı fikrî ürünü ortaya çıkaran düşünsel çabanın diğerlerinde bulunmamasıdır. Bkz. Odman: **a.g.e.**, s. 37, dn. 3. İsviçre hukukunda, fikrî mülkiyet hukukunun “gayri maddî mallar hukuku” olarak tanımlandığı hususunda Bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 2.

niteliktedir²⁴. Doktrinde fikrî mülkiyet hukukunun konusu olan fikir ürünlerinin gayri maddî mallardan²⁵ olduğu çoğunlukla kabul edilmektedir²⁶. Soyut nitelikteki fikrî ürünlerin eşya olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bunlar, eşyadan farklı olarak kullanılmakla tükenmeyen değerlerdir²⁷. Fikrî ürünün bir eşya üzerinde somutlaşması onun soyutluk niteliğini ortadan kaldırmaz²⁸. Fikrî ürün eşya olmadığından, üzerinde mülkiyet ve klasik anlamda zilyetlik söz konusu olmayacaktır. Buna bağlı olarak MK.'nın zilyetliğe ilişkin hükümlerinin fikrî ürünler için uygulanması mümkün değildir²⁹. Yargıtay da marka hakkına ilişkin bir kararında bunların maddî varlığı bulunmaması nedeniyle fikrî ürünler üzerinde zilyetlik kurulabileceğini kabul etmemiştir³⁰. Fikrî ürünler üzerindeki haklar, mutlak hakların sahibine verdiği yetkiler nedeniyle aynî haklara benzemekle birlikte, bu ürünler aynî hak konusu da olmazlar³¹.

²⁴ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 6-7.

²⁵ Gayri maddî mal, MK.'da düzenlenen menkul ve gayri menkul malların dışında, yaratıcı insan zekasının ürünü olup, üzerinde cisimlendiği maddî mallardan ayrı bir hukukî varlığa ve iktisadî değere sahip olan mallardır. Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 4. Ayiter, el ile tutulan göz ile görülen cismani mallar gibi gayri maddî mallara da hukuk düzenince hak objesi olma niteliği tanındığını belirtmektedir. Bkz. Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 4, dn. 5.

²⁶ Ayiter: **İhtira**, s. 1; Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 4, Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 4; Odman: **a.g.e.**, s. 37; Erdem: **a.g.e.**, s. 136. Tahir Saraç: **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara, 2003, s. 37; Bilge Öztan: **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Ankara, 2002, s. 70; A. Ataay: **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, Birinci Yarım**, 3. Bası, İstanbul, 1981, s. 381; Zahit İmre: **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, 1980, s. 254-255; Mustafa Ateş: **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, 2003, s. 98; Fikrî ürünler için gayri maddî mal teriminin kullanılmasının yerinde olmadığı görüşü için bkz. Özdemir: "Fikrî Nitelikteki...", s. 571 vd.

²⁷ Odman: **a.g.e.**, s. 37.

²⁸ Yazar, buradaki soyutluğun Medeni hukuk ile borçlar ve kıymetli evrak hukukundaki soyutluktan farklı olduğunu belirtmektedir. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 5.

²⁹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, **a.g.e.**, s. 5-6. Yazara göre, burada zilyetliğin yerine bir anlamda "kullanma" geçer.

³⁰ Yargıtay 11. HD. 09.03.200 T. ve 8623/2232 S.'lı kararına göre, "Öncelikle belirtmek gerekir ki, marka ve ayırt edici işaretler maddî bir varlığa sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle yani bir eşya niteliğini haiz olmadığından zilyetliğe de konu olamazlar. Bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 68, Sabih Arkan: **Marka Hukuku, C. II**, Ankara, AÜHF Yayın No: 533, 1998, s. 1 vd. Bunun sonucu olarak da üzerinde zilyetlik oluşturulabilen menkullerden sayılması da mümkün değildir. Bkz. Şirin Aydınçık: **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul 2006, s. 5, dn. 15.

³¹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 7; Ateş: **a.g.e.**, s. 101.

Gayri maddî mal niteliğinde bir fikir ürünü olan buluş üzerindeki fikrî mülkiyet hakkı da sahibine inhisarî nitelikte yararlanma hakkı sağlayan mutlak hak³² niteliğindeki patent hakkıdır³³.

Patent lisansı sözleşmesinin konusunu oluşturan patent³⁴, iki anlamda kullanılmaktadır. “Dar anlamda patent”, buluşu belgeleyen maddî unsur ifade eder³⁵. Bu yönden patent, teknik alandaki veya endüstri alanındaki bir buluşun sahibine, resmî bir organ tarafından verilen ve bu buluşun belirli bir süre kendisinin izni olmaksızın başkalarınca kullanılmasını (özellikle buluşun üretimi, kullanımı, satımı ve ithali işlemlerini) engelleme yetkisini sağlayan bir belgedir³⁶.

“Geniş anlamda patent” ise, bir yandan sahibine bir buluş üzerinde ekonomik yararlanma ve başkalarının yararlanmasını menetme yetkilerini sağlayan devlet tarafından bahşedilen mutlak hakkın kendisi, diğer yandan da bu hakkı kanıtlayan belgedir³⁷. Bu yönüyle patent kavramı, patent hakkını da içine alır ve genel olarak hukuk düzeninin buluş sahibine tanıdığı hukukî

³² “Hak” kavramı, “hukuken korunan ve yararlanılması hak sahibinin iradesine bırakılan menfaatler” şeklinde tanımlandıktan sonra, özel hukuk tarafından hukuk şujesine tanınan hukukî yetki olarak açıklanabilen özel haklar, niteliklerine göre (ileri sürülebileceği çevre açısından) birinci derecedeki haklar (iktidar hakları) ve ikinci derecedeki haklar (düzenleme hakları) olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci derecedeki haklar da mutlak ve nisbî haklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Mutlak haklar, hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen haklar olup, hak sahibine kişi veya mal üzerinde inhisarî yetkiler sağlamaktadır. Hak sahibine maddî mallar üzerinde yetki sağlayan haklar aynî hak iken, gayri maddî mallar üzerinde yetki sağlayan haklar fikrî mülkiyet hakkıdır. Bkz. Öztan: **a.g.e.**, s. 69-70.

³³ Beier: “Exclusive Rights...” s. 251; Aslan: **a.g.e.**, s. 11 vd.; Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 4.

³⁴ Latince “patere” sözcüğünden türeyen patent kelime anlamı “açık olma, açıklanmış olma”dır. Bkz. Ali Necip Ortan: **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, 1979, s. 15; Nevzat Yosmaoğlu: **Dünyada ve Türkiye’de Patentler Know How’lar Markalar**, Ankara, 1978, s. 1; Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO)’nın tanımına göre “Patent; bir devlet dairesince (ya da birçok ülke adına hareket eden bölgesel bir ofis tarafından) talep üzerine verilen, bir buluşu tanımlayan ve patentli buluşun sadece patent belgesi sahibinin yetkisiyle işlenebilmesine (imal, kullanma, satım, ithal) imkân sağlayan hukukî bir durum yaratan dokümandır.”. Bkz. WIPO: **a.g.e.**, s. 27; Doktrinde Ayiter, patenti “teknik bir ilerleme meydana getiren ve bir netice halinde somutlaşmış fikir” olarak tanımlamaktadır. Bkz. Ayiter: **İhtira**, s. 31.

³⁵ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 25.

³⁶ A. Lewis: **Principles Of Contract European Commercial Law**, 1992, s. 173; Ayrıca bkz. TPE : “Patent Nedir?” (erişim: <http://www.turkpatent.gov.tr/sorucevap/brosurler/patent.htm>, 01.01.2009), s. 1.

³⁷ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 447; Cahit Suluk/Ali Orhan: **Uygulamalı Fikrî Mülkiyet Hukuku C. II**, Ankara, 2005, s. 10; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 25.

korunma durumunu anlatır³⁸. Çalışmamız kapsamında da “patent” kavramının “patent hakkı”nı ifade eden yönü önem arz etmektedir.

Buluşa patent verilmesi ile ortaya çıkan “patent hakkı” kavramı, patent sahibine ait tüm yetkileri içeren üst bir kavram olup buluşun yapılmasından patentin alınmasına kadar geçen aşamalardaki bütün hakları kapsamaktadır³⁹.

Bu kapsamda ilk aşama, buluş sahibinin buluşu gerçekleştirdiği durumdur. Buluş üzerindeki hak, buluşun yapılması ile başkaca herhangi bir işleme gerek olmaksızın buluş sahibinin kişiliğinde ve buluş sahibi lehine kendiliğinden oluşur⁴⁰. Buluş sahibinin buluş gerçekleştirildikten sonra buluş için patent başvurusunda bulunmaya yönelik bir beklenen hakkı bulunmaktadır⁴¹. Bu hak, “patent isteme hakkı”dır⁴².

İkinci aşamada, TPE’ye patent için başvuruda bulunulması ile birlikte buluş sahibi patent başvurusuna bağlanan hakları kazanır⁴³. Bu aşamada patent başvurusu yapılmış fakat henüz patent alınmamıştır. 551 sayılı KHK m. 82/1’de, *“Patent başvurusunun ilgili bültende yayınlandığı tarihten itibaren ve başvuru yürürlükte kaldığı sürece, bu KHK hükümlerine göre verilen patentlerin sahiplerine tanınan koruma patent başvurusu sahibi için de*

³⁸ O. Berat Gürzumar: Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukukun Korunması, İstanbul, 1995, s. 43; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 26.

³⁹ Ortan: **İşçi Buluşları**, s. 76; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 44; Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 53; SARAÇ’ın da belirttiği gibi, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de de “patent hakkı” kavramı üst kavram olarak kullanılmış olup bu KHK’nin içeriğinde, “patentten doğan hak” ve “patent isteme hakkı” düzenlenmiştir. Bkz. Saraç: **Patentten Doğan**, s. 26.

⁴⁰ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 13; Hirsch: **Fikrî ve Sinaî Haklar**, s. 96.

⁴¹ Ayiter: **İhtira**, s. 64; Feyzan Hayal ŞEHİRALİ: “Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşması’nın 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi”, **Batider**, C. 19, S. 3, 1998, s. 163 vd.

⁴² Saraç: “551 Sayılı KHK’nin 11. Maddesine Göre Patent İsteme Hakkı ve Hakkın Sahibi”, **Prof. Dr. Hayri Domanic’e 80. Yaş Günü Armağanı**, C. I, İstanbul, 2001, s. 519 vd., ; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 27; Arslan Kaya: “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, **İÜFD**, C. 55, S. 4, s. 173-200. Doktrinde bu hakkı ifade etmek üzere, HIRSCH, “patent verilmesini isteme hakkı”, AYİTER, ORTAN, ŞEHİRALİ “patente yönelik hak”, GÜRZUMAR, “patent üzerindeki hak” kavramlarını kullanmaktadır. bkz. Hirsch: **Fikrî ve Sinaî Haklar**, s. 96; Ayiter: **İhtira**, s. 61; Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 55; Ortan: **İşçi Buluşları**, s. 76; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 44.;

⁴³ Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 175.

tanınır.” hükmü ile patent başvurusu sahibinin hukukî durumu belirlenmektedir.

Üçüncü aşama ise, buluş sahibinin yaptığı başvuru neticesinde TPE tarafından buluşa patent belgesinin verildiği durumdur. Buluşa patent belgesi verilmesi ile ortaya çıkan hak ise teknik anlamdaki patent hakkı, bir diğer ifadeyle “patentten doğan hak”tır⁴⁴. Patentten doğan hak, 551 sayılı KHK ile tanımlanmış ve korunmuş haklar olarak da tanımlanabilir⁴⁵. Geniş anlamda patent hakkı kavramı ile de “patentten doğan hak” kastedilmektedir⁴⁶.

Patent hakkı, sadece hak sahibinin rızası dışındaki kullanımları değil, bağımsız olarak aynı buluşu yapanları dahi engellediği için fikrî mülkiyet hakları içinde en temel ve en değerli sınai hak olarak kabul edilir⁴⁷.

Teknik veya endüstriyel bir buluş için patent hakkı elde edildiğinde bu hakkın sahibine inhisarî bir kullanma hakkı verilmektedir. Patent alınmadığı sürece “üretim sırrı” olarak korunabilecek bir bilgi, patent alınması ile 551 sayılı KHK’nin sağladığı korumadan yararlanacaktır. Patent hakkı sahibi de herkese karşı ileri süreceği bir mutlak hakka sahip olacaktır. Gerek patent gerekse patent başvurusu hakkı hukukî işlemlere konu olabilecektir. Bu hukukî işlemlerden biri de lisans sözleşmesidir.

II. SINIRLANDIRMA

Türk Hukuku’nda lisans sözleşmesi Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiş sözleşmelerden değildir. Bu durum doktrinde, lisans sözleşmesinin kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinden birine sokulup sokulamayacağı hususunda tartışmaların yapılmasına neden olmuştur. Bu nedenle patent lisansı

⁴⁴ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 27.

⁴⁵ Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 175.

⁴⁶ Ali Sait Yüksel: **Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-How) Sözleşmesi Hukuku**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayın No: 471, 1989, s. 57; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 27.

⁴⁷ W. R. Cornish: **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights**, Sweet&Maxwell, London, 1996, s. 6.

sözleşmesinin, hem borçlar hukukunun genel sözleşme teorisi hem de sözleşmenin konusuna ilişkin özel düzenlemeler yönüyle incelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda çalışmamızın amacı, Türk Hukuku'nda patent lisansı sözleşmesinin hukukî yapısını ayrıntılı bir şekilde ele almak, bu konudaki ulusal düzenlemeleri olması gereken hukuk açısından incelemektir.

Genel olarak, Türk Hukuku'nda patent lisansı sözleşmesinin bir sözleşme tipi olarak özellikleri ve benzer sözleşmelerden ayırt edilmesi ile hukukî niteliği tartışılması gereken konulardır.

Patent lisansı sözleşmesinde, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak tarafların karşılıklı yükümlülükleri, sözleşmenin geçerlilik şartlarındaki eksikliklerin sözleşmeye etkileri ve sözleşmenin sona ermesi hususları da önem arz etmektedir.

Bu çalışma yapılırken, sözleşmenin konusunu oluşturan patent hakkı ve bunun korunmasına ilişkin incelemeler ile konunun rekabet hukuku ve uluslar arası hukuk boyutu incelenmeyecektir. Zira, bunlar çeşitli çalışmalarda yer almış; ancak patent hakkının lisans sözleşmesine konu olması 551 sayılı KHK'nin yürürlükte olduğu dönemde bağımsız bir inceleme konusu yapılmamıştır.

Patent lisansı sözleşmesinin, yargı kararlarına nadiren konu olduğu da çalışma sırasında gözlemlenmiş, bu nedenle benzer nitelikteki haklara ilişkin lisans sözleşmelerine ilişkin yargı kararlarından yararlanılmaya çalışılmıştır.

Patent ve Faydalı Model Kanun Taslağı'nın konumuzla ilgili düzenlemeleri de önemli hususlarda yürürlükteki düzenleme ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Bu nedenlerle, “Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi”nin bağımsız bir çalışmanın konusu yapılmasında fayda bulunduğu düşünülmektedir.

III. İNCELEME PLANI

Çalışmamız, giriş ve sonuç hariç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Girişte, öncelikle konunun takdimi yapıp sınırları aktararak konu tanıtılmaya çalışılmış; ardından çalışmanın planı verilmiştir.

Birinci bölümde, Türk Hukuku’nda patent lisansı sözleşmesinin önemi ve işlevleri ile tanımı ve türleri konularına yer verilecektir. İkinci bölüm, sözleşmenin özellikleri ve hukukî niteliği ile kurulması ve unsurları konularına ayrılmıştır. Üçüncü bölümde, tarafların karşılıklı yükümlülükleri incelenecektir. Dördüncü bölümde ise patent lisansı sözleşmesinin sona ermesi ve sona ermeye bağlanan sonuçlar incelenecektir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde, konunun genel bir değerlendirmesi yapılarak, çalışmada yapılan tespitler ile ulaşılan sonuçlar ve tartışmalı konulardaki görüşlerimize ve mevzuat değişikliği açısından önerilerimize kısaca yer verilerek tez çalışması bitirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ İLE TANIMI VE TÜRLERİ

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ

Tez konusunun seçiminde patent lisansı sözleşmelerinin taşıdığı önem etkili olmuştur. Bu sözleşme başta teknoloji transferi olmak üzere pek çok işlevi yerine getirmekte olup bu başlık altında bu konular incelenecektir.

A. Önemi

Geniş anlamda fikrî mülkiyet haklarının gösterdiği gelişme, bunları kullanma hakkının devrine ilişkin hukukî problemleri de beraberinde getirmektedir.

Geniş anlamda fikrî mülkiyet hakları kapsamında sınaî haklara ilişkin lisans sözleşmeleri arasında, kanunlarca özel olarak korunan patent hakkının kullanma hakkının kısmen veya tamamen bir başkasına devrine ilişkin lisans sözleşmesi de yer almaktadır. Patent hakkının kullanımı konusunda bir başkasının yetkili kılındığı patent lisansı sözleşmesi, patent hakkının devrine ilişkin bir sözleşme değildir.

Teknolojinin hızla geliştiği ve bir taraftan da eskidiği günümüz ekonomi hayatında dünya pazarlarında pay sahibi olabilmek ve kalkınmayı sağlayıp sürdürebilmek için teknolojinin geliştirilmesi, bir başka ifade ile ülkelerin kendi olanakları ile buluş faaliyetlerinde bulunması yanında, mevcut teknolojilerin

transferinin gerekliliği de kaçınılmaz olmaktadır. Bu açıdan lisans sözleşmeleri, teknoloji transferi usulü olarak önem arz etmektedir⁴⁸.

Toplumların ekonomik ve sosyal bünyeleri açısından mülkiyet hakkı büyük önem taşımaktadır. Mülkiyet hakkı, sahibine en geniş yetki veren aynî haktır. Mülkiyet hakkı sahibi, sahip olduğu eşya üzerinde kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme yetkilerine sahiptir. Mülkiyet hakkının konusunu oluşturan eşya ise, belirli sınırlara sahip, kişisel olmayan ve kişilerin üzerinde hâkimiyet kurabildikleri maddî varlıklardır⁴⁹.

Bu maddî varlıklar çeşitli hukukî işlemlerin konusunu oluşturabilmekte, böylece hukuk ve ekonomi hayatını ilgilendirmektedir. Ancak hukuk düzeni, maddî mallar dışında gayri maddî mallarla da ilgilenmektedir. Maddî mallar üzerinde kurulan mülkiyet hakkının dışında, gayri maddî mallar üzerinde de fikrî mülkiyet (intellectual property) söz konusu olmaktadır⁵⁰.

Ekonomik değeri olan gayri maddî mallar üzerinde hak sahipliği tanınarak bu hakların özel hükümlerle korunması şeklinde ortaya çıkan gelişme, gayri maddî mallar üzerindeki kullanma hakkının üçüncü kişilere devredilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Özellikle gayri maddî mal niteliğindeki buluşların, sanayi ve endüstride kullanılan bilgi ve deneyimlerin, markaların, tasarım ve modellerin, gelir getiren araçlar haline dönüşmesi, ekonomik düzenin bu unsurlara olan taleplerini artırmıştır. Bu süreçte, ekonomik değeri olan gayri maddî malların kullanma hakkının üçüncü kişilere

⁴⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 1-2; K. Canatan: “Teknoloji ve Transferi Kanalları”, **Milli Prodüktivite Merkezi Gelişmekte Olan Ülkelere Teknoloji Transferi Semineri**, Ankara, 1975, s. 35; Ö. Alp: “Türkiye’de Teknoloji Geliştirilmesi, Transferi ve Uygulaması”, **Kamu Hizmetleri Araştırma Vakfı ve Ankara Ticaret Odası-Patent ve Markaların Tescil Öncesi ve Sonrası Sorunları Sempozyumu**, Ankara, 1984, s. 69 vd.

⁴⁹ Esener/Güven: **a.g.e.**, s. 98; Öztan: **Medeni Hukuk**, s. 590; Kemal Oğuzman/Özer Seliçi: **Eşya Hukuku**, İstanbul, 2002, s. 275.

⁵⁰ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 1 vd.

devredilmesi ihtiyacını karşılayan sözleşme tipi olarak lisans sözleşmeleri ortaya çıkmıştır⁵¹.

Genel olarak lisans sözleşmelerinin önemi teknoloji transferini sağlama, yatırım ve ihracat arasında doğrudan bağlantı yaratma, yabancı pazarlara girme imkânı sağlama gibi alanlarda görülmektedir⁵².

Ancak, hukuk bilimini de ilgilendiren boyutu ile lisans sözleşmelerinin tipik işlevi, ekonomik bir değer, hak sahibince kısmen ya da tamamen, üçüncü kişinin doğrudan yararlanması gayesiyle, kullanımına izin verilmesi ve hak sahibinin bu yararlandırma karşılığında dolaylı bir şekilde hakkını semerelendirmesi olarak belirginlik kazanmaktadır⁵³.

Lisans sözleşmeleri içinde de en eskisi ve en çok tanınmışının patent lisansı sözleşmesi oluşu, lisans sözleşmelerine ait genel teorelin bu sözleşme içinde yaratılmasını sağladığından⁵⁴, patent lisansı sözleşmesi büyük önem taşımaktadır.

B. İşlevleri

Lisans sözleşmelerinin en eskisi ve en tanınmış olarak nitelendirilen patent lisansı sözleşmeleri teknoloji transferi başta olmak üzere başkaca önemli işlevlere sahiptir. Aşağıda bu işlevler incelenecektir.

⁵¹ Saibe Oktay Özdemir: **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, 2002, s. 1; Ali Necip Ortan: **Avrupa Patent Sistemi, C. II, Lüksemburg Antlaşması/Patent İşbirliği Antlaşması/Strasbourg Antlaşması**, Ankara, 1992, s. 338.

⁵² Fügen Sargın: **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 2002, s. 1 vd., Sabri Şimşek: **Lisans Anlaşmaları Yoluyla Teknoloji Transferi**, Ankara, 1988, s. 82; T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı: “Sınai Haklar Alt Komisyonu Raporu”, **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, s. 7, (Erişim) www.dpt.gov.tr/01.01.2009.

⁵³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 2.

⁵⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 34.

1. Teknoloji Transferi Sağlama İşlevi

Teknolojiyi kendi kaynakları ile üretemeyen ve mevcut teknolojilerini geliştiremeyen ülkeler, teknolojik gelişimi sağlamış ülkelerdeki buluşlardan patent lisansı sözleşmesi aracılığıyla yararlanabilir ve bu suretle ülkelerinin teknolojik ilerlemesini sağlayabilirler⁵⁵. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler açısından patent lisansı sözleşmesi oldukça önem taşımaktadır. Serbestçe devredilebilen ve lisans konusu yapılabilen patent, teknik bilginin etkili bir şekilde yayılmasını mümkün kılmakta ve böylelikle teknoloji transferi için hukukî bir araç olmaktadır⁵⁶.

Patent sistemi, buluş sahibine tekel niteliğinde bir hak sağlayarak, onun fikrî ürününü topluma korku duymadan açıklamasını sağlamaktadır. Bu sistem sayesinde buluşun rizikosuz şekilde lisans sözleşmelerine konu olması mümkün hale gelmekte ve buluşun, buluş sahibi ile sınırlı kalması engellenmektedir⁵⁷. Böylece patentin korunması, buluşların üçüncü kişilerce taklit edilmelerine engel olmanın yanında, ülkelerin teknolojik seviyesini yükseltmek ve ulusal ekonomiye katkıda bulunmak amaçlarına da hizmet etmektedir⁵⁸.

Korunması yasal hükümlere bağlanan patentin kullanma hakkının devrinin konu edildiği lisans sözleşmeleri buluş sahibi yanında, ülkeler

⁵⁵ Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 45; Mehmet Şahin: “Türk İşletmelerinin 1981-1985 Yılları Arasında Yaptıkları Lisans Anlaşmaları ve İşletmelerin Dışa Bağımlılıkları”, **EAÜİİBFD**, S. 2, 1986, s. 41; Ömer Arbek: **Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 2005, s. 72.

⁵⁶ Mohammed Al - Halfawy: “Lisans Anlaşmalarının Görüşülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Birkaç Pratik Düşünce”, Çev. Tülay Tuğcu, **Verimlilik Dergisi**, C. 2, S. 1, 1972, s. 149; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 38; Beier: **a.g.m.**, s. 163.

⁵⁷ Ali Necip Ortan: “Teknik, Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sistemin Yeri”, **Batider**, C. XIII, S. 2, 1985, s. 95; Ortan: **İşçi Buluşları**, s. 1-2; Yüksel Kaya: “Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nde Rekabet Otoritelerinin Lisans Anlaşmalarına Yaklaşımı”, **Rekabet Dergisi**, S. 6, 2001, s. 45; Bo Carlsson: “Technolojical Systems And Industrial Development: Four Swedish Case Studies”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, C. 20, S. 4, 1993, s. 475; Richard Dunford: “Is the Development of Technology Helped or Hindered By Patent Law-Can Antitrust Laws Provide The Solution?”, **UNSW Law Journal**, Vol. 9, 1986, 1 vd. (Çevrimiçi: <http://www.heinonline.com>).

⁵⁸ Ayiter: **İhtira**, s. 40 vd; Ortan: “Patent Sisteminin Yeri...”, s. 96 vd.; York Busse: “The European Patent Organisation An Overview”, **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 1992, s. 32 vd.

açısından da önem arz etmektedir. Ülkelerin patent lisansı sözleşmesi ile ilgilenmesi kendi fertlerinin ve devletlerinin teknik gelişmesi ve ekonomik menfaatleri ile ilgilidir. Zira, örneğin, mevcut bir makinenin imalatına ilişkin sırlar bilinmeden o makinenin üretilmesi mümkün olmamaktadır. Makineye ilişkin imalat sırlarının kullandırılması ise lisans sözleşmesine konu olmakta ve bu suretle teknolojinin transferi işlevi yerine getirilmektedir⁵⁹.

#

2. Ekonomik Yönden İşlevi

Patent siciline tescil edilerek patent hukukunca korunan hak, sahibine tıpkı mülkiyet hakkı gibi kuvvetli bir hukukî durum kazandırır⁶⁰. Patentin sahibine sağladığı tekel niteliğindeki mutlak haktan dolayı, lisans sözleşmesine konu olmadığı sürece, üçüncü kişilerin patentli buluşu kullanma imkânı olmaz⁶¹. Böylece lisans anlaşması aracılığıyla bir kapının açılması gerçekleşmektedir⁶². Zira, sadece yeni buluşların yapılması yeterli olmayıp bunların aynı zamanda ticarileştirilebilmesi de önemlidir⁶³.

Buluş sahibi, buluşu gerçekleştirmek için emek, zaman ve para harcamaktadır. Buluşun açıklanmasıyla, toplumun edindiği faydanın karşılığı olarak buluş sahibine bir ivaz verilmekte, böylece buluş sahibinin menfaati ile toplumun menfaati dengelenmektedir⁶⁴. Buluşunu patent siciline tescil ettirerek patent hukukunca korunan bir hakkı elde eden buluş sahibi, lisans anlaşmaları yolu ile bu hakkını ekonomik olarak değerlendirebilmektedir. Çoğu zaman buluş sahibi, kendi ekonomik koşulları nedeniyle, elinde

⁵⁹ Kemal Dayınlarlı: “Milletlerarası İhtira Hukuku ve Türkiye’nin Yeri”, **Yargıtay Dergisi**, C. 3, 1987, s. 316.

⁶⁰ A. Necip Ortan: “Knov-How ve Hukuken Korunması Sorunu”, **ABD**, S. 4, 1980, s. 476.

⁶¹ M. Enes BAKIRCI: “AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know-How Lisansı Anlaşmaları ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin 240/96 Sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü”, **İBD**, C. 71, S. 4, 1997, s. 824.

⁶² Bellamy-Child, Common Market Law Of Competition, First Supplement to the Fourth Edition, London 1996, 538’den naklen Bakırcı: **a.g.e.**, s. 828.

⁶³ İ. Yılmaz Aslan: **Rekabet Hukuku ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanun**, Bursa, 1997, s. 248.

⁶⁴ Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 47

bulundurduğu patentini ekonomik açıdan verimli bir şekilde işletememektedir. Bu koşullar altında patentin ülke içinde veya ülke dışında lisans sözleşmesi aracılığıyla ticarileştirilmesi, yatırımlara konu olması ve büyük pazarlara açılması gerçekleşebilir⁶⁵. Ayrıca, buluş sahibi, buluşun lisans sözleşmeleri ile semerelendirilmesi suretiyle yeni buluş faaliyetlerine de özendirilmektedir⁶⁶. Lisans alan açısından ise, lisans sözleşmesi aracılığı ile bir gayri maddî mala erişebilme ve bu surette endüstriyel olanaklarını geliştirerek piyasada daha kolay rekabet edebilme imkânı doğmaktadır⁶⁷.

Ülkelerin de ellerindeki teknolojiyi patent lisansı sözleşmesi aracılığıyla aktarması ve böylece gelir elde etmesi mümkün olur⁶⁸. Örneğin, ülkeye ithali yasak olan bir ürünün, lisans verilmesi sureti ile o ülkede üretilmesi de sağlanabilir⁶⁹. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları döviz sorunu yüzünden lisans almak ülke için daha kârlı olmaktadır⁷⁰.

3. Teşebbüslerin Ekonomik Güç Birliğine Gitmeleri Yönünden İşlevi

Patent lisansı sözleşmelerinin ekonomik ve teknik birleşmenin aracı olması da mümkündür. Tarafların çıkarlarının birbirine çok sıkı bağlandığı hallerde, lisans sözleşmesi yolu ile sözleşmenin tam iki taraflı niteliğini arka plana atan bir çıkar ortaklığı kurulabilir⁷¹. Bu duruma örnek olarak, bir buluşa ilişkin teknik açıdan birbirine bağlı durumdaki ana parçaların, karşılıklı rekabet ilişkisi içindeki iki veya ikiden çok kişiye ait olması halinde, tarafların durumlarını kuvvetlendirmek ve daha güvenceli hale getirmek için lisans sözleşmesi yolu ile teknik imkânlarını değiştirmesi veya birlikte

⁶⁵ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 823

⁶⁶ Musa Yaşar: “Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikasına İlişkin Öneriler II”, (Erişim) www.aydinlanma1923.org, 01.01.2009, s. 1-3.

⁶⁷ Mercedes Novier: *La propriété intellectuelle en droit international privé suisse*, Librairie Droz, Geneve, 1996, 180’den naklen Erdem: **a.g.e.**, s. 133, dn. 193.

⁶⁸ Ergun Özsunay: “Teknoloji Alan ve Aktaran Bir Ülke Olarak Japonya’da Lisans Sözleşmelerine İlişkin Güncel Sorunlar”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, C.20, S.1, 1983, s. 49.

⁶⁹ Arbek: **a.g.e.**, s. 71; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 3.

⁷⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 35.

⁷¹ Ayiter: **İhtira**, s. 108; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 6.

değerlendirmesi durumu gösterilebilir. Bu durumda lisans sözleşmesi işbirliği anlaşması niteliğine bürünmektedir⁷².

Ekonomik birleşmelerin teknik olanaklarını bir araya getirmesi suretiyle ortaklıklar kurmaları da mümkündür⁷³. Bunun dışında, buluş üzerindeki kullanma hakkı, inhisarî veya inhisarî olmayan şekilde ortaklığa sermaye olarak konulabilmektedir⁷⁴. Ancak, lisans sözleşmelerinin ekonomik patent ortaklıkları içinde oluşması halinde, sağladığı tekel hakkı nedeniyle kötüye kullanılmasını ve lisans sözleşmeleri aracılığı ile kartelleşme eğilimlerinin önlenmesini sağlamak da kartel ve patent hukukunun ortak görevidir⁷⁵.

4. Piyasada Hâkimiyet Kurma İşlevi

Patent lisansı sözleşmelerinin önemli işlevlerinden birisi de piyasada hâkimiyet sağlayan ve rekabet oluşturan bir araç olarak kullanılmalarında ortaya çıkmaktadır⁷⁶. Bu sözleşme ile patent hakkı sahibi, patentten doğan haklarını rekabet ilişkilerini zedelemekten en iyi şekilde kullanma imkânı elde eder⁷⁷. Etkin rekabetin giriş engelleri yarattığı pazarlara giriş yönünden lisans sözleşmeleri önemli rol oynamaktadır⁷⁸. Ancak, lisans sözleşmesi ile patent hakkı sahibinin, bu hakkın kullanımını inhisarî olarak başkasına bırakması, lisans alanın piyasada hâkim olması sonucunu da doğurabilmektedir⁷⁹. Buna

⁷² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 6.

⁷³ Ayiter: **İhtira**, s. 108.

⁷⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 8.

⁷⁵ Nuşin Ayiter: “Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri”, **AÜHFD.**, C. XXV, 1968, s. 145; R. Graupner: **The Rules of Competition in the European Economic Community, A Study of the Substantive Law on a Comparative Law**, Netherlands, 1965, s. 70; Arbek: **a.g.e.**, s. 73.

⁷⁶ Arbek: **a.g.e.**, s. 73.

⁷⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 9.

⁷⁸ Hamdi Yasaman: **Marka Hukuku: 556 sayılı KHK Şerhi, C. II**, Vedat Kitapçılık, Ekim 2004, s. 734.

⁷⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 36-37; Ayrıca patent lisansı sözleşmelerinin bu çalışmanın kapsamı dışında kalan rekabet hukuku boyutu hakkında bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 151 vd.

karşılık, aynı konuda birden fazla kişiye lisans hakkı tanınarak, piyasalarda rekabetin artmasını sağlamak da mümkündür⁸⁰.

5. Sulh İşlevi

Patente ilişkin uyuşmazlıklarda, taraflar aralarındaki uyuşmazlıktan vazgeçerek dava konusu üzerinde bir lisans sözleşmesi yapmak suretiyle uyuşmazlığı sona erdirebilmektedir⁸¹. Lisans sözleşmesi bu şekilde özel hükümlere bağlı tipik bir sulh sözleşmesi olarak ortaya çıkar⁸².

Özellikle patentin butlanına ilişkin uyuşmazlıkların, çoğu defa bir lisans sözleşmesi yapılmasını sağlayacağı düşüncesiyle yaratıldığı belirtilmektedir. Patentin butlanına yönelik bir açıklama, butlan davası, butlan defi veya karşı dava hallerinde patent sahibini, butlana engel olmak amacıyla karşı tarafa lisans vermeye ilişkin bir icapta bulunmaya zorlayabilmektedir. Patent uyuşmazlıkları yanında patent ihlallerinde de sulh amacıyla lisans sağlama mümkün olabilmektedir⁸³. Yargıtay bir uyuşmazlıkta, FSEK kapsamında, eseri izinsiz kullanılan kişinin tazminat talep etmesiyle, dava konusu edilen ihlallerle sınırlı olmak üzere taraflar arasında farazî sözleşme ilişkisinin varlığını kabul edilerek zımnî lisans sözleşmesinin doğduğuna karar vermiştir⁸⁴.

⁸⁰ Arbek: **a.g.e.**, s. 73.

⁸¹ Uyuşmazlık özel hukuk karakteri taşıdığından sulh yolu ile çözümlenmesi mümkün olmaktadır. Sulh sözleşmesi konusunda bkz. E. Önen: **Medeni Yargılama Hukukunda Sulh**, Ankara, 1972, İlhan Ulsan: “Maddî Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi”, **MHAD.**, S. 7, 1971, s. 149-203.

⁸² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 4-5.

⁸³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 5 vd.

⁸⁴ bkz. Y. 11. HD. T. 31.10.2003, E. 2003/11539, K. 2003/10196 S.’lı karar (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

6. Tazminat Belirleme İşlevi

Patentten doğan hakların yetkisiz kullanıldığı durumlarda, sebep olunan zararın giderilmesi için ödenecek tazminat miktarı taraflar arasında lisans sözleşmesi olsaydı ödenecek olan lisans bedeli dikkate alınmak suretiyle hesaplanmaktadır⁸⁵.

Diğer taraftan, 551 sayılı KHK m. 14'te patent lisansı sözleşmesinin bu işlevi özel olarak düzenlenmiştir. Bu hükme göre, patentin gaspı nedeniyle açılan davanın lehe sonuçlanması halinde, patenti gasp eden, patenti kullanmaya başlamış ya da kullanmak gayesiyle ciddi hazırlıklar yapmışsa, patent sahibinden inhisarî olmayan bir lisans hakkının kendisine tanınmasını isteyebilecektir.

Ayrıca, patentin haksız elde edildiği hallerde de, lisans bedeli alınmaksızın yapılan bir lisans sözleşmesi ile zarar gören kişinin patenti kullanma hakkından yararlanması imkânı sağlanarak zararın giderilmesi amaçlanmaktadır⁸⁶.

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TANIMI

Bu başlık altında öncelikle “lisans sözleşmesi” kavramı genel olarak tanıtılmaya çalışılacak, ardından da çalışma konumuz olan patent lisansı sözleşmesinin tanımı yapılacaktır.

⁸⁵ Arbek: **a.g.e.**, s. 72; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 39; Erdem: **a.g.e.**, s. 136; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 9

⁸⁶ Arbek: **a.g.e.**, s. 72; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 39; Erdem: **a.g.e.**, s. 136; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 9

A. Genel Olarak Lisans Sözleşmesi

Lisans⁸⁷, sözcük olarak “yetkili kılmak, izin vermek” anlamlarına gelmekte olup, lisans alanın sahip olduğu hukukî durumu ya da yetkilerin tamamını ifade eden bir üst kavramdır⁸⁸. Lisans kavramı çoğunlukla fikrî mülkiyet hukuku alanındaki gayri maddî mal üzerindeki haktan veya fiilî tekel durumundan yararlanma yetkisinin üçüncü kişilere tanınması anlamında kullanılmaktadır⁸⁹. Bu kavram, “lisans hakkı” ve “lisans sözleşmesi” kavramlarını da içermektedir. Bu kapsamda lisans hakkı, lisans alanın herhangi bir hukukî işleme dayanarak sahip olduğu yararlanma yetkisini ifade etmektedir⁹⁰. Lisans alanın, lisans hakkının kaynağı, sözleşme⁹¹, kanun⁹², ölüme bağlı hukukî işlemler⁹³, mirasçılık hakkı⁹⁴, mahkeme kararı⁹⁵ veya idari bir işlem olabilir⁹⁶.

⁸⁷ Lisans sözcüğünün kökeni latince “licere” kelimesi olup, Almanca “Lizenz”, İngilizce ve Fransızca “licence”, Amerikan İngilizcesi’nde “license”, İtalyanca “licenza”, İspanyolca “licencia”, Rusça “licensii” olarak ifade edilen uluslar arası nitelik kazanmış bir sözcüktür. Bkz. Günter Henn: **Patent und Know-how-Lizenzvertrag**, Heidelberg, 2003, s. 24; Ayhan Kortunay: **Patentlizenz- und Know-How-Verträge im Deutschen und Europäischen Kartellrecht**, Köln, 2003, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde einer Hohen Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln, 2003, s. 14-16; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 9; Çağlar Özel: **Marka Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, 2002, s. 42.

⁸⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, a.g.e., 9; Burak Ongan: **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Ankara, 2007, s. 17; Arbek: **a.g.e.**, 52.

⁸⁹ Ongan: **a.g.e.**, s. 17; Arbek: **a.g.e.**, s. 52. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 9;

⁹⁰ Arbek: **a.g.e.**, s. 53; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 9; Ongan: **a.g.e.**, s. 41.

⁹¹ Bu sözleşme “patent lisansı sözleşmesi” adını almaktadır.

⁹² FSEK m. 43, m. 47’de kanundan kaynaklanan lisans hakkından bahsedilmektedir. Ancak doktrinde, kanundan kaynaklanan lisans hakkının, “tam kanuni ruhsat” ve “eksik kanuni ruhsat” olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Lisans hakkının doğrudan kanun hükmünden kaynaklanması ve ayrıca bir düzenleme yapılmasına gerek bulunmaması halinde “tam kanuni ruhsat”; lisans hakkının kanun hükmü ile birlikte bir idari düzenleme ile doğması halinde ise, “eksik kanuni ruhsat” söz konusudur. Bkz. Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 192; Arbek: **a.g.e.**, 63. FSEK m. 43 tam kanuni ruhsata, m. 47 ise, eksik kanuni ruhsata örnek gösterilmektedir. Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 215; Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat**, s. 178; Arslanlı: **a.g.e.**, s. 152.

⁹³ Şekli anlamda ölüme bağlı hukukî işlem türlerinden tek taraflı bir işlem olan “vasiyetname” veya iki taraflı bir hukukî işlem olan “miras sözleşmesi” ile lisans hakkının doğması mümkündür. Ölüme bağlı hukukî işlemler, hüküm ve sonuçlarını miras bırakanın ölümünden sonra doğurur. Bkz. Fikret Eren: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. Bası, Ankara, 2006, s. 157; Bu takdirde lisans hakkı da, miras bırakanın ölümünden sonra hüküm ifade edecektir.

⁹⁴ Murisin bıraktığı terekede bir lisans hakkı varsa, bu hak kendiliğinden mirasçılara intikal eder ve mirasçılar lisans üzerinde elbirliğiyle hak sahibi olur (MK. m. 599).

⁹⁵ Zorunlu lisansta lisans hakkının kaynağı, mahkeme kararıdır.

⁹⁶ Arbek: **a.g.e.**, s. 63; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 10.

Lisansın sözcük anlamından yola çıkılarak, lisans hakkının en önemli kaynaklarından biri olan lisans sözleşmesi ile lisans konusu üzerinde tasarrufta bulunmaya yetkili hukuk sujesi tarafından, sahip olunan hakkın tamamen ya da kısmen kullanımı için bir başka kişiye izin verilmesi anlaşılmaktadır⁹⁷. Lisans sözleşmesi, sözleşme konusu hakkın sağladığı yetkilerin değil; bu yetkileri kullanma hakkının bir başkasına devredildiği bir sözleşmedir⁹⁸.

Lisans sözleşmelerinin konusu ekonomik değere sahip gayri maddî mallardır⁹⁹. Bir diğer ifade ile lisans sözleşmesi ile tamamen ya da kısmen kullanılmasına izin verilen haklar, gayri maddî mallar üzerindeki haklardır¹⁰⁰.

Gayri maddî mallara ilişkin sözleşmeler, gayri maddî mal üzerindeki hakkın devredilmesini ya da gayri maddî malı kullanma hakkının devredilmesini konu alır¹⁰¹. Gayri maddî mal üzerindeki kullanma hakkının başkasına devri de lisans sözleşmeleri ile yapılabilmektedir¹⁰².

Gayri maddî mallar, MK.'da düzenlenen menkul ve gayri menkul nitelikteki maddî malların dışında, yaratıcı insan zekasının ürünü olup,

⁹⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 32; Ongan: **a.g.e.**, s. 17.

⁹⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36; Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 216; Arbek: **a.g.e.**, s. 52.

⁹⁹ Mustafa Baş: **Teknik Bilgi (Know How) Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 2000, s. 69; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 2; Kırca: **Franchise**, s. 69, 80; Hüseyin Hatemi: **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1999, s. 28, 33.; BAŞ: **a.g.e.**, s. 69.

¹⁰⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, **a.g.e.**, s. 9. Bu noktada doktrinde bazı yazarlarca, gayri maddî mallar örneğin fikir ürünleri üzerindeki hakları ifade etmek üzere “gayri maddî hak” ve “gayri maddî eşya” teriminin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bkz. Ongan: **a.g.e.**, s. 17; Özdemir: **Sınai Haklara**, **a.g.e.**, s. 14, 30; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 46.; Odman: **a.g.e.**, s. 37. Kanaatimizce, fikrî ürünün maddî olmama özelliğini vurgulamak üzere “gayri maddî” sözcüğü kullanılmaktadır. “Gayri maddî hak” terimi açısından, hakkın, kişilerin hukuk düzenince korunan menfaatleri olduğu dikkate alındığında kişinin düşünsel çabasının sonucu olan fikrî ürünün menfaat olarak nitelendirilmesinin uygun olmayacağı kanaatindeyiz. Gayri maddî hak terimi ile soyut nitelikte gayri maddî bir değer olan fikrî ürün olan buluş üzerindeki hak bir diğer ifadeyle mutlak nitelikte sınai hak olan patent hakkı kastedilmeye çalışılmaktadır. Ancak, hak türleri açısından değerlendirildiğinde maddî hak gayri maddî hak şeklinde bir ayrım bulunmadığından sınai hakkı kast etmek üzere de gayri maddî hak teriminin kullanılması yerinde değildir. Sınai hak, maddî olmayan mallar üzerindeki mutlak hak olup bu gayri maddî hak demek değildir. Aynı şekilde, “gayri maddî eşya” terimi de yerinde değildir; zira, eşyanın özelliği maddî olmasıdır.

¹⁰¹ Erdem: **a.g.e.**, s. 175.

¹⁰² Erdem: **a.g.e.**, s. 128.

üzerinde cisimlendiği maddî mallardan ayrı bir hukukî varlığa ve iktisadî değere sahip olan mallardır¹⁰³.

Gayri maddî malların çeşitliliği nedeniyle¹⁰⁴, lisans sözleşmelerinin sınırlı bir konusu olmayıp, içeriği kullanma hakkı devredilen gayri maddî mal üzerindeki hakkın türüne göre değişebilmektedir. Sözleşme konularının farklı olması nedeniyle, tüm hakların aynı tip lisans sözleşmesi ile düzenlenmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla, çok sayıda ve çeşitte hukukî işlem “lisans sözleşmesi” adı altında toplanmaktadır¹⁰⁵. Bu nedenle lisans sözleşmesinin konusunun ne olduğunun sözleşmenin taraflarınca açıkça belirlenmiş olması gerekmektedir¹⁰⁶.

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan gayri maddî malların birbirinden farklı oluşu karşısında lisans sözleşmesine ilişkin olarak ancak genel bir tanım yapılabilir.

Bu çerçevede genel anlamda lisans sözleşmeleri, gayri maddî bir malın, sahibine sağladığı kullanma yetkilerinin kural olarak bir bedel karşılığında, tamamen veya kısmen üçüncü kişilere devredildiği hukukî işlem türüdür¹⁰⁷.

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan gayri maddî malların ortak özelliği, başkaları tarafından kullanılmalarının sahibinin iznine bağlı

¹⁰³ Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 4. El ile tutulan göz ile görülen cismani mallar gibi gayri maddî mallara da hukuk düzenince hak objesi olma niteliği tanınmıştır. Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 4, dn. 5.

¹⁰⁴ Günümüzde yaşanan teknik gelişme karşısında gayri maddî malların sınırlı sayıda tutulması imkânı yoktur. Aynı yönde bkz. Ateş: **a.g.e.**, s. 98.

¹⁰⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 14-15.

¹⁰⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 14-15.

¹⁰⁷ Ongan: **a.g.e.**, s. 17; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 30; Arbek: **a.g.e.**, s. 66; ORTAN, lisans sözleşmesini, hak sahibince kısmen ya da tamamen, üçüncü kişinin doğrudan doğruya yararlanması gayesiyle kullanılmasına izin verilmesi ve hak sahibinin bu yararlandırma karşılığında dolaylı bir şekilde hakkını semerelendirdiği sözleşmeler olarak tanımlamakta ve sözleşmenin belirli ya da belirsiz süreli olabileceğini belirtmektedir. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 2, 15. HATEMİ, lisans sözleşmesinin tanımını maddî olmayan mallar üzerindeki süreli yararlanma sağlayan sözleşme olarak yapmakta olup bu tanımın lisans sözleşmesinin belirsiz süreli olamayacağı düşüncesine işaret ettiği anlamı çıkartılabilir. Hatemi: **Borçlar Hukuku**, s. 28, 33.

olmasıdır¹⁰⁸. Hukuk düzenince, ekonomik değeri haiz gayri maddî mallardan bazıları özel hukuk normlarıyla korunarak mutlak hak niteliği tanımış ve bu hakların sahiplerine tam bir koruma getirilmişken, diğerleri üzerindeki hakları özel normlarla açıkça düzenlenmemiş, sadece üçüncü kişilerin bu mallarla ilgili objektif hukuk normlarını ihlâl eden davranışlarını yasaklayan hükümler (haksız rekabet hükümleri, kişilik haklarını koruyan hükümler) getirilmiştir¹⁰⁹. Birinci türe giren gayri maddî mallar üzerindeki haklar, sahiplerine tam bir koruma sağladıkları için “tam münhasır hak” olarak nitelendirilirler¹¹⁰. İkinci türe giren haklar ise, sadece objektif hukuk normlarının kapsamında korunabildiği, daha kolay ihlâl edilebildiği ve savunma koşulları nispeten daha ağır olduğu için “eksik münhasır hak” olarak ifade edilmektedir¹¹¹.

Bu kapsamda, lisans sözleşmesinin konusu hususunda doktrinde tartışma bulunduğunu da belirtmek gerekir. Doktrinde bir görüş, lisans sözleşmesinin konusunu, sadece kanunlarla mutlak hak niteliği tanınarak özel olarak korunan gayri maddî malların oluşturduğunu kabul etmektedir¹¹². Diğer görüş ise, Türk Hukuku’ndaki baskın görüş olup, kanunlarla özel olarak korunan gayri maddî mallarla birlikte kanunlarca özel olarak korunmayan ancak, genel hukuk normları (haksız rekabeti önleyen hükümler¹¹³ ve kişilik haklarını koruyan hükümler¹¹⁴) ile korunan gayri maddî değerlerin¹¹⁵ de lisans sözleşmelerinin konusunu oluşturduğunu kabul etmektedir¹¹⁶.

Ayrıca doktrinde, lisans sözleşmesinin konusu açısından, sözleşme konusu gayri maddî malın kanunlarla özel olarak korunup korunmamasının,

¹⁰⁸ Mario M. Pedrazzini: “Versuch einer Nominalisierung des Lizenzvertrages” **Festgabe zum 60. Geburtstag von Walter Schlupe**, Zürich, 1988, s. 413 vd.; Özel: **a.g.e.**, s. 43.

¹⁰⁹ Kırca: **Franchise**, s. 81.

¹¹⁰ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 38; Kırca: **Franchise**, s. 81.

¹¹¹ Kırca: **Franchise**, s. 81; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 38.

¹¹² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 1-2; Şener Akyol: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Know-How,-Managemet-Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, II. Fasikül**, İstanbul, 1997, s. 10 vd.; Tufan Ögüz: **Know-How Sözleşmesi**, İstanbul, 2001, s. 14.

¹¹³ TK. m. 56 vd., BK. m. 48.

¹¹⁴ MK. m. 24 vd., BK. m. 41, m. 49.

¹¹⁵ Bunlar, Know-how ve tanıtıcı unsurlar olup gayri maddî değerler üzerinde hak mı fiili durum mu olduğu doktrinde tartışmalıdır. Bu hususta bkz. Kırca: **Franchise**, s. 249; Ögüz: **a.g.e.**, s. 17; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 85; Baş: **a.g.e.**, s. 45; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 45;

¹¹⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 40; Baş: **a.g.e.**, s. 69; Ongan: **a.g.e.**, s. 19; Arbek: **a.g.e.**, s. 66;

gizliliğinin¹¹⁷ veya sözleşmenin bitiminde lisans verene iade edilip edilememesinin¹¹⁸ ve bazı gayri maddî değerler üzerinde hak mı fiilî durum mu olduğu tartışmalarının pratik önemi olmadığı belirtilmektedir¹¹⁹.

Kanaatimizce de, bir gayri maddî malın lisans sözleşmesine konu olması açısından önemli olan, bunların sahiplerinin izni olmadan kullanılmalarını engelleme hakkının bulunması ve kullanma haklarının devrinin bir sözleşmeye konu olabilmesidir¹²⁰.

Bu açıklamalar doğrultusunda bizim de kabul ettiğimiz görüşe göre, lisans sözleşmelerinin konusunu, özel düzenlemelerle hukuken koruma altına alınmış gayri maddî mallar üzerindeki haklar¹²¹ ile özel düzenlemelerle hukuken koruma altına alınmayıp genel hukuk kuralları ile korunan hak veya fiili durumlar, yani know how¹²² ve tanıtıcı unsurlar olarak iki grupta açıklamak mümkündür¹²³.

¹¹⁷ Gizli olan teknik bilgilerin aktarımını lisans sözleşmesi olarak kabul eden görüş için bkz. Gürzumar: **a.g.e.**, s. 100 vd.

¹¹⁸ Teknik bilginin bir kere aktarıldıktan sonra geri verilmeye elverişli olmadığı bu nedenle lisans sözleşmesi niteliğinin kabul edilemeyeceği yönünde bkz. Kırca: **Franchise**, s. 73 vd.

¹¹⁹ Baş: **a.g.e.**, s. 69; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 49.

¹²⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 49.

¹²¹ Hukuk düzenince, hak objesi olarak kabul edilen gayri maddî mallar üzerinde, bunlara sahip olanların tekeli kullanma ve başkalarının kullanımını engelleme hakkı tanınmıştır. İşte bu hak “gayri maddî mallar üzerindeki hak” olarak ifade edilir. Kırca: **Franchise**, s. 81; Ateş: **a.g.e.**, s. 98; Özel huktan doğan haklar ileri sürülebilecekleri çevre açısından (niteliklerine göre), birinci dereceden haklar ve ikinci dereceden haklar olarak ayrılmakta olup, birinci dereceden haklar da mutlak ve nisbî haklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Hak sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklar mallar veya kişiler üzerinde inhisarî hak ve yetkiler sağlamaktadır. Mallar üzerindeki mutlak haklar da, maddî mallar üzerindeki aynî haklar ve gayri maddî mallar üzerindeki fikrî haklar olarak ayrılır. Bkz. Öztan: **a.g.e.**, s. 70.

¹²² Know how üzerinde hak mı fiili durum mu olduğu tartışmalıdır. Know how’un hukuki niteliği hakkındaki tartışmalar için bkz. İsmail Erbay: **Know-How Sözleşmesi**, Ankara, 2002, s. 92 vd.

¹²³ Pedrazzini: **a.g.m.**, s. 414; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 30; Arbek: **a.g.e.**, s. 66; Ongan: **a.g.e.**, s. 17; Baş: **a.g.e.**, s. 70. Erdem, lisans sözleşmelerini konuları itibarıyla, patent lisansı ile know-how lisansını içeren teknik lisanslar, endüstriyel resim ve tasarım alanındaki lisanslar, ticari marka lisansı ve yayım sözleşmesi olarak ayırmaktadır. Bkz. Erdem: **a.g.e.**, s. 129; Özel: **a.g.e.**, s. 42-43; K. Emre Gökyayla: **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2001, s. 49.; Özel: **a.g.e.**, s. 43; Sabih Arkan: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 1998, s. 274. Marka hakkının mutlak haklardan olup taşıdığı ekonomik değer nedeniyle malvarlığına dahil bir unsur olarak çeşitli hukukî işlemlere konu olabileceği, lisans verme yoluyla kullanılabileceği hususunda bkz. Y. 11. HD. T. 09.04.2001 ve E. 2001/844, K. 2001/3429 S.’lı karar (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

Lisans sözleşmesinin konusu kapsamında ilk grupta yer aldığını belirttiğimiz kanunen özel olarak korunan mutlak haklar (tam münhasır haklar)¹²⁴, gayri maddî mallar üzerindeki fikrî mülkiyet haklarıdır¹²⁵. Dolayısıyla lisans sözleşmelerinin konusuna ilişkin ilk grupta, fikrî mülkiyet hakları yer almaktadır¹²⁶. Bunlar, 551 sayılı KHK ile korunan patent ve faydalı modeller, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK¹²⁷ ile korunan endüstriyel tasarımlar¹²⁸, 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK¹²⁹ ile korunan markalar¹³⁰, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile korunan fikir ve sanat eserleri¹³¹, TK. ile korunan ticaret unvanı (TK. m. 41-54) ve işletme adı (TK. m. 55)¹³² ile Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Hakkı¹³³ olarak sayılabilir.

¹²⁴ Arbek: **a.g.e.**, s. 66; Kırca: **Franchise**, s. 82.

¹²⁵ Doktrinde bu haklar, “fikrî haklar” olarak da tanımlanmıştır. Öztan: **a.g.e.**, s. 70; EREL, geniş anlamda fikrî hakların fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları ve sınai hakları kapsadığını, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların da “telif hakları” ya da “dar anlamda fikrî haklar” olarak ifade edilebileceğini belirtmektedir. Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 4 vd.; Ancak fikrî hak deyimini geniş anlamda kabul eden hukuk sistemlerde, bu hukuk alanının nitelendirilmesinde “fikrî mülkiyet hukuku” olarak Türkçeleştirilen “intellectual property law” deyimini kullanılmaktadır. Özellikle Angloamerikan ülkelerinde kullanılan bu nitelendirme, fikrî hukuk alanındaki uluslar arası resmi belgelerde de kabul görmüştür. Şöyle ki, kısa adı WIPO olan örgütün adı “World Intellectual Property Organisation” olup, buradaki “Intellectual Property” deyimini, “fikrî mülkiyet” anlamına gelmektedir. Bu örgüt tarafından kabul edilen “Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Haklarına Dair Anlaşma (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights Including Trade in Counterfeit Goods)’da da aynı deyim tercih edilmiştir. Avrupa Birliği literatüründe de “fikrî mülkiyet hakları” deyiminin yaygın olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Ateş: **a.g.e.**, s. 94, dn. 5.; Tekinalp de eserinde fikrî hukuk teriminin fikir ve sanat eserlerini, patentleri ve tasarımları kapsayan dar anlamlı bir terim olduğunu belirtmiş ve eserinde “fikrî mülkiyet” terimini kullanmıştır. Bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 2-3.

¹²⁶ Arbek: **a.g.e.**, s. 66.

¹²⁷ 27.06.1995 T. ve 22326 S.İl RG.’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹²⁸ Endüstriyel tasarımların lisans sözleşmesine konu olabileceği 554 sayılı KHK m. 41’de belirtilmiştir.

¹²⁹ 27.06.1995 T. ve 22326 S.İl RG.’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹³⁰ Markaların lisans sözleşmesine konu olabileceği 556 sayılı KHK m. 20’de belirtilmiştir.

¹³¹ Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar, “dar anlamda fikrî haklar” veya “telif hakları” olarak da ifade edilmektedir. Erdem: **a.g.e.**, s. 30; Arbek: **a.g.e.**, s. 66; Fikir ve sanat eserlerine ilişkin olarak lisans sözleşmesinin yapılacağı FSEK. m. 48/II, 49, 56’da açıkça ifade edilmiştir. FSEK. m. 48/II’de, Kanun metninde geçen “ruhsat” sözcüğü lisans anlamındadır. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 192.

¹³² Ticaret unvanı, tacirlerin, ticari işletmesine ilişkin iş ve işlemlerinde kullandıkları addır (TK. m. 41/1). İşletme adı ise, işletme sahibini hedef tutmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılan addır (TK. m. 55). Ticaret unvanı da niteliği itibarıyla fikrî mülkiyet alanına giren gayri maddî mallardandır. Ticaret unvanı hakkında geniş bilgi için bkz. Rıza Ayhan: **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 2007, s. 280, 284 vd. Ticaret unvanı ve işletme adı, ticari işletmeye ait malvarlığı unsurları olarak ticari işletmenin devrinde özellik arz

Patent hakkı da bu kapsamda yer almakta olup, çalışma konumuzu oluşturan patent lisansı sözleşmesi, lisans sözleşmelerinin en eskisi ve en çok tanınanı olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır.

B. Patent Lisansı Sözleşmesinin Tanımı

Patent lisansı sözleşmesi, özel kanunla korunan mutlak hak niteliğindeki patent hakkının kullanılması hususunda üçüncü kişilere izin verilen lisans sözleşmesi türüdür.

etmektedir. Bkz. M. Fatih Arıcı: **Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi ile Devri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 119 vd.; Doktrinde bu ticaret unvanı ve işletme adının lisans sözleşmesine konu olması hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. ÖZDEMİR, ticaret unvanı ve işletme adının da lisans sözleşmesine konu olabileceğini; ancak, genellikle tek başına lisans sözleşmesi ile kullanım hakkının devri yerine işletme ile birlikte devredildiklerini belirtmiştir. Bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 41, dn. 167.; ARBEK, TK.'da düzenlenen bu unsurların, genellikle ticari işletme ile birlikte devredilmelerine rağmen, engelleyici bir hüküm bulunmadığından irade serbestisi ilkesi gereğince, bu mutlak hakların lisans sözleşmesine konu edilmelerinin hukuken mümkün olduğunu ifade etmiştir. Arbek: **a.g.e.**, s. 67-68. Bu hususta ONGAN'ın görüşü ise, Müşterileri işletmeye bağlayan ve işletmeler arasında tercih yapma imkânı veren ticaret unvanının, TK. m. 51/1 hükmü ile işletmeden ayrı olarak devrinin yasaklanması ile müşterilerin yanıltılmasının engellenmek istendiği, kanun koyucunun bu yöndeki iradesinden hareketle ticaret unvanının lisans sözleşmesi ile kullandırılmasının mümkün olmadığı sonucuna varılması gerektiği yönündedir. Ongan: **a.g.e.**, s. 19; KANAATİMİZCE, Ticaret unvanı ve işletme adı, fikrî mülkiyet konusuna dahil gayri maddî mallardan olup bu iki unsurun lisans sözleşmesine konu olması açısından ticari işletmeden ayrı olarak devredilip devredilemeyecekleri hususu dikkate alınarak karar verilmelidir. Şöyle ki, ticaret unvanı, işletme sahibi taciri ayırt etmede kullanılmakta olup TK. m. 51/1 hükmünde öngörüldüğü üzere, ticaret unvanı işletmeden ayrı olarak başkasına devredilemez. TK. m. 52'de ise, "Usulen tescil ve ilan edilmiş olan ticaret unvanını kullanmak hakkı, münhasıran sahibine aittir." hükmü öngörülmüştür. Lisans sözleşmelerinin kullanma hakkının devrine ilişkin sözleşmeler olduğu dikkate alındığında, ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak lisans sözleşmesi konusu edilerek ticari işletmenin sahibinden başka kişilere kullandırılmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmaktadır. İşletme adı yönünden ise, TK.'da işletme adlarına uygulanacak hükümler açısından TK. m. 51'e atıf yapılmadığı dikkate alındığında, işletme adının ticari işletmeden ayrı olarak devredilmesinin mümkün olması ve tacirin değil, işletmenin diğer işletmelerden ayrılmasının amaçlanması karşısında, bu unsurun lisans sözleşmesine konu yapılmasının mümkün olabileceği, ancak işletme adının lisans sözleşmesinden ziyade franchise sistemine dahil bir unsur olarak franchise sözleşmesi ile kullandırılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Franchise sözleşmesi hakkında geniş bilgi için bkz. Kırca: **Franchise**, s. 83.

¹³³ Bu haklar, 15.01.2004 T. ve 25347 S.ılı RG.'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarına İlişkin Kanun ve 12.08.2004 T. ve 25551 S.ılı RG.'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelikte düzenlenerek hukuken özel koruma altına alınmış ve FSEK m. 50 hükmünde de bunlara ilişkin lisans sözleşmesinin yapılabileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mustafa Tügsüz: **Fikrî Mülkiyet Hakları Çerçevesinde Yeni Bitki Çeşitleri Üzerindeki Islahatçı Hakları**, Ankara, 2007, s. 228 vd.

551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesi tanımlanmamış, anılan maddelerde sadece patent başvurusu veya patentin kullanma hakkına ilişkin olarak lisans sözleşmesi yapılabileceği düzenlenmiştir.

Patentten doğan hakkı ifade ettiğini daha önce de belirttiğimiz geniş anlamda patent hakkı, TPE’nin verdiği patent iznine dayanılarak kanun gereği kazanılan ve patent konusu buluştan inhisarî olarak yararlanma yetkisi veren mutlak bir haktır¹³⁴.

551 sayılı KHK m. 86/l’de patent başvurusu veya patentin kullanma hakkının lisans konusu olabileceği de belirtilmiştir. Patent hakkı, sahibine, tekel niteliğindeki bu kullanma hakkını başkalarına devretme imkânını da vermektedir¹³⁵.

Patent lisansı sözleşmesi ile lisans veren patentten doğan kullanma hakkını lisans alana vermekte; fakat, kısmen ya da tamamen patent üzerindeki haklarını devretmemekte, böylece hak sahipliği sıfatını korumaktadır. Olumsuz anlamda, lisans verenin lisans alana karşı patentten doğan inhisarî hakkını kullanmaktan kaçınması söz konusudur¹³⁶. Olumlu anlamda ise, patent lisansı sözleşmesi ile patent sahibi, patentten doğan haklarının kullanılması için üçüncü kişiye bir yetki tanıırken¹³⁷, tekel niteliğindeki kullanma hakkının devri karşılığında bir bedel elde etmektedir¹³⁸.

Bu çerçevede patent lisansı sözleşmesi, lisans verenin patentten doğan haklarının (patent hakkının) kullanılması hakkının lisans alana belirli ya da

¹³⁴ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 29.

¹³⁵ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 13; Şehirali: “**Patent Lisans Sözleşmelerinin...**”, s. 170; A. S. Gutterman: **Innovation and Competition Policy**, Kluwer Law International, London-The Hague-Boston, 1997, s. 122.

¹³⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 15-16; Ömer Camcı: **Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul, 2000, s. 59.

¹³⁷ R. Jacob/D. Alexander: **A Guide Book to Intellectual Property**, London, 1993, s. 41.

¹³⁸ J. F. Williams: **A Manager’s Guide to Patents, Trademarks and Copyright**, 1986, s. 70.

belirsiz bir süre için kural olarak belirli bir bedel karşılığında verildiği ve lisans alan için şahsî hak doğuran iki taraflı bir sözleşme şeklinde tanımlanabilir¹³⁹.

Bu çalışmada gayri maddî mal niteliğini kabul ettiğimiz bir fikrî ürün olan buluş üzerindeki fikrî mülkiyet hakkı olan mutlak ve inhisarî nitelikli patent hakkının kullanma hakkının devrine ilişkin lisans sözleşmesi borçlar hukuku alanında bir sözleşme tipi olarak incelenmeye çalışılacaktır.

III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN TÜRLERİ

Patent lisansı sözleşmesi farklı türlerde yapılabilir. Sözleşmenin türüne göre, lisans alanın kullanma hakkının kapsamı değişir¹⁴⁰. Patent lisansı sözleşmesi yapılırken taraflarca güdülen amaç, lisans sözleşmesinin içeriğini, bir diğer ifade ile tarafların hak ve borçlarını etkilediğinden lisans sözleşmesinin türlerinin incelenmesi önemlidir. Örneğin, şirket amacıyla yapılan bir patent lisansı sözleşmesinden doğan hak ve borçlar ile hasılat kirası sözleşmesine benzer şekilde yapılan lisans sözleşmesinden doğan hak ve borçlar birbirinden farklı olacaktır¹⁴¹.

Lisans sözleşmesinin kapsamı (örneğin, lisansın konusunun montaj lisansı, ihraç lisansı olması gibi) taraflarca serbestçe belirlenebilir¹⁴². 551 sayılı KHK m. 88/VI'da, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, sözleşme ile lisans hakkını alan kişinin, patentin koruma süresi boyunca milli sınırların bütünü içinde patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabileceği öngörülmüştür. Uygulamada da, patent lisansı sözleşmesinin türü hakkında herhangi bir şüphe oluşması halinde kural olarak, lisans alanın

¹³⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 15-16

¹⁴⁰ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 187; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 130

¹⁴¹ Ayiter: **İhtira**, s. 115; Erdem: **a.g.e.**, s. 150.

¹⁴² Saraç: **Patentten Doğan**, s.187.

sözleşme konusu patenti sınırsız şekilde kullanmaya yetkili olduğu kabul edilmektedir¹⁴³.

Lisans sözleşmesinin kapsamı serbestçe belirlenebilmekle birlikte, lisans verenin, lisans hakkını çeşitli sınırlamalara tabi tutması da mümkündür. 551 sayılı KHK m. 88/l’de, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının, milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde sınırlandırılabilceği düzenlenmektedir. Anılan hükümde ifade edilen bir diğer sınırlandırma ise, lisansın inhisarî lisans veya inhisarî olmayan lisans şeklinde sağlanmasıdır.

Kural olarak patent hakkı sahibinin, lisans alana sınırsız şekilde lisans hakkı tanıma yükümlülüğü bulunmadığından, yöre, süre, nicelik gibi sınırlamaların inhisarî lisans sözleşmelerinde de bulunması mümkündür. Ancak, bu sınırlamaların lisans alanın hakkının niteliğini değiştirecek ölçüde onu kısıtlamaması gerekir¹⁴⁴. Lisans sözleşmelerinde bir arada da bulunmaları mümkün olan bu tür sınırlamaların varlığı, sözleşme hukukunda geçerli olan sözleşme serbestisi ilkesine dayanmaktadır¹⁴⁵.

Doktrinde patent lisansı sözleşmesi, kullanım şekline göre, sınırlandırılmış şekline göre, lisans bedelinin saptanış şekline göre, lisanstan doğan hakkın içeriğine göre ve taraf iradelerine göre türlere ayrılmış olup, bizim de katıldığımız görüş çerçevesinde, bu türler içinde hukukî açıdan en önemli ayrımın “basit lisans” ve “inhisarî lisans” ayrımı olduğu da kabul edilmektedir¹⁴⁶.

Lisans alanın kullanma hakkının kapsamını oluşturan, lisansın hangi amaçla verildiği (üretim, satış, ihraç, montaj vb.), hangi süre ve yer için verildiği gibi sınırlamalar Patent Hukuku’nu ilgilendiren düzenlemelerdir¹⁴⁷.

¹⁴³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 130, dn. 139.

¹⁴⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 131, dn. 140.

¹⁴⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 131, dn. 141.

¹⁴⁶ Graupner: **a.g.e.**, s. 61; Yüksel: **a.g.e.**, s. 85 vd; Erdem: **a.g.e.**, s. 140 vd; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 130 vd.

¹⁴⁷ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 188.

Patent hukukunu ilgilendiren bu tür sınırlamalar, lisans alanın kullanma hakkının içeriğini oluşturur. Lisans alanın, lisans hakkını kullanırken patent hukukundan doğan bu tür sınırlamalara uymaması, hem patent lisansı sözleşmesine aykırı hareket etmesi hem de “patent ihlâli” anlamına gelir¹⁴⁸. 551 sayılı KHK patentten yararlanma hakkına ilişkin hükümlerin ihlâl edilmesini patentten doğan hakka tecavüz olarak nitelendirmektedir. Zira bu halde lisans alan, kendisine lisans sözleşmesi ile tanınmamış olan inhisarî yararlanma şekillerini de yetkisiz olarak kullanmak suretiyle hakkın kapsamını genişletmiş olacağından 551 sayılı KHK m. 136/I-d uyarınca patentten doğan hakka tecavüz eden kişi olarak değerlendirilecektir¹⁴⁹.

551 sayılı KHK m. 88/II’de, ilk fıkrada öngörülen sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlâli halinde, patent başvurusu veya patentten doğan hakların, patent sahibi tarafından lisans alana karşı, dava yoluyla ileri sürülebileceği öngörülmüştür.

Sözleşmede patent hukukuna ilişkin sınırlamalara aykırı hareket edilmesi 551 sayılı KHK ile tecavüz olarak düzenlediğinden bu durum haksız fiil kapsamına girecek ve patent sahibi sözleşmeye aykırılığa ilişkin genel hükümler yerine, 551 sayılı KHK’nin tecavüze ilişkin özel hükümlerinden yararlanabilecektir¹⁵⁰.

Lisans alanın, lisans hakkına ilişkin sınırlamalar genel olarak incelendikten sonra, bu sınırlamalara göre değişen ve Türk Borçlar Hukuku’nda hâkim olan sözleşme serbestisi ilkesinin sonucu olarak ortaya çıkan patent lisansı sözleşmesi türlerine aşağıda değinilecektir.

¹⁴⁸ Erdem: **a.g.e.**, s. 141.

¹⁴⁹ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 154-155.

¹⁵⁰ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 189.

A. Kullanım Şekline Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri

Patent lisansı sözleşmesinin bu türü, lisans alana sağlanan lisans hakkının kapsamının belirlenmesi esasına dayanmakta olup bu türdeki sınırlamalar genellikle basit lisans sözleşmelerinde görülmektedir¹⁵¹.

1. Geliştirme ve Yeniden Yapma Lisansı

Verilen ürünü geliştirmenin ya da modele göre yeniden yapmanın söz konusu olduğu lisans sözleşmeleridir¹⁵². Geliştirme ve yeniden yapma lisansı sözleşmelerinde lisans alan, ürünü geliştirilmiş modele göre aynen yapma ya da aldığı lisansa dayanarak söz konusu ürünü geliştirme hakkına sahip olacaktır. İki lisans türünün bir arada kullanılması da mümkün olup bu halde geliştirme lisansı alan, lisans verenin izni ile, geliştirdiği ürünü yeniden yapma hususunda üçüncü kişiye bir çeşit alt lisans verebilmektedir. Böylece geliştirme lisansı alan kişi lisans veren kişi konumuna geçerken, kendisinin geliştirdiği sonuçlardan yeniden yapma lisansı ile diğer tarafın faydalanmasını sağlamaktadır¹⁵³.

Modele göre yeniden yapma lisanslarında lisans bedeli, parça lisansı olarak yani ürünün eşinin üretim ve satışının sınırlı olmasına bağlı olarak asgari bir miktar şeklinde saptanırken, geliştirme lisanslarında, lisans veren başlangıçtan itibaren geliştirme harcamalarına bizzat katlandığından, bedeli bu şekilde kesin olarak saptamak mümkün bulunmamaktadır¹⁵⁴.

¹⁵¹ Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Erdem: **a.g.e.**, s. 142; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 133

¹⁵² Tekinalp: “Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı”, **İÜHFD**, C. 35, 1970, s. 262.

¹⁵³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 134

¹⁵⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 134

2. Üretim Lisansı

Üretim lisansı, lisans alana, sadece lisans konusu olan patente dayalı olarak üretimde bulunma yetkisinin verildiği lisans sözleşmesi türüdür. Bu tür lisans sözleşmeleri genellikle, belli bir ülkede üretim kapasitesinin yetersizliği, üretim harcamalarının fazlalığı, ithalat ve ihracat güçlükleri gibi nedenlerle gerçekleştirilmektedir¹⁵⁵.

Geliştirme lisansının özel bir çeşidini de oluşturan üretim lisansı sözleşmesi uygulamada, istisna sözleşmesi¹⁵⁶ (BK. m. 355) ile bağımlı bir ilişki içinde görülmektedir¹⁵⁷. Zira, üretim lisansı sözleşmesinde de istisna sözleşmesinde olduğu gibi, lisans alanın yükümlülüğü lisans konusu malın üretilmesi şeklinde bir sonucu meydana getirmektir. Ancak kanaatimizce, istisna sözleşmesinin iş görme sözleşmelerinden olması ve ani edimli bir ilişki doğurması karşısında¹⁵⁸, sürekli borç ilişkisi doğuran ve kullandırma sözleşmelerinden olan lisans sözleşmesinin bir türü olan üretim lisansı sözleşmesinin de, istisna sözleşmesi ile benzerliğinin, sonuç meydana getirme yükümlülüğü ile sınırlı olduğu hususuna dikkat edilmelidir.

Üretim lisansında, lisans alanın üretim dışında, ürettiği ürünleri kullanma veya satma yetkisi yoktur¹⁵⁹. Ancak lisans veren, lisans alanca üretilen malları bizzat veya tayin ettiği kişi aracılığıyla satın almak zorundadır. Bu özellik, üretim lisansı sözleşmesinin karakteristik özelliğini oluşturur¹⁶⁰. Doktrinde bir görüş, bu özelliğin sözleşmeden açıkça anlaşılamadığı durumlarda, sözleşmenin yorumundan lisans alanın ürettiği malların kullanım ve satışına zımnen yetkili olduğunun kabul edilmesi gerektiği yönündedir¹⁶¹. Ayrıca,

¹⁵⁵ Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 135

¹⁵⁶ BK. m. 355'e göre, "istisna, bir akittir ki onunla bir taraf (müteahhit), diğer tarafın (iş sahibi) vermeyi taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder".

¹⁵⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 136

¹⁵⁸ Cevdet Yavuz: **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul, 1996, s. 456.

¹⁵⁹ Buna karşılık uygulamada üretim ve satış hakkını birlikte içeren lisans sözleşmelerine de sıklıkla rastlanıldığı belirtilmektedir. Bkz. Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Özel: **a.g.e.**, s. 47.

¹⁶⁰ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 94; Ongan: **a.g.e.**, s. 56; Erdem: **a.g.e.**, s. 142; Yüksel: **a.g.e.**, s. 86.

¹⁶¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 135.

üretim lisanslarında, üretim için gerekli olan hammaddenin lisans verenden alınacağına dair bir yükümlülük öngörülmesi de mümkündür¹⁶².

Üretim lisansı sözleşmelerinde lisans alanın üretimi gerçekleştirmesinden sonra, lisans verenin üretilen bu malları satın alma yükümlülüğünü yerine getirmekte temerrüde düşmesi halinde kural olarak, lisans alana üretilen malların satımı konusunda bir yetki verilmemiş olmasına rağmen, BK. m. 92 uyarınca “satış hakkının” tanınmasının uygun olacağı doktrinde kabul edilmektedir¹⁶³.

Karşılıklı iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde alacaklının temerrüdünün¹⁶⁴ özel sonuçlarından¹⁶⁵ biri, maddî edimler için BK. m. 92’de düzenlenen satış hakkı olup, anılan hükme göre, borçlanılan şeyin niteliği veya işin türü tevdi elverişli değil ya da verilecek şey bozulmağa maruz veya bakımı masraflı ya da muhafazası büyük gider yapılmasını gerektiriyor ise, borçlu önce ihtarda bulunduktan sonra hâkimin izni ile şeyi alenen sattırarak bedelini tevdi edebilir. Verilecek şey borsada kayıtlı veya cari fiyatı mevcut ya da masraflarına oranla değeri az ise, satışın aleni olması gerekmediği gibi, ihtar gerektirilmeyen da hâkim satışa izin verebilir. Satış halinde borçlu, borçlanılan şeyin satılması ile değil, ancak satış parasının tevdi ile borçtan kurtulur¹⁶⁶.

Kanaatimizce de, lisans verenin üretilen malları satın almaması halinde, lisans altında üretilen ve lisans veren tarafından alınmayan ürünlerin lisans verence satımı, lisans alanın haklarını korumaya yönelik bir çözüm olacaktır. Ancak, lisans sözleşmesinin kendine özgü bir sözleşme olması nedeniyle BK.

¹⁶² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 135, dn. 164 ve 165.

¹⁶³ Bakırıcı: **a.g.e.**, s. 55; Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Ongan: **a.g.e.**, s. 56; Erdem: **a.g.e.**, s. 142; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 13.

¹⁶⁴ Alacaklı temerrüdü, “*alacaklının borçlu tarafından gereği gibi sunulan edimi kabulden veya edimin ifası için kendisine düşen hazırlık fiillerini yapmaktan haklı bir sebep olmaksızın kaçınması*” olup alacaklının temerrüdünün bu tanımda yer alan alacaklı temerrüdünün şartları; borçlunun, edimin gereği gibi ifasını teklif etmiş olması; alacaklının teklif edilen edimi kabulden kaçınmış olması; alacaklının kabulden kaçınmasının haksız olması olarak belirlenebilir. Bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 970 vd.

¹⁶⁵ Alacaklı temerrüdünün genel sonuçları ve diğer özel sonuçları için bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 974 vd.

¹⁶⁶ Eren: **a.g.e.**, s. 979-980; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 277.

m. 92'nin üretim lisansı sözleşmesine doğrudan doğruya uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, lisans altında üretilen malların satımı için, BK m. 92'de öngörülen şartların bire bir oluşmasını aramamak ve bedelin tevdi hükmünü işletmemek gerekir. Bu koşullarla lisans alanın menfaati korunabilir.

3. Montaj Lisansı

Montaj lisansı sözleşmesi, lisans verenin teslim ettiği parçaların, lisans verenin sağladığı temel esaslar, teknik yapı, model ve resimlere göre lisans alan tarafından bir araya getirilerek nihaî ürüne dönüştürülmesini konu edinen patent lisansı sözleşmesi türüdür¹⁶⁷. Lisans alan ürünün bazı parçalarını kendisi üretirken diğer parçaları lisans verenden temin ederek montajı da gerçekleştiriyorsa, karma içerikli bu sözleşme “yeniden yapma-montaj lisansı” olarak ifade edilir¹⁶⁸.

4. Kullanma Lisansı

Az rastlanan bu sözleşme tipinde lisans alan, işletmesi için gerekli olan ve lisans verene ait patentli makine ve araç gerecin kullanım hakkını elde eder. Doktrinde kullanma lisansı sözleşmesinin, adi kira ya da hasılat kirası benzeri bir ilişki doğurduğu belirtilmektedir¹⁶⁹. Kural olarak lisans alanın, lisans konusu ürünleri satma veya üretme yetkileri yoktur¹⁷⁰. Ancak, lisans konusu teknik buluş bir üretim yöntemi ise, bir diğer ifade ile bir usul patenti söz konusu ise, tanınan lisans hakkının, bu yöntemle göre üretilen ürünleri

¹⁶⁷ Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”, **a.g.m.**, s. 261; Erdem: **a.g.e.**, s. 142.

¹⁶⁸ Yüksel: **a.g.e.**, s. 87; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 136

¹⁶⁹ Erdem: **a.g.e.**, s. 141; Yüksel: **a.g.e.**, s. 87; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 136. Kullanma lisansı sözleşmesi ile kira sözleşmeleri arasındaki benzerlik, sözleşme konusunun sahibinin mülkiyetinde kalması koşuluyla sadece kullanımı hakkının üçüncü kişiye devredilmesi yönüyle ortaya çıkmakla birlikte iki sözleşme arasında farklılıklar bulunmakta olup bu konu ileri bölümlerde incelenecektir.

¹⁷⁰ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 55; Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Ongan: **a.g.e.**, s. 56.

retmesi hakkını içerdiği de doğal olarak kabul edilmelidir¹⁷¹. Lisans alanın kullanma lisansı sözleşmesi ile edindiği makine ve diğer araç gerecin tamiri, yenilenmesi ve gerekli eklentilerin yapılması konularında bir hakkının varlığı her durumda kabul edilmediğinden, sözleşmede bu hususun açıkça düzenlenmesi gerekmektedir¹⁷².

5. İthal Lisansı - İhraç Lisansı

İthal lisansı sözleşmesi, genellikle kullanma lisansı ya da satış lisansı ile birlikte yapılan bu tür lisans sözleşmesi olup, lisans alan ülkesinde Patent Hukuku'nca korunan ürünleri yabancı bir ülkeden getirirerek bunları kendi ülkesinde ticari alana intikal ettirme hakkını elde eder¹⁷³.

İhraç lisansı sözleşmesi ise, ithal lisansı sözleşmesinin tersine, lisans alana patente bağlanmış malları başka bir ülkeden kendi ülkesine ihraç etme yetkisinin verildiği sözleşme trdr¹⁷⁴. Ancak bu tür lisans sözleşmeleri için patent hakkının lkeselliği ilkesi¹⁷⁵ gereği ihraç edilen ülkede de sözleşme konusu malların korunmaya değer görülmesi gerekmektedir. Bu ilke uyarınca, patent üzerindeki fikrî mülkiyet hakkı, her bir ülkede geçerli olan kanunlara göre ve kural olarak aynı gayri maddî mal için yabancı ülkelerde tanınmış olan haklardan bağımsız olarak belirlenir¹⁷⁶.

¹⁷¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 137; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 55.

¹⁷² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 138.

¹⁷³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 138.

¹⁷⁴ Erdem: **a.g.e.**, s. 143.

¹⁷⁵ Fikrî mülkiyet hukuku alanında ülkesellik (mlklik) ilkesi, gayri maddî malların korunmasının talep edildiği devletin kanunlarının (koruyucu ülke kanunu), fikrî mülkiyet hakkının mevcudiyetini, içeriğini ve kapsamını belirlemesini ve bir devletin milli kanunlarının sağladığı korumanın yalnız bu devletin ülkesi ile sınırlı olmasını, kural olarak bu sınırlar haricinde etkisinin bulunmamasını ifade eder. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Erdem: **a.g.e.**, s. 38 vd.

¹⁷⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 139.

6. Satış Lisansı

Lisans alana lisans konusu malları, piyasaya sürerek ticari alana intikal ettirme yetkisinin tanındığı sözleşme türüdür. Sözleşmenin karakteristik özelliği, lisans alanın, lisans verene ait sözleşme konusu malları satış anında lisans verenin deposundan teslim etmesidir. Lisans alan, malları kendi deposundan teslim ediyorsa burada satış lisansının değil; satım sözleşmesinin¹⁷⁷ (BK. m. 183) varlığı kabul edilir¹⁷⁸. Zira, lisans alanın, satışa çıkarılacak ürünlerin mülkiyetini kazanıp, sonra bu mülkiyet hakkına dayanarak satışa sunması durumunda lisans sözleşmesinin varlığından söz edilemez¹⁷⁹.

Lisans alan, lisans konusu malları satarken, gereken hallerde üçüncü kişinin yardımından da yararlanabilir; ancak, lisans sözleşmesinde taraflar arasındaki şahsi ilişkinin önemi gereğince lisans sözleşmesinden doğan haklarını devredemeyeceği gibi, alt lisans da veremez¹⁸⁰.

B. Yöre İle Sınırlı Patent Lisansı Sözleşmeleri

551 sayılı KHK m. 88’de, lisans sözleşmesinin milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde yapılabileceği öngörülmektedir.

Ulusal bir korunma hakkının lisans alana belli bir ülkede ve belirlenen sınırlar içinde yararlanmak üzere verilmesi halinde buna “yöre, mülkiyet lisansı”, patent lisansının bütün ülkelerde geçerli olacak şekilde verilmesi söz konusu ise buna da “dünya lisansı” denir. Yöre lisansı hem basit hem de

¹⁷⁷ Satım sözleşmesi, “satıcının bir malvarlığı hakkını alıcıya geçirmeyi ve alıcının da satıcıya kararlaştırılmış değeri para olarak ödemeyi borçlandığı sözleşmedir.” Bkz. Yavuz: **a.g.e.**, s. 38.

¹⁷⁸ Erdem: **a.g.e.**, s. 143.

¹⁷⁹ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 94; Ongan: **a.g.e.**, s. 56.

¹⁸⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 139; Yüksel: **a.g.e.**, s. 87.

inhisarî lisans sözleşmelerinde görülebilmektedir¹⁸¹. Sözleşmeden lisansın belirli bir bölge için verildiği anlaşılmıyorsa, lisansın tüm ülke için verildiği kabul edilmelidir¹⁸².

Yöre ile sınırlı lisans sözleşmelerinde lisans alan, lisans konusu hakkı ancak lisans sözleşmesinde belirtilen alan içinde kullanma hakkını elde eder¹⁸³. Böylece, lisans veren, sınırlandırdığı kullanım alanı içinde patentten doğan inhisarî hakkını, lisans alana karşı ileri sürmeme yükümlülüğü altına girmektedir. Sözleşmede belirtilen alan dışındaki kullanımlarda ise lisans veren, lisans alana karşı mutlak nitelikli patent hakkını ileri sürebilir¹⁸⁴. Ancak uygulamada, belirli bir yöre ile sınırlandırılmış lisansın işlevsel olmadığı görülmektedir; zira lisans alan, lisans konusu ürünü belirli bir bölgede kullanmasına rağmen, hak tüm ülke çapında tükenmektedir¹⁸⁵. Bu halde, lisans alandan lisans konusu ürünü alan kişi, söz konusu ürünü ilgili yöre dışında fakat ülke sınırları içinde satışa sunabilecek; ancak hakkın tükenmiş olması karşısında lisans veren bu durumu engelleyemeyecektir¹⁸⁶.

Yargıtay markalara ilişkin bir kararında, markalı bir ürünün marka hakkı sahibi veya onun izni ile münhasır lisans hakkı sahibi tarafından piyasaya sürülmesi üzerine marka tescilinden doğan hakkın tüketilmiş olacağını ve

¹⁸¹ Yüksel: **a.g.e.**, s. 88.

¹⁸² Bakırcı: **a.g.e.**, s. 50; Ongan: **a.g.e.**, s. 59.

¹⁸³ Ongan: **a.g.e.**, s. 59.

¹⁸⁴ Erdem: **a.g.e.**, s. 143; Ongan: **a.g.e.**, s. 59.

¹⁸⁵ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 51; Ortan: **a.g.e.**, s. 141; Cahit Suluk: **Tasarım Hukuku**, Ankara, 2003, s. 406. 551 sayılı KHK m. 76'da, "Patentten Doğan Hakkın Tüketilmesi" başlığı altında, "*Patent sahibi veya onun izni ile Türkiye'de satışa sunulmuş olan patentli ürünler ile ilgili fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır.*" hükmü öngörülmüştür. Patentten doğan hakkın tükenmesi, patentli malın hak sahibinin iradesi ile ilk kez satışından sonra, patent hakkı sahibinin o mal üzerindeki inhisarî ilk satım hakkının ortadan kalkması ve artık malın dolaşımına engel olamamasıdır. Patent hakkının tükenmesi ile kast edilen, "tükenmenin" sadece, patent konusu mal veya patent konusu usul ile doğrudan doğruya elde edilen malla ilgili olduğu ve bu malın satım yoluyla el değiştirmesini kısıtlayan hakların tükeneyeceğidir. Ayrıca, tükenme ülkesel olup sadece koruma hakkının geçerli olduğu ülkenin sınırları içinde etkili olacaktır. Bu konuda açıklamalar için bkz. Erdem: **a.g.e.**, s. 77; Kaya: "Patentten Doğan Haklar..." s. 197 vd.; Tekinalp/Tekinalp: **Avrupa Birliği**, s. 685 vd.

¹⁸⁶ Ongan: **a.g.e.**, s. 59.

artık o markayı taşıyan malın sonraki satışlarına müdahale hakkının kalmadığını belirtmektedir¹⁸⁷.

Lisans sözleşmesinde bu yönde bir sınırlamanın bulunmaması halinde, lisans alan korunma hakkının tanınmış olduğu ülke içinde yöresel sınırlamaya bağlı olmaksızın lisans hakkını kullanabilmektedir. Ancak ülke sınırlarını aşması halinde, yabancı ülkedeki lisans verene ait olan patent hakkını ihlâl etmiş olacaktır¹⁸⁸. Bu nedenle lisans alanın sadece patente dayalı üretimini değil; satımını da bu sınırlar içinde yapması gerekir¹⁸⁹.

C. Süre İle Sınırlı Patent Lisansı Sözleşmeleri

Patent lisansı sözleşmesinde normal olarak taraflar lisans konusu patentten doğan hakların kullanılması ve ondan yararlanılmasını belirli bir süre ile sınırlandırır. Eğer taraflar sözleşmede böyle bir süre öngörmemişlerse, ilke olarak süreyle sınırlanmamış patent lisansı sözleşmesinin varlığı kabul edilir ve bu sözleşme patente ilişkin koruma hakkının sona ereceği tarihe¹⁹⁰ kadar devam eder. Böylece patent hakkının bittiği tarihte otomatik olarak lisans hakkı da sona erer¹⁹¹.

Doktrinde, lisans sözleşmesinin devam ettiği dönemde ve hatta sürenin dolmasına yakın tarihlerde dahi, lisans alan tarafından üretilen malların sözleşmenin sona ermesinden sonra da satılabileceği kural olarak kabul edilmektedir¹⁹². MK. m. 2/l'de öngörülen, "herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu"

¹⁸⁷ Bkz. Y. 11. HD. T. 26.05.1999, E. 1999/2086, K. 1999/4505 S.'lı karar, aynı yönde, Y. 11. HD. T. 09.11.2000, E. 2000/7381, K. 2000/8746 S.'lı karar (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

¹⁸⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 141, dn. 201 ve 202.

¹⁸⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 141.

¹⁹⁰ 551 sayılı KHK m. 72'ye göre bu süre incelenerek verilen patentlerde 20 yıl, incelemesiz verilen patentlerde ise 7 yıldır.

¹⁹¹ Erdem: **a.g.e.**, s. 144; Ongan: **a.g.e.**, s. 60.

¹⁹² Yüksel: **a.g.e.**, s. 88; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 143; Erdem: **a.g.e.**, s. 144.

şeklindeki “dürüstlük ilkesi”¹⁹³ burada da uygulama alanı bulduğundan, lisans sözleşmesine dayalı olarak lisans verenin lisans hakkını kullanması da dürüstlük ilkesine uygun olmalıdır. MK. m. 2/II’de ise, “Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.” hükmü ile hakkın kötüye kullanılması yasaklanmıştır.

Buna göre, lisans alanın sürenin dolmasına yakın üretim faaliyetini artırarak, sözleşmenin sona ermesinden sonra da satmak üzere lisans konusu malın üretim faaliyetini artırmasının hakkın kötüye kullanımı teşkil edeceği hallerde, lisans alanın hukuken korunması mümkün görülmeyecektir¹⁹⁴.

D. Kişiyeye Bağlı - İşletmeye (Teşebbüse) Bağlı Patent Lisansı Sözleşmeleri

Kişiyeye bağlı lisans sözleşmesi, lisans alan ile lisans veren arasındaki çeşitli hukukî ilişkiler nedeniyle mevcut olan sıkı işbirliğini, örneğin bir ortaklık ilişkisini yansıtır şekilde lisans alanın kişiliği dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu tür lisans sözleşmelerinde lisans alanın kişiliğinin taşıdığı önem nedeniyle sözleşmenin üçüncü kişiyeye sözleşme ile devri veya miras yoluyla intikali söz konusu değildir¹⁹⁵.

İşletmeye (teşebbüse) bağlı lisans sözleşmesinde ise, ekonomik bir bütünlük içindeki işletme dikkate alınarak lisansın verilmesi söz konusudur. Lisans alanın yeni işletmeler açması halinde lisans hakkını bu işletmelerde de

¹⁹³ Dürüstlük ilkesi, ahlakî temele dayalı, orta vasıfta, makul ve dürüst bir insanın davranışını göstermekte olup dürüstlük, hem hukukî işlemlerden hem de kanundan doğan hakların ifasında ve kullanılmasında alacaklı ve borçluya aynı ölçüde yüklenmiştir. Bu konuda bilgi için bkz. Şener Akyol: **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, İstanbul, 2006, s. 7 vd.

¹⁹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 143.

¹⁹⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 143.

kullanmaya devam etmesi, lisansın tek bir işletme ile sınırlandırılmadığı hallerde mümkündür¹⁹⁶.

İki lisans türünü birbirinden ayıran ölçü, kişiye bağlı lisans alanın ticari işletmesini sonradan bir üçüncü kişiye devretmesi halinde dahi lisans sahibi olarak kalmasında kendisini gösterir. Lisans alanın işletmesini devretmesi halinde lisans hakkı işletmeyi devralan kişiye geçmeyeceğinden lisans alanın bu hakkını yeni açacağı işletmelerde de kullanması mümkündür. Ayrıca, kişiye bağlı lisans alanın lisans hakkı, belli bir işletme ve çevresi ile sınırlandırılmamış olduğundan, lisans alan yeni açtığı işletmelerde de lisans hakkını kullanabilir¹⁹⁷.

İşletmeye bağlı lisans verilmesi hallerinde ise, lisans alanın işletmesini devretmesi halinde, sözleşmede lisansın işletmenin devri ile devralana geçeceği hususunda hüküm bulunuyorsa, lisans sözleşmesi işletmeyi devreden için sona erecektir¹⁹⁸.

E. Teknik Olarak Sınırlanmış Patent Lisansı Sözleşmeleri

Lisans konusu patentin, ana patent, ek patent¹⁹⁹ veya ikisi birlikte olacak şekilde taraf iradelerince sözleşmenin yapılması sırasında belirlenmesi halinde teknik olarak sınırlanmış patent lisansı sözleşmesinden söz edilir. Lisans alanın lisans verence verilmiş bir usul patentini belirli şekilde kullanmak zorunda bırakılması da teknik sınırlama olarak ortaya çıkabilir²⁰⁰. Lisans alanın sözleşmede yer alan bu türlü teknik sınırlamalara uymaması halinde hem patentin ihlâli hem de sözleşmeye aykırılık oluşacaktır. Ancak, sözleşmede bu tür sınırlamalara yer verilmemesi halinde lisans alanın

¹⁹⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 144.

¹⁹⁷ Yüksel: **a.g.e.**, s. 88; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 144; Erdem: **a.g.e.**, s. 144.

¹⁹⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 145.

¹⁹⁹ Ek patent, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan buluşlara verilen patenttir (551 sayılı KHK m. 121/I).

²⁰⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 145

yararlanma hakkının teknik olarak sınırlandırılmamış olduğu kabul edilmelidir²⁰¹.

F. Nicelik Bakımından Sınırlanmış Patent Lisansı Sözleşmeleri

Bu tür sözleşmeler, lisans alanın lisans konusu malları üretiminin aylık ya da yıllık olarak belirli miktarlarla sınırlandırılmış olması halinde ortaya çıkar. Lisans alan sözleşmede öngörülen dönemler itibariyle yine sözleşmede öngörülen miktarda üretimde bulunmayıp bu miktarı aşarsa patenti ihlâl etmiş olur²⁰².

G. Lisans Bedelinin Saptanış Şekline Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri

Lisans bedelinin saptanış şekline göre lisans sözleşmeleri parça lisansı, götürü lisans, karışık lisans olarak ayrılmakta olup lisans verenin lisans alanın kârına iştirak edeceği, lisans bedeli belli miktara ulaştığında patent hakkının lisans alana geçeceği gibi özel hesaplama şekilleri de taraf iradeleri ile öngörülebilir²⁰³.

1. Parça Lisansı

Parça lisansı, lisans bedelinin saptanması konusunda lisans verenle lisans alan arasında üzerinde anlaşmaya varılmış bir hesaplama şeklidir. Bu hesaplama şeklini kapsayan patent lisansı sözleşmesinde lisans alan, lisans konusu patentten belirli sayıdaki yararlanmaya bağlı olarak periyodik bir

²⁰¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 145.

²⁰² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 145.

²⁰³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 150

şekilde lisans alana bedel ödemeyi yüklenir. Lisans bedeli ya parça başına belirli bir bedel ya da yine parça başına saptanan belirli bir değerin yüzdesi olarak hesaplanır. Tarafların çıkarları açısından en uygun olan bu hesaplama şekli genellikle lisans sözleşmelerinin tümünde görülmektedir²⁰⁴.

2. Götürü Lisans

Az rastlanan bir lisans şekli olan götürü lisans sözleşmesinde, lisans bedeli önceden taraflarca kesin olarak belirlenmiş durumdadır²⁰⁵. Lisans bedelinin bu şekilde belirlenmesi, lisans hakkının karşılığını satım bedeline benzer bir niteliğe sokmaktadır²⁰⁶. Bu nedenle burada taraf iradelerinin, satım sözleşmesi mi yoksa lisans sözleşmesi mi yapmak yönünde olduğu belirlenmelidir. Taraf iradelerinden, önceden kesin olarak belirlenmiş bedelin sözleşmeden doğan kullanma hakkının karşılığı olarak kararlaştırıldığı anlaşılıyorsa, lisans sözleşmesinin varlığı kabul edilmelidir²⁰⁷.

Götürü lisans sözleşmesinde bedelin bir defada ya da taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılabilir; bu nedenle genel ciro bedelin hesabında dikkate alınmaz²⁰⁸.

Lisans alanın patente ilişkin gelişim harcamalarına katılması amacı ile yapılan bu tür lisans sözleşmeleri, lisans alan ve hatta lisans veren açısından sakıncalı sonuçlar doğurabilecektir. Patent hakkının sözleşmeden sonra iptal edilmesi, lisansın beklenildiği gibi sonuç vermemesi gibi hallerde, lisans alanın sözleşmenin zararlı sonuçlarına katlanması gerekir. Zira kural olarak başlangıçta belirlenen lisans bedelinin, lisans sözleşmesinin normal süresinden önce sona ermesinden sonra dahi ödenmesi gerektiği kabul edilir.

²⁰⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 146.

²⁰⁵ Erdem: **a.g.e.**, s. 145; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 148.

²⁰⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 148.

²⁰⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 148.

²⁰⁸ Yüksel: **a.g.e.**, s. 98; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 148.

Fakat taksitlere bölünmüş lisans bedelinin sözleşmenin sona ermesinden sonra ödenmeyeceği savunulmaktadır²⁰⁹.

3. Karışık Lisans

Bu tür lisans sözleşmelerinde lisans bedeli, karışık şekilde belirlenmiştir. Lisans bedelinin bir kısmı önceden belirlenmiş belli bir miktardan, bir kısmı da parça başına belirlenen miktardan oluşmaktadır²¹⁰.

Lisans bedelinin diğer bir hesaplanma şekli ise, asgarî lisans bedelidir. Bu hesaplama şeklinde parça ve ciro esasına dayalı olarak saptanmış bir takvim süresi içinde belli bir bedelin ödenmesi gerekmektedir. Buna göre lisans alan belli oranda ciro yapmakla sorumludur. Lisans alanın bu sorumluluğu, sözleşmeye uygun olarak lisans hakkının gerektiği şekilde kullanılmasını sağlayıcı cezaî nitelikte ekonomik bir yükümlülük olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle lisans alanın bu sorumluluğu, verimli bir üretim ve asgarî bir ciro sağlayamaması hallerinde kendisi için bir risk haline dönüşebilir²¹¹.

H. Lisanstan Doğan Hakkın İçeriğine Göre Patent Lisansı Sözleşmeleri

Lisans sözleşmelerinin hukukî yönden en önemli ayrımı, lisanstan doğan hakkın içeriğine göre yapılan ayrım olup, bu ayrıma göre patent lisansı sözleşmesi “basit lisans sözleşmesi” ve “inhisarî lisans sözleşmesi” olarak iki türdür²¹². 551 sayılı KHK 88/l’de öngörülen, “...*Lisans, inhisarî lisans veya*

²⁰⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 148.

²¹⁰ Erdem: **a.g.e.**, s. 145; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 149.

²¹¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 149.

²¹² Yüksel: **a.g.e.**, s. 85; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 151; Erdem: **a.g.e.**, s. 146; Graupner: **a.g.e.**, s. 284,

inhisarî olmayan lisans şeklinde verilebilir.” hükmü ile bu ayırmadan açıkça söz edilmektedir.

1. Basit Lisans Sözleşmesi

Lisans verenin lisans alana patent hakkının kullanımı için yetki verirken, daha sonra başkalarına da aynı içerikte ve aynı kullanım alanında lisans verme hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesi türüdür²¹³.

551 sayılı KHK m. 88/III’te, “*Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, lisans inhisarî değildir. Lisans veren patent konusu buluşu kendi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin başka lisanslar da verilebilir.*” hükmü ile lisans sözleşmesinde, lisansın inhisarî olduğuna ilişkin belirleme yapılmadığında kural olarak basit lisans sözleşmesinin mevcut olduğu açıkça öngörülmektedir. Basit lisans veren, patent konusu buluşu kendisi kullanabileceği gibi aynı buluşu üçüncü kişilere başka lisans sözleşmeleri yolu ile kullandırması da mümkündür.

Lisans verenin üçüncü kişilere karşı inhisarî hakkını sözleşme ile kullanmaktan feragat edip etmemekteki bu serbestisi nedeniyle, basit lisans sözleşmesinde lisans alanın rekabet gücü zayıflamaktadır²¹⁴. Böylece kendisiyle aynı bölgede aynı lisansın başkalarınca da kullanılması olasılığına katlanmak durumunda kalmaktadır²¹⁵.

Uygulamada basit lisans sözleşmelerine konulan “en fazla korunma şartı (en çok gözetme kaydı)” sayesinde lisans alanların kendilerini rakipleri

²¹³ Ayiter: **İhtira**, s. 115; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 151; Yüksel: **a.g.e.**, s. 85; Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”, s. 261; Şaziye Yurtsever: **Patentin Hukukî Korunması ve İlgili Mevzuat**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999, s. 40; Suluk/ Orhan: **a.g.e.**, s. 609; Ongan: **a.g.e.**, s. 52.

²¹⁴ Yüksel: **a.g.e.**, s. 85; Ortan: **Patent Lisansı**, **a.g.e.**, s. 151; Erdem: **a.g.e.**, s. 146; Yurtsever: **a.g.e.**, s. 39.

²¹⁵ Ongan: **a.g.e.**, s. 53.

karşısında kısmen de olsa güvence altına aldıkları görülmektedir²¹⁶. En fazla korunma şartı gereği, lisans veren sonradan imzalayacağı lisans sözleşmelerinde, önceki lisans sözleşmesi ile lisans alana tanıdığı daha fazlasını ya da avantajlısını sonradan lisans alana sağlamayacağını veya yeni yapacağı lisans sözleşmesindeki daha elverişli şartları önceki lisans alana da sağlayacağını garanti eder. Bu şart, lisans sözleşmesi süresince geçerli olacak şekilde kararlaştırılabileceği gibi, lisans sözleşmesinin sona ermesini takiben belli bir süreyi kapsayacak şekilde de kararlaştırılabilir²¹⁷.

2. İnhisarî Lisans Sözleşmesi

Patent hakkı sahibinin, bu hakkın kullanımına ilişkin olarak lisans verirken, aynı hakka ilişkin olarak üçüncü kişilere lisans vermemeyi ve aynı zamanda kendisinin de lisans konusu hakkı kullanmamayı yüklediği lisans sözleşmesi türüdür²¹⁸. 551 sayılı KHK m. 88/III uyarınca lisansın, inhisarî olduğunun sözleşmede belirtilmesi gerekir. Aksi takdirde basit lisans sözleşmesinin varlığı kabul edilir.

551 sayılı KHK m. 88/IV'te, "*İnhisarî lisans söz konusu olduğu zaman, lisans veren başkasına lisans veremez ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça, kendisi de patent konusu buluşu kullanamaz.*" hükmü öngörülmüş olup buna göre inhisarî lisans sözleşmesinde lisans verenin başkalarına lisans vermesi mümkün olmayıp kural olarak kendisi de lisans konusunu kullanamayacaktır.

²¹⁶ Pedrazzini: **a.g.e.**, s. 421; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 13; Camcı: **a.g.e.**, s. 102; Erbay: **a.g.e.**, s. 110; Ongan: **a.g.e.**, s. 53.

²¹⁷ Ongan: **a.g.e.**, 53; Ögüz: **a.g.e.**, 104; Erbay: **a.g.e.**, 110;

²¹⁸ Ayiter: **İhtira**, s. 115-116; Erdem: **a.g.e.**, s. 146; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 152; Yüksel: **a.g.e.**, s. 86; Tekinalp: "Bağlama Kuralı...", s. 261; Erdal Noyan: **Marka Hukuku**, Ankara, Adil Yayınevi, 2004, s. 381 vd.

Ancak sözleşmede açıkça belirtilmesi halinde lisans verenin lisans konusunu bizzat kullanabilmesi mümkün hale gelmektedir²¹⁹.

Lisans verenin sözleşmede lisans konusunu bizzat kullanmaya devam edeceğini belirtmediği halde, lisans konusunu değerlendirmeye devam etmesi sözleşmeye aykırılık teşkil edecektir²²⁰.

İnhisarî lisans, lisans alan lehine bir durum yaratmaktadır. Böylece lisans alan rekabetten korunmaktadır. Ancak, inhisarî lisansın, lisans alana sınırsız yetkiler verdiği de düşünülmemelidir. Zira inhisarî lisansın da yöre açısından, süre açısından ve kullanma şekline göre sınırlandırılması mümkündür²²¹. Bu yönden inhisarî lisans sözleşmelerinin ayırt edici özelliğinin, lisans verenin başkalarına da aynı içerikte lisans hakkı vermemesi olduğu belirtilmektedir²²².

551 sayılı KHK m. 88/IV'teki açık düzenleme karşısında, lisans verenin, inhisarî lisans sözleşmesi yaptıktan sonra başkalarına da aynı içerikte lisans hakkı tanınması mümkün değildir²²³. Zira, lisans veren inhisarî lisans sözleşmesi yapmakla, başkalarına aynı konuda ve aynı sürede lisans verme hakkını sınırlandırmış bulunmaktadır²²⁴. Kanaatimizce, inhisarî lisansın varlığı halinde, kendisi dahi patent konusu buluşu ancak sözleşmede hakkını saklı tutmak koşulu ile kullanabilecekken sahip olduğu bu haktan fazlasını üçüncü kişilere devretmesi düşünülemez. Buna rağmen, inhisarî lisans sözleşmesinin varlığına rağmen yapılan diğer lisans sözleşmeleri geçersiz olmayacaktır²²⁵.

²¹⁹ İnhisari lisans verenin lisans konusunu kullanma hakkını saklı tutması halinde “tek lisans (sole licence)”, lisans verenin bu hakkının bulunmadığı hallerde de “münhasır lisans (exclusive licence)” söz konusudur. Ongan: **a.g.e.**, s. 53, dn. 173.

²²⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 152.

²²¹ Erdem: **a.g.e.**, s.147; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 152.

²²² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 152.

²²³ 551 sayılı KHK m. 94/V'te de, inhisarî lisansın patent siciline kayıtlı olduğu hallerde, patent sahibinin, başkalarına ayrıca lisans verme teklifi de yapamayacağı öngörülmektedir. Kanaatimizce, bu hüküm de, inhisarî lisanstan sonra başka lisanslar verilemeyeceğini kanıtlar niteliktedir.

²²⁴ Doktrinde ONGAN, lisans sözleşmesinde tarafların inhisarî kaydını koymakla birlikte, başkalarına da lisans verileceğine ilişkin hüküm de bulunması halinde artık bu sözleşmenin basit lisans sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Ongan: **a.g.e.**, s. 54.

²²⁵ Patent lisansı sözleşmesi alenî nitelikteki patent siciline kayıt edilmekle iyi niyetli üçüncü kişilere karşı kayıt tarihinden itibaren hüküm ve sonuç doğuracağından, patent sicilinde kayıtlı inhisarî

Ancak lisans veren, hem inhisarî lisans alanın sözleşmeye aykırılık itirazı hem de diğer lisans alanların sözleşmeden doğan borcun yerine getirilmemesine ilişkin itirazları ile karşılaşacaktır²²⁶.

Lisans verenin inhisarî lisans sözleşmesinden önce, birden fazla basit lisans sözleşmesi yapmış olması durumunda doktrinde bir görüşe göre, mevcut basit lisans sözleşmeleri, inhisarî lisans alanın hakkını büyük ölçüde etkilese de bu sözleşmelerin varlığının inhisarî lisansın niteliğine aykırı düşmeyeceği ve geçerliliğini etkilemeyeceği kabul edilmektedir²²⁷. Ancak lisans veren sözleşmenin yapılması sırasında basit lisansların varlığı konusunda susmuş ise, sözleşme öncesindeki bu kusuru (culpa in contrahendo) nedeniyle lisans alana karşı sorumlu olacaktır. Bu halde, lisans verenin, inhisarî lisans alanı lisans hakkından tek başına yararlandıracağına ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasına dayanılarak sözleşmenin lisans alan tarafından feshedilmesi mümkündür²²⁸. Doktrinde bizim de katıldığımız ikinci görüş, inhisarî lisansın niteliğine uygun düşmeyeceğinden, mevcut basit lisans sözleşmelerinden sonra aynı içerikte inhisarî lisans sözleşmesi yapılmasının mümkün olmadığı yönündedir²²⁹. Zira, inhisarî lisans tanınmasında kanun koyucunun güttüğü amaç, lisans alanın sözleşme konusu hakkı tek başına ya da açıkça saklı tutulmak koşulu ile lisans verenle birlikte kullanmasıdır (551 sayılı KHK m. 88/IV).

551 sayılı KHK m. 88/V uyarınca, sözleşmede öngörülmek koşulu ile, inhisarî lisans alanın lisanstan doğan hakkını üçüncü kişilere devir etmesi veya alt lisans vermesi mümkündür.

lisans sözleşmesinin ardından aynı içerikte başka lisans sözleşmelerinin sicile kayıt edilmemesi gerekir. Bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 102.

²²⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 102.

²²⁷ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 55; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 152.

²²⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 153.

²²⁹ Ongan: **a.g.e.**, s. 54.

I. Tarafların İradeleri Açısından Patent Lisansı Sözleşmeleri

Bu açıdan lisans sözleşmeleri, bir özel hukuk sözleşmesi olarak lisans verenin iradesi ile kurulmuş “sözleşme lisansı” şeklinde yapılabileceği gibi, lisans verenin iradesi dışında kanun gereği kurulmuş “zorunlu lisans” olarak da ortaya çıkabilmektedir.

1. İsteğe Bağlı Lisans Sözleşmesi (Sözleşme Lisansı)

Patent hakkı, buluş sahibine, buluşunu kullanması için verilen bir tekel hakkı niteliğindedir. Bu nedenle patent hakkı sahibi bu hakkı kendisi kullanabileceği gibi başkalarına da lisans sözleşmesi aracılığı ile kullandırabilir²³⁰. İsteğe bağlı patent lisansı sözleşmeleri, lisans sözleşmelerinin mevzuatta da öngörülen olağan şeklidir²³¹.

551 sayılı KHK’nin “Hak Tesisi” başlıklı 86 ncı maddesinde, patent başvurusu veya patentini kullanma hakkının lisans konusu olabileceği belirtildikten sonra, 88 inci maddesinin 1 inci fıkrasında, *“Patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkı milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde, lisans sözleşmesine konu olabilir.”* hükmü öngörülmüştür. Buna göre patent sahibinin iradesi ile lisans sözleşmesi yapılabilecektir. Çalışma konumuzu da taraf iradeleri ile sözleşme serbestisi ilkesi çerçevesinde kurulan özel hukuk alanında bir sözleşme tipi²³² olarak ortaya çıkan bu tür patent lisansı sözleşmeleri oluşturmaktadır.

²³⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 154-155.

²³¹ Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”, s. 263; Erdem: **a.g.e.**, s. 147.

²³² Saraç: **Patentten Doğan**, s.117.

2. Zorunlu Lisans

a. Genel Olarak

Zorunlu lisans²³³ sisteminde, tarafların serbest iradeleri ile kurulan bir özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki isteğe bağlı lisans sözleşmesinin aksine tarafların irade serbestisi sisteminin dışına çıkılmakta, belirli şartlara bağlı olarak üçüncü kişilerin kendilerine zorunlu lisans verilmesini istemek hakkı ve patent sahibinin de talepte bulunana bu lisansı verme yükümlülüğü söz konusu olmaktadır²³⁴.

Patent Hukuku'nda zorunlu lisans, belirli şartların varlığı halinde, patent sahibinin rızası bulunmasa dahi, yetkili merci tarafından patent sahibinden başka bir kişiye patentle korunan ürünü imal etmek veya usulü kullanmak hususunda verilen yetkidir²³⁵. Patent hakkının, sahibine bahşettiği kullanma ve men etme hakları sınırsız değildir. Türk Hukuku'nda esas itibarıyla tescil ile elde edilen patent hakkı çeşitli sebeplerle sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma sebeplerinden birisi de zorunlu lisanstır²³⁶.

²³³ Zorunlu lisans bir sözleşme tipi olarak değerlendirilmemektedir. Bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 155. Ancak çalışma konumuz olan patent lisansı sözleşmelerinin bir türü olarak zorunlu lisans sisteminin de inceleyerek bu sistemin iradi olarak kurulan patent lisansı sözleşmesinden farklarını ortaya koymaya çalışacağız.

²³⁴ Arslan Kaya: "511 Sayılı 'Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname' ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi", **İÜHF**, C. 55, 1996, s. 335-367; Camcı: **a.g.e.**, s. 59 vd; Tekinalp: "Bağlama Kuralı...", s. 263; Michael Halewood: "Regulating Patent Holders: Local Working Requirements and Compulsory Licenses at International Law", **Osgoode Law Journal**, Volume 35, No: 2, 1997, s. 262; Cole Fauver: "Compulsory Patent Licensing in the United States: An Idea Whose Time Has Come", **Northwestern Journal of International Law & Business**, 1988), s. 668 vd.

²³⁵ Ayiter: "Milletlerarası İhtira Hukuku...", s. 157.; Jayashree Watal: "Implementing the TRIPS Agreement on Patents Optimal Legislative Strategies for Developing Countries", **Intellectual Property Rights in the World Trade Organization: The Way Forward for Developing Countries**, New Delhi: Oxford University Press, India, 2000, s. 105.

²³⁶ Patent hakkını sınırlandıran diğer sebepler, 1) zaman itibarıyla, 2) ülkesellik ilkesi gereği, 3) eylemlerin niteliği yönünden, 4) patentten doğan hakkının tükenmesi, 5) önceki tarihli patentin etkisi, 6) patent konularının bağımlılığı, 7) kamu yararı, 8) ön kullanım hakkı olarak ifade edilebilir. Bkz. Hayrettin Çağlar: "Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı", **GÜHFD**, C. X, . S.1, 2 Y. 2006, s. 81 vd.

Türk Hukuku'na 551 sayılı KHK m. 99 ile giren²³⁷ zorunlu lisans sistemi²³⁸ ile özel hukukta geçerli sözleşme yapma özgürlüğü ilkesinin istisnası olarak patent sahibi için kanundan doğan bir sözleşme yapma mecburiyeti ortaya çıkmaktadır²³⁹.

Sözleşme yapma mecburiyeti, bazı kişi, kuruluş ve kurumların, hukuk düzenince hak sahibi sayılan kişilerin talebi üzerine bunlarla belirli bir sözleşmeyi yapmak durumunda olmasını ifade eder²⁴⁰. Bu mecburiyet, piyasa ekonomisinin hâkim olduğu hukuk sistemlerinde bu yapıdan doğabilecek sakıncaları ve özellikle ekonomik gücün kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla öngörülmüştür. Piyasa ekonomisi sisteminde hukuken veya fiilen halkın ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri tekel şeklinde elinde bulunduran ekonomik güçlerin, haksız kazançlarını ya da ellerinde bulundurdıkları gücü kötüye kullanmalarını önlemek, oluşabilecek dengesizlik ve haksızlığı

²³⁷ Ali Necip Ortan: "Avrupa Patent Sistemi ve Türk Patent Hukuku", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslar arası Sempozyumu**, Ankara, 12-13.10.1992, s. 147; Uğur G. Yalçın: "Türkiye'de Patent Sistemi", **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 271, Ankara, 12-13.10.1992, s. 105.

²³⁸ Türk Hukukunda patentle ilgili ilk pozitif metin olan 23 Mart 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'nda zorunlu lisans müessesesi doğrudan düzenlenmemiştir. İhtira Beratı Kanunu'nun 38 inci maddesinde, berat sahibinin buna bağlı haklarını kötüye kullanması halinde öngörülen en önemli müeyyide berat hakkının sona erdirilmesi, bir diğer ifade ile hakkın iptali idi. Bkz. Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 336; Ancak AYİTER, İhtira Beratı Kanunu'nun 12 nci maddesinde düzenlenen "kamulaştırma" müessesesinin mecburi lisans olarak anlaşılmasının doğru olacağını, zira bu halde devletin tek taraflı irade beyanı ile bir lisans sözleşmesi oluşturduğunu belirtmektedir. Bkz. Ayiter: "Milletlerarası İhtira Hukuku...", s. 160. Ayrıca bu dönemde, bazı mahkeme kararlarında Paris Sözleşmesi'nin 5 inci maddesinde yer alan zorunlu lisans ilişkisi temel hükmün, bu anlaşmanın ülkemiz tarafından kabul edilmiş bir uluslararası anlaşma olması nedeniyle iç hukuk açısından bağlayıcı olduğu fikrinden hareketle kanunda açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen ülkemiz açısından da geçerli olduğu gerekçesiyle zorunlu lisans talepleri kabul edilmiştir (TD. 15.03.1971, E. 1970/1922 K.1971/1954, Türk İçtihatlar Külliyesi, 259-260). Buna karşılık Danıştay kararlarında aksi yönde bir tutum benimsenerek kanunda açıkça düzenlenmemiş bir kurumun "yok olduğu" gerekçesi ile Türk Hukuku açısından zorunlu lisansın mümkün olmadığına karar verilmiştir. Danıştay HD. 31.12.1970 E. 1969 /1065 K. 1970/2936 (Danıştay 12. Daire Kararları, 452). Bkz. Saraç: **Patentten Doğan**, s. 119, dn. 405.

²³⁹ Ayiter: **İhtira**, s. 131; Eren: **a.g.e.**, s. 271 vd.; Tunçomağ: **Genel Hükümler**, s. 161; Tekinay: **a.g.e.**, s. 487 vd; Mehmet Murat İnceoğlu: "Sözleşme Yapma Zorunluluğu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 5. Maddesinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi", **OĞUZMAN'a Armağan**, İstanbul, 2000, s. 391 vd.; Lale Sirmen: "Modern Hukukta Sözleşme Kavramı ve Türk Hukuku", **C. H. OĞUZOĞLU'na Armağan**, Ankara, 1972, s. 446; Ateş: **a.g.e.**, s. 337'de yazar, "irade dışı lisans" deyimini "zorunlu lisans" ile eş anlamda kullanmaktadır.

²⁴⁰ Turhan Esener: **Borç Hukuku**, 1, Ankara, 1969, s.194.

düzeltilmek için tekel sahibi işletme ve kuruluşlara, bu mal ve hizmetleri talep eden kişilerle sözleşme yapma mecburiyeti getirilmiştir²⁴¹.

Zorunlu lisansın kabul edilmesinin temelinde de, patentli buluşun kullanılmasını sağlayarak toplum menfaatinin gerçekleştirilmesi ve patent sahibinin sahip olduğu tekel hakkını kötüye kullanmasını önleme gayeleri yatmaktadır. Patent hakkı sahibinin, kanunun kendisine tanıdığı tekel hakkını edindikten sonra, bu hakkını kullanmaması kamu yararına aykırı olacaktır. 551 sayılı KHK m. 96/l'de, patent sahibi veya yetkili kıldığı kişinin patentle korunan buluşu kullanma zorunluluğu öngörülmüştür. Bu zorunluluğun yerine getirilmemesinin sonucu patentin iptali veya zorunlu lisans verilmesi olacaktır²⁴².

Zorunlu lisans sisteminde patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi²⁴³ ile lisans alan arasında belirli şartlarda kanun gereği zorunlu bir ilişki kurulmaktadır²⁴⁴. Zira toplum menfaati bazı hallerde lisansın zorunlu olarak kurulmasını gerektirmektedir²⁴⁵. Böylece patent sahibi veya yetkili kıldığı kimselerin, patentin alınması ile kazandıkları inhisarî nitelikte yetkiler sağlayan mutlak hakkı, toplum için üretimi önleyecek şekilde kötüye kullanmalarını (örneğin patentli ürün için aşırı derecede yüksek fiyat istenmesi, toplum için önem arz eden buluşların çalıştırılmaması gibi) engellemek amaçlanmaktadır²⁴⁶.

²⁴¹ Eren: **a.g.e.**, s. 275.

²⁴² Saraç: **Patentten Doğan**, s. 117. Saraç, dn. 395'te, patent sahibinin inhisarî yararlanma hakkının, eşyalar üzerindeki mülkiyet hakkının sahibine sağladığı yararlanma yetkisinden ayrılan yönünün patentli buluşun kullanılması zorunluluğu olduğunu ifade etmektedir. Hamdi Pınar: **Uluslararası Rekabette Fikrî Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye**, İstanbul, 2004, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004/71, s. 22.

²⁴³ Patent sahibinin yetkili kıldığı kişiden, patenti devralan kişiler ile lisans sözleşmesi ile patenti kullanma hakkını kazanan kişilerin anlaşılması gerektiği hususunda bkz. Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 337, dn.15.

²⁴⁴ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 337.

²⁴⁵ Dayınlarlı: **a.g.m.**, s. 306; Paul Demaret: "Industrial Property Rights, Compulsory Licences and the Free Movement of Goods under Community Law" **IIC**, 1987, Vol: 18, No: 2, s. 161 vd.

²⁴⁶ Yüksel: **a.g.e.**, s. 112; Ayiter: **İhtira**, s. 130-132; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 156; Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 58; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 117.

Zorunlu lisansın, hakkın kötüye kullanımını önlemek amacıyla getirilmiş bir sistem olması karşısında, patent hakkı sahibi tarafından hakkın kullanılmadığı hallerde, “kötüye kullanım”ın nasıl gerçekleştirileceği tartışılabilir. MK. m. 2/l’de, hakların kullanılmasında olduğu gibi borçların yerine getirilmesinde de dürüstlük kurallarına uyulması öngörülmüştür. 551 sayılı KHK m. 96/l’de, patentle korunan buluşu kullanma zorunluluğu öngörüldüğünden bu husus da kanunî bir yükümlülük olarak geniş anlamda borç kavramının kapsamına dahildir. Bu şartlarda bu borcun da ifası gerekli olacağından patent sahibinin buluşu kullanmaması kullanma yükümlülüğüne aykırılık teşkil etmek suretiyle hakkın kötüye kullanımı olacaktır²⁴⁷.

Zorunlu lisans sisteminin çok yönlü faydaları bulunmaktadır. Patent tekellerinin sanayileşmeyi engellediği hallerde, zorunlu lisans sistemi ile rekabetin artırılması mümkün olduğu gibi, bu sistem kamu yararını sağlamaya yönelik bir vasıta olarak da kullanılabilir. Ayrıca sadece bu sistemin varlığı dahi, patent sahibini bizzat veya olağan lisans sözleşmesi yolu ile girişimlerde bulunarak patentini uygulamaya koymasını sağlamak açısından da faydalıdır²⁴⁸.

b. Zorunlu Lisansın Öngörüldüğü Haller

551 sayılı KHK’nin 99-120 maddelerini kapsayan yedinci kısmı “Zorunlu Lisans” başlığını taşımakta olup m. 99’da, zorunlu lisans verilme şartları öngörülmüştür. Buna göre zorunlu lisans, lisans verilmesi teklifinde bulunulmamış bir patent için, patent konusu buluşun kullanılmaması²⁴⁹, patent

²⁴⁷ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 118.

²⁴⁸ Ayiter: “Milletlerarası İhtira Hukuku...”, s. 157.

²⁴⁹ Yargıtay’ın 17.02.1998 tarihli kararına konu olayda, davacı Türk şirketi, 1983 yılında davalı Avusturya şirketi adına plastik tespit elemanı için alınan patentin Türkiye’de kullanılmadığını ve kendilerine de imalat için lisans verilmediğini iddia ederek zorunlu lisans talebiyle mahkemeye başvurmuştur. Davalının 3 yıl içinde buluşu ile ilgili olarak Türkiye’de üretim yapmaması ve davacıya lisans vermeye yanaşmaması ve ilgili malın imal edilememesi nedeniyle sürekli ithalat ve döviz kaybı olması durumunda zorunlu lisans koşullarının oluştuğu görüşü kabul edilerek

konularını bağımlılığının söz konusu olması, kamu yararının bulunması şartlarından birinin varlığı halinde verilebilir.

Ancak zorunlu lisans bu hallerle sınırlı değildir. Örneğin, anılan KHK'nin 13 üncü maddesinde öngörülen patentin gaspı davasının açılması neticesinde patent sahibi değişecek olursa, daha önceki patent sahibi veya patent üzerinde lisans hakkı olan kişilere belirli şartlarla zorunlu lisans tanınması öngörülmüştür²⁵⁰.

c. Zorunlu Lisans Verilme Usulü

Kural olarak zorunlu lisans, isteğe bağlı lisans talebinin reddedilmesi halinde gündeme gelir. Kullanmama veya patent konularının bağımlılığı nedeniyle zorunlu lisans talebinde bulunulması halinde ilk aşama, talep sahibinin, kendisine makul koşullarla lisans hakkı tanınması için patent sahibi ile görüşmeye başlamasıdır. Öte yandan talep sahibi, isteğe bağlı lisans talebinin reddi durumunda, doğrudan mahkemeye gidebileceği gibi, 551 sayılı KHK'nin 104 üncü maddesinin ilk fıkrası uyarınca kendisine sözleşmeye dayalı lisans verilmesi hususunda arabuluculuk etmesi için TPE²⁵¹'ye de başvurabilir. Talep sahibi TPE'ye başvurmak konusunda serbestiye sahiptir²⁵². Önemli olan husus, talep sahibinin mahkemeye başvurmadan

davacının talepleri ilk derece mahkemesi ve Yargıtay tarafından kabul edilmiştir. Karar için bkz. FMR 2001/3, 179.

²⁵⁰ Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 175.

²⁵¹ Türk Patent Enstitüsü 544 sayılı KHK (RG. T. 24.6.1994, S.21970) ile kurulmuş olup, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı, tüzel kişiliğe sahip, özel bütçeli bir kamu kuruluşudur. Patentler ile ilgili her türlü işlemde yetkili merci Türk Patent Enstitüsüdür.

²⁵² Doktrinde, YALÇINER tarafından zorunlu lisanstan önce, sözleşmeye dayalı lisans alınabilmesi için Enstitüye arabuluculuk için başvurunun zorunlu olduğunu, arabuluculuk sonucunda isteğe bağlı lisans sağlanamaz ise zorunlu lisansa başvurulabileceği belirtilmektedir. (Bkz. Yalçiner: **a.g.m.**, s. 105 vd.); Ancak, TEKİNALP, KAYA, ERDEM ve ODMAN zorunlu lisans talebinden önce, isteğe bağlı lisans için Enstitünün arabuluculuğunu istemek mecburiyetinin bulunmadığını belirtmektedirler. Bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 40 vd.; Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 344; Erdem: **a.g.e.**, s. 149; Odman: **a.g.e.**, s. 83. Kanaatimizce de, 551 S.lı KHK'nin 104 üncü maddesinin ilk fıkrasındaki "*Zorunlu lisans verilmesi için talepte bulunmak isteyen kişi, önce, aynı patent için sözleşmeye dayalı lisans verilmesi amacıyla Enstitü'den arabuluculuk etmesini*

önce bireysel olarak veya TPE aracılığıyla makul bir ücret ve teminat karşılığında isteğe bağlı lisans talebinde bulunulması, bu talebin de patent sahibi veya yetkili kıldığı kişi tarafından reddedilmesidir²⁵³.

Böylece, talep sahibinin bireysel girişiminin ya da TPE'nin arabuluculuk aşamasının sonuçsuz kalması ile ikinci aşamaya geçilir ve mahkemeden zorunlu lisans verilmesi talep edilebilir²⁵⁴. Mahkeme öncelikle, talep sahibinin patent sahibi ile isteğe bağlı lisans sözleşmesi yapılması hususunda gerekli çabayı gösterip göstermediğini inceler. 551 sayılı KHK m. 108/ (a) bendinde, zorunlu lisans talebine eklenecek belgelerin başında, *“Daha önce yapılmış bir arabuluculuk faaliyetine ilişkin belgeler bulunmadığı takdirde, zorunlu lisans talebini inandırıcı bir şekilde destekleyen belgeler”*den bahsedilmektedir. Daha sonra talep sahibinin buluşun etkin bir şekilde kullanılması için gereken olanaklara sahip olup olmadığı araştırılır. Bunların uygun görülmesi halinde talep sahibinden, lisans bedeline karşılık olmak üzere uygun bir teminat istenir. Zorunlu lisansa ilişkin mahkeme kararında, lisansın kapsamı, bedeli, süresi, lisans alan tarafından gösterilen teminat, kullanıma başlama zamanı ve patentin ciddi ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak için alınması öngörülen önlemler belirtilir²⁵⁵.

Kamu yararı gerekçesi ile zorunlu lisans verilmesinde usul farklı olup, bu halde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu karar verir. Teklifin Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmesi üzerine, zorunlu lisansın verilmesine ilişkin Kararname çıkartılır²⁵⁶. Anılan KHK m. 103'e göre, zorunlu lisansa ihtiyaç kalmadan patent sahibi buluşunu kamu yararına kullanırsa, Bakanlar Kurulu tarafından şartlı olarak zorunlu lisansa karar verilebilir.

isteyebilir.” hükmünde *“isteyebilir”* ifadesi ile arabuluculuk aşamasının ihtiyari olduğu açıkça düzenlenmektedir.

²⁵³ Erdem: **a.g.e.**, s. 148; Kaya: “Zorunlu Lisans...”, s. 343; Odman: **a.g.e.**, s. 266.

²⁵⁴ Zorunlu lisans talebi ile açılan dava, bir inşai davadır. Zira lisans hakkı mahkeme kararı ile doğar. Mahkeme patent hakkı sahibinin lisans vermesine hükmetmediğinden eda davası niteliği yoktur. Lisans hakkı mahkemenin zorunlu lisansa hükmetmesi ile doğmaktadır. Bu konuda bkz. Odman: **a.g.e.**, s. 51, dn. 11. Ayrıca inşai davalar hakkında bkz. Baki Kuru: **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 1996, s. 227-230.

²⁵⁵ Odman: **a.g.e.**, s. 266.

²⁵⁶ Odman: **a.g.e.**, s. 267.

d. Zorunlu Lisansın Özellikleri

551 sayılı KHK'nin "Zorunlu Lisansın Hukukî Niteliği" başlıklı 114 üncü maddesinde, zorunlu lisansın inhisarî olmadığı belirtilmektedir. Böylece Türk Hukuku'nda zorunlu lisansın hukukî niteliği basit lisans olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre zorunlu lisansın varlığı patent sahibinin buluşu bizzat kullanmasını, basit ya da inhisarî nitelikte başkaca lisanslar vermesini engellememektedir²⁵⁷. Ayrıca zorunlu lisans alan dışındaki kişilerin de aynı buluş üzerinde zorunlu lisans talep etmesi mümkündür²⁵⁸.

Anılan madde hükmünde zorunlu lisansın basit nitelikte olduğu kuralının istisnası da düzenlenmiştir. Buna göre, 103 üncü maddede belirtilen kamu yararı gerekçesiyle verilen zorunlu lisans inhisarî olarak verilebilir. Ancak bu halde de, inhisarîliğin zorunlu lisans verilmesi amacına aykırı olmaması ve patentle korunan buluşun ekonomik bakımdan değerlendirilebilmesi açısından gerekli bulunması koşulları aranmalıdır.

Zorunlu lisans bir mahkeme kararına dayanmakta ve taraflar arasında ayrıca bir sözleşme yapılmamaktadır. Lisans alan patente bağlı kullanma hakkını kanunda öngörülen belirli bir prosedür neticesinde mahkeme kararı ile kazanmaktadır. Dolayısıyla lisans alanın kullanım hakkının mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra doğduğu kabul edilmelidir²⁵⁹.

551 sayılı KHK m. 115'te açıkça, zorunlu lisans sebebiyle, patent sahibi ve lisans alan arasında bir güven ilişkisi doğduğundan bahsedilmektedir. Madde hükmüne göre bu güven ilişkisi, patent sahibi tarafından ihlâl edilirse, lisans alan, ihlâlin buluşun değerlendirilmesindeki etkisine göre, patent sahibinin isteyebileceği lisans bedelinden indirim yapılmasını talep edebilecektir.

²⁵⁷ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 338.

²⁵⁸ Odman: **a.g.e.**, s. 267.

²⁵⁹ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 341.

Zorunlu lisans alan, patente bağı ürün imal, patenti kullanma, işletme veya patent verilen usulü kullanma hakkını kazanır. Zorunlu lisans sahibi bu hakkını patent sahibine ve patent sahibinin hukukî haleflerine karşı kullanabilir. Ancak zorunlu lisansın lisans sahibine sağladığı haklar sınırsız değildir²⁶⁰.

551 sayılı KHK m. 114'e göre, zorunlu lisans verilmesi halinde lisans alanın kural olarak patent konusunu (patentli ürünleri) ithal etmek hakkı yoktur. Ancak, zorunlu lisans kamu yararı gerekçesi ile lisans alana verilmiş ve lisans alan kamu yararı gereği açıkça ithale yetkili kılınmışsa patent konusu ürün ithal edilebilir. Bu ithal izni, ihtiyaçla sınırlı olarak ve ancak geçici bir süre için verilir.

Zorunlu lisans alana ilişkin bir diğer kısıtlama 551 sayılı KHK m. 117'de öngörülmüştür. Buna göre, zorunlu lisans alan kişi, lisans hakkını işletmesinden ayrı olarak devredemez. Bir zorunlu lisansın devrinin geçerli olabilmesi için, işletme ile birlikte devredilmesi veya lisansın değerlendirilmekte olduğu işletme kısmının devredilmesi gerekir. Zorunlu lisansın devri, TPE tarafından sicile kaydedilir²⁶¹. Zira zorunlu lisans ilişkisi ile taraflar arasında kişiye bağı bir kullanma hakkı doğmaz. Kural olarak zorunlu lisans bir işletmeye bağı olarak verilir²⁶². Basit lisansın da şüphe halinde işletme lisansı olarak değerlendirilmesi gerektiği genel olarak kabul edilmektedir²⁶³.

551 sayılı KHK m. 117'ye göre, zorunlu lisansın, bağı patent sebebiyle verilmesi halinde lisans, bağı patentle birlikte devredilir. Ayrıca, zorunlu lisans sahibi alt lisans veremez ve bu amaçla yapılan işlemler geçersiz sayılır.

²⁶⁰ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 340.

²⁶¹ Buradaki tescilin kurucu olmayıp açıklayıcı nitelikte olduğu ve tescilin yapılmamasının kullanım hakkının devrine engel olmadığı yönünde bkz. Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 342.

²⁶² Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 342.

²⁶³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 144.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ VE HUKUKÎ NİTELİĞİ İLE KURULMASI VE UNSURLARI

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN ÖZELLİKLERİ

551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğine dair bir hüküm bulunmaması²⁶⁴, bu sözleşmenin hukukî niteliği hakkında doktrinde farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur²⁶⁵.

Patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğinin belirlenmesi, lisans alanın lisans verenle ve üçüncü kişilerle ilişkilerinin belirlenmesi ile sözleşmeye uygulanacak hükümlerin tespiti açısından önemli bir konudur²⁶⁶. Yukarıda belirttiğimiz gibi, 551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğine ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte, bu düzenlemede yer alan diğer hükümlerden hareketle bu konuda bir sonuca varmak mümkün olabilecektir²⁶⁷. Ayrıca, sözleşmenin hukukî niteliği konusu tartışılırken, patent lisansı sözleşmesinin bir Borçlar Hukuku sözleşmesi olarak sözleşme hukukunun genel ve temel özelliklerini taşıdığı da dikkate alınmalıdır.

Doktrinde, lisans sözleşmesinin hukukî niteliğine ilişkin tartışmalar kapsamında, lisans verenin ediminin olumlu ya da olumsuz nitelikte olduğu, lisansın aynî ya da şahsî hak sağladığı, lisans sözleşmesinin taahhüt ya da

²⁶⁴ PFMKTaslağı’nda patent lisansı sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında hüküm bulunmamaktadır. 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu’nda da sözleşmenin hukukî niteliğine ilişkin hüküm bulunmamaktaydı.

²⁶⁵ SARGIN, Türk Hukukunda, lisans sözleşmelerinin hukukî niteliği hakkındaki görüşlerin, lisans sözleşmelerine dair yabancı hukuk sistemlerindeki farklı görüşleri de içeren bir muhtevaya sahip olduğunu ve bu sözleşmelerin hukukî niteliği hakkında genel bir bakış açısı verebildiğini belirtmektedir. Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 155. Lisans sözleşmesinin hukukî niteliği hakkında yabancı doktrindeki görüşler için bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 40 vd.

²⁶⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 18.

²⁶⁷ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 158.

tasarruf muamelesi niteliğinde olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır²⁶⁸.

Bu başlık altında öncelikle sözleşme hukukunun parçası olan patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğini tespit edebilmek için ilk olarak sözleşmenin başlıca özellikleri aşağıda incelenecektir.

A. İsimsiz Sözleşme Olması

Türk Hukuku'nda özel hukuk alanında bir borçlar hukuku sözleşmesi²⁶⁹ olan patent lisansı sözleşmesi ve genel olarak lisans sözleşmesi²⁷⁰ genel ya da özel herhangi bir kanunda düzenlenmemiştir. Bu nedenle çoğunlukla kabul gören ve bizim de katıldığımız görüşe göre, lisans sözleşmesi ve özel olarak patent lisansı sözleşmesi isimsiz (atipik) sözleşme olarak nitelendirilmektedir²⁷¹.

²⁶⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 40 vd.; Arbek: **a.g.e.**, s. 75 vd.; Ongan: **a.g.e.**, s. 37 vd.; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 18 vd.; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 70 vd.

²⁶⁹ *Sözleşme*, birden çok kişinin birlikte istedikleri bir hukukî ilişkiyi kurmak veya aralarında mevcut bir ilişkiyi değiştirmek veya ortadan kaldırmak şeklinde bir hukukî sonuç doğurmak amacıyla karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile oluşturulan hukukî işlemdir. En yaygın kullanım alanı olan hukukî işlem türü olarak sözleşmeler, değişik ölçütlerden hareketle sınıflandırılabilen ve olup konumuz açısından önem arz eden şekliyle kanunla düzenlenmiş olup olmamalarına göre isimli (tipik) sözleşmeler ve isimsiz (atipik) sözleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul, 1993, s. 42-43; Ali Naim İnan: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 1979, s. 67; Kemal Oğuzman / Turgut Öz: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s. 3 vd.; Kenan Tunçomağ: **Türk Borçlar Hukuku C.1 (Genel Hükümler)**, 6. Bası, İstanbul, 1976, s. 28; Safa Reisoğlu: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1995, s. 29 vd.; Turgut Önen: **Borçlar Hukuku**, Ankara, 1995, s. 6; H. Hatemi/R. Serozan/A. Arpacı: **Borçlar Hukuku, Özel Bölüm**, İstanbul, 1992, s. 7 vd.; Şebnem Akipek / Erkan Küçükgüngör: **Sözleşmeler Rehberi**, Ankara, 2002, s. 15, 21; Mustafa Reşit Karahasanoğlu: **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler 1**, Ankara, 2002, s. 52; Eren: **a.g.e.**, s. 192; Yavuz: **a.g.e.**, s. 19.

²⁷⁰ Doktrinde, fikir ve sanat eserlerine ilişkin ruhsat (lisans) sözleşmesine 5486 sayılı FSEK'te yer verilmiş olması nedeniyle, bu sözleşmenin isimsiz sözleşme olarak kabul edilemeyeceği ileri sürülmektedir. Haluk Tandoğan: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C.I/1, Ankara, 1985, s. 63; Gökyayla: **a.g.e.**, s. 243; K. Tunçomağ: **Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri**, 2. Bası, İstanbul, 1974, s. 7; Ayrıca, TUNÇOMAĞ, eserinde (s. 6, dn. 13) ruhsat sözleşmesini isimsiz sözleşmelere dahil eden BİLGE ve GÖKTÜRK'ü eleştirmektedir.

²⁷¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 10; Ayiter: **İhtira**, s. 107 vd.; Tandoğan: **C.I/1**, s. 63; Tekinalp: **"Bağlama Kuralı..."**, s. 251; Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, § 28, N. 25, s. 395; Kırca: **Franchise**, s. 83; Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 263; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 52-53; Özel: **a.g.e.**, s. 111; Ongan:

İsimsiz sözleşmeler, Borçlar Kanunu, Medeni Kanun, Ticaret Kanunu, İş Kanunu gibi genel kanunlarda veya herhangi bir özel kanunda aslî unsurları ile düzenlenmemiş olan sözleşmelerdir²⁷². Türk Hukuku'nda isimsiz sözleşmeler, sözleşme özgürlüğü ilkesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır²⁷³.

BK. m. 19/l'de, *“Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği sınır dairesinde, serbestçe tayin olunabilir.”* hükmü ile öngörülen ilke en geniş anlamda, kişilerin özel borç ilişkilerini, yapacakları sözleşmelerle serbestçe düzenleme yetkisidir²⁷⁴.

Anılan hükümde, sözleşme özgürlüğü ilkesinin sadece, sözleşmenin konusunu belirleme özgürlüğü yönünden bahsedilmekte iken, doktrinde, sözleşme yapıp yapmama özgürlüğü, sözleşmenin karşı tarafını seçme özgürlüğü, sözleşmenin muhtevasını ve tipini belirleme özgürlüğü, sözleşmenin muhtevasını değiştirme ve sözleşmeyi ortadan kaldırma özgürlüğü ve son olarak sözleşmenin şeklini belirleme özgürlüğü de sözleşme özgürlüğü ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir²⁷⁵.

Borçlar hukuku alanına giren borç sözleşmelerinde taraflar, kanunla düzenlenmiş herhangi bir sözleşme tipine uymak zorunda değildir. Türk Hukuku'nda sözleşme özgürlüğü ilkesi gereğince, hukuk düzeni sınırları içinde kalmak koşulu ile tarafların diledikleri tip ve içerikte sözleşme yapma

a.g.e., s. 37; Baş: a.g.e., s. 29; Suluk: a.g.e., s. 402; Yasaman/Altay: a.g.e., s. 741; Arbek: a.g.e., s. 79; Akyol: **Borçlar**, s. 3; Necip Bilge: **Borçlar Hukuku Dersleri, Hususi Borç Münasebetleri**, Ankara, 1958, s. 7; Avni H. Göktürk: **Borçlar Hukuku, II**, Ankara, 1951, s. 367. Sözleşmenin isimsiz sözleşme olduğu yönünde bkz. Heinrich Honsell: **Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil**, Bern, 2003, s. 433; Pedrazzini: a.g.m., s. 413 vd.

²⁷² Kanunlarda aslî unsurları ile düzenlenen sözleşmeler ise, isimli (tipik) sözleşmelerdir. Akipek/Küçükgüngör: a.g.e., s. 2; Erden Kuntalp: **Karışık Muhtevalı Akit**, Ankara, 1971, s. 10.

²⁷³ Fahrettin Aral: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Ankara, 1997, s. 4; Akipek/Küçükgüngör: a.g.e., s. 24.

²⁷⁴ Feyzi N. Feyzioğlu: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I**, 2. Bası, İstanbul, 1976, s. 233; Tunçomağ: **Genel Hükümler**, s. 166; Eren: a.g.e., s. 270; Zevkliler/Aydoğdu/Petek: a.g.e., s. 7; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: a.g.e., 364; Tandoğan: **C. I/1**, s. 9; S. Tekinay: **Borçlar Hukuku**, İstanbul, 1988, s. 487.

²⁷⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: a.g.e., s. 362-363; Akipek/Küçükgüngör: a.g.e., s. 31.

özgürlüğü bulunmaktadır²⁷⁶. Böylece hukukumuzda tarafların kanunlarda düzenlenmemiş sözleşmeler yaratması mümkün hale gelmektedir.

Patent lisansı sözleşmesi, 551 sayılı KHK’de bir bütün olarak düzenlenmemiş; sözleşmeye ilişkin bazı kurallar öngörülmüştür²⁷⁷. Türk Hukuku’nda patent lisansı sözleşmesi, 551 sayılı KHK’nin 86 ile 88 ve devamındaki maddelerinde zikredildiğinden, bu sözleşmelerin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilemeyeceğini kabul eden görüş de vardır²⁷⁸.

551 sayılı KHK ile patent lisansı sözleşmesi ismen zikredilmiş ve bu mevzuat çerçevesinde sözleşmede yer alacak bazı unsurlar belirlenmiştir. Oysa, sözleşme adının kanunda zikredilmiş olması o sözleşmeyi isimli (tipik) bir sözleşme haline getirmez. Zira ismen zikredilme o sözleşmeye uygulanacak hükümlerin tespiti için yeterli değildir²⁷⁹. Sözleşmenin kanunda tüm unsurları ile düzenlenmiş olması halinde isimli sözleşme olarak nitelendirilebilmesi mümkündür²⁸⁰. Patent lisansı sözleşmesi, 551 sayılı KHK’de de tanımı yapılmayıp hükümleri tam olarak düzenlenmediğinden Türk Hukuku’nda çoğunlukla ve bizim de katıldığımız görüş uyarınca isimsiz (atipik) sözleşme olarak nitelendirilmektedir²⁸¹.

²⁷⁶ Eren: **a.g.e.**, s. 270; Kırca: **Franchise**, s. 47 vd.; Kuntalp: **a.g.e.** 10 vd.

²⁷⁷ İhtira Beratı Kanunu’nda da sözleşme tüm unsurları ile düzenlenmemiş idi. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, § 28, N. 25, s. 395; Kırca: **Franchise**, s. 83; Erel: **Fikir ve Sanat**, s., 63; Özel: **a.g.e.**, s. 112.

²⁷⁸ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 165 ve dn. 45’e ait metin; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 92; 556 sayılı KHK nedeniyle markalar hakkında aynı görüş için bkz. Arkan: **Marka**, s. 191; E. Taylan Çamlıbel: **Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi**, Ankara, 2001, s. 208; Gökyayla: **a.g.e.**, s. 239.

²⁷⁹ Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”, s. 251-252; Saibe Oktay: “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumlanması ve Boşlukların Tamamlanması”, **İHFM**, C. LV, 1996, s. 490 vd. Türk Hukuku’nda patent lisansı sözleşmeleri, yürürlükten kaldırılan 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu’nun 25 ila 28 inci maddeleri ile halen yürürlükteki 551 sayılı KHK’nin 86 ile 88 ve devamındaki maddelerinde zikredildiğinden, bu sözleşmelerin isimsiz sözleşme olarak nitelendirilemeyeceği görüşü de savunulmuştur. Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 165 ve dn. 45’e ait metin; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 92; 556 sayılı KHK nedeniyle markalar hakkında aynı görüş için bkz. Arkan: **Marka**, s. 191; Çamlıbel: **a.g.e.**, s. 208.

²⁸⁰ Erbay: **a.g.e.**, s. 136.

²⁸¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 52-53; Erdem: **a.g.e.**, s. 137; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 39; Özel: **a.g.e.**, s. 111, 127; Suluk: **a.g.e.**, s. 403; Ongan: **a.g.e.**, s. 39; Arbek: **a.g.e.**, s. 79; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 70; Tandoğan: **C. I/1**, s. 63-64; Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”, s. 257; Tunçomağ: **Özel**, s. 7; Göktürk: **a.g.e.**, s. 367; Ayiter: **İhtira**, s. 109; Feyzi N. Feyzioğlu: **Borçlar Hukuku, İkinci**

Sözleşme özgürlüğü nedeniyle ortaya çıkan isimsiz sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşmelere ait unsur ve koşulların birleştirilmesiyle oluşturulabileceği gibi, kanunda öngörülen sözleşmelerin unsur ve koşullarından tümüyle farklı, yani kendine özgü unsur ve koşullardan oluşabilir. Buna göre isimsiz sözleşmeler kendine özgü yapısı olan atipik (sui generis) sözleşmeler, karma sözleşmeler ve bileşik sözleşmeler olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulabilir²⁸². Bu noktada lisans sözleşmelerinin isimsiz sözleşme türleri²⁸³ içinde, kendisine özgü yapısı olan sözleşmelerden olup olmadığı doktrinde tartışmalı olup bizim de katıldığımız çoğunluk görüşü patent lisansı sözleşmesinin isimsiz sözleşme türleri içinde kendine özgü nitelikte bir sözleşme olduğu yönündedir²⁸⁴.

Patent lisansı sözleşmesinin isimsiz (atipik) sözleşme olarak nitelendirilmesi sözleşmeye uygulanacak hükümlerin tespiti açısından önem arz eder. Zira bir sözleşmeye uygulanacak hükümler, onun hukukî niteliğine bağlı olarak ortaya çıkar ki bu konu ileride incelenecektir.

Kısım, Akdin Muhtelif Neviler, C. I, 4. Bası, İstanbul, 1980, s. 50-51; Yavuz: a.g.e., s. 25; Eren: a.g.e., s. 192.

²⁸² Yavuz: **a.g.e.**, s. 24; Akipek/Küçükgüngör: **a.g.e.**, s. 24; Lale Sirmen: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, Ankara, 1996, s. 60-61; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 45; Aral: **a.g.e.**, s. 51-52; Kuntalp: **a.g.e.**, s. 10-13; Üçlü ayırım açıklama kolaylığı sağlamakla birlikte doktrinde genel olarak isimsiz sözleşmeler, kendine özgü yapısı olan sözleşmeler ile karma ve bileşik sözleşmeler şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bak. Tandoğan: **C. I/1**, s. 12 vd.; Eren: **a.g.e.** s. 192; Feyzioğlu: **Genel**, s. 371; Kırca: **Franchise**, s. 48 vd; İsmail Erbay: **a.g.e.**, s. 135; Çiğdem Kırca: "Know-How Sözleşmesinin Hukukî Niteliği", **Ali Bozer'e Armağan**, Ankara, 1998, s. 243 vd.

²⁸³ Kendine özgü yapısı olan atipik (sui generis) sözleşmeler, kanunlarla düzenlenmiş sözleşme türlerinin unsurları dışında, tümüyle ya da kısmen kendisine özgü unsurlardan oluşan yeni sözleşmelerdir. Bu nedenle kural olarak taraflarca oluşturulmuş bu sözleşmelerin ismi yoktur. Ancak bu sözleşmelerden bazılarının Borçlar Kanunu dışında bazı kanunlarda ismen zikredilmiş ya da bazı unsurlarıyla çok sınırlı şekilde düzenlenmiş olmaları mümkündür. Bu tip sözleşmeler isme sahip oldukları halde kısmen ya da tamamen kanuni bir düzenlemeye kavuşturulmadıkları için kendisine özgü yapısı olan sözleşmeler olarak kabul görürler. Karma sözleşmeler, kanunlarda düzenlenmiş bulunan çeşitli sözleşme türlerine ilişkin birbirinden farklı unsurların kanunda öngörülmeşen şekilde bir araya getirilerek bütünlük kazandırılan ve unsurlarını taşıdıkları sözleşmelerden tamamen bağımsız olan sözleşmelerdir. Bileşik sözleşmeler ise, kanunen düzenlenmiş ve hukuken birbirinden bağımsız ve farklı, iki veya daha çok sözleşmenin bütün olarak, sözleşmeye katılan tarafların iradeleri doğrultusunda bir araya getirilerek bunları içeren yeni bir sözleşme oluşturulması ile ortaya çıkan sözleşmelerdir. Akipek/Küçükgüngör: **a.g.e.** s. 24-29; Kuntalp: **a.g.e.** s. 10-12; Eren: **a.g.e.** s. 192-199; Tandoğan: **C. I/1**, s. 13; Aral: **a.g.e.**, s. 52; Yavuz: **a.g.e.**, s. 21; Kırca: **Franchise, a.g.e.**, s. 57 vd.

²⁸⁴ Ayiter: **İhtira**, s. 109; Kırca: **Franchise**, s. 83; Özel: **a.g.e.**, s. 113; Orta: **a.g.e.**, s. 39; Yüksel: **a.g.e.**, s. 82; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 53; Tandoğan: **C.I/1** s. 63 vd.; Aral: **a.g.e.**, s. 52; Eren: **a.g.e.**, s. 193; Yavuz: **a.g.e.**, s. 5.; Bu konu hakkında bkz. İkinci Bölüm

B. Kullandırma Sözleşmesi Olması

Lisans sözleşmesinin özellikleri ile hukukî niteliği hakkında değerlendirme yaparken öncelikle lisans sözleşmesinin konusu olan gayri maddî mal niteliğindeki buluş üzerindeki patent hakkı ile lisanstan doğan hakkın, bir diğer ifade ile lisans hakkının niteliklerinin birbirinden bağımsız olduğu dikkate alınmalıdır. Çünkü lisans sözleşmesi, sözleşme konusu hakkın devrine ilişkin olmayıp hakkın kullanılmasına izin verilmesine ilişkin bir hukukî işlemdir²⁸⁵. Lisans veren patent hakkının sahibi olarak kalmaya devam etmektedir. Oysa hakkın devrine ilişkin bir hukukî işlem neticesinde, patent üzerindeki hak sahipliği sıfatı değişecektir²⁸⁶.

Genel olarak lisans sözleşmesinde sözleşmenin sağlayacağı fayda, sözleşmenin yapıldığı anda belirli olmayıp gelişen şartlara bağlı olarak şekillense de lisans sözleşmesi talihe bağlı sözleşmelerden²⁸⁷ değildir. Çünkü sözleşmenin kuruluş aşamasında sözleşmeden beklenen faydaların taraflarca belirlenmesi mümkün olup bu olgu sözleşmenin talihe bağlı olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır²⁸⁸.

Patent lisansı sözleşmesinde, hakkın mülkiyetine sahip olan taraf, bu hakkın kendisini değil, sadece kullanma hakkını başkasına devretmektedir. Hakkın kendisinin devredilmemesi ve kullanma hakkının devredilmesinin belirli bir bedel karşılığında yapılması nedeniyle patent lisansı sözleşmesi bağış sözleşmesinden ayrılmaktadır²⁸⁹.

²⁸⁵ Özel: **a.g.e.**, s. 122; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 57; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 58.

²⁸⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 23-24.

²⁸⁷ BK.'da düzenlenen kumar ve bahis ile kaydı hayat ile irad (sağlığınca gelir) ve ölünceye kadar bakma akdi sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler grubunu oluşturmaktadır. Kumarda her zaman olmasa da bahiste talih ve tesadüfün rolü önemli iken, diğer iki sözleşmede ise, hayatı süresince irad verilecek kişinin yaşam süresi belirli değildir. Bu nedenle bu sözleşmeler sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler olarak kabul edilmektedir. Bkz. Yavuz: **a.g.e.**, s. 829 vd., Bkz. Hatemi/Serozan/Arpacı: **a.g.e.**, s. 544 vd.

²⁸⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 66.

²⁸⁹ Aydıncık: **a.g.e.**, s. 75; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63; Arbek: **a.g.e.**, s. 81; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 22.

C. Kural Olarak İvazlı ve Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması

Türk Hukuku'nda her iki tarafın da borç altına girdiği sözleşmeler, "iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler" olarak adlandırılmaktadır. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden bazıları tam iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşmelerdir²⁹⁰. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde edimler sözleşmenin niteliği gereği karşılıklı ve birbirine bağlıdır. Karşılıklı edimlerin değiş tokuşunu amaçlayan bu sözleşmelerde taraflardan her birinin borcu diğer tarafın borcunun karşılığını oluşturur ve taraflardan her biri diğer tarafın edimini elde etmek için borç altına girer²⁹¹. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılık ilişkisi (sinallagma) içinde olan yükümler aslî edim yükümleridir²⁹².

Patent lisansı sözleşmesi de bir tarafında lisans verenin, diğer tarafında da lisans alanın bulunduğu, konusu özel kanunla mutlak hak olarak korunan bir fikrî mülkiyet hakkının kullanılmasının kural olarak bir bedel²⁹³ karşılığında karşı tarafa devredildiği bir sözleşmedir. Bu özelliği gereği sözleşme kural olarak ivazlı ve tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşımaktadır²⁹⁴. Patent lisansı sözleşmesinde, lisans verenin hakkın kullanımına izin verme edimi ile lisans alanın sözleşme konusu hakkı kural

²⁹⁰ İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerin diğer türünü "eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler" oluşturur. Bu sözleşmelerde edimler karşılıklı değildir ve tarafların edimleri arasında bir değiş tokuş ilişkisi bulunmamaktadır. Bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C.I**, İstanbul, 2008, s. 99; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 253.

²⁹¹ Kocayusufpaşaoğlu: **a.g.e.**, s. 98 vd.; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 43, 252; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak: **a.g.e.**, s. 826; Rona Serozan: "Karşılıklı Sözleşmelerde Baştan Dayatılmış Veya Sonradan Oluşmuş Edimler Arası Dengesizliğin Uyarılma Yoluyla Düzeltilmesi", **Oğuzman'a Armağan**, İstanbul, 2000, s. 1013.

²⁹² Eren: **a.g.e.**, s. 32.

²⁹³ Lisans bedelinin mutlaka para olması gerekmediği hususunda bkz. Suluk: **a.g.e.**, s. 408; Bedel olarak ücret yerine başka edimler kararlaştırılması ya da tarafların karşılıklı olarak birbirlerine lisans vermesi hallerinde de sözleşme iki tarafa borç yükleme özelliğini korumaktadır. Bkz. Ergun Özsunay: "**Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar**", İÜHF. 50. Yıl Armağanı, İstanbul, 1973, 667 vd.; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 64; Burada bedelli değil serbest lisansın olduğu görüşü için bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 168.

²⁹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 22; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63; Arbek: **a.g.e.**, s. 81; Sözleşme iki tarafa borç yüklemekle birlikte, kanaatimizce de sözleşmenin karakterini belirleyen lisans verenin borcudur. Bkz. Aydınçık: **a.g.e.**, s. 75.

olarak bedel karşılığında kullanma edimi karşılıklı değişim ilişkisi içinde olan asli edimlerdir.

Kural olarak ivazlı ve iki tarafa borç yükleyen patent lisansı sözleşmesinin, lisans konusu hakkı karşı tarafa ileri sürmekten vazgeçme ya da patentin hükümsüzlüğüne ilişkin davadan vazgeçme karşılığında ve sulh halinde, lisans alanın herhangi bir bedel ödemeyeceğinin kararlaştırıldığı “serbest lisans” şeklinde yapılması da mümkündür²⁹⁵. Sözleşmenin ivazsız yapıldığı hallerde de aradaki ilişki tek taraflı bir işlem haline gelmemektedir²⁹⁶. Zira sözleşme, her zaman iki tarafın karşılıklı rızaları ile meydana gelmektedir²⁹⁷. Ancak bu halde sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olma özelliğini koruyup korumadığı hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre sözleşmenin bedel karşılığı olmaksızın yapıldığı hallerde tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin varlığı kabul edilir²⁹⁸. Kanaatimizce, patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin ediminin karşılığı olarak lisans alanın borçlandığı aslî edim, sadece lisans bedelini ödemek olmayıp lisans alanın sözleşme konusunu kullanma yükümlülüğü de bulunduğundan, bedelsiz lisans hallerinde sözleşmenin iki tarafa borç yükleme özelliğini kaybettiği söylenemez²⁹⁹.

Tarafların lisans bedeli yerine karşılıklı olarak birbirlerine lisans verdikleri hallerde ise, iki tarafın edimi de karşılıklı olarak lisans tanımak

²⁹⁵ İvazsız olarak sahip olunan lisans hakkına “Bedelsiz lisans” da denilmektedir. Bkz. Arbek: **a.g.e.**, s. 81; Ortan: **a.g.e.**, s. 64; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 64; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 75.

²⁹⁶ Bu kurala istisna olarak lisans hakkının vasiyetname ile verilmiş olması halinde karşı tarafın vasiyeti kabul etmesinin sözleşmeye verilen kabul anlamında değerlendirilmeyeceği yönünde; Bkz. Modiano, **a.g.e.**, s. 45’ten naklen Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63, dn. 265; Arbek: **a.g.e.**, s. 81; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 75. Bedel alınmaksızın yapılan serbest lisans hallerinde, hakkın kendisi devredilmediğinden, bir diğer ifadeyle hakkın kendisi bağışlanmadığından bedel alacağından vazgeçilmiş bir lisans sözleşmesinin bulunduğu, mülkiyetin devrine ilişkin bir bağışlama sözleşmesinin (BK. m. 234 vd.) bulunmadığı kabul edilmektedir. Bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63.

²⁹⁷ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 252; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp: **a.g.e.**, s. 826; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63.

²⁹⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 63; Fikrî haklara ilişkin lisans sözleşmeleri açısından aynı yönde bkz. Aydınçık: **a.g.e.**, s. 75, dn. 371.

²⁹⁹ Fikrî haklara ilişkin lisans sözleşmeleri için aynı yönde bkz. Gökyayla: **a.g.e.**, s. 228; Yayın sözleşmesi için aynı yönde bkz. Nisim İ. Franko: **Türk Borçlar Kanununa Göre Yayın Sözleşmesinin Hükümleri**, Ankara, 1981, s. 6, 7.

şeklinde ortaya çıktığından yine iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme bulunmaktadır³⁰⁰.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa, karşılıklı borçlar aynı zamanda ifa edilmelidir (BK. m. 81). Ancak, sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği, taraflar aksini kararlaştırmamış olsalar dahi edimlerin aynı anda ifası mümkün değildir³⁰¹. Çünkü sürekli borç ilişkilerinde edimler belli bir zamana yayılmış durumdadır³⁰². Bununla birlikte, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olması nedeniyle patent lisansı sözleşmesinde de BK. m. 81'den doğan "akdin ifa edilmediği" def'inin³⁰³ ileri sürülmesi mümkündür³⁰⁴.

D. Sürekli Borç İlişkisi Kuran Bir Sözleşme Olması

Patent lisansı sözleşmesinin niteliği gereği taraflar arasında ani edimli borç ilişkisi değil, sürekli borç ilişkisi kurulmaktadır³⁰⁵.

Bir borç ilişkisinde, asli borçlardan en az bir tanesi sürekli edimi gerektiriyorsa o borç ilişkisine "sürekli borç ilişkisi" denir. Edim sonucunun yani alacaklının edimdeki menfaatinin gerçekleşmesi zaman içinde bir süreyi kapsamaktadır. Sürekli borç ilişkileri, ifa ile sona ermeye yönelik olmayıp, taraflar arasındaki ilişki gelecekteki bir anlık ifa ile sona ermez³⁰⁶.

Lisans veren sahip olduğu patentin kullanma hakkını devretmekle, yüklendiği olumlu ve olumsuz edim yükümleriyle sözleşme ilişkisi boyunca

³⁰⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 64-65.

³⁰¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 65.

³⁰² Özer Seliçi: **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul, 1976, s. 6.

³⁰³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 256 vd.

³⁰⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 65.

³⁰⁵ Aydıncık: **a.g.e.**, s. 73; Arbek: **a.g.e.**, s. 82; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 66.

³⁰⁶ Seliçi: **a.g.e.**, s. 6.

lisans alanın edimdeki menfaatini gerçekleştirme yükümlülüğü altına girmektedir³⁰⁷.

Lisans alanın edim yükümlülüğü de sözleşme süresince lisans bedelini ödemek ve lisans konusunu sözleşmeye uygun kullanmak olup bu yükümlülükler de sürekli niteliktedir. Dolayısıyla sözleşmenin iki tarafının da karşılıklı edimleri bir süreye yayılmış durumdadır³⁰⁸. Bu nedenle patent lisansı sözleşmesi satım sözleşmelerindeki gibi edimlerin karşılıklı değişimine yönelik olmayıp, sözleşmeyle belirlenen sürece ya da patent hakkının koruma süresi boyunca ortaya çıkan sürekli bir borç ilişkisi niteliğindedir³⁰⁹.

Yargıtay da bir kararında, lisans hakkının sağladığı gelirlerin tekerrür unsuru bulunan, muntazam aralıklarla ödenen periyodik borç olduğundan söz etmiştir³¹⁰. Bu karar da, lisans alanın bedel ödeme ediminin sürekliliğine işaret eder.

Patent lisansı sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği taraflar arasında özel bir güven ilişkisi doğmaktadır. Bu güven ilişkisi taraflara çeşitli yükümlülükler³¹¹ yüklediği gibi, sürekli borç ilişkisi niteliği sözleşmenin sona ermesi³¹² yönünden de çeşitli özellikler göstermesini sağlamaktadır³¹³.

E. Borçlandırıci İşlem (Taahhüt Muamelesi) Niteliğinde Olması

Türk Hukuku'nda hukukî işlemler malvarlığına yaptıkları etkiye göre borçlandırıci işlemler ve tasarruf işlemleri olarak ikiye ayrılmakta³¹⁴ olup

³⁰⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 66.

³⁰⁸ Seliçi: **a.g.e.**, s. 4.

³⁰⁹ Henn: **a.g.e.**, s. 56; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 26; Ögüz: **a.g.e.**, s. 82.

³¹⁰ Y.HGK. T. 20.11.1981, E. 1980/13192, K. 1981/757 (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

³¹¹ Bkz. İkinci Bölüm

³¹² Bkz. Üçüncü Bölüm

³¹³ Arbek: **a.g.e.**, s. 82; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 66.

³¹⁴ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 114; Eren: **a.g.e.**, s. 158; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop: **a.g.e.**, s. 44.

doktrinde patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğinin borçlandırıcı işlem ya da tasarruf işlemi olduğu yönünde tartışma bulunmaktadır.

Borçlandırıcı işlemler, işlemi yapan şahsın malvarlığının pasif kısmını artıran işlemlerdir. Bu işlemler, alacaklı ile borçlu arasında aslî edim yükümlülüğü doğuran borç ilişkisi kuran işlemler olup, malvarlığının aktifini veya aktifteki herhangi bir hakkı doğrudan doğruya etkilemezler. Böyle bir hakkı başkasına devretme, sınırlama, değiştirme, ortadan kaldırma sonucu doğurmazlar. Bu tür işlemler, yalnız borçlanılan edimin konusunu oluşturan hakkın devir, sınırlanma, değiştirilme veya ortadan kalkma taahhüdünü kapsar³¹⁵.

Tasarruf işlemleri ise, bir hakkı veya hukukî ilişkiyi doğrudan doğruya etkileyen, onu diğer tarafa geçiren, muhtevasını sınırlayan, değiştiren veya ortadan kaldıran işlemlerdir. Tasarruf muamelesi, muameleyi yapan şahsa ait olan bir hakkın varlık veya muhtevasını bir başka şahıs lehine doğrudan doğruya ve kesin olarak değiştirir. Bu nedenle, tasarruf muamelesi ile bu muameleyi yapan şahsın mal varlığının aktif kısmı azalır³¹⁶.

Tasarruf işlemleri, etkiledikleri hakkın konusuna göre, “aynî tasarruf sözleşmeleri” ve “alacak hakkına ilişkin tasarruf sözleşmeleri” olarak ayrılırlar³¹⁷. Aynî tasarruf muameleleri, örneğin taşınır mülkiyetinin devrine ilişkin sözleşme gibi, genellikle eşya hukukunda düzenlenmiş olduğundan bunlara “aynî akitler” de denir³¹⁸. Borçlar Hukuku’nda alacak hakkıyla ilgili tasarruf muamelelerine ise alacağın temliki, borcun ibrası örnek gösterilebilir³¹⁹.

Aynî akitler, aynî bir hakkın doğumu ya da nakli için yapılan akitler olup, aynî hakka etki ederler. Bu tür akitlerde de tarafların rızalarının uyushması

³¹⁵ Eren: **a.g.e.**, s. 158; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 45.

³¹⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 46; Eren: **a.g.e.**, s. 160.

³¹⁷ Eren: **a.g.e.**, s. 189.

³¹⁸ Demet (Çeliktas) Özdamar: “Aynî Sözleşme ve Aynî Sözleşmeye Bezer Ya da Onunla Bağlantılı bazı Kavramların Karşılaştırılması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 26, S. 3, Temmuz, 2000, s. 399 vd.

³¹⁹ Eren: **a.g.e.**, s. 189.

esas olmakla birlikte, bunlar borçlanma muameleleri değil, tasarruf muameleleridir. Borç doğuran akitlerde ise taraflar akdi yapmakla yalnızca bir borcun doğumunu amaçlarlar, ancak mülkiyet ilişkisinde herhangi bir değişiklik meydana getirmezler³²⁰.

Doktrinde, patent lisansı sözleşmesinin konusunun, mutlak hak niteliğindeki patent hakkı olması nedeniyle sözleşmenin tasarruf işlemi niteliğinde olduğu görüşü ileri sürülmüştür³²¹. Bu konuda diğer görüş ise, lisans sözleşmesinin bir borç ilişkisi doğurduğu ve lisans alana sözleşme konusu patent hakkı üzerinde mutlak bir hak sağlamadığı yönünde olup lisans sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinde olduğunu kabul etmektedir³²².

Tasarruf işlemi görüşü, lisans verenin mutlak hakkında tasarrufta bulunarak, hakkı karşı tarafa geçirdiği yolunda kanaat uyandırmıştır³²³. Ancak patent lisansı sözleşmesi ile sözleşmenin konusu olan aynî hak değil, aynî hakkın kullanımı devredilmekte olup mutlak hak üzerinde bir tasarrufta bulunulmadığından, sadece karşı tarafla borçlandırıcı bir ilişki içine girilmektedir³²⁴.

Türk Hukuku'nda tasarruf işlemleri aynî haklarla sınırlı olmadığından, lisans sözleşmesine konu olan patent hakkının, bu hukukî muameleden derhal ve doğrudan doğruya etkilenip etkilenmediğinin tespiti tasarruf işlemi niteliğini değerlendirmek açısından önemlidir³²⁵. Ancak, lisans sözleşmesi ile,

³²⁰ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 42-43.

³²¹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 196; Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 263; Ögüz: **a.g.e.**, s. 32; Arslanlı: **a.g.e.**, s. 175; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 84; Rona Serozan: **Sözleşmeden Dönme**, İstanbul 1975, s. 147.

³²² Hirsch: **Fikrî ve Sinaî Haklar**, s. 105; Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 123; Ayiter: **İhtira**, s. 211, 213; Özdemir: **Sinaî Haklara**, s. 65; Franko: **a.g.e.**, 21.

³²³ Özdemir: **Sinaî Haklara**, **a.g.e.**, 65.

³²⁴ Özdemir: **Sinaî Haklara**, **a.g.e.**, 65-66.

³²⁵ Stanislaw Soltynski: "Choice of Law and Choice of Forum in International Transfer of Technology Transactions", **Recueil des Cours de L'Academie de Droit International de la Haye**, 1986/I, Tome 196, 293.

lisans verenin aktifinde bulunan patent hakkı sona ermemekte, devredilmemekte ve değiştirilmemektedir³²⁶.

Bu çerçevede öncelikle, patentin ihlâlî halinde, lisans alanın, ihlâl eden üçüncü kişilere karşı lisans verenle birlikte ya da ondan bağımsız olarak dava açma yetkisinin olup olmadığı hususu yönünden değerlendirme yapılmıştır³²⁷.

551 sayılı KHK m. 148'e göre, inhisarî lisans sahibi, üçüncü bir kişi tarafından patent sahibinin hakkına tecavüz edilmesi durumunda, patent sahibinin ileri sürebileceği talepleri ileri sürebilecek ve açabileceği davaları açacaktır (m. 148/I). Buna karşılık basit lisans sahibi ise doğrudan kendi adına dava açma hakkına sahip olmayıp, ancak noter aracılığı ile patent sahibine bildirimde bulunarak gereken davayı açmasını patent sahibinden isteyebilir (m. 148/II). Basit lisans sahibi ancak bu bildirimden sonra patent sahibinin harekete geçmemesi halinde dava açabilecektir (m. 148/III).

Lisans alanın dava açma durumuna ilişkin Yargıtay kararları da kanuni düzenleme ile uyum içinde olup inhisari lisans alanın hak sahibinin açabileceği davaları kendi adına açabileceği, ancak basit lisans sahibinin kendi adına dava açma yetkisinin olmadığı yönündedir. İncelenen kararlarda, basit lisans sahibinin dava açabilmesi için hak sahibine bildirimde bulunması gerektiği, bu bildirimin noter vasıtasıyla yapılmasının geçerlilik şartı olmayıp ispat şartı olduğu ve faks mesajıyla bildirimin de yeterli olacağı hususlarına yer verildiği görülmüştür³²⁸.

Bu konuda lisans alanın dava açma yetkisinin tasarruf işlemi niteliği ile bağdaştırılamayacağı da ileri sürülmektedir³²⁹. Çünkü lisans alana kanunen

³²⁶ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 163.

³²⁷ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 196; Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 163.

³²⁸ bkz. Y. 11. HD. T. 01.02.2002 ve E. 2002/553, K. 2002/753; Y. 11. HD. T. 25.04.2003 ve E. 2003/3854, K. 2003/3992; Y. 11. HD. T. 17.02.2005 ve E. 2004/4521, K. 2005/1368; Y. 7. CD. T. 20.10.2005, E. 2003/12751, K. 2005/19072; Y. 7. CD. T. 21.09.2000, E. 2000/7686, K. 2000/11532 sayılı kararlar (erişim: www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

³²⁹ Soltyinski: **a.g.m.**, s. 293.

tanınan bu yetki ile hak sahibi aleyhine patent hakkına bir sınırlama getirilmemekte, hakkın sahibince kullanımı sınırlandırılmamaktadır³³⁰.

Lisans sözleşmesinde, lisans verene ait olan mutlak hak niteliğindeki patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunulmayıp, borçlandırıcı bir ilişki içine girildiğinden³³¹ ve taraflar arasında kurulan bu borç ilişkisi neticesinde karşılıklı borçlar doğduğundan biz de lisans sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinde olduğu görüşüne katılmaktayız.

Kabul ettiğimiz görüş çerçevesinde, patent lisansı sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinde olmasının hukukî sonucu olarak, sözleşme hüküm ve sonuçlarını sadece sözleşmenin tarafları arasında doğuracaktır. Yargıtay da bir kararında isabetli olarak lisans sözleşmesinin nisbîliğini kabul etmiş ve nisbîlik ilkesi gereği lisans sözleşmesinin üçüncü kişilere herhangi bir yükümlülük getirmeyeceğine hükmetmiştir³³².

F. Lisans Sözleşmesi ile Lisans Alanın Kazandığı Lisans Hakkının Şahsî Hak Niteliğinde Olması

Patent lisansı sözleşmesinin özellikleri değerlendirilirken üzerinde durulması gereken bir diğer konu lisans sözleşmesi ile lisans alanın kazandığı hakkın niteliğidir. Bu konu doktrinde tartışmalı bir husus olup bu tartışmalardan önce belirtilmesi gereken nokta, lisans sözleşmesinin konusu olan hak ile bu sözleşmeden doğan lisans hakkının birbirinden farklı olduğu ve lisans sözleşmesi ile bu hakkın kendisinin değil kullanılması hakkının devredildiğidir.

³³⁰ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 164.

³³¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 65; Arbek: **a.g.e.**, s. 77.

³³² Y. 11. HD. T. 09.11.2000 ve E. 2000/7381; K. 2000/8746 S.'lı kararı (erişim:www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

1. Patent Lisansı Sözleşmesine Konu Hakkın Niteliği

Patent lisansı sözleşmesinin konusu olan hak, bir fikir ürünü olan gayri maddî mal niteliğindeki buluş üzerindeki patentten doğan hak olup bu hakkın özelliği, kanunla özel olarak korunan ve sahibine inhisarî yetkiler sağlayan bir hak olmasıdır³³³. Patentten doğan inhisarî hakkın iki yönü vardır³³⁴. Patentten doğan hakkın olumlu yönü, patentle ilgili tasarruflı işlemlerde bulunabilme ve özellikle buluşu kendi yararlanması için kullanma yetkisi verir. Patentten doğan hakkın olumsuz yönü ise, patent sahibinin üçüncü kişilerin patentten izinsiz olarak faydalanmalarını engellemesidir³³⁵.

İnhisarî haklar, hak sahibine, bütün üçüncü kişilerin yararlanmasına engel olma yetkisi tanıdıklarından mutlak hak niteliği gösterirler³³⁶. Mutlak haklar, herkese karşı ileri sürülebilen, belli bir zamanın geçmesi ile zamanaşımına uğramayan haklardır. Bu haklar da kişilik ve malvarlığı üzerindeki mutlak haklar olarak ikiye ayrılırlar³³⁷. Malvarlığı üzerindeki mutlak haklar ise, maddî mallar³³⁸ üzerindeki aynî haklar ve gayri maddî mallar üzerindeki fikrî ve sınaî haklar³³⁹ olarak ikiye ayrılmakta, ancak daha önce de belirttiğimiz gibi bu haklar, geniş anlamda fikrî mülkiyet hakları olarak değerlendirilmektedir³⁴⁰.

³³³ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34; Şehirli: **Patent Hakkı**, s. 74; Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 175.

³³⁴ Ayiter: **İhtira**, s. 89; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34.

³³⁵ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34-35.

³³⁶ Hirsch: **Hukukî Bakımdan**, s. 7; Ayiter: **İhtira**, s. 2; Erel: **Fikir ve Sanat**, s. 2.

³³⁷ Hakların niteliklerine göre yapılan ayırımı, mutlak hakların karşısında nisbî haklar yer alır. Nisbî haklar ise, alacak hakları ve grup haklarından oluşur. Nisbî haklar, mutlak hakların aksine, herkese karşı değil, ancak belirli bir kişiye veya belirli kişilere karşı ileri sürülebilen haklardır Nisbî hak sahibi belirli kişiden belirli davranışlarda bulunmasını isteme hakkına sahiptir. Nisbî hakların en önemli kategorisini oluşturan alacak hakları da kendi içinde, alelade alacak hakları ve kuvvetlendirilmiş alacak hakları olmak üzere ikiye ayrılır. Bkz. Öztan: **Medeni Hukuk**, s. 72 vd.

³³⁸ Maddî mal, mekanda sınırı olan, pozitif hukukun öngördüğü biçimde üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli ve ekonomik anlamda yaralı olan herşey olarak tanımlanabilir. Bkz. Kudret Ertaş Güven: “Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği”, **ABD**, 1984/2, s. 226.

³³⁹ Patentler, markalar, fikir ve sanat eserleri vb. üzerindeki hakların, “maddî olmayan şeyler üzerindeki haklar” olarak tanımlanmıştır. Bkz. S.S. Tekinay/S.Akman/H. Burcuoğlu/A. Altop: **Eşya Hukuku, C.I**, 5. Bası, İstanbul, 1989, s. 22.

³⁴⁰ Ataay: **a.g.e.**, s. 381; Ahmet Battal: **Hukukun Temel Kavramları**, Ankara, 2001, s. 10; İmre: **a.g.e.**, s. 249; Bülent Köprülü: **Medeni Hukuk, C. 1-2**, İstanbul, 1984, s. 62-63; Öztan: **Medeni Hukuk**, s. 70; Esener/ Güven: **a.g.e.**, s. 4 vd.

Buluş üzerindeki patentten doğan hak da fikrî mülkiyet hakları grubunda bir mutlak hak niteliği taşımaktadır³⁴¹. Bu hak, aynî hak ile benzer özellik göstermektedir³⁴². Bu mutlak hakkın sahibi, aynî hak sahipleri gibi patente karşı yapılan ihlâl veya saldırı kimden gelirse gelsin, bu mutlak hakkını herkese karşı ileri sürebilecektir³⁴³. Ancak lisans sözleşmesinin konusu olan hak, bir aynî hak değildir. Çünkü, bir hakkın herkese karşı ileri sürülebilir olması, o hakkın aynî hak niteliğinde bir hak olduğu anlamına gelmez³⁴⁴. Aynî haklar, maddî nitelikteki mallar üzerinde³⁴⁵ olduğu gibi belirli tipte ve sınırlı sayıdadır. Aynî hakların neler olacağı ve hangi tür işlemlerden kaynaklanacağı kanunda tek tek belirtilmiştir³⁴⁶. Patentten doğan hakka ilişkin olarak 551 sayılı KHK’de bu hakkın mülkiyet hakkı olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır³⁴⁷. Kanaatimizce de lisans sözleşmesinin konusu olan hak, 551 sayılı KHK ile özel olarak korunan ve gayri maddî mal üzerindeki mutlak nitelikli bir haktır.

2. Lisans Hakkının Niteliği

Patent lisansı sözleşmesinden lisans alan lehine doğan lisans hakkının hukukî niteliği hususu doktrinde tartışmalıdır³⁴⁸. Bu konu lisans veren ile

³⁴¹ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 37; Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 13; Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 177; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 23; Özdemir: “Fikrî Nitelikteki...” s. 588; Arkan: **Marka**, s. 192-193; Çamlıbel: **a.g.e.**, s. 207; Özel: **a.g.e.**, s. 78; Reha Poroy/Ünal Tekinalp: “Marka Hakkına İlişkin Bazı Sorunlar”, **Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, Ankara, 1990, (s. 333-345), s. 333 vd.

³⁴² Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 13.

³⁴³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 23-24.

³⁴⁴ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 160; N. Şafak Erel: **Eşyaya Bağlı Borç**, Ankara, AÜSBFY No: 490, 1982, s. 1 vd.

³⁴⁵ MK. m. 762’de eşya olmadıkları halde doğal güçler de taşınır mülkiyetine konu edilerek kanunen aynî hak konusu olarak belirlenmiştir. Ancak, bu halde dahi doktrinde aynî hakkın değil aynî hakka benzer bir mutlak hakkın varlığını kabul eden görüş de vardır. Bkz. Oktay Özdemir: “Fikrî Değerler...”, s. 575.

³⁴⁶ Oğuzman/Seliçi: **a.g.e.**, s. 23-24; Lale Sirmen: **Eşya Hukuku Dersleri**, Ankara, 1995, s. 34.

³⁴⁷ Ongan: **a.g.e.**, s. 40.

³⁴⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 41, 66 vd.; Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 161 vd.; Özel: **a.g.e.**, s. 86 vd.; Oktay Özdemir: “Fikrî Değerler...” s. 588.

lisans alan arasındaki hukukî ilişkilerin ve bunlarla üçüncü kişiler arasındaki hukukî ilişkilerin belirlenmesi açısından önem arz eder³⁴⁹.

Lisans hakkının hukukî niteliğine ilişkin görüşlerin dayandığı noktaların, lisans verenin yüklendiği borcun kapsamı, lisansın inhisarî ya da basit oluşu, lisansın sicile tescilinin etkisi, lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açma hakkının bulunup bulunmadığı gibi hususlar olduğu görülmektedir.

Bu tartışmalar, hakkın şahsî, aynî ya da mutlak nitelikte olduğu yönünde odaklanmıştır³⁵⁰.

Bu çerçevede doktrinde bir görüş, basit ve inhisarî lisans ayrımı yapmaksızın lisans hakkının şahsî nitelikte olduğunu kabul etmektedir³⁵¹. Bu görüş içinde, lisans sözleşmesinin tescili zorunluluğu karşısında, tescil ile şahsî hakların şerh yoluyla kuvvetlendirilmesine benzer bir durum doğduğu ve bu şekilde hakkı şerhle kuvvetlendirilen lisans alanın aynı konuda sonradan lisans alanlara ve patente tecavüz eden herkese karşı lisans hakkını ileri sürebileceği de ileri sürülmüştür³⁵².

Diğer bir görüş ise, basit ve şahsî lisans arasında ayrım yaparak, basit lisansın şahsî, inhisarî lisansın ise aynî nitelikte olduğunu kabul etmektedir³⁵³. Lisans hakkının aynî nitelikte olduğu görüşü bölünebilirlik teorisine dayandırılmaktadır. Bölünebilirlik teorisine göre, patent hakkı sahibine bir demet yetki sağlamakta olup, bu yetkilerin bölünerek bir kısmının ya da tamamının kullanma hakkının bir başkasına devri mümkündür. Böylece lisans alan devraldığı yetkiyi, patent hakkı sahibi gibi kullanabilir ve lisans verenden bağımsız olarak bu yetkileri herkese karşı ileri sürebilir³⁵⁴. Lisansın aynî nitelikte olduğu kabul edildiğinde, lisans hakkı üçüncü kişiler tarafından ihlâl

³⁴⁹ Arbek: **a.g.e.**, s. 54; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 42-43.; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 18.

³⁵⁰ Oktay Özdemir: "Fikrî Değerler...", s. 588.

³⁵¹ Hirsch: **Fikrî ve Sınai Haklar**, s. 105, 123; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 97; Özdemir: "Fikrî Değerler...", s. 593; Reha Poroy: **Fikrî Hukuk Ders Notları, (Teksir Halinde Özet)**, İstanbul 1983, s. 2.

³⁵² Ayiter: **İhtira**, s. 122-123.

³⁵³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 42; Yüksel: **a.g.e.**, s. 79; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 67

³⁵⁴ Arbek: **a.g.e.**, s. 55; Ongan: **a.g.e.**, s. 44.

edildiğinde, lisans alanın doğrudan üçüncü kişilere karşı dava açarak lisans hakkını koruma yetkisine sahip olduğu da kabul edilecektir.

Doktrinde bir başka görüş, aynîlik kavramının maddî varlığı olan şeylere hasredilmesi nedeniyle gayri maddî mallar üzerindeki haklara ilişkin lisansın mutlak niteliğinden bahsedilmesi gerektiği yönündedir³⁵⁵. Bu kapsamda, lisans alanın bu sözleşme ile aynî veya şahsi haklar kazandığının kabul edilmesine göre kazandığı hukukî durum karşılaştırarak sorunun önemi ortaya koymaya çalışılmıştır³⁵⁶. Lisans alana sözleşme ile şahsî nitelikte haklar tanınması halinde lisans verene karşı yalnızca sözleşmeden doğan talepleri ileri sürebileceği; buna göre, patenti ihlâl eden kişiye karşı doğrudan harekete geçemeyeceği, patent sahibinin bu halde haklarını kullanmamasının lisans alana sözleşmeyi feshetme imkânını vereceği, lisans alanın şahsî nitelikteki bu hak nedeniyle patenti sonradan devralanlara başvurma imkânının olmadığı belirtilmiştir³⁵⁷.

Ancak, bu sözleşme ile lisans alana eşya üzerindeki gibi bir aynî hakkın sağlandığı kabul edilirse, lisans alanın yalnızca sözleşmeden lisans verene karşı doğan taleplerle sınırlı kalmayıp, üçüncü kişilere karşı da koruma haklarını kullanabileceği, bu nedenle de patenti ihlâl eden kişiye karşı lisans verenin yardımı olmaksızın bizzat harekete geçebileceği, lisanstan doğan haklarını patenti sonradan kazanmış yeni hak sahiplerine karşı ileri sürebileceği ileri sürülmüştür³⁵⁸. Bu görüşe göre, lisans alanın aynî hak benzeri bir mutlak hakka sahip olduğunun kabul edilmesi ona sağlam bir hukukî durum kazandıracak ve bu çözüm pratik ihtiyaçlara da uygun düşecektir³⁵⁹.

³⁵⁵ Arkan: **Marka**, s. 192, dn. 69; Özel:**a.g.e.**, s. 91.

³⁵⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 42.

³⁵⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 43.

³⁵⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 43.

³⁵⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 99.

3. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Kendi Görüşümüz

Kanaatimizce lisans hakkının niteliği belirlenirken iki hususu dikkate almakta fayda vardır. İlk olarak, lisans sözleşmesi ile patentten doğan hakkın kendisi değil, bu hakkın kullanma hakkı lisans alana devredilmekte ve sözleşme sona erdiğinde lisans alanın kullanma hakkı da sona ermektedir. İkinci olarak, lisans verenin borcunun olumsuz nitelikte sadece bir katlanma borcu olmayıp aynı zamanda lisans alanın hakkı kullanmasını sağlamak üzere olumlu yükümlülükleri de içerdiği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla lisans verenin olumlu ve olumsuz yükümlülükleri bir arada bulunmakta olup mutlak haklarda olduğu gibi sadece olumsuz yükümlülükten ya da eşyaya bağlı borç ilişkisindeki gibi yapma veya verme fiilini içeren olumlu yükümlülükten ibaret değildir³⁶⁰.

551 sayılı KHK’de lisans hakkının niteliğine ilişkin düzenleme bulunmamakla birlikte, anılan KHK’nin hükümleri dikkate alınarak Türk Hukuku’nda lisans hakkının niteliğine ilişkin sonuca varılabilir.

Doktrinde, bu hakkın aynî ya da şahsî nitelikte olduğuna ilişkin tartışmalar esasında basit veya inhisarî lisansın verdiği yetkilere odaklanmaktadır. İnhisari lisans alanın üçüncü kişilere karşı dava açabilmesi hakkın mutlak ya da aynî niteliğinin sonucu olmayıp bu durumun kanunla özel olarak düzenlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kaldı ki basit lisansın inhisarî lisanstan tek farkı da lisans verenin başkalarına da lisans vermeme borcu altına girmesidir³⁶¹. Lisansın inhisarî olması sözleşme konusu mutlak hakkın inhisarî niteliğinden farklı bir husustur. Lisansın inhisarîliği, iç ilişkide geçerli bir kayıt olup, lisans hakkı sicilde kayıtlı ise, sadece diğer lisans alanlara ve iyiniyetli üçüncü kişilere karşı sürülebilecek bir kayıt niteliğindedir. Oysa lisans alana ait olan sözleşme konusu mutlak hakkın inhisarîliği herkese karşı ileri sürülebilir, sahibine, haktan tek

³⁶⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 25; Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 161.

³⁶¹ Ongan: **a.g.e.**, s. 46.

niteliğinde olarak yararlanma yetkisi verir. Dolayısıyla inhisarî lisansın mutlak hak niteliğinde olduğu görüşü kabul edilemez³⁶².

Kanaatimizce, lisans alanın lisans konusu hakka üçüncü kişilerce yapılan ihlâllere karşı dava açıp açamayacağına göre lisansın şahsi ya da inhisarî nitelikte olduğuna ilişkin doktrindeki tartışmalar da 551 sayılı KHK m. 148’de lisans alanın dava açma hakkına ilişkin açık düzenleme karşısında önemini yitirmiştir. Böylece inhisarî lisans alanın doğrudan, basit lisans alanın da patent sahibinin dava açmaması halinde belirli şartlarla kendi adına dava açabilmesi lisans hakkının niteliğinden değil kanundan kaynaklanan bir yetki olarak ortaya çıkmaktadır.

Patent lisansı sözleşmesi ile lisans alana aynî hak sağlandığı görüşüne katılmamaktayız. Zira, kanunda açıkça öngörülüş olmadığı lisans sözleşmesinin lisans alana aynî hak sağladığı söylenemez; aynî haklar, belirli tipte ve sınırlı sayıdadır. 551 sayılı KHK’de, lisans alan lehine aynî hak sağlandığına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

Aynı şekilde patent lisansı sözleşmesi ile kuvvetlendirilmiş kişisel hak yaratıldığı görüşüne de katılmak mümkün görülmemektedir. Zira, bu haklarda da numerus clauses ilkesi geçerlidir. 551 sayılı KHK’de de lisans alan lehine kuvvetlendirilmiş kişisel hak yaratıldığına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır³⁶³.

Kuvvetlendirilmiş kişisel haklar, alacak hakkı niteliği değişmeyip borcun bağlı bulunduğu malın her malikine karşı ileri sürülebilmekle birlikte, eşya üzerinde doğrudan hâkimiyet sağlamaz. Bu çerçevede, kanunda açıkça belirtilmedikçe lisans sözleşmesinin kuvvetlendirilmiş bir kişisel hak yarattığı da söylenemez. 551 sayılı KHK’nin 92 nci maddesinde, patent başvurusu ve patent lisanslarının iyiniyetli üçüncü kişilere karşı patent siciline kayıt tarihinden itibaren hüküm doğuracağı öngörülüşü; ancak, bu halde lisans

³⁶² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 28.

³⁶³ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 161.

alana kuvvetlendirilmiş bir kişisel hak tanındığına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir³⁶⁴.

Ayrıca, lisans sözleşmesi kuvvetlendirilmiş bir kişisel hakkın sağladığı yetkilerden daha geniş kapsamlı bir yetki tanımaktadır. Kuvvetlendirilmiş kişisel haklar, şerh edilenler hariç, sadece eşyaya bağlı borç ilişkisinin borçlusuna karşı ileri sürülebilmekte iken, lisans alan 551 sayılı KHK'nin verdiği yetki ile patent hakkının yeni maliklerine karşı sözleşmeyi öne sürmenin yanı sıra, patent ihlallerinde dava açma hakkına da sahiptir.

Bu nedenlerle, lisans sözleşmesinin basit ve inhisarî ayrımı yapılmaksızın, lisans verene patentli buluşu kullanma hakkı sağlayan, kural olarak sadece sözleşmenin tarafları arasında şahsî nitelikte hak ve borç yaratan, ancak kanunda öngörüldüğü ölçüde patent üzerinde hak sahibi olan ve hakkı ihlâl eden herkese karşı ileri sürülebilecek sözleşmesel bir ilişki olduğu kabul edilmelidir³⁶⁵.

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKÎ NİTELİĞİ

Patent lisansı sözleşmesinin isimsiz sözleşme olarak kabulü neticesinde isimsiz sözleşme türlerinden hangisine girdiği hususu, sözleşmede yer alan unsurların kanunda düzenlenmiş sözleşme türlerinden birisine girip girmediğine bakılarak tespit edilebilecektir³⁶⁶.

Özel hukuk alanında bağımsız bir sözleşme olan patent lisansı sözleşmesinin³⁶⁷ kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme olması bu

³⁶⁴ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 161-162.

³⁶⁵ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 162; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 26; Arbek: **a.g.e.**, s. 62.

³⁶⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 53.

³⁶⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36; Tandoğan: **C. I/1**, s. 63; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 52.

sözleşmenin Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden birisi içine sokulup sokulmayacağı tartışmalarını doğurmuştur³⁶⁸.

Ancak patent lisansı sözleşmesi hakkında borçlar hukukundaki sözleşme tiplerine ilişkin hükümlerin doğrudan doğruya uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Zira bu sözleşme, kanunda yer alan sözleşme tiplerinden hiçbirisine tam olarak uymamakta, duruma göre bazılarına benzer nitelik göstermektedir³⁶⁹.

Bu nedenle bu başlık altında patent lisansı sözleşmesinin benzerlik gösterdiği sözleşme tipleri ile karşılaştırması yapılarak bu sözleşmenin hukukî niteliği tespit edilmeye çalışılacaktır.

A. Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesinin Hukukî Niteliği Hakkındaki Görüşler

Patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliği, kira, satım, ortaklık, intifa sözleşmeleri ile karma sözleşme, franchise sözleşmesi, kendine özgü sözleşme gibi sözleşmeler karşısındaki durumu değerlendirilerek tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Kira Sözleşmesi Görüşü

Patent lisansı sözleşmesinin karakteristik unsurunun, patenti kullanma hakkının devri olması³⁷⁰, bu sözleşmenin Borçlar Kanunu'nda düzenlenen kira sözleşmesi niteliğinde bir sözleşme olduğu düşüncesini de ortaya çıkarmıştır. Zira kullandırma amacını güden sözleşmelerin başında kira

³⁶⁸ Erdem: **a.g.e.**, s. 136.

³⁶⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 38-40.; Tandoğan: **C. I/1**, s. 64; Ayiter: **İhtira**, s. 109.

³⁷⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 54.

sözleşmeleri gelmektedir³⁷¹. Bu çerçevede patent lisansı sözleşmesinin, adi kira ve hasılat kirası sözleşmeleri ile karşılaştırması yapılarak niteliği tespit edilmeye çalışılacaktır.

a. Adi Kira Sözleşmesi Görüşü

BK. m. 248 gereğince, kira sözleşmesi ile kiralayan, kira konusu malının kira süresince kullanımını belirli bir ücret karşılığında kiracıya kullandırma borcu altına girer. Kural olarak malın sahibi olan kişinin malı üzerindeki kullanma hakkını başkasına devretmesi yönüyle kira sözleşmesi ile patent lisansı sözleşmesi arasında benzerlik bulunmakla birlikte, iki sözleşme arasındaki temel ayrılık iki noktada göze çarpmaktadır³⁷².

Öncelikle iki sözleşme arasında sözleşmenin konusu açısından farklılık bulunmaktadır³⁷³. Kira sözleşmesinin konusunu, sadece taşınır ya da taşınmaz nitelikteki maddî mallar oluşturur³⁷⁴. Patent lisansı sözleşmesinin konusunu ise, üzerinde mutlak bir hak bulunan gayri maddî malın kullanımı oluşturur. Lisans sözleşmesine konu olan, patent altında üretilmiş mal değil, doğrudan doğruya hakkın kendisidir³⁷⁵.

İki sözleşme türü arasındaki bir diğer fark da izin verilen davranışın türüne ilişkindir³⁷⁶. Kira sözleşmesi mutlaka ivazlı bir sözleşme olup kira bedeli bu sözleşmenin objektif esaslı noktası olarak kanundaki tanımında yer almaktadır. Kira sözleşmesinde kira konusu malın bir ücret karşılığında kiracı tarafından kullanılmasına izin verilmekte iken, patent lisansı sözleşmesinde kullanma hakkının bir bedel karşılığı olmaksızın, serbest lisans şeklinde verilmesi de mümkündür. Kullandırmanın ücret karşılığında olmadığı

³⁷¹ Aydın Zevkliler: **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Ankara, 2004, s. 171 vd.

³⁷² Arbek: **a.g.e.**, s. 89.

³⁷³ Özel: **a.g.e.**, s. 118.

³⁷⁴ Zevkliler: **a.g.e.**, s. 171 vd; Tandoğan: **C. I/2**, s. 3; Aral: **a.g.e.**, s. 214; Yavuz: **a.g.e.**, s. 241.

³⁷⁵ Özel: **a.g.e.**, s. 118.

³⁷⁶ Özel: **a.g.e.**, s. 118.

hallerde, bu unsurun eksikliği kira sözleşmesini ariyet sözleşmesine (BK. m. 299) çevirirken, patent lisansı sözleşmesinin niteliği değişmemektedir³⁷⁷.

Bu temel farkların yanında iki sözleşme arasında başkaca farklı yönler de bulunmaktadır.

Borçlar Kanunu'ndaki kira sözleşmesine ait düzenlemede eğer aksine anlaşma yok ise, alt kiracı atanması olanağı mevcut iken, patent lisansı sözleşmesinde böyle bir hakkın kural olarak lisans alana tanınmıyor olması da iki sözleşme arasındaki önemli farklardandır³⁷⁸.

551 sayılı KHK m. 148 uyarınca, inhisarî lisans hakkı sahibinin, lisans konusunu haksız kullanımda bulunan üçüncü kişilere karşı dava açma hakkı varken, kira sözleşmesinde kiralanan şeyin mülkiyetine tecavüz hallerinde kiracının doğrudan dava hakkı bulunmayıp ancak kiralayana müracaat hakkı bulunması da iki sözleşme türü arasındaki farklardandır.

Patent lisansı sözleşmesinin kira sözleşmesinden farklılaştığı bir diğer yön de, kira sözleşmesinde kiralayanın kiracıya yardım etme ve ona bir yardım sağlama yükümlülüğü bulunmamasına karşın lisans sözleşmesinde, lisans verenin yararlanmaya izin verme borcu yanında, lisans alanın lisansı kullanması için gerekli tecrübe yardımını da yapma zorunluluğunun varlığıdır³⁷⁹.

Kanaatimizce de bu farklılıklar nedeniyle patent lisansı sözleşmesinin kira sözleşmesi niteliğinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Böylece kira sözleşmesine ilişkin hükümler, patent lisansı sözleşmesine kıyas yoluyla mahiyetleri uygun olduğu ölçüde uygulanabilecektir³⁸⁰.

³⁷⁷ Arbek: **a.g.e.**, s. 89.

³⁷⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 56.

³⁷⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 56; Arbek: **a.g.e.**, s. 91.

³⁸⁰ Arbek: **a.g.e.**, s. 90.

b. Hasılat (Ürün) Kirası Sözleşmesi Görüşü

Hasılat kirası sözleşmesi³⁸¹, kiralayanın, hasılat getiren maddî bir malın ya da bir hakkın ücret karşılığında kullanılmasını ve gelirlerinden yararlanılmasını kira süresince kiracıya bırakma borcu altına girdiği sözleşmedir (BK. m. 270). Hasılat kirası sözleşmesi, adi kira sözleşmesinden eşyadan yararlanma olanağının varlığı yönüyle ayrılır³⁸².

Hasılat kirası sözleşmesinin konusunu hakların da oluşturabileceği hususu Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. Yargıtay, lisans hakkının veya fikir ve sanat eserleri üzerindeki işletme hakkının devri gibi hakların da hasılat kirası sözleşmesine konu olabileceğine karar vermiştir³⁸³.

Hasılat kirası sözleşmesi de patent lisansı sözleşmesi gibi kullanma hakkının devrine ilişkindir. Hasılat kirası sözleşmesinin konusunu hakların da oluşturması nedeniyle, Türk Hukuku'nda bazı yazarlarca lisans sözleşmesinin hasılat kirası niteliğinde olduğu görüşü savunulmuştur³⁸⁴.

Bununla birlikte, patente ilişkin bir hakkın lisans sözleşmesi ile semerelendirilmesi karşısında, bu tür bir kullanma hakkını sağlayan sözleşmenin hasılat kirası olarak değerlendirilebilmesinin mümkün olduğu; buna rağmen lisans sözleşmesini, konusu patent hakkı olan bir hasılat kirası

³⁸¹ Bu sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. E. Cansel: **Türk Hukukunda Hasılat Kirası**, Ankara, 1953.

³⁸² Tunçomağ: **Özel**, s. 439; Yavuz: **a.g.e.**, s. 340.

³⁸³ Bkz. Y. HGK. T. 14.04.2004 ve E. 2004/11-222, K. 2004/222 S.'lı kararı (erişim: www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

³⁸⁴ Bilge: **Borçlar Hukuku**, s. 9'da "Basit ruhsatlar hakkında hasılat kirası, tam ruhsatlar hakkında intifa kuralları uygulanır" demektedir; Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 211; Ortaç: **Patent Lisansı**, s. 24; Cansel: **a.g.e.**, s. 28; Yüksel: **a.g.e.**, s. 81; Tandoğan: **C. I/1**, s. 64; Hatemi/Serozan/Arpacı: **a.g.e.**, s. 257; Yasaman: **a.g.e.**, s. 742; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 42, 168-169, Yazar lisans sözleşmesini geniş anlamda kira sözleşmesinin bir türü olarak görmektedir. Ayrıca, lisans sözleşmelerinin bir türü olan fikir ve sanat eserlerine ilişkin basit lisanslar (ruhsatlar) yönünden hasılat kirasına ilişkin hükümlerin uygulanacağı, FSEK m. 56/III'te açıkça öngörülmüştür. Ancak Beşiroğlu, eserinde bu atfın gereksizliği üzerinde durmaktadır. Bkz. Akın Beşiroğlu: **Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar**, İstanbul, 2006, s. 476 vd.

olarak kabul etmenin doğru olmayacağı belirtilmektedir³⁸⁵. Zira, iki sözleşme türü arasında değişik yönlerden farklar bulunmaktadır.

İlk olarak, sözleşme objelerinin maddî ve gayri maddî oluşundan doğan yapısal farklılık ile buna bağlı olarak bu mallar üzerindeki egemenlik ve yararlanma şekillerindeki farklılık, lisans sözleşmesinin hâsılat kirası sözleşmesinden ayrı bir sözleşme olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir³⁸⁶. Hasılat kirasında semerelendirilen hak olarak zirai taşınmaz ve işletmeler öngörülmüş olup BK.'da patent lisansı sözleşmesine konu olan türden bir gayri maddî mal üzerindeki hakkın hâsılat kirasına konu olabileceği düzenlenmemiştir³⁸⁷.

Lisans sözleşmesinin önemi ve ekonomik işlevine bağlı olarak değişik türlerde düzenlenmesi mümkün olup, belirli amacı ve hükümleri bulunan hasılat kirası sözleşmesi, değişik içerikli lisans sözleşmelerini düzenlemeye yetmeyecektir³⁸⁸.

Bu farklar nedeniyle, Türk Hukuku'nda lisans sözleşmelerine hasılat kirasına ilişkin hükümlerin doğrudan uygulanamayacağı ve bazı hallerde kıyasen uygulanabileceği görüşü çoğunlukla kabul görmüştür³⁸⁹.

Kanaatimizce de, patent lisansı sözleşmesinin hasılat kirası sözleşmesi niteliğinde olduğunu kabul etmek mümkün değildir.

³⁸⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 24.

³⁸⁶ Ongan: **a.g.e.**, s. 49; Arbek: **a.g.e.**, s. 91; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 25.

³⁸⁷ Aydınçık: **a.g.e.**, s. 89; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 55.

³⁸⁸ Arbek: **a.g.e.**, s. 91; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 25; Ongan: **a.g.e.**, s. 49; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 89.

³⁸⁹ Tandoğan: **C. I/1**, s. 63; Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 107 vd.; Ayiter: **İhtira**, s. 110; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 23 vd.; Özel: **a.g.e.**, s. 120; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 56; Arbek: **a.g.e.**, s. 90; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 106, Baş: **a.g.e.**, s. 73.

2. Satım Sözleşmesi Görüşü

Satım sözleşmesi BK. m. 182'ye göre, satıcının, alıcıya satım konusunu teslim ve mülkiyetini nakletmek borcu karşılığında alıcının da satıcıya semen ödeme borcunu yüklediği tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir³⁹⁰.

Özellikle satım sözleşmesinin ayıba ve zabta karşı tekeffül hükümlerinin lisans sözleşmesine de uygulanabilmesi amacıyla iki sözleşme türü arasında benzerlik kurulmuştur³⁹¹. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olmaları nedeniyle lisans sözleşmesi ile satım sözleşmesinin bezerliğinden söz edilmektedir. Ancak iki sözleşme arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır³⁹². Öyle ki patent lisansı sözleşmesi, satım sözleşmesine, adi kira ve hâsılat kirası sözleşmelerine benzediğinden daha az benzemektedir.

Öncelikle satım sözleşmesi devir amacı güden sözleşme niteliğinde iken, patent lisansı sözleşmesinde lisans konusu gayri maddî mal üzerindeki hakkın tümüyle devri değil, kullanma hakkının belirli bir süre için lisans alana devredilmesi söz konusudur. Örneğin, basit lisans sözleşmesinde lisans veren, kendi kullanma hakkını veya kendisi yanında hak tanıdığı üçüncü kişilerin kullanma haklarını da saklı tutmaktadır. Bu halde iki sözleşme türü arasındaki farklılık daha da belirginlik kazanır³⁹³.

Satım sözleşmesinde, satım konusu mal ya da hak ile bir miktar paranın karşılıklı olarak değiştirilmesi söz konusu olup bir mübadele ilişkisi mevcuttur. Lisans sözleşmesinde ise satım sözleşmesindeki gibi bir mübadele ilişkisi söz konusu değildir³⁹⁴.

Satım sözleşmesi kural olarak tarafların belirlenen zamanda karşılıklı olarak edimini yerine getirdiği ani edimli bir borç ilişkisi niteliğinde iken patent lisansı sözleşmesi ile taraflar arasında sürekli borç ilişkisi kurulmaktadır.

³⁹⁰ Zevkliler: **a.g.e.**, s. 51; Aral: **a.g.e.**, s. 59.

³⁹¹ Ayiter: **İhtira**, s. 110.

³⁹² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 25; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 56.

³⁹³ Zevkliler: **a.g.e.**, s. 58; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 57; Özel: **a.g.e.**, s. 122; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 90.

³⁹⁴ Özel: **a.g.e.**, s. 122.

Sürekli borç ilişkisi niteliğinin sözleşmeye kattığı özellikler bu ilişkinin satım sözleşmesi olarak değerlendirilmesine engel olmaktadır³⁹⁵.

Patent lisansı sözleşmesinde sürekli borç ilişkisi niteliğinden kaynaklanan bir güven ilişkisi mevcut iken, bu tür bir ilişki satım sözleşmesinde MK. m. 2'de düzenlenen iyiniyet ilkesi ile sınırlı kalmaktadır³⁹⁶.

Bu farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda patent lisansı sözleşmesinin satım sözleşmesi olarak değerlendirilmesi mümkün bulunmamaktadır. Ancak, patent lisansı sözleşmesi kendine özgü nitelikte bir sözleşme olarak kabul edildiğinde, satım sözleşmesine ilişkin hükümler her durumun özelliği dikkate alınarak kıyasen uygulanabilecektir³⁹⁷.

Örneğin, lisans sözleşmesinde lisans alan, patent sahibince kullanım için verilen patentten, patent hakkını devretmek istemeyen patent sahibini tıpkı çıplak mülkiyet sahibi gibi bırakacak şekilde inhisarî yetkiler kazanmışsa, iki sözleşme arasında benzerlik arttığından, lisans sözleşmesine satım sözleşmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanabilir³⁹⁸.

Ancak bu halde dahi, patent üzerinde patent sahibinin inhisarî lisansa rağmen tasarruf yetkisi bulunmaya devam ettiğinden, bir diğer ifade ile lisans verenin kullanımını devrettiği hak ile bağı sona ermeyip, sözleşmenin sona ermesi ile kullanma hakkı da lisans verene geri döndüğünden inhisarî lisans sözleşmesi satım sözleşmesi olarak nitelendirilemez³⁹⁹.

Tarafların bilgisizlikleri nedeniyle, mevcut sözleşmenin patente ilişkin satım sözleşmesi mi, yoksa lisans sözleşmesi mi olduğunun anlaşılamadığı

³⁹⁵ Henn: **a.g.e.**, s. 56; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 57; Özel: **a.g.e.**, s. 122; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 26; Ayiter; lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliğinin, bu sözleşmelerin uzun süreli olmasından kaynaklanmayıp, asli edim yükümlülüklerinin zorunlu bir biçimde bir edim sonucunun gerçekleşmesiyle sona ermiş sayılmaması unsurunun dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Ayiter: **İhtira**, s. 110; Arbek: **a.g.e.**, s. 92.

³⁹⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 26; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 90.

³⁹⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 26.

³⁹⁸ Ayiter: **İhtira**, s. 110; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 90; Ongan: **a.g.e.**, s. 50.

³⁹⁹ Arbek: **a.g.e.**, s. 92; Ongan: **a.g.e.**, s. 50; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 27; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 90.

durumlarda, BK. m. 18/1 gereğince tarafların sözleşmenin şekil ve şartlarını belirlerken kullandıkları isimlere bakmaksızın, gerçek ortak amaçlarına bakmak ve sözleşmeyi buna göre nitelemek gerekecektir⁴⁰⁰.

3. Adi Ortaklık Sözleşmesi Görüşü

BK. m. 520'ye göre, *“Şirket, bir akiddir ki onunla iki veya daha ziyade kimseler, saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam ederler.”* Adi ortaklık sözleşmesinden bahsedebilmek için ortak bir amaç için bir araya gelmeleri ve bu ortak amacı gerçekleştirmek için birlikte aktif olarak çaba göstermeleri, ayrıca sorumluluğu, kârı ve zararı paylaşma iradelerinin varlığı gereklidir⁴⁰¹.

Patent lisansı sözleşmesinin bazı yönlerden adi şirket sözleşmesine benzetilmesinin mümkün olduğu ileri sürülmüştür. Taraflar arasında ortak bir amaç için girişilen birlikte çalışma ilişkisinin çok kuvvetli olduğu hallerde, lisans sözleşmesinin ortaklık sözleşmesine benzetilebileceği belirtilmektedir. Bu tür lisans sözleşmelerinde, sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği ve sözleşme konusu patentin birlikte değerlendirilmesi konusunda ortak amaç, işbirliği ve taraflar arasında güven unsurunun varlığı nedeniyle bir adi ortaklık ilişkisinin bulunduğu kabul edilebilir⁴⁰². Ayrıca, lisans sözleşmesinde, saldırmazlık koşulu, buluşun birlikte işletilmesi, lisans verene lisans alanın muhasebe kayıtlarını inceleme olanağının tanınması, sır saklama yükümlülüğü, gelecekteki yeniliklerin duyurulması yükümlülüklerin bulunduğu

⁴⁰⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 27.

⁴⁰¹ Poroy/Tekinalp/Çamoğlu: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, İstanbul, 1995, s. 33 vd.; Nami Barlas: **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri**, İstanbul, 1998, s. 1 vd.; Hasan Pulaşlı: **Şirketler Hukuku**, Adana, 2005, s. 14 vd; Yavuz: **a.g.e.**, s. 853 .

⁴⁰² Ayiter : **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, s. 211; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 28 vd; Özdemir: **Sınai Haklara**, s.59; Yasaman: **Marka**, s. 21; Arbek: **a.g.e.**, s. 93; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 91; Ongan: **a.g.e.**, s. 52.

hallerde, lisans sözleşmesine adi ortaklık sözleşmesine ilişkin unsurlar katılmış olmaktadır⁴⁰³.

Patent lisansı sözleşmesinde adi ortaklık sözleşmesine ilişkin unsurların bulunduğu hallerde lisans sözleşmesi karma sözleşme olarak nitelendirilmektedir⁴⁰⁴. Ancak, lisans sözleşmesi ortaklık sözleşmesine özgü unsurları içerse ya da ortaklık sözleşmesi tipine bürünse dahi, ortaklık sözleşmesi lisans sözleşmesinin geleneksel tipine uymadığından, lisans sözleşmelerinin adi ortaklık sözleşmesi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁴⁰⁵.

Zira ortaklık sözleşmesinde sözleşmeye karakteristik niteliğini veren maddî ya da manevî nitelikteki ortak amaç ve bu amacı gerçekleştirmek için ortaklar arasındaki işbirliği unsuru, yalın lisans sözleşmesinde yerini, karşılıklı ve maddî amaca yönelik bireysel çıkarları içerme özelliğine bırakmaktadır. Bu nedenle kanaatimizce de tipik patent lisansı sözleşmesini adi ortaklık sözleşmesi olarak nitelendirmek ve adi ortaklık sözleşmesine ilişkin hükümleri lisans sözleşmesine doğrudan doğruya uygulamak mümkün değildir⁴⁰⁶.

4. İntifa Sözleşmesi Görüşü

Sınırlı aynî haklar kategorisinde şahsî irtifak hakları içinde yer alan intifa hakkı, başkasına ait ekonomik değere sahip maddî veya manevî şeyler üzerinde, belirli bir kişi lehine geniş anlamda kullanma ve yararlanma yetkisi verir⁴⁰⁷. MK. m. 794 uyarınca, menkul, gayrimenkul, haklar veya bir malvarlığı

⁴⁰³ Yüksel: **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁰⁴ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 396; Yazar, özellikle adi ortaklık sözleşmesinin feshine ilişkin hükümlerin lisans sözleşmesine de uygulanabileceğini belirtmektedir.

⁴⁰⁵ Yüksel: **a.g.e.**, s. 81; Özel: **a.g.e.**, s. 123.

⁴⁰⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 59; Erbay: **a.g.e.**, s. 131; Özel: **a.g.e.**, s. 123.

⁴⁰⁷ Esener/Güven: **a.g.e.**, 364.

üzerinde kurulabilen intifa hakkı sahibine şey veya hak üzerinde tam anlamı ile geniş bir yararlanma hakkı vermektedir⁴⁰⁸.

Lisans sözleşmesi, kullanma hakkı sağlaması yönüyle intifa hakkı ile benzetilmektedir. Özellikle, kullanma hakkının sadece lisans alana ait olduğu inhisarî lisans sözleşmelerinde, yararlanma hakkının kapsamı bakımından intifa hakkı sahibininkine benzer bir hukukî durum doğmaktadır⁴⁰⁹. Bununla birlikte intifa sözleşmesi ile lisans sözleşmesi arasındaki farklılıklar nedeniyle lisans sözleşmesinin diğer türleri için iki sözleşme türü arasında benzerlikten söz edilemez.⁴¹⁰

Patent lisansı sözleşmesi ile intifa hakkına ilişkin sözleşme arasındaki temel fark, intifa hakkı aynî hak niteliğindeyken lisans sözleşmesinden doğan hakkın alacak hakkı niteliğinde olmasıdır⁴¹¹. Basit lisans sözleşmelerinde sözleşme konusu hak birden fazla kişi tarafından aynı anda kullanılabildiği halde, aynı şey üzerinde birbirinden bağımsız olarak birden fazla kişi aynı anda intifa hakkı sahibi olamaz⁴¹².

Bu farklılıklar nedeniyle intifa hakkına ilişkin hükümlerin patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğine uygun düşmediği kanaatindeyiz. Söz konusu hükümler özellikle inhisarî lisans sözleşmesinin niteliğine uygun düştüğü oranda kıyasen uygulanabilir⁴¹³.

⁴⁰⁸ Oğuzman/Seliçi: **Eşya**, s. 639.

⁴⁰⁹ Bu benzerlikten hareketle, FSEK m. 56/III'te münhasır lisans sözleşmelerine intifa hakkına ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme doktrinde eleştirilmekte olup, BEŞİROĞLU, iki müessesenin hukukî niteliğinin farklılığı nedeniyle intifa hakkına ilişkin hükümlerin münhasır lisanslara uygulanamayacağını belirtmekte; AYDINCİK ve ARBEK ise, bu hükümden uygulamanın doğrudan doğruya yapılacağının anlaşılmaması gerektiğini belirtmektedirler. Bkz. Akın Beşiroğlu: **Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar**, 4. Bası, İstanbul, Arıkan, 2006, s. 482 vd. ; Arbek: **a.g.e.**, s. 94; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 92.

⁴¹⁰ Arbek: **a.g.e.**, s. 94; Aydınçık: **a.g.e.**, s. 92; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 60; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 84-85.

⁴¹¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 84-85; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 60.

⁴¹² Oğuzman/Seliçi: **Eşya**, s. 639. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 60.

⁴¹³ Aydınçık: **a.g.e.**, s. 92.

5. Karma İçerikli Sözleşme Görüşü

Karma içerikli sözleşme, edimin içeriği ve yüklenilme biçimine bağlı sözleşmelerin ana unsurlarının kısmen ya da tümüyle kanunun öngörmediği bir bütünlük içinde birleştirildiği sözleşmelerdir⁴¹⁴.

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak lisans sözleşmesinin yalın görünümü dışında, bu sözleşme içinde hammadde teslimi, üretilen malların satışı, üretim makinelerinin ve diğer araç gereçlerin kiralanması ile ilgili ve yine teknik yardımları ilgilendiren konularda da bazı anlaşmaların yapılması mümkündür⁴¹⁵.

Bu gibi hallerde patent lisansı sözleşmesinin karma içerikli sözleşme olarak değerlendirilebileceği ifade edilmektedir. Bu görüş kabul edildiğinde lisans sözleşmesine her özel durumda çıkar ilişkilerine bakarak borçlar hukukunun genel ya da özel hükümlerinin uygulanmasına karar verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁴¹⁶.

6. Franchise Sözleşmesi Görüşü

Franchise sözleşmesinin konusu, franchise sisteminde yer alan (patent dahil) gayri maddî mallardan franchise alanın yararlanması olup bu yönüyle patent lisansı sözleşmesine benzerlik arz etmektedir. Ancak bu sözleşme lisans sözleşmesinden bağımsız bir sözleşme olup iki sözleşme arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır⁴¹⁷.

Lisans sözleşmesinde lisans verenin lisans alana karşı franchise verenin franchise alana sunduğu şekilde kapsamlı edimler demetinden oluşan bir paket bulunmamaktadır. Lisans veren sadece gayri maddî maldan

⁴¹⁴ Kuntalp: **a.g.e.**, s. 102.

⁴¹⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36.

⁴¹⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36.

⁴¹⁷ Kırca: **Franchise**, s. 69-70; Özel: **a.g.e.**, s. 123 vd.

yararlanmayı sağlamakla yükümlü iken, franchise veren ayrıca franchise alanı sürekli korumak ve franchise sistemini geliştirmekle de yükümlüdür. Lisans verenin lisans konusunu sürekli geliştirmek ve lisans konusunun değerlendirilmesinde lisans alana aktif olarak yardım etmek yükümlülüğü bulunmamaktadır. Lisans verenin lisans konusu hakkında teknik bilgiler vermesi ve lisans alanın personelini bu konuda eğitmesi, teknik zorluklarda lisans alana yardımda bulunması gibi yükümlülükler lisans sözleşmesinde lisans veren için asli edim yükümleri değil, yan edim yükümleridir⁴¹⁸.

Franchise veren lisans verenden daha kapsamlı talimat verme ve denetleme yetkilerine sahiptir. Bunun dışında, franchise alan, çalışma saatlerinin tümünü franchise işletmesine ayırmakla yükümlüdür⁴¹⁹.

Franchise alanın ödediği ücret, sadece elde ettiği kullanma hakkının karşılığı olmayıp, ayrıca franchise verenin koruma yükümlerinin de bir karşılığını oluşturur⁴²⁰.

Bu nedenlerle kanaatimizce de patent lisansı sözleşmesinin franchise sözleşmesi niteliğinde olduğu söylenemez⁴²¹.

7. Kendine Özgü (Sui Generis) Sözleşme Görüşü

Kabul ettiğimiz görüş çerçevesinde, patent lisansı sözleşmesi isimsiz sözleşme olarak nitelendirilmektedir⁴²².

Bu noktada sözleşmenin, isimsiz sözleşme türlerinden hangisine girdiğinin araştırılması gerekmektedir. Sözleşmenin hangi isimsiz sözleşme türüne girdiğinin tespiti için ise sözleşmede yer alan unsurların kanunda

⁴¹⁸ Kırca: **Franchise**, s. 70.

⁴¹⁹ Kırca: **Franchise**, s. 71.

⁴²⁰ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 21.

⁴²¹ Kırca: **Franchise**, s. 88; Özel: **a.g.e.**, s. 126.

⁴²² Bkz. Birinci Bölüm

düzenlenmiş sözleşme türlerinden birisine girip girmediğine bakmak gerekir⁴²³.

Yukarıda sözleşmenin hukukî niteliği hakkındaki görüşler incelenirken görüldüğü gibi patent lisansı sözleşmesi, çeşitli sözleşme türlerine ait unsurları içermekte ve fakat tümüyle bir sözleşme türünün niteliğine bürünmemektedir.

Kanaatimizce, patent lisansı sözleşmesinin tümüyle kanunda düzenlenmiş bir sözleşme türüne ait unsurları içerdiği söylenemediği gibi, kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşme türlerine ait unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir araya gelmesinden oluşan karma sözleşmelerden, ya da birbirinden tamamen bağımsız iki farklı sözleşmenin mahiyetlerine hâlel gelmeksizin fonksiyonları itibarıyla birleştiği bileşik sözleşmelerden olduğu da söylenemez⁴²⁴.

İsimsiz sözleşmelerin bir diğer türü olan kendine özgü (sui generis) sözleşmeler ise, kanunlarla düzenlenmiş sözleşme türlerinin unsurları dışında, tümüyle ya da kısmen kendisine özgü unsurlardan oluşan yeni sözleşmelerdir. Bu nedenle kural olarak taraflarca oluşturulmuş bu sözleşmelerin isimleri de yoktur⁴²⁵.

Lisans sözleşmesinin bazı unsurları, kanunda hiçbir düzenlemesi olmayan sözleşmelerin unsurlarının tam veya kısmen birleşmesinden meydana geldiği için gerçek anlamda bir kendine özgü yapısı olan (sui generis) sözleşme olduğu doktrinde çoğunlukla kabul edilmektedir⁴²⁶.

⁴²³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 53.

⁴²⁴ Aynı yönde bkz. Özel: **a.g.e.**, s. 112-113.

⁴²⁵ Akipek/Küçükgüngör: **a.g.e.** s. 24-25; Kuntalp: **a.g.e.** s. 10-11; Eren: **C. I**, s. 198-199; Tandoğan: **C. I/1** s. 13; Aral: **a.g.e.**, s. 52.

⁴²⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 39; Tandoğan: **C. I/1**, s. 64; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 42; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 53; Yüksel: **a.g.e.**, s. 82; Özel: **a.g.e.**, s. 127; Ögüz: **a.g.e.**, s. 82; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 92; Henn: **a.g.e.**, s. 72; Honsell: **a.g.m.** s. 390; Alman ve İsviçre Hukuku'ndaki baskın görüşün de bu yönde olduğu hususunda bkz. Özel: **a.g.e.**, s. 110. Karma sözleşme olduğu yönündeki aksi görüş için bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 430, 583; Özsunay: **"Güncel Sorunlar..."**, s. 51; Sargın: **a.g.e.**, s. 165; Kırca: **Franchise**, s. 83.

Sözleşmenin hukukî niteliği sui generis sözleşme olarak belirlenmekle birlikte, sözleşmenin karakteristik unsuru olan kullanma hakkının devrine ait unsura, başka sözleşmelerdeki unsurlar kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerindeki içeriklerini kaybetmeden eklenmişse, bu durumda istisnai olarak karma sözleşmenin varlığı da düşünülebilecektir⁴²⁷.

B. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Kendi Görüşümüz

Sözleşmenin hukukî niteliğinin belirlenmesi sözleşmeye uygulanacak hükümlerin, uyuşmazlıkların çözümünün, tarafların hak ve yükümlülüklerinin ve sözleşmenin sona erme düzeninin belirlenmesi gibi konularda önem arz etmektedir. Sözleşmenin hukukî niteliğe ilişkin tespit yapabilmek için ise, sözleşmenin özellikleri ve benzer sözleşmelerle olan ilişkisi ortaya konulmalıdır.

Patent lisansı sözleşmesi, bir tarafında lisans verenin, diğer tarafında ise lisans alanın bulunduğu, konusu özel kanunla fikrî mülkiyet hakkı olarak korunan bir mutlak hakkın kullanılmasının kural olarak bir bedel⁴²⁸ karşılığında karşı tarafa devredildiği sözleşmedir. Bu özelliği gereği sözleşme kural olarak ivazlı ve iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşımaktadır. Ancak bu sözleşme ile hakkın devri değil, üçüncü kişi tarafından kullanılmasına izin verilmesi söz konusu olduğundan, patent lisansı sözleşmesinin hak devrine yönelik bir sözleşme niteliği bulunmamaktadır⁴²⁹. Sözleşmede iki tarafın karşılıklı edimlerinin ifası bir süreye yayılmış durumda olup sözleşme sürekli borç ilişkisi niteliği göstermektedir.

⁴²⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 54; Oktay: **“İsimsiz...”**, s. 273.

⁴²⁸ Bedel olarak ücret yerine başka edimler kararlaştırılması ya da tarafların karşılıklı olarak birbirlerine lisans vermesi hallerinde de sözleşme iki tarafa borç yükleme özelliğini korumaktadır. Bkz. Özsunay: **“Royalty...”**, **a.g.m.**, s. 667 vd. Burada bedelli değil serbest lisansın olduğu görüşü için bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 168.

⁴²⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 57; Özel: **a.g.e.**, s. 122; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 58.

Lisans sözleşmesinde, lisans verene ait olan mutlak hak niteliğindeki patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunulmayıp, borçlandırıcı bir ilişki içine girildiğinden⁴³⁰ biz de lisans sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinde olduğu görüşüne katılmaktayız.

Bir fikir ürünü olan gayri maddî mal niteliğindeki buluş üzerindeki patentten doğan hak, hakkın sahibi olan kişiye inhisarî yetkiler sağlamaktadır⁴³¹. Patentten doğan inhisarî hakkın olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönü vardır⁴³². Patentten doğan hakkın olumlu yönü, sahibine patentle ilgili tasarruflı işlemlerde bulunabilme ve özellikle buluşu kendi yararlanması için kullanma yetkisi vermesidir. Patentten doğan hakkın menfi yönü ise, patent sahibinin üçüncü kişilerin patentten izinsiz olarak faydalanmalarını engellemesidir⁴³³.

Bu nedenlerle patent lisansı sözleşmesi, lisans verene patentli buluşu kullanma yönünde şahsi nitelikte bir hak sağlayan, kural olarak sadece sözleşmenin tarafları arasında hak ve borç yaratan, ancak kanunda öngörüldüğü ölçüde patent üzerinde hak sahibi olan ve hakkı ihlâl eden herkese karşı ileri sürülebilecek sözleşmesel bir ilişkidir⁴³⁴.

Özel hukuk alanında bağımsız bir sözleşme olan patent lisansı sözleşmesinin⁴³⁵ kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme olması bu sözleşmenin Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden birisi içine sokulup sokulmayacağı tartışmalarını doğurmuştur⁴³⁶.

Patent lisansı sözleşmesinin kira, satım, ortaklık, intifa, franchise sözleşmeleri ile karma içerikli sözleşme olup olmadığı konusunda doktrinde değerlendirmeler yapılmış; ancak sözleşmenin bu sözleşmelere ait bazı

⁴³⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 65.

⁴³¹ Saraç: **Patentten Doğan**, s.74.

⁴³² Ayiter: **İhtira**, s. 89; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34.

⁴³³ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34-35.

⁴³⁴ Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 162.

⁴³⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 36; Tandoğan: **C. I/1**, s. 63; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 52.

⁴³⁶ Erdem: **a.g.e.**, s. 136.

unsurlara benzer unsurlar taşımakla birlikte farklı yönlerinin de bulunduğu tespit edilmiştir.

Kanaatimizce, patent lisansı sözleşmesinin tümüyle kanunda düzenlenmiş bir sözleşme türüne ait unsurları içerdiği söylenemediği gibi, kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşme türlerine ait unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir araya gelmesinden oluşan karma sözleşmelerden, ya da birbirinden tamamen bağımsız iki farklı sözleşmenin mahiyetlerine dokunmaksızın fonksiyonları itibariyle birleştiği bileşik sözleşmelerden olduğu da söylenemez⁴³⁷.

Doktrinde çoğunlukla kabul edilen ve bizim de katıldığımız görüş uyarınca, patent lisansı sözleşmesinin bazı unsurları, kanunda hiçbir düzenlemesi olmayan sözleşmelerin unsurlarının tam veya kısmen birleşmesinden meydana geldiği için gerçek anlamda kendine özgü (sui generis) sözleşme niteliğindedir⁴³⁸.

C. Sözleşmeye Uygulanacak Hükümler

Patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğinin kendine özgü sözleşme olarak belirlenmesi halinde bu sözleşmeye uygulanacak hükümlerin neler olacağı sorunu karşımıza çıkar.

Patent lisansı sözleşmesi hakkında borçlar hukukundaki sözleşme tiplerine ilişkin hükümlerin doğrudan doğruya uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Zira bu sözleşme, kanunda yer alan sözleşme tiplerinden

⁴³⁷ Aynı yönde bkz. Özel: **a.g.e.**, s. 112-113.

⁴³⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 39; Tandoğan: **C. I/1**, s. 64; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 42; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 53; Yüksel: **a.g.e.**, s. 82; Özel: **a.g.e.**, s. 127; Ögüz: **a.g.e.**, s. 82; Gürzumar: **a.g.e.**, s. 92; Henn: **a.g.e.**, s. 72; Honsell: **a.g.m.** s. 390; Alman ve İsviçre Hukuku'ndaki baskın görüşün de bu yönde olduğu hususunda bkz. Özel: **a.g.e.**, s. 110. Karma sözleşme olduğu yönündeki aksi görüş için bkz. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 430, 583; Özsunay: **"Güncel Sorunlar..."**, s. 51; Sargın: **Milletlerarası Unsurlu**, s. 165; Kırca: **Franchise**, s. 83.

hiçbirisine tam olarak uymamakta, duruma göre bazılarına benzer nitelik göstermektedir⁴³⁹.

Bu noktada, öncelikle tarafların sözleşmede belirledikleri düzenlemeler dikkate alınmalı; sözleşmedeki hükümlerin sorunu çözmeye yetmemesi halinde, patent lisansı sözleşmesinin Borçlar Kanunu'ndaki sözleşme türlerinden hiçbirisine tam olarak uymadığı, duruma göre benzer özellikler taşıyabileceği göz önünde bulundurularak sorun çözülmeye çalışılmalıdır.

Bu nedenle, patent lisansı sözleşmesi hakkında Borçlar Kanunu'nda yer alan sözleşme tiplerine ilişkin hükümler, her ayrı olayda sözleşmenin ekonomik fonksiyonu dikkate alınarak, ancak kıyasen uygulanabilecektir⁴⁴⁰.

Borçlar Kanunu'nun özel hükümlerinin somut duruma göre kıyasen uygulanmasının mümkün olmaması halinde, BK.'nın genel hükümlerinin uygulanması veya MK. m. 1 uyarınca sözleşmenin özelliklerini de dikkate almak koşuluyla hâkimin hukuk yaratarak uyuşmazlığı çözmesi gerektiği söylenebilir⁴⁴¹.

İsimsiz sözleşmelerin ve bu kapsamda patent lisansı sözleşmesinin de hâkim tarafından tamamlanmasında bu sözleşmelerin özelliği gereği iki durumu dikkate almak gerekmektedir⁴⁴². Öncelikle, isimsiz sözleşmeler kanunda düzenlenmiş bir sözleşme tipinin unsurlarını taşımadıklarından, bu sözleşmelere kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerine ilişkin hükümleri doğrudan uygulama imkânı yoktur. Ancak sözleşmenin içeriği ile uyumlu olmak kaydıyla BK'nun genel hükümleri isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında kullanılabilecektir. Sözleşmedeki boşluğun genel hükümlere göre doldurulması imkânı yoksa, münferit sözleşmelere ilişkin özel hükümlerin sözleşmenin gayesine ve tarafların menfaat dengesine uygun

⁴³⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 38-40.; Tandoğan: **C. I/1**, s. 64; Ayiter: **İhtira**, s. 109.

⁴⁴⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 39-40.

⁴⁴¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 221; Özel: **a.g.e.**, s. 117; Zevkliler: **a.g.e.**, s. 38.

⁴⁴² İbrahim Kaplan: **Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi**, Ankara, 2007, s. 109.

düşmek koşulu ile kıyasen uygulanabilir olup olmadığı hâkim tarafından araştırılmalıdır⁴⁴³.

İsimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında dikkate alınması gereken ikinci husus, isimsiz sözleşmedeki boşluğun doldurulmasında kullanılabilecek tamamlayıcı hüküm bulunmayıp kıyasen uygulama da mümkün olmuyorsa, hâkim boşluğu iş hayatında geçerli olan örf ve teamüllere göre tamamlayacaktır. Bu örf ve teamüller, genellikle genel işlem şartlarında yer alan iş hayatının kendi yarattığı esaslar olup, uygulanabilmeleri için genel nitelikte ve işin niteliğine uygun halde olmaları gerekir⁴⁴⁴.

III. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

Patent lisansı sözleşmesi, kişilerin malvarlığına dahil değerlerinden olan gayri maddî mal niteliğindeki buluş üzerindeki mutlak nitelikli patent hakkının kullanma hakkını üçüncü kişilere yayararak değerlendirmesi amacına hizmet eden bir borçlar hukuku sözleşmesi olarak BK'nın genel kuralları çerçevesinde kurulabilecektir. Ancak, 551 sayılı KHK'nin 94 ve 95 inci maddelerinde düzenlenen "Lisans verme teklifi" halinde patent lisansı sözleşmesinin kurulması özellik arz edecektir. Aşağıda bu konular incelenecektir.

A. Genel Olarak

BK. m. 1'de öngörülen, *"İki taraf karşılıklı ve birbirine uygun surette rızalarını beyan ettikleri takdirde, akit tamam olur."* hükmü ile Türk Hukuku'nda sözleşmenin kurulması için genel kural belirlenmiştir.

Buna göre Türk Hukuku'nda genel olarak bir sözleşmenin kurulabilmesi için, iki tarafın varlığı ve bu tarafların bir hukukî sonuç doğurmak üzere

⁴⁴³ Oğuzman/Öz: a.g.e., s. 145; Kaplan: *Sözleşmeye Müdahale*, s. 109-110.

⁴⁴⁴ Kaplan: *Sözleşmeye Müdahale*, s. 110.

karşılıklı ve birbirine uygun şekilde iradelerini açıklamaları zorunludur. Kural olarak irade açıklamalarının belirli bir şekilde yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.⁴⁴⁵

Patent lisansı sözleşmesi de sözleşme hukukunun doğal bir parçası olarak hukukumuzdaki genel kurallar çerçevesinde kurulur⁴⁴⁶. Zira, 551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesinin kuruluşuna ilişkin olarak yazılı şekil şartı dışında özel bir kural getirilmemiştir.

Patent hakkı gibi bir diğer fikrî mülkiyet hakkı olan marka hakkına ilişkin olarak Yargıtay bir kararında⁴⁴⁷ haklı olarak, marka sahibinin noterlikçe düzenlenen muvafakatname ile tek taraflı olarak, markanın başkası tarafından kullanılmasına izin verdikten sonra, bu izni yine tek taraflı olarak geri almasında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Zira burada, iki tarafın karşılıklı olarak esaslı unsurları üzerinde anlaşıp şekil şartına da uyarak meydana getirdikleri bir lisans sözleşmesi bulunmamaktadır.

Böylece, patent lisansı sözleşmesinin kurulması için lisans veren ve lisans alan olmak üzere iki taraf, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının lisans alana kural olarak bir bedel karşılığında devri konusunda karşılıklı ve birbirine uygun iradelerini yazılı şekilde⁴⁴⁸ açıklamalıdır⁴⁴⁹.

⁴⁴⁵ Eren: **a.g.e.**, s. 205; Kocayusufoğlu: **Borçlar**, s. 165; Akipek/Küçüküngör: **a.g.e.**, s. 18.

⁴⁴⁶ Zorunlu lisans ise mahkeme kararı ve Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kurulur.

⁴⁴⁷ Y. 11. HD. 03.04.2001 T., 2001/752 E., 2001/3930 S.’lı kararı (YKD. C. 27, S. 2001/12, s. 1839 vd.)

⁴⁴⁸ Yazılı şekil geçerlilik şartı olarak 551sayılı KHK m. 86/II’de öngörülmüştür.

⁴⁴⁹ Eren: **a.g.e.**, s. 240; Bilge: **Borçlar Hukuku**, s. 215.

B. Lisans Verme Teklifi Halinde Sözleşmenin Kurulması

Patent lisansı sözleşmesi Borçlar Hukuku'ndaki genel kurala uygun şekilde, karşılıklı olarak icap ve kabul niteliğindeki beyanlar⁴⁵⁰ ile kurulacaktır⁴⁵¹. Ancak, 551 sayılı KHK'nin 94 ve 95 inci maddelerinde düzenlenen "Lisans verme teklifi" halinde sözleşmenin kurulması yönünden değişik kurallar getirilmiştir.

551 sayılı KHK m. 94'te, patent sahibinin patent konusu buluşu kullanmıyorsa, TPE'ye yapacağı yazılı bir başvuru ile, patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebileceği, TPE'nin de lisans verme tekliflerini Patent Sicili'ne kayıt ederek ilan edeceği, lisans almak için patent sahibine bir talep yapılmadığı sürece patent sahibinin yaptığı lisans verme teklifini her zaman geri alabileceği, lisans verme teklifi üzerine, lisans alan olarak buluşu kullanmaya yetkili olan herkesin, inhisarî olmayan lisans sahibi sayılacağı ve bu madde hükmüne göre verilen lisansın, hukuken sözleşmeye dayalı lisans olarak kabul edileceği hususları düzenlenmiştir.

Aynı KHK m. 95'te ise, lisans verme teklifinden yararlanmak suretiyle lisans almak isteyen kişinin, buluşun kullanma şeklini de belirterek, bu

⁴⁵⁰ İcap, sözleşmenin yapılması teklifini kapsayan ve bu amaçla zaman yönünden daha önce yapılan, karşı tarafa varması gerekli, tek taraflı, kesin ve bağlayıcı nitelik taşıyan, muhatabın kabulü ile sözleşmenin kurulması sonucunu doğuran irade açıklamasıdır. İcap beyanının da sözleşmenin tabi olduğu geçerlilik şekli içinde yapılması gerekir. İcaba davet ise, beyan sahibinin karşı tarafa sözleşme yapmaya hazır olduğunu bildirmesidir. İcabin özelliği, muhatabın kabul beyanıyla akdin kurulması olduğu halde, icaba davetin özelliği, karşı tarafın icapta bulunmasını sağlamaktır. Kabul ise, icaba uygun olarak sözleşmenin kurulmasına kesin olarak imkân sağlayan, varması gerekli, tek taraflı bir irade açıklamasıdır. İcaba uygun bir kabul, sözleşmeyi doğrudan doğruya meydana getirir. Bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 218 vd.

⁴⁵¹ Ancak çağdaş ekonomik hayatın gözde sözleşmelerinden olan lisans sözleşmesinin bu klasik yöntem dışında, özellikle yabancı taraflar arasında çeşitli teknik adamlar ve danışmanların da katıldığı, aylarca sürebilen müzakereler sonucu da kurulabilmektedir. Bu görüşmeler sonucu kurulan sözleşme metni, çoğunlukla konuları ayrıntılı şekilde düzenleyen, bu nedenle de çok sayıda madde içeren metinler niteliğini taşır. Bu gibi sözleşmelerin hemen her maddesi zorlu müzakereler sonucu kararlaştırılmış, çeşitli değişikliklerden geçerek son halini almıştır. İşte bu durumlarda, hangi tarafın sözleşmenin tümü ile ilgili olarak icapta bulunduğu, hangi tarafın yine sözleşmenin tümüyle ilgili olarak kabul beyanının da bulunduğunu tespit edebilmek mümkün değildir. Özellikle, danışmanlarca hazırlanan tasarinın iki tarafın da yetkililerince incelenerek belirlenen zaman ve yerde birlikte imza edilmesi halinde bu durum daha da belirginlik kazanmaktadır. Ancak icap ve kabul beyanlarını ayırt edilemedikleri bu gibi hallerde dahi yine Borçlar Hukuku ilkelerine göre "birlikte muvafakat (uygun bulup olur deme)" yolu ile kurulmuş bir sözleşme mevcuttur. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 168.

talebini yazılı olarak üç suret halinde TPE'ye bildireceği; TPE'nin mühür ve aynı sevk tarihini içeren bir sureti patent sahibine, bir sureti de talepte bulunana göndereceği, lisans bedeli konusunda tarafların anlaşamamaları halinde, taraflardan birinin yaptığı talep üzerine, yetkili mahkemenin tarafları da dinleyerek lisans bedelini tespit edeceği hususları düzenlenmiştir⁴⁵².

Genel olarak patent lisansı sözleşmesinin kurulması için tarafların sözleşmenin esaslı unsurları üzerinde anlaşmaları gerekmektedir. Ancak, bu maddelerde, lisans verme teklifinde bulunan kişinin teklifinde belirteceği hususlara ilişkin bir hüküm getirilmemektedir. Bir diğer ifadeyle patent sahibinin lisans verme teklifinde sözleşmenin esaslı noktalarına yer vereceği öngörülmemiştir. Ancak, sözleşmenin kurulması için, lisans almak isteyen kişinin, bu talebini “buluşun kullanma şeklini de belirterek” yazılı olarak Enstitü'ye bildireceği düzenlenmektedir. Ayrıca, tarafların lisans bedeli hakkında anlaşmalarının gerekli olduğu hususu da, tarafların anlaşamamaları halinde bedelin mahkeme tarafından belirleneceği yönündeki düzenlemeden anlaşılmaktadır.

Doktrinde “lisans verme teklifi”nin “icap mı” yoksa “icaba davet mi” olduğu hususu tartışmalıdır. Genel olarak icap, sözleşmenin yapılması için gerekli bütün noktaları içermelidir. Bu şekildeki irade beyanının muhatap tarafından kabulü üzerine sözleşme meydana gelir. İcaba davette ise beyan sahibi, sözleşmeyi kurma iradesini kesin olarak bildirmemekte, sadece böyle

⁴⁵² PFMKTaslağı'nda, lisans verme teklifi tek madde olarak düzenlenmiştir. Bu Taslağın “Lisans verme teklifi” başlıklı 69 uncu maddesinde, patent başvurusu veya patent sahibinin Enstitü'ye yapacağı yazılı bir taleple, patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini bildirebileceği, Enstitü'nün bu teklifi ilan edeceği, lisans verme teklifinden yararlanmak suretiyle lisans almak isteyen kişilerin Enstitü'ye yazılı bir talep yapması halinde, Enstitü'nün bu talebi patent başvurusu veya patent sahibine bildireceği hususları düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler 551 sayılı KHK'nin 94 ve 95 inci maddelerinde getirilen düzenlemelerle aynı yöndedir. Ancak Taslağın 69 uncu maddesinde, yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak, tarafların lisans bedelinde anlaşamamaları halinde, lisans bedelini yetkili mahkemenin belirleyeceğine dair düzenlemeye yer verilmemiştir. Sözleşmenin esaslı unsuru olan lisans bedeli hakkında tarafların anlaşamaması halinde bedelin nasıl belirleneceğine dair hüküm bulunmaması Taslak'ta bir boşluk olarak dikkati çekmektedir. Lisans bedeline ilişkin olarak kanunun uygulama şeklini gösteren yönetmelikte bir hüküm konularak bu boşluk giderilebilir. Aksi takdirde sözleşmenin esaslı unsuru üzerinde anlaşma sağlanmadan sözleşmenin kurulması gibi, sözleşmenin kurulmasına ilişkin kurallarla bağdaşmayan bir sonuç doğar.

bir sözleşmeyi kurmaya ilke olarak hazır olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca, icaba davette, beyanın içeriği tam olarak belirlenememektedir. Bu beyanın özelliği, karşı tarafın icapta bulunmasını sağlamaktır⁴⁵³.

Bir görüşe göre, lisans verme teklifi “icap” ve bu teklifin kabulü de “kabul” niteliğindedir. Bu görüş uyarınca, lisans verenin teklifi, BK. m. 8 anlamında duyuru yoluyla yapılan vaad olup, bu teklifin kabulü ile lisans sözleşmesi kurulur⁴⁵⁴.

Bizim de katıldığımız diğer görüş ise, lisans verme teklifinin “icaba davet” niteliğinde olduğu yönündedir⁴⁵⁵. Buna göre, 551 sayılı KHK m. 95’te, lisans bedeline ilişkin olarak tarafların anlaşamamalarından bahsedilmiş olmasının ve m. 94/VI hükmünde de “*lisans alan olarak buluşu kullanmaya yetkili olan herkes*” ifadesinin, burada icaba davetin bulunduğu işaret ettiği ve lisans verme teklifini kabul edenin yaptığı başvuru sonucunda yetkili görülmesi, yani lisans alanla anlaşması halinde sözleşmenin kurulacağının kabul edilmesi gerektiği, aksi takdirde esaslı unsur olan lisans bedeli üzerinde anlaşma sağlanmadan sözleşmenin kurulmuş olması gibi bir sonucun doğacağı ileri sürülmektedir⁴⁵⁶.

Kanaatimizce, yukarıda anlatılanlara ek olarak, anılan KHK’nin m. 94/4 hükmünde lisans almak için lisans verme teklifinde bulunmuş patent sahibine bir talep yapılacağından ve de m. 95/1 hükmünde de lisans almak isteyen kişinin bu talebini TPE’ye bildireceğinden, TPE’nin de bu talebi iki tarafa da göndereceğinden bahsedilmesi de lisans verme teklifinin icaba davet niteliğinde olduğunu, lisans almak isteyen bu yönde yapacağı icabın patent sahibi tarafından kabulü ve bedel gibi esaslı unsurlarda da anlaşılması

⁴⁵³ Eren: **a.g.e.**, s. 220 vd.; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 179.

⁴⁵⁴ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 519. Aynı görüşte olduğunu belirten ONGAN ise, görüşüne dayanak olarak, esaslı unsur olan bedelin lisans verme teklifinde yer almaması halinde dahi, bu durumun teklifin “icap” olarak nitelendirilmesine engel olmayacağını; zira, bu durumda kanunun lisans bedelinin mahkemece tespit edileceğini öngördüğünü göstermektedir. Bkz. Ongan: **a.g.e.**, 73.

⁴⁵⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 67, dn. 284.

⁴⁵⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 67, dn. 284.

üzerine sözleşmenin kurulacağını kabul etmek Borçlar Hukuku sistemi açısından uygun olacaktır.

C. Sözleşmenin Kurucu Unsurları

Patent lisansı sözleşmesinin kurulması için gerekli unsurlar sözleşmenin tarafları ile karşılıklı irade beyanlarının birbirine uygunluğudur.

1. Tarafları

Sözleşmenin tarafları hususu, lisans sözleşmesi ve alt lisans sözleşmesi için ayrı ayrı incelenecektir.

a. Lisans Sözleşmesinde Taraflar

Patent lisansı sözleşmesi, bir tarafında “lisans alan”ın, diğer tarafında ise “lisans veren”in bulunduğu, taraflara karşılıklı yükümlülükler yükleyen tam iki taraflı bir sözleşmedir. Taraflar, hak ehliyeti ve fiil ehliyeti bulunan gerçek ya da tüzel kişilerden oluşabilir⁴⁵⁷. Lisans sözleşmesi yapabilmek için kanunlarda özel bir ehliyet şartı aranmadığından sözleşme ehliyeti bakımından genel hükümlere tâbidir⁴⁵⁸.

⁴⁵⁷ Gerçek kişiler ile tüzel kişilerin hak ve fiil ehliyetleri arasındaki farklar hususunda bilgi için bkz. Öztan: **Medeni Hukuk**, s. 305 vd.

⁴⁵⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 61; Yargıtay bir kararında lisans sözleşmesi yapan firmanın adının değişmesinin marka hakkına tecavüz nedeniyle bu firmanın şikayet hakkını ortadan kaldırmayacağına hükmetmiştir. Y. 7. CD. T. 26.06.2003, E. 2003/1926, K. 2003/5791 S.’li Kararı (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

(1) Lisans Veren

Lisans veren, lisans konusu hakkın bir diğer ifade ile patentin veya patent başvurusunun sahibi olan gerçek veya tüzel kişidir. Lisans veren tarafında birden fazla kişinin bulunması da mümkündür⁴⁵⁹.

551 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin "Ortaklık ilişkisi" başlıklı 85 inci maddesinin son fıkrasında, *"Buluşun kullanılması amacıyla üçüncü kişilere lisans verilmesi, hak sahiplerinin tamamının karar vermesiyle mümkündür. Ancak mahkeme, mevcut şartları göz önünde tutarak, hakkaniyet düşüncesiyle, bu yetkiyi hak sahiplerinden sadece birine de verebilir."* şeklindeki düzenleme ile lisans sözleşmesinin ortak hak sahiplerinin tümünün rızası ile yapılması gerektiği açıkça hükme bağlanmıştır.

Anılan KHK'nin "Patentin Bölünmezliği" başlıklı 87 nci maddesinde öngörülen, *"Patent başvurusu veya patent üzerinde birden çok kişinin hak sahipliği söz konusu olsa bile, bunların devri veya üzerlerinde bir hak tesisi için bölünebilmeleri mümkün değildir."* hükmünden de lisans sözleşmesine konu edilecek hakkın birden fazla sahibi olsa bile lisans konusunun bölünemeyeceği ve hak sahiplerinin hepsinin lisans sözleşmesinin tarafı olacağı anlaşılmaktadır.

Lisans verenin lisans verme hakkı, patent üzerinde ve ondan doğan haklara sahip olmaktan kaynaklanmaktadır. Uygulamada, lisans sözleşmesine, lisans verenin lisans konusu üzerinde tasarruf yetkisi olduğu yönünde taahhüdü içeren hükümler de konulmaktadır⁴⁶⁰. Bu yönde bir taahhüdün varlığına rağmen, patent üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan bir kişiden "sözde" lisans hakkını elde etmiş olan lisans alanın patent sicilinin aleni olması nedeniyle iyiniyetinin korunması söz konusu değildir. Patent üzerinde tasarruf yetkisi olmayan kişi ile lisans sözleşmesi

⁴⁵⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 104; Özel: **a.g.e.**, s. 57; Ongan: **a.g.e.**, s. 60.

⁴⁶⁰ Yüksel: **a.g.e.**, s. 95; Ongan: **a.g.e.**, s. 61; Ortan: **a.g.e.**, s. 103.

yapan taraf sadece uğramış olduğu zararlar nedeniyle tasarruf yetkisi olmayan kişiye başvurma hakkına sahiptir⁴⁶¹.

Lisans sözleşmesi, holding lisanslarında olduğu gibi üçüncü kişi yararına sözleşme⁴⁶² (BK. m. 111) şeklinde de yapılabilir. Holding lisanslarında, taraflar yaptıkları lisans sözleşmesinde lisanstan yararlanacak kişileri açıkça belirlememişlerse, lisans sözleşmesinin yapıldığı zaman lisans verenin holdinge dahil olduğunu bildiği tüm teşebbüslerin lisans sözleşmesinden faydalanacağı benimsenmektedir⁴⁶³.

(2) Lisans Alan

Lisans sözleşmesinden doğan kullanma hakkının sahibi lisans alandır. Lisans alan gerçek veya tüzel kişi olabileceği gibi, birden çok kişiden de oluşabilir. Birden fazla kişinin lisans alan tarafında bulunması halinde, taraflardan biri diğerlerinin temsilcisi olacağından, tek lisans sözleşmesi yapılmış olacaktır⁴⁶⁴.

Birden çok gerçek ya da tüzel kişinin lisans sözleşmesinin lisans alan tarafını oluşturması halinde, bunlar arasında adi ortaklık ilişkisinden söz edilebilir⁴⁶⁵.

b. Alt Lisans Sözleşmesinde Taraflar

Alt lisans sözleşmesi, lisans alan ile üçüncü kişi arasında kurulan bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile lisans alan, bir üçüncü kişiye lisans hakkı tanır

⁴⁶¹ Ongan: **a.g.e.**, s. 61; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 61; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 103.

⁴⁶² Üçüncü kişiye etkili bir sözleşmeden doğan borç ilişkisi hali olup, burada borç ilişkisi doğduğu anda üçüncü kişiyi kapsamına almakta, fakat bu üçüncü kişi borç ilişkisinin bir tarafını taraf olmaktan çıkararak onun yerine geçmemektedir. Bu konuda bkz. Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 788 vd.

⁴⁶³ Özdemir: **a.g.e.** s. 61, dn. 259.

⁴⁶⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 104.

⁴⁶⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 61.

ve böylece kendisi “lisans veren”, üçüncü kişi ise “lisans alan” sıfatını kazanmış olur⁴⁶⁶.

551 sayılı KHK’nin “Sözleşmeye Dayalı Lisans” başlıklı 88 inci maddesinin 5 inci fıkrasında, *“Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı lisans sahipleri, lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devir edemez veya alt lisans veremez.”* hükmü öngörülmüştür. Bu amir hüküm karşısında, alt lisans sözleşmesinin, ana lisans sözleşmesinde lisans veren tarafından izin verilmek koşulu ile gerçekleştirilebileceği söylenmelidir⁴⁶⁷.

Hukukî açıdan alt lisans sözleşmesi, ana lisans sözleşmesine yabancı, ondan bağımsız bir ilişki durumundadır⁴⁶⁸. Ancak, bu bağımsızlığın mutlak olmaması alt lisans sözleşmesinin karakteristik niteliğidir⁴⁶⁹. Bu nitelik gereği, alt lisans sözleşmesi ana lisans sözleşmesine çeşitli yönlerden bağlıdır. İki sözleşme arasında bağ yaratan hallere örnek olarak, ana lisans sözleşmesinin geçersizliği veya herhangi bir nedenle sona ermesi halinde alt lisans sözleşmesinin de kendiliğinden sona ermesi; alt lisans alanın ana lisans sözleşmesinde öngörülen patent hukukunu ilgilendiren sınırlamalarla patent sahibine karşı sorumlu olması gibi haller gösterilebilir⁴⁷⁰.

Esas itibarıyla lisans veren ile alt lisans alan arasında, alt lisans sözleşmesinden doğan, doğrudan doğruya bir hukukî ilişki mevcut değildir. Ancak, lisans alanın alt lisans sözleşmesi yapmasının lisans verenin onayına bağlı olduğu hallerde, lisans verenle alt lisans alan arasında, hukuken doğrudan doğruya bir ilişki doğmaktadır. Lisans verenin onayının, alt lisans sözleşmesinin yürürlüğe girmesi için taraf sıfatıyla irade beyanında

⁴⁶⁶ Henn: **a.g.e.**, s. 36-37.

⁴⁶⁷ Aynı yönde düzenleme Markaların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin 21/IV maddesinde ve Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin 41/V maddesinde de yer almaktadır.

⁴⁶⁸ Henn: **a.g.e.**, s. 36-37; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 404, dn. 4’teki yazarlar.

⁴⁶⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 105.

⁴⁷⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 105.

bulunulması niteliğinde olduğu hallerde⁴⁷¹, lisans veren de bu sözleşmenin tarafı olacaktır. Ancak bu onay, sadece sözleşmenin geçerliliği için gerekli ise lisans veren taraf sıfatını taşımaz⁴⁷².

Lisans alanın kendisi adına sözleşme yaptığı; fakat lisans bedelinin lisans verene ödeneceğinin kararlaştırıldığı hallerde ise bu sözleşme, üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği⁴⁷³ taşıdığından, lisans verenin hukukî ilişkide yer almasına karşın sözleşmeye taraf olması söz konusu değildir⁴⁷⁴.

Lisans veren ve lisans alan alt lisans alana karşı birlikte sözleşme yaparak müteselsil alacaklılık yaratabilecekleri gibi, lisans alan ve alt lisans alanın lisans verene karşı müteselsil borçluluk yaratması da mümkündür. Alt lisans hakkı, lisans alan tarafından lisans veren adına tanınmışsa, sözleşmenin tarafı esasen lisans veren olduğundan gerçek anlamda bir alt lisans sözleşmesi bulunmamaktadır⁴⁷⁵.

Sözleşmede alt lisansa izin veren bir hüküm bulunmuyorsa, buna rağmen yapılacak olan alt lisans sözleşmesi, iyiniyetli de olsa alt lisans alana lisans hakkı kazandırmaz. Bunun gibi, alt lisans alanın, asıl lisans sözleşmesinde verilenden daha fazla hak kazanması da mümkün değildir⁴⁷⁶.

2. Tarafların Karşılıklı İrade Beyanlarının Uygunluğu

Taraflar, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile bir yandan sözleşmeyi kurarken diğer yandan da sözleşmenin içeriğini tespit ederler. Sözleşmenin içeriği esaslı noktalar ile ikinci derecedeki noktalardan oluşur.

⁴⁷¹ Bu halde, lisans verenin onayı geciktirici şart niteliğinde görülebilir. Bkz. Ogan: **a.g.e.**, s. 62.

⁴⁷² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 62; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 105.

⁴⁷³ Lisans alanın bedeli lisans verene ödenmek üzere yaptığı üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğindeki alt lisans sözleşmesinde, “lisans veren” alt lisans alandan lisans bedelini talep hakkına sahipse, tam üçüncü kişi yararına sözleşme söz konusu olacaktır. Aksi halde eksik üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğindedir. Bkz. Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 790.

⁴⁷⁴ Suluk: **a.g.e.**, s. 407; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 62; Ogan: **a.g.e.**, s. 63.

⁴⁷⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 62.

⁴⁷⁶ Ogan: **a.g.e.**, s. 63.

Sözleşmenin kurulabilmesi için BK. m. 2/1 uyarınca, irade beyanlarındaki uygunluk sözleşmenin bütün esaslı noktalarını kapsamalıdır. Bu hüküm uyarınca, esaslı noktalar üzerinde uyuşma sağlanırsa, ikinci derecedeki noktalarda anlaşma sağlanmasa dahi sözleşme kurulmuş olur⁴⁷⁷.

551 sayılı KHK’de ve 551 sayılı KHK’nin Uygulama Şartlarını Gösterir Yönetmelik’te patent lisansı sözleşmesinin içeriğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır⁴⁷⁸.

Ancak, patent sahibine ait olan kullanma hakkının kural olarak belirli bir bedel karşılığında devri konusunda tarafların anlaşması ile özel hukuk alanında bir sözleşme tipi olarak ortaya çıkan patent lisansı sözleşmesinin içeriğini de diğer borçlar hukuku sözleşmeleri gibi esaslı noktalar ve ikinci derecedeki noktalar oluşturmaktadır.

a. Patent Lisansı Sözleşmesinin Esaslı Unsurları

BK. m. 2 uyarınca sözleşmenin kurulması için tarafların, sözleşmenin zorunlu asgarî unsurları olan esaslı noktaları üzerinde irade uygunluğunu sağlamaları ve bu noktaların birbirine uygun irade beyanlarına göre belirli ya da belirlenebilir nitelikte olması gereklidir⁴⁷⁹.

İrade beyanlarının uyuşması sözleşmenin içeriğini oluşturan objektif ve subjektif bütün esaslı noktalarını kapsamalıdır.

⁴⁷⁷ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 173 vd.; Tekinay / Akman / Burcuoğlu /Altop: **a.g.e.**, s. 99; Eren: **a.g.e.**, s. 210.

⁴⁷⁸ Ongan: **a.g.e.**, s. 67; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 71, dn. 298. Oysa, marka ve endüstriyel tasarım lisansı sözleşmelerinin içeriğine ilişkin olarak ilgili yönetmeliklerde hüküm bulunmaktadır. Ancak, doktrinde bu hükümlerin sadece taraflara yol gösterici nitelikte olduğu, kanunda belirtilmemiş olan geçerlilik şartlarının yönetmelikle düzenlenemeyeceği görüşü hâkimdir. Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 397; Özel: **a.g.e.**, s. 55, dn. 174; Ongan: **a.g.e.**, s. 67; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 71; ARKAN ise, aksi görüşte olup yönetmelikte gösterilen hususlara sözleşmede yer verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Arkan: **Marka**, s. 196. Yönetmelikte belirtilen hususların lisans sözleşmesinin zorunlu unsurları olduğu görüşü için bkz. Çamlıbel: **a.g.e.**, s. 212.

⁴⁷⁹ Eren: **a.g.e.**, s. 211.

Sözleşmenin objektif esaslı noktaları, sözleşmenin tip ve türünü belirleyen, sözleşmenin asgari içeriğini (muhtevasını) oluşturan ve isimli sözleşmelerin kanunda yer alan tanımında düzenlenen noktalarıdır⁴⁸⁰.

Sözleşmenin subjektif esaslı noktaları ise, taraflardan her ikisi tarafından sözleşmenin içeriğine dahil edilen veya taraflardan birisi tarafından karşı tarafın bilgisi kapsamında sözleşmeye mutlaka konulması istenen noktalarıdır. Subjektif esaslı noktalar da sözleşmenin kurulmasının esaslı unsurlarıdır⁴⁸¹.

Sözleşme özgürlüğü ilkesi uyarınca, kanunda yer alan tipik unsurlar her zaman isimli sözleşmenin asgari içeriğini oluşturmayabilir. Ayrıca, taraflar arasındaki sözleşme isimsiz sözleşmeye ve ekonomik gelişmeler sonucu ortaya çıkmış kendine özgü bir sözleşme niteliği taşıyorsa, bu sözleşmenin anlamlı bir bütün oluşturması için iş hayatında aranan şartların tümüyle gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmalıdır⁴⁸². Bir diğer ifade ile bu tür sözleşmelerin esaslı noktaları, sözleşmenin anlam ve niteliğinden anlaşılabilir⁴⁸³.

Bu çerçevede isimsiz bir sözleşme olan patent lisansı sözleşmesinin kurulması için taraf iradelerinin üzerinde uyuşması gereken asgarî unsurlar da bu sözleşmenin esaslı noktalarını oluşturur⁴⁸⁴.

Patent lisansı sözleşmesinde tarafların üzerinde anlaşmaları gereken objektif esaslı noktalar, lisansın konusu ve karşı edim yani lisans bedelidir⁴⁸⁵.

Bunlar sözleşmenin objektif esaslı noktalarını teşkil ederler ve bu noktalar üzerinde anlaşma sağlanmadıkça sözleşme kurulmuş olmaz.

⁴⁸⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 99; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar, a.g.e.**, s. 173 vd.; Eren: **a.g.e.**, s. 210.

⁴⁸¹ Eren: **a.g.e.**, s. 210; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar, a.g.e.**, s. 176.

⁴⁸² Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 175.

⁴⁸³ Eren: **a.g.e.**, s. 211.

⁴⁸⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 69.

⁴⁸⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 127; Ongan: **a.g.e.**, s. 64. Özdemir'e göre sözleşmenin bir diğer objektif esaslı unsuru, lisans verenin lisans konusu hakkı, lisans alanın kullanmasını sağlamayı borçlanmasıdır. Bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 69.

Taraflar bu unsurlar dışında bazı unsurları da kendilerince önemli saymışlarsa subjektif esaslı unsur haline getirilen bu noktalarda da anlaşma sağlanması sözleşmenin oluşması için gereklidir⁴⁸⁶.

Zira patent lisansı sözleşmesinde lisans veren, lisans konusu hakkı lisans alanının kullanmasını sağlama borcu altına girmektedir. Eğer tarafların iradesi, kullanma hakkına bir sınırlama getirmek yönünde ise, bunu sözleşmede açıkça kararlaştırmış olmaları gerekir. Sözleşme konusu patentin kullanma hakkına herhangi bir sınırlama getirilmemişse bu hakkın sözleşmenin amacı çerçevesinde sınırsız olarak verildiği kabul edilmelidir⁴⁸⁷.

Lisans sözleşmesinin içeriğinden, tarafların zımnî iradeleri ile lisans sözleşmesinin kapsamına dahil ettikleri hususların varlığı da anlaşılabilir. Bu şekilde ortaya çıkan üstü örtülü lisans sözleşmesi, başka bir sözleşmenin içeriğinden zorunlu olarak ortaya çıkan lisans verme sözleşmesidir. Örneğin, kural olarak üretim lisansına sahip olan lisans alanın, ürettiği malları satma konusunda da lisans hakkına sahip olduğu kabul edilmelidir⁴⁸⁸.

Patent lisansı sözleşmesinin üzerinde anlaşılması gereken objektif esaslı noktaları, sözleşmenin yani “lisansın konusu” ve “lisans bedeli” alt başlıklarında incelenecektir.

(1) Patent Lisansı Sözleşmesinin Konusu

Tarafların öncelikle sözleşme konusu üzerinde anlaşması gerekir. Lisansı verilecek bir başka ifade ile kullanımına izin verilecek hakkın ne olduğu sözleşmede belirlenmiş veya belirlenebilir hale getirilmiş olmalıdır.⁴⁸⁹

⁴⁸⁶ Ongan: **a.g.e.**, s. 64.

⁴⁸⁷ Modiano, **a.g.e.**, s. 64’ten naklen, Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 70.

⁴⁸⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 121.

⁴⁸⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 69.

Patent lisansı sözleşmesinin konusu, patentten doğan hakların kullanılmasıdır. Patentten doğan hak, patent belgesinin elde edilmesi ile ortaya çıkan ve 551 sayılı KHK ile tanımlanıp korunan haklar olarak tanımlanabilir⁴⁹⁰.

551 sayılı KHK m. 86'da, patent başvurusunun da lisans sözleşmesine konu olabileceği açıkça düzenlendiğinden, patent başvurusu yapıp henüz patent alınmadan da lisans verilebilir⁴⁹¹.

551 Sayılı KHK'nin 86 ve 88 inci maddelerinde açıkça belirtilmemekle birlikte, buluş sahibi patente yönelik hakkını buluşu gerçekleştirir gerçekleştirmez patent başvurusunu yapmadan⁴⁹² da lisans sözleşmesine konu yapabilir⁴⁹³. Bu sözleşmede lisans verenin karakteristik edimi, lisans alana buluşunu açıklamak; lisans alanın ana yükümlülüğü ise, buluşu gizli tutmaktır⁴⁹⁴.

Buluş için hiç başvuru yapılmayacaksa ve buluşun gizli tutulması isteniyorsa, kullanma hakkının devri know-how sözleşmesi ile yapılabilir⁴⁹⁵. Patent lisansı sözleşmesi, sadece patent lisansını içerebileceği gibi patentle birlikte örneğin know-how lisansını da içerebilir. Bu tür lisans anlaşmalarına "karışık (mixed) lisans anlaşmaları" denilmektedir⁴⁹⁶. Ancak bu çalışmanın konusunu esas itibarıyla yalın olarak patente ilişkin kullanma hakkının devrini konu alan sözleşmeler oluşturmaktadır. Bu kapsamda patentten doğan hakkın özellikleri ve kapsamı incelenmelidir.

⁴⁹⁰ Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 74; Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 175.

⁴⁹¹ Yüksel: **a.g.e.**, s. 76; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 69.

⁴⁹² Doktrinde, 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'nun 26 ncı maddesinde ihtira beratı alınmamış buluşların lisans sözleşmesi konusu olup olamayacağından bahsedilmemesinin Kanundaki boşluklardan kaynaklandığı ve Kanundaki bu tür eksikliklerin çeşitli tiplerde lisans sözleşmesi yapılmasına ve henüz patent alınmamış buluşların da lisans sözleşmesinin konusu olmasına engel olmayacağı belirtilmiştir. Bkz. Ayiter: **İhtira**, s. 254; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 19.

⁴⁹³ Ayiter: **İhtira**, s. 116; Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 62-63; Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 174; Ortan: **Patent Lisansı, a.g.e.**, s. 18.

⁴⁹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 19.

⁴⁹⁵ Yüksel: **a.g.e.**, s. 76.

⁴⁹⁶ Hüseyin Karabulut: "Gümrük Birliği Sürecinde Lisans Anlaşmaları ve İlgili Mevzuat", **İBD.**, C. 71, S. 2, 1997, s. 342-343; Bakırcı: **a.g.m.**, s. 829. Valentine Korah: **Know-how Licensing Agreements and the EEC Competition Rules Regulation**, Oxford, 1989, s. 88. Kırca: "**Know-How...**", s. 243 vd.

i. Patentten Doğan Hakkın Özellikleri

Patentten doğan hak, sahibine buluşu bizzat veya üçüncü kişiler aracılığıyla ile ekonomik şekilde değerlendirmek konusunda inhisarî bir yetki sağlar. Patentten doğan inhisarî hakkın müspet ve menfî olmak üzere iki yönü vardır⁴⁹⁷.

İnhisarî hakkın müspet yönü, buluş sahibine tasarrufî işlemlerde bulunma ve özellikle patent konusu buluşu kendi yararı için kullanma yetkisi verir. Patent sahibinin bu yetkisi buluşun ekonomik olarak değerlendirilmesine yöneliktir. Buluşun ekonomik değerlendirilmesi, gelir elde etmeye yönelik olarak buluşun sınaî ve ticarî amaçlı kullanımını içerir. 551 sayılı KHK m. 75'te de, sınaî ve ticarî amaç taşımayan kullanımlar hakkın kapsamı dışında bırakılmıştır⁴⁹⁸.

Patent sahibi, patentle korunan buluşu kullanma, bir diğer ifade ile ekonomik yönden değerlendirme açısından tek başına bir yetkiye sahip olmakla birlikte, bunu bizzat gerçekleştirmek zorunda değildir. Lisans sözleşmesi yoluyla üçüncü kişiler aracılığıyla da ekonomik değerlendirme gerçekleştirilebilir⁴⁹⁹. Patent sahibinin inhisarî nitelikteki bu hakkını başkalarının kullanımına sunması; üretim olanaklarına sahip olmaması, ekonomik sıkıntı yaşaması, lisans sözleşmesi ile gelir elde etmek istemesi, patenti sadece bir coğrafi alanda kullanıp diğer alanlarda lisans vermesi gibi gerekçelere dayanabilir⁵⁰⁰.

Patentten doğan hakkın menfî yönü ise, patent sahibinin üçüncü kişilerin patentten izinsiz olarak yararlanmalarını önleme yetkisini ifade eder. Önleme yetkisinin konusunu, üçüncü kişilerin izinsiz ve ticarî amaçlı yararlanmaları oluşturur. Dolayısıyla ekonomik yaralanma kapsamında değerlendirilmeyecek olan, sınaî ve ticarî bir maksat taşımayan ve özel

⁴⁹⁷ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34; Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 175; Ayiter: **İhtira**, s. 89.

⁴⁹⁸ Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 175; Ayiter: **İhtira**, s. 89; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 35.

⁴⁹⁹ Beier: "Exclusive Rights...", s. 252; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 35.

⁵⁰⁰ Ongan: **a.g.e.**, s. 22.

maksatla sınırlı kalan fiiller ile deneme amaçlı fiiller, inhisarî haktan kaynaklanan önleme yetkisinin kapsamı dışında kalır⁵⁰¹.

Patentten doğan inhisarî nitelikteki hak, sahibine bütün üçüncü kişilerin yararlanmalarına engel olma yetkisi tanıdığından mutlak hak niteliği de taşır ve herkese karşı ileri sürülebilir. Patentten doğan hakkın bir diğer özelliği, süreyle sınırlanmış olmasıdır⁵⁰². 551 sayılı KHK m. 72'ye göre, incelenerek verilen patentin süresi, başvuru tarihinden itibaren hesaplanan ve uzatılamayan yirmi yıl; incelemesiz patentin süresi ise yedi yıldır. Koruma süresinin sona ermesi ile patentten doğan hak sona erer ve toplumun malı olur (551 sayılı KHK m.133/II). Patentten doğan hakkın bir özelliği de, ülkesellik ilkesine tâbi olmasıdır. Dolayısıyla bu hak, sadece tanındığı ülkede korunur. Patentten doğan hakkın başka bir özelliği ise, hukukî işlemlere konu olabilmesidir⁵⁰³. Bu özelliği gereği patentten doğan hak, borçlar hukuku sözleşmesi niteliğindeki lisans sözleşmesine konu olabilmekte ve böylece üçüncü kişilerin bu hakkı kullanmasına izin verilmektedir (551 sayılı KHK m.86).

ii. Patentten Doğan Hakkın Kapsamı

Buluş sahibinin patent başvurusu ile koruma talebinde bulunduğu buluş, bir usul ya da ürün olabilir. Ürün patentinde, buluş, bir ürün halinde somutlaşır; usul patentinde ise, buluş ürün veya yan ürün niteliği taşıyan veya ürün niteliği taşımayan sonuçlar meydana getiren, teknik ve sıralı olguların düzenini ve bu düzende kullanılan maddeleri belirleyip içeren çözüm olarak ortaya çıkar⁵⁰⁴.

⁵⁰¹ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 36; Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 176.

⁵⁰² Saraç: **Patentten Doğan**, s. 39; Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 178.

⁵⁰³ Kaya: “Türk Hukukunda...”, s. 178; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 39.

⁵⁰⁴ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 498.

Patent sahibinin gelir elde etmeye yönelik faaliyetleri, bir diğer ifade ile patentten doğan hakkın kapsamı buluşun ürün veya usul olmasına göre ayrı ayrı düzenlenmiştir⁵⁰⁵.

Patent sahibinin patentten doğan hakkının müspet etkisi, inhisarî hak konusu patentin sadece patent sahibi veya yetkili kıldığı kişilerce, bizzat veya üçüncü kişiler aracılığıyla değerlendirilmesinde görülür. Hakkın müspet etkisi, 551 sayılı KHK m. 73/I'de, "Patent hakkı sahibi, buluşun yeri, teknoloji alanı ve ürünlerin ithal veya yerli üretim olup olmadığı konusunda herhangi bir ayırım yapmaksızın patent hakkından yararlanır" şeklinde düzenlenmiştir⁵⁰⁶.

Patent sahibinin patentten doğan hakkının menfî etkisi ise, patentin üçüncü kişilerce haksız ve patent sahibin izni olmaksızın doğrudan ve dolaylı olarak kullanılması durumunda patent sahibinin bunu men etmesi şeklinde ortaya çıkar. Hakkın menfî etkisi, doğrudan kullanımlara ilişkin olarak 551 sayılı KHK m. 73'te ürün ve usul patenti ayrımı yapılarak düzenlenmiştir⁵⁰⁷.

Ürünlere ilişkin patentlerde, 551 sayılı KHK m. 73/II (a) bendine göre, patent konusu ürünün üretilmesi, satımı, kullanımı, ithali ve ürünün bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulmasını önleme hakları, patentten doğan hakkın kapsamına girmektedir.

Usullere ilişkin patentten doğan haklar ise, anılan hükmün (b), (c) ve (d) bentleri gereğince üçüncü kişilerce izinsiz olarak patent konusu olan bir usulün kullanılması, bunun kullanılmasının üçüncü kişilerce başkalarına teklif edilmesi, patent konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünlerin satışa sunulması, kullanılması, ithal edilmesi veya bu amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulmasını önleme hakkıdır.

⁵⁰⁵ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34.

⁵⁰⁶ Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 185.

⁵⁰⁷ Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 185.

551 sayılı KHK m. 74'te patent sahibine, patent konusu buluşun dolaylı kullanımını önleme yetkisi de tanınmaktadır. Dolaylı kullanım, patent konusu ürün veya usulü kullanmaya yetkili olanların, bunlara ilişkin esaslı unsur veya araçları, ürün veya usulü kullanmaya yetkili olmayan kişilere vermeleridir⁵⁰⁸.

(2) Lisans Bedeli

Patent lisansı sözleşmesinde, lisans verenin lisans konusunun kullanımına izin verme ediminin karşılığı, lisans alan açısından lisans bedelinin ödenmesi edimi olarak ortaya çıkmaktadır⁵⁰⁹. Bu özellik gereği, sözleşmenin karşılıklı iki tarafa borç yükleyen akitlerden olma niteliğinden söz edilmektedir.

Normal olarak lisans sözleşmelerinde lisans alanın elde etmiş olduğu lisans hakkına karşılık parayla ölçülebilen, çoğu kez para olarak ödenen bir bedel vermesi, tipik ana yükümlülüğü olarak görülmektedir⁵¹⁰. Bununla birlikte, lisans hakkının, lisans alanın patente ilişkin butlan davası açmaktan feragat etmesinin karşılığı olarak sağlanması, karşılıklı lisanslar verilmesi, bedel ödeme zorunluluğunun olmadığı serbest lisans verilmesi gibi haller de söz konusu olabilir⁵¹¹. Ancak bu hallerde, tipik lisans sözleşmesinden uzaklaşmış olmaktadır⁵¹².

Yargıtay bir uyuşmazlıkta, marka hakkına tecavüz niteliğindeki eylemden zarar gören hak sahibine ödenecek maddî tazminat bedelinin,

⁵⁰⁸ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 502; Kaya: "Türk Hukukunda...", s. 185; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 34.

⁵⁰⁹ M. Haluk Arı: **Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar**, Rekabet Kurumu, Uzmanlık Tezleri Serisi No: 29, Ankara, 2003, s. 16.

⁵¹⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 243.

⁵¹¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 243.

⁵¹² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 70.

tecavüz fiilini işleyenin, hak sahibinin izni ile markayı kullanması halinde ödeyeceği lisans bedeli kadar olacağı yönünde karar vermiştir⁵¹³.

Yargıtay bir başka kararında ise, FSEK kapsamında eseri izinsiz kullanılan hak sahibinin tazminat talebiyle, dava konusu ihlallerle sınırlı kalmak üzere taraflar arasında zımnî bir lisans sözleşmesi kurulduğunu ve farazî bir sözleşme ilişkisinin bulunduğunu kabul etmiştir⁵¹⁴.

Lisans bedeli, kural olarak lisans verenin ediminin karşılığını oluşturan bir edim olduğundan Türk Hukuku'nda genel olarak edim kavramı için aranan şekliyle, borcun doğumu sırasında belirli veya hiç olmazsa ifa anında, zaman, yer ve konu itibarıyla objektif olarak belirlenebilir nitelikte olmalıdır. Zira belirli ya da belirlenebilir olmayan edimlerin ifası, dava ve cebri icraya konu olmaz. Belirli edimlerde edimin konusu, her türlü özellik ve nitelikleri ile tanımlanmıştır. Belirlenebilir edimlerde ise, edim sözleşmenin yapıldığı anda kesin olarak belirlenmiş olmamakla birlikte, ifa zamanında objektif olarak belirlenebilecek durumdadır⁵¹⁵.

Kural olarak lisans bedeli lisans sözleşmesinin esaslı unsurudur ve lisans alan ile lisans verenin lisans bedelinin miktarı, hesaplanması ve ödenmesine ilişkin konularda anlaşmış olmaları gerekir. Bir başka ifadeyle lisans verenin lisans bedeli olarak yükümlendiği miktar sözleşmede açık veya zımnî olarak kararlaştırılmış olmalıdır. Bu unsur üzerinde anlaşma sağlanamamışsa patent lisansı sözleşmesi kurulamaz⁵¹⁶.

Ancak sözleşmede bedelin tam olarak belirlenmediği hallerde, bedelin belirlenebilir nitelikte olmasını da yeterli saymak gerekir. Hatta sözleşmede lisansın bedel karşılığı verileceği kararlaştırılmasa da, açıkça lisansın bedelsiz verildiğine ilişkin hüküm yoksa, bedelin sözleşmenin doğası gereği

⁵¹³ Y. 11 HD. T. 31.05.1999, E. 1999/2716, K. 1999/4582 S.'lı kararı (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁵¹⁴ Y. 11 HD. T. 31.10.2003, E. 2003/11539, K. 2003/10196 S.'lı kararı (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁵¹⁵ Eren: **a.g.e.**, s. 93.

⁵¹⁶ Ergun Özsunay: "Royalty...", s. 669; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 70.

zımnen kararlaştırılmış olduğu ve miktarı konusunda boşluk bulunduğu, tarafların bu konuda sonradan anlaşamamaları halinde boşluğun hâkim tarafından doldurulacağı kabul edilmektedir⁵¹⁷. Bununla birlikte tarafların çatışma olasılığını önlemek üzere lisans bedelinin saptanmasını sağlayacak ölçülerin sözleşmede belirtilmesinin faydalı olacağı belirtilmesi faydalı olacaktır⁵¹⁸.

551 sayılı KHK m. 95/2'de, patent sahibinin lisans verme teklifi üzerine kurulacak lisans sözleşmelerinde, lisans bedeli konusunda tarafların anlaşamaması halinde, taraflardan birinin yapacağı talep üzerine mahkemenin lisans bedelini tespit edeceği öngörülmektedir. Bu hükümden de lisans bedeli üzerinde kural olarak tarafların anlaşmaları şartının arandığı, dolayısıyla bedelin esaslı unsur olduğu ve anlaşamama halinde mahkemenin talep üzerine bedeli tespit edeceği anlaşılmaktadır.

Lisans bedelinin irade serbestisi ilkesi gereğince değişik şekillerde saptanması mümkün olup bu belirlemeye göre de lisans sözleşmesinin değişik türleri ortaya çıkmaktadır. İşte bu nedenle lisans bedelinin her durumda belirli olması mümkün olmayıp, bedelin türüne göre belirlenebilir nitelikte olması da yeterlidir. Ancak bu ihtimalde de tarafların, lisans bedelinin hesaplanmasına ve ödenmesine ilişkin konularda anlaşmış olmaları gerekir.

Lisans alanın lisans konusu patentten belli sayıdaki yararlanmasına bağlı olarak, her yararlanma için parça parça lisans bedeli belirlenebileceği gibi, ender olarak lisans bedelinin taraflar arasında önceden kesin olarak belirlenmiş olması da mümkündür. Bu halde lisans bedeli bir defada ya da taksitler halinde ödenebilir. Lisans bedelinin bir kısmının baştan kesin olarak, diğer kısmının parça başına hesaplanması da mümkündür⁵¹⁹.

Lisansın kullanım değerinin tespit edilmesi uygulamada güçlük yaratabilir. Lisans alan bu konuda piyasada geçerli fiyatları dikkate

⁵¹⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 70.

⁵¹⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 244.

⁵¹⁹ Erdem: a.g.e., s. 145; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 146; Yüksel: a.g.e., s. 98.

almalıdır⁵²⁰. Lisans bedeli zaman içinde değişkenlik gösterebilir. 551 sayılı KHK m. 95/III'te de bu duruma ilişkin olarak, taraflarca uygun bulunan bedelin, daha sonra yetersiz hale gelmesi durumunda, mahkemece bedelin belirlenmesinden itibaren en az bir yıl geçtikten sonra talep üzerine bedelde değişiklik yapılabileceği öngörülmüştür.

Patent lisansı sözleşmesinin sağladığı yararlar yanında, taraflar açısından doğurdıkları riskler, sözleşme müzakerelerinin uzun sürmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, lisans sözleşmesine konu olacak patentin değeri ve lisans bedeli bu konuda uzmanlaşmış gözetim kurumları tarafından da belirlenebilmektedir⁵²¹.

b. Patent Lisansı Sözleşmesinin Talî Unsurları

Sözleşmenin içeriği esas itibarıyla tarafların açıkladıkları ve üzerinde görüşerek anlaştıkları irade ile belirlenir. Genellikle lisans sözleşmeleri, kitlesel olarak yapılan sözleşmelerde⁵²² bulunan formüler tipte ve önceden düzenlenmiş genel işlem şartları⁵²³ ile yapılmazlar. Bu bağlamda patent lisansı sözleşmesi de iki tarafın aralarında görüşerek ve durumun

⁵²⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 245.

⁵²¹ Yasaman: **a.g.e.**, s. 735; John M. Romary: "Patents for Sale: Evaluating the Value of US Patent Licences", **EIPR**, Vol. 17, Issue 8, August 1995, s. 385.

⁵²² Türk Borçlar Hukuku'nun temelinde bireysel sözleşme modeli yatmaktadır. Bireysel sözleşme, BK. m. 1 anlamında, irade açıklamalarının uygunluğu ve uyuşması sağlanıncaya kadar, tarafların her nokta üzerinde tartıştıkları klasik sözleşme tipidir. Ancak modern hukukta, klasik sözleşme tipi yanında, içeriğini kısmen ya da tamamen genel işlem şartlarının oluşturduğu, müzakere aşamasının ortadan kalktığı, kitlelere yönelik şekilde ve formüler nitelikte kitlesel sözleşmeler (iltihakî sözleşmeler) de ortaya çıkmıştır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, 154 vd.; Sirmen: "Modern Hukukta Sözleşme...", s. 454 vd.; Cemal Oğuz: "Standart Sözleşmelerin BK. m. 21 ile 99/2 ve 100/3 Hükümlerine Göre Hâkim Tarafından Kontrolü", **TBBD**, 1998/1, s. 25 vd.

⁵²³ Genel işlem şartları, taraflardan birisi tarafından hazırlanan ve gelecekte yapılacak olan belirsiz sayıdaki sözleşmelerin şartları olup, kitlesel sözleşmelerin içeriğini oluştururlar. Bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 204 vd.; G. Sermet Akman: "Genel İşlem Şartları", **Günümüzde Yargı Dergisi**, S. 33-34, 1979, s. 13 vd.; İbrahim Kaplan: "Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları", **Batider**, C. 16, 1991, s. 51 vd.; Ünal Tekinalp: **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul, 1988, s. 259 vd.; Haluk Tandoğan: "Yürürlüğe Girişinin Ellinci Yılında Türk Borçlar Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme", **Batider**, C. VIII, S. 4, 1976, s. 24 vd.; Mehmet Bahtiyar: "Genel İşlem Koşullarına Karşı Tüketicilerin Korunması", **Yargıtay Dergisi**, C. 22, 1996, s. 15 vd.

özelliklerine göre belirledikleri şartlarda uyuşmaları sonucunda yapılır⁵²⁴. Bu durumun sözleşmelerin ayrıntılı düzenlenmesine engel olduğu da düşünülmemelidir. Zira, çok sayıda hükmü olan ayrıntılı lisans sözleşmeleri⁵²⁵ yapılması da mümkündür⁵²⁶.

Sözleşmenin oluşması için tarafların tüm detayları belirlemesine gerek bulunmayıp ana unsurlarda anlaşmaları yeterli olmakla birlikte, taraflar bazen ana unsurlar dışındaki hususları da sözleşmede düzenlemek isteyebilirler. Tarafların üzerinde görüşerek anlaşmaya vardıkları ve sözleşmeye dahil ettikleri hususlar sözleşmenin esaslı unsurlarını oluşturacaktır. Örneğin, lisans bedelinin belirlenmesine ilişkin bazı unsurlar üzerinde anlaşılması, lisansın inhisarî olarak tanınması ya da lisans alana alt lisans verme hakkının tanınması gibi hususlar bu kapsamda sayılabilir⁵²⁷.

Bir sözleşmenin objektif ve subjektif yönden esaslı olmayan unsurları, sözleşmenin talî (ikinci derecedeki, yan) unsurlarını meydana getirir. Tarafların sözleşme müzakereleri sırasında üzerinde hiç durmadıkları noktalar, kanun gereği objektif talî unsurlardır⁵²⁸.

Taraflar objektif talî unsurları görüşmedikleri için bu unsurlar üzerinde iradelerin uyuşması şartı aranmaksızın sözleşme kurulmuş olur. Bu takdirde bu unsurlara ilişkin olarak sözleşmede bir boşluk bulunduğu hâkim, BK. m. 2/II hükmünü uygulamaksızın tamamlayıcı hukuk kuralları ile sorunu çözer. Tamamlayıcı hukuk kuralı bulunamazsa tamamlayıcı yorum veya akdin tamamlanması ilkesine göre boşluk hâkim tarafından doldurulur. Hâkim

⁵²⁴ Ancak bazen lisans veren, 551 sayılı KHK'nin 94 üncü maddesinde öngörülen lisans verme teklifi üzerine kurulan lisans sözleşmelerinde olduğu gibi, her lisans alana aynı şartlarla lisans vermek için önceden hazırladığı genel işlem şartları benzeri hükümler taşıyan lisans sözleşmeleri de kullanabilir. Bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 72.

⁵²⁵ Patent lisansı sözleşmesi örnekleri için bkz. Ejder Yılmaz/ H. Ümit Yılmaz: **Hukuk Rehberi (Adli Yazı ve Yazışma Usulleri)**, C. 5, Genişletilmiş 6. Bası, Ankara, 2002, s. 6076 vd.; Henn: **a.g.e.**, s. 287 vd.

⁵²⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 71 –72.

⁵²⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 71.

⁵²⁸ Eren: **a.g.e.**, s. 213.

bu boşluğu doldururken, tarafların bu boşluğu düzenleyecek olsalardı nasıl bir düzenleme öngöreceklerini dikkate almak zorundadır⁵²⁹.

Tarafların sözleşmenin müzakereleri sırasında üzerinde konuşup tartıştıkları halde aslî unsur haline getirmedikleri talî unsurlara ise subjektif talî unsurlar denir. Tarafların subjektif tali unsurlar üzerinde anlaşamamaları halinde de sözleşme kurulmuş olur. Bu noktalarda anlaşamama iki şekilde gerçekleşebilir⁵³⁰.

Birinci halde, taraflar subjektif talî unsurları görüşmüşler, fakat üzerinde anlaşma sağlayamadıkları için bundan vazgeçmişlerse, bu noktalar üzerindeki boşluk, düzenleyici hukuk kuralına, böyle kurallar yoksa tamamlayıcı yorum veya akdin tamamlanması ilkesine göre hâkim tarafından doldurulur⁵³¹.

İkinci halde ise, taraflar BK. m. 2/I'e göre üzerinde görüşüp anlaşamadıkları subjektif talî unsurlardaki anlaşmayı ileri bir tarihe bırakmışlar ve ileride de anlaşma sağlanamamış ise BK. m. 2/II hükmüne göre hâkim boşluğu, düzenleyici hukuk kurallarına göre değil, işin niteliğini esas alarak doldurur. Burada işin niteliğinden, sözleşmenin amacı, mahiyeti ve olaya özgü özel ve somut şartların tamamı anlaşılmalıdır. Hâkim bu halde boşluk doldururken, en son aşamada varsa düzenleyici kanun hükümlerini dikkate alabilir. Yine hâkim tarafların farazi iradelerini de göz önünde tutabilir⁵³².

Sözleşmede boşluk bulunması dışında, sözleşmeyi kuran taraf irade beyanlarının her zaman açık ve anlaşılır nitelikte olmaması da mümkündür. İşte bu irade beyanlarından birinin veya her ikisinin anlamının tespit edilmesi için hâkim tarafından yürütülen faaliyete “yorum” denir. Sözleşmenin yorumu,

⁵²⁹ Eren: **a.g.e.**, s. 210.

⁵³⁰ Eren: **a.g.e.**, s. 210.

⁵³¹ Eren: **a.g.e.**, s. 210.

⁵³² Eren: **a.g.e.**, s. 211.

tarafların beyanları ile açıklanan sözleşme iradesinin hâkim tarafından tespitidir⁵³³.

Sözleşmenin yorumu, tamamlanmasından farklı bir kavram olup sözleşmenin tamamlanmasında, sözleşmenin muhtevasında uyumsuzluk konusuna ilişkin hiçbir hüküm bulunmaması şarttır. Sözleşmenin yorumunda ise, sözleşmenin muhtevasında taraflarca kararlaştırılmış bir hüküm mevcuttur, fakat bu hükmün anlamı açık değildir. Hâkim tarafların gerçek iradelerini veya sahip olabilecekleri muhtemel iradeyi araştırarak, mevcut hükmün anlamını tespit eder⁵³⁴.

Tarafların karşılıklı rızaları ile oluşan lisans sözleşmesinin gerek içeriği ve gerekse sözleşmede yer alan yükümlülükler açısından yorumu, sözleşmelerin tümü için geçerli olan genel yorum ilkelerine göre yapılır. Bu kapsamda, yorum yapılırken lafza bağlı kalınmamalı ve tarafların gerçek iradeleri esas alınmalıdır. Ayrıca doğruluk ve güven kuralları dikkate alınarak yorum yapılmalıdır. Doğruluk ve güven kurallarına göre yorumlamada yardımcı unsurlar, tarafların sözleşmedeki karşılıklı çıkarları ile buna dayanan sözleşmenin ekonomik amacıdır⁵³⁵.

Patent lisansı sözleşmesinin yorumunda, bu genel yorum ilkelerinin yanında, lisans sözleşmelerine özgü özel bir yorumlama şekli de dikkate alınmalıdır. Buna göre sözleşmede yer alan bir haktan vazgeçmeye yönelik beyanların dar yorumlanması ilkesi çerçevesinde, lisans verenin lisans alana sağladığı hakkın mümkün olduğunca az ve sınırlı olduğu düşüncesiyle yorum yapılmalıdır⁵³⁶. Bunun dışında özellikle patent hukukuna özgü kavramların değerlendirilmesi ve tarafları sözleşme yapmaya yönlendiren sebeplerin göz önünde tutulması gerekmektedir⁵³⁷.

⁵³³ Kaplan: **Sözleşmeye Müdahale**, s. 15.

⁵³⁴ Kaplan: **Sözleşmeye Müdahale**, s. 111.

⁵³⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 125.

⁵³⁶ Özel: **a.g.e.**, s. 11; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 126.

⁵³⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 126.

D. Patent Lisansı Sözleşmesinin Şekli ve Tescili

BK. m. 11/I'de öngörülen “*Akđin sıhhati, kanunda sarahat olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir.*” şeklindeki hüküm, sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir uzantısı olan “şekil serbestisi” ilkesini ortaya koymaktadır. Şekil serbestisi, şekle bağlılığın aksine, sözleşmenin geçerliliği için tarafların iradelerini belirli kalıplar içinde açıklama zorunluluğunun bulunmadığı anlamın taşıır⁵³⁸.

Ancak BK. m. 11/II ve m. 16'da şekil serbestisi ilkesinin istisnaları belirlenmiş ve sözleşmenin kanun gereği veya taraf iradeleriyle şekle tabi tutulabileceği öngörülmüştür. Bu durumda öngörülen şekil, geçerlilik şartı olup öngörülen şekle uyulmadıkça, yapılan sözleşme geçerli olmaz⁵³⁹.

Sözleşmenin geçerliliği, kurulmuş olan bir sözleşmenin hukukî sonuçlarını doğurması anlamına gelir. Böylece borçlu yerine getirmek zorunda olduğu bir edim yükümü altına girerken, alacaklı lehine de bir alacak hakkı doğar⁵⁴⁰.

BK. m. 2/III'de, kanunî şekle ilişkin kuralların saklı olduğu düzenlenmiştir. Buna göre, geçerlilik şartı olan kanunî şekil şartı yerine getirilmedikçe, taraflar sözleşmenin bütün esaslı noktaları üzerinde anlaşmış olsalar dahi sözleşme kurulmuş olmayacaktır. Tarafların şekil konusunu ileride anlaşmak üzere bırakmaları mümkün olmadığı gibi, sözleşmenin esaslı noktaları üzerindeki anlaşma da geçerlilik şekline uygun olarak gerçekleştirilmek zorundadır⁵⁴¹.

Hukukumuzda şekle ilişkin genel kurallar bu yönde olup isimsiz bir sözleşme olan patent lisansı sözleşmesinin şekli hususunda Borçlar Kanunu'nda herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 551 sayılı KHK m.

⁵³⁸ Eren: **a.g.e.**, s. 201; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 270 vd.; Akipek/Küçükgüngör: **a.g.e.**, s. 30; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 100; Tunçomağ: **Genel Hükümler**, s. 107;

⁵³⁹ Adnan Tuğ: **Türk Özel Hukukunda Şekil**, Trabzon, 1978, s. 10 vd.; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 113. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 102.

⁵⁴⁰ Eren: **a.g.e.**, s. 298.

⁵⁴¹ Eren: **a.g.e.**, s. 240.

86/II'de “*Patent başvurusu ve patent üzerinde sağlararası işlemler yazılı şekle tabidir.*” hükmü öngörölmüştür⁵⁴².

Bu düzenlemeye göre, Türk Hukuku'nda patente ilişkin diğer sağlararası işlemler gibi patent lisansı sözleşmesinin de yazılı şekilde yapılması gerekmektedir⁵⁴³. Patent lisansı sözleşmesi için öngörölen bu yazılı şekil şartı, BK. m. 11/II uyarınca geçerlilik koşulu olarak kabul edilmelidir. Bu şekle uyulmadıkça patent lisansı sözleşmesi geçerli olmaz⁵⁴⁴. Zira, BK. m. 11/II göre kanunun öngördüğü şekil aksi belirtilmedikçe bir geçerlilik şekli olarak anlaşılmalıdır⁵⁴⁵. BK. m. 12 uyarınca, sözleşme metniyle çelişmeyen tamamlayıcı yan hükümler istisna olmak üzere, şekle bağlı bir hukukî işlemin değişikliğinin de, şekle bağlı olması gerekmektedir⁵⁴⁶. Bu genel hüküm patent lisansı sözleşmesi için de uygulanmalıdır.

551 sayılı KHK m. 86/II'de geçerlilik koşulu olarak “yazılı şekil”⁵⁴⁷ öngörölmüş olup bu yazılı şeklin türünden bahsedilmemiştir. Böylece patent lisansı sözleşmesinin geçerli olarak kurulabilmesi için adi yazılı şekilde dahi yapılması yeterli olacaktır.

⁵⁴² Patent ve Faydalı Model Kanun Taslağı'nın “Hak Tesisi” başlıklı 65 inci maddesi ise, “*Patent başvurusu ve patent üzerinde sağlararası işlemler yazılı şekle tabi olup, Yönetmelikte öngörölen hususların yerine getirilmesi şartıyla Patent Siciline kayıt edilir ve Bültende ilan edilir.*” şeklindedir. Taslağın bu düzenlemesi, yürürlükteki düzenlemeden farklı olarak sözleşmede yazılı şekil şartı ile birlikte tescil ve ilanın da yapılacağını açıkça öngörmüştür.

⁵⁴³ Patent lisansı sözleşmesinin esasen şekle tabi olmayan know-how lisansı sözleşmesi ile geçerliliği birbirine bağlı olacak ve bağımsızlıklarını koruyacak şekilde bileşik türde yapılması halinde sözleşmenin şekle bağlı olmayacağı (Aksi görüş için bkz. Baş: **a.g.e.**, s. 56); ancak, şekle bağlı olan patent lisansı sözleşmesinin know-how sözleşmesinin unsuru olacak ve iki sözleşme tipine ait unsurlar ayrılmayacak şekilde karma kombine bir sözleşme kurulması halinde bu sözleşmenin patent lisansı sözleşmesinin tabi olduğu şekilde yapılmasının uygun olacağı da ifade edilmektedir. Erbay: **a.g.e.**, s. 104

⁵⁴⁴ Şehirali: **Patent Hakkı**, s. 73; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 67; Özel: **a.g.e.**, s. 62; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 71; Ongan: **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁴⁵ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 116; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp: **a.g.e.**, s. 101; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 273.

⁵⁴⁶ Ömer Kemal Akdere: “Şekle Bağlı Hukukî İşlemlerin Değiştirilmesi ve Ortadan Kaldırılması”, **Adalet Dergisi**, 1980/6, s. 678; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 305.

⁵⁴⁷ Yazılı şekil, adi yazılı şekil, vasıflı yazılı şekil ve resmi yazılı şekil olmak üzere üç türdür. Bkz. İhsan Erdoğan: “Hukukî Muamelelerde Şekle Aykırılığın Sonuçları”, **GÜHFD**, C. 1, S. 1, Haziran, 1997, s. 116.

Ancak, yazılı şekilde yapılmakla geçerli olarak kurulan patent lisansı sözleşmesinin iyiniyetli üçüncü kişilere karşı hüküm doğurabilmesi için 551 sayılı KHK m. 92/II hükmüne göre, patent siciline⁵⁴⁸ tescili gerekmektedir. Anılan hükme göre, lisans iyiniyetli üçüncü kişilere karşı Patent Sicili'ne kayıt tarihinden itibaren hüküm doğurur⁵⁴⁹. Tescil yoksa lisans sözleşmesi üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez (m. 92/III).

Patent sicili, 551 sayılı KHK m. 92/IV'te öngörüldüğü üzere, aleniyet prensibine tabi siciller arasında yer almaktadır. Patent siciline kayıt olunmakla aleniyet sağlanır; bunun için ayrıca ilana gerek yoktur.

Patent lisansı sözleşmesinin sicile tescili, bildirici etkiye sahiptir⁵⁵⁰. Tescil işlemi bildirici nitelikte olduğundan, bunun yapılmamış olması sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Tescilin etkisi, lisans sözleşmesinin iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülmesi yönünden ortaya çıkar. Buna göre, lisans sözleşmesi sicile tescil edilmiş ise, patenti sonradan devralmış herkese karşı ileri sürülebilecektir. Patent hakkını lisans sözleşmesinin tescilinden önce devralmış iyi niyetli kişilere karşı lisans hakkı ileri sürülemeyecektir. Ancak, patent hakkını devralanın kötü niyetli olması halinde⁵⁵¹, lisans hakkı tescil koşulu aranmaksızın ona karşı da ileri sürülebilecektir⁵⁵².

Böylece patent lisansı sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması, bir geçerlilik şartı iken; sözleşmenin tescili, hukukî işlemin etkinlik kazanması için gerekli bir unsur olmaktadır⁵⁵³.

⁵⁴⁸ Sicil; bazı olayların, sözleşmelerin, hakların ve hukukî durumların doğumunu ya da ispatını sağlamak amacıyla devletin gözetim ve denetimi altında tutulan defterler olarak tanımlanabilir. M. Emin Bilge: **Ticaret Sicili**, İstanbul, 1999, s. 6. Patent Sicili de TPE tarafından tutulan merkezî bir sicildir. Türk Patent Enstitüsü 544 sayılı KHK (RG. T. 24.6.1994, S.21970) ile kurulmuş olup, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı, tüzel kişiliğe sahip, özel bütçeli bir kamu kuruluşudur. Patentler ile ilgili her türlü işlemde yetkili merci Türk Patent Enstitüsü'dür.

⁵⁴⁹ PFMK Taslağı m. 51/II'de aynı yönde hüküm bulunmaktadır.

⁵⁵⁰ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 527; Özel: **a.g.e.**, s. 62.

⁵⁵¹ Kötüniyeti ispat yükü, MK. m. 3 gereği lisans alanıdır.

⁵⁵² Ongan: **a.g.e.**, s. 68.

⁵⁵³ Etkinlik unsurları, hukukî işlemin kurulması için gerekli unsurlar değildir. Bu unsurlar, sadece hukukî muamelenin sonuçlarını doğurması için gerekli ve şart olan unsurlardır. Bu unsurlar

551 sayılı KHK’de ve 551 sayılı KHK’nin Uygulanma Şekli Gösterir Yönetmelik’te⁵⁵⁴ lisans sözleşmesinin tescili için kimin başvuracağı hususu düzenlenmemiştir⁵⁵⁵. Doktrinde, Avrupa Birliği düzenlemelerinden hareketle, sözleşmenin her iki tarafına da tescil için başvuru hakkının tanınması gerektiği kabul edilmektedir⁵⁵⁶. Kanaatimizce de, lisans veren gibi lisans alana da bu hakkın tanınması taraflar arasındaki menfaat dengesinin sağlanması açısından önemlidir. Zira, lisans sözleşmesinin sicile tescilinin etkileri düşünüldüğünde, tescilde lisans alanın önemli surette menfaatinin bulunduğu açıktır. Bu durumda, lisans verenin TPE’ye sicil talebinde bulunmaması halinde, lisans alanın doğrudan TPE’ye bu talebi yapmasının pratik bir çözüm yolu olacağı kanaatindeyiz⁵⁵⁷.

551 sayılı KHK’nin Uygulanma Şekli Gösterir Yönetmelik’in⁵⁵⁸ 35/II maddesinde⁵⁵⁹, lisans sözleşmesinin Patent Siciline kayıt edilebilmesi için

olmasa da hukukî işlem meydana gelir; fakat istenilen hüküm ve sonuçları doğurmaz. Bkz. Akipek/Küçükgüngör: **a.g.e.**, s. 15.

⁵⁵⁴ 05.11.1995 tarih ve 22454 sayılı RG.

⁵⁵⁵ PFMKTaslağı’nda da bu konuda hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca, İhtira Beratı Kanunu’nda da bu konuda düzenleme bulunmamakla birlikte tescil isteminin patent sahibince yapılacağı, lisans alanın da bu konuda lisans verene yönelik bir talep hakkına sahip olduğu yönünde bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 89.

⁵⁵⁶ Ongan: **a.g.e.**, s. 68; Özel: **a.g.e.**, s. 63; Arkan: **Marka**, s. 197; Çamlıbel: **a.g.e.**, s. 213; Mevci Ergün: Tasarım Korunmasında Lisans Alanın Dava Hakkı, **Ankara Barosu Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi**, Y: 1, C. 1, S. 2001/3, s. 83 (s. 81-89); Suluk: **a.g.e.**, s. 403.

⁵⁵⁷ Bu soruna özel hukuk kapsamında bir çözüm arandığında, MK.’nın “Tescil isteme hakkı” başlıklı 716 ncı maddesi akla gelmektedir. MK. m. 716/I’de, “*Mülkiyetin kazanılmasına esas olacak bir hukukî sebebe dayanarak malikten mülkiyetin kendi adına tescilini istemek hususunda kişisel hakka sahip olan kimse, malikin kaçınması halinde hâkimden, mülkiyetin hükmen geçirilmesini isteyebilir.*” hükmü öngörülmüştür. Kanaatimizce, bu hüküm çerçevesinde, patent lisansı sözleşmesinin tescilinde de, yazılı şekilde kurulmuş geçerli bir sözleşme ile lisans alan sıfatını kazanan kişinin, patent sahibinin tescil için başvurmaması halinde, mevcut sözleşme ilişkisine dayanarak tescilin yapılmasını talep edebileceği sonucuna varılabilir. Ancak, bu durumda lisans verenin mahkemeden değil, doğrudan TPE’den bu talepte bulunmasının yeterli olduğunu düşünmekteyiz. Zira, kabul ettiğimiz görüş çerçevesinde burada mülkiyetin devri gibi bir aynî hakkın devrini içeren tasarruf muamelesi söz konusu olmayıp, lisans veren için şahsi hak doğuran bir taahhüt muamelesi söz konusudur.

⁵⁵⁸ 05.11.1995 tarih ve 22454 sayılı RG.’de yayımlanarak yürürlüğe giren Yönetmelik’te yapılan değişiklikler 21.04.2009 tarih ve 27207 sayılı RG.’de yayımlanmıştır.

⁵⁵⁹ m. 35/II’de, “*Lisans sözleşmesinin Patent Siciline kayıt edilebilmesi için aşağıda sayılanlarla Enstitüye başvuruda bulunulması gerekir.*

a) Dilekçe,

b) Taraflarca imzalı, imzaları onaylı lisans sözleşmesi,

c) Gerekli harcın ve Ücret Tarifesinde belirtilen ücretin ödendiğini gösterir belge,

d) Vekaletname”

TPE'ne başvuruda bulunması gerekenler arasında, “*Taraflarca imzalı*”⁵⁶⁰, *imzaları onaylı lisans sözleşmesi*” de öngörülmüş olup patent lisansı sözleşmesinin sicile kaydedilebilmesi için sözleşmedeki imzaların noterden onaylı olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bu düzenleme karşısında, adi yazılı şekilde dahi yapılabilecek patent lisansı sözleşmesinin, üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edebilmesi için getirilen tescil şartı dolayısıyla, imzalarının noterde onaylanması, böylece resmî şekilde yapılması sonucu doğmaktadır.

551 sayılı KHK m. 86/II'deki geçerlilik koşulu olarak yazılı şekli gerekli ve yeterli kabul eden açık hüküm karşısında, anılan Yönetmeliğin 35/II maddesindeki bu düzenlemenin hukukî dayanaktan yoksun kalmaktadır⁵⁶¹. Kanaatimizce, PFMKTaslağı'nda bu konuda bir değişiklik yapılmamış olması bir eksiklik olup, doktrindeki eleştiriler dikkate alınarak yeni kanun çalışmalarında bu durum düzeltilmeli ve birincil ve ikincil mevzuatın uyumu sağlanmalıdır.

⁵⁶⁰ BK. m. 13/I gereği, yazılı şekilde yapılacak sözleşmelerde borç altına girenlerin imzalarının bulunması genel bir kural olup patent lisansı sözleşmesinde de taraflar karşılıklı borç altına girdiklerinden iki tarafın da imzalarının bulunması yazılı şekil kapsamında bir gerekliliktir. Bu nedenle bu hükümdeki “*taraflarca imzalı*” ibaresinin gereksiz olduğu kanaatindeyiz.

⁵⁶¹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, s. 397; Özel: **a.g.e.**, s. 62; Arkan: **Marka**, s. 122. ERDEM ise, sözleşmenin öneminin tarafları, sözleşmenin düzenlenmesini de noterde yapmaya yönelteceği kanaatindedir. Erdem: **a.g.e.**, s. 129.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

I. GENEL OLARAK SÖZLEŞME İLİŞKİSİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

Borçlar hukuku alanında bir sözleşme ilişkisi olduğunu daha önce de ifade ettiğimiz patent lisansı sözleşmesi ile diğer sözleşmeler gibi, sözleşmenin tarafları arasında geniş anlamda bir borç ilişkisi kurulmaktadır. Geniş anlamda borç ilişkisi, taraflardan birisine diğerinden belirli bir edimi isteme yetkisini veren ve diğer tarafı da istenen edimi ifa ile yükümlü kılan bir hukukî ilişkidir. Her hukukî ilişki kural olarak bir hak ve bu hakka karşılık gelen bir yükümlülüğten oluşmaktadır. Borç ilişkisi de alacaklı ile borçlu arasında kurulan bir hukukî ilişki olarak taraflar arasında hak ve yükümlülükler meydana getirir⁵⁶².

Patent lisansı sözleşmesi ile taraflar arasında kurulan hukukî ilişkide, lisans veren için doğan yükümlülük lisans alanın hakkını, lisans alan için doğan yükümlülük de lisans verenin hakkını oluşturur.

Hukukî ilişkiden doğan hak, hukuk düzenince korunan ve kullanılması hak sahibinin iradesine bırakılan menfaati ifade eder. Borç ilişkisinin içerdiği aslî (birincil) hak, alacaklıya, borçludan borçlanmış olduğu edimi talep yetkisi veren alacak hakkıdır. Alacak hakkında alacaklının muhatabı sadece borçlu olduğundan bu özelliği gereği alacak hakkı nisbî nitelikte bir hak olup yararlanma hakları arasında yer alır. Borç ilişkisi aslî nitelikteki alacak hakkı dışında, fer'i (yan) haklar ile talî (ikincil) hakları da içerir. Fer'i haklar, alacak hakkının amacına hizmet eden özel nitelikte haklar olup "alacak hakkını

⁵⁶² Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 3; Eren: **a.g.e.**, s. 5, 31; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 5; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak: **a.g.e.**, s. 5 vd.

genişleten fer'i haklar"⁵⁶³ ve "alacak hakkını garanti eden fer'i haklar"⁵⁶⁴ olarak ikiye ayrılır. Talî haklar ise, yararlanma haklarını etkileyen, kuran, değiştiren, devreden veya ortadan kaldıran düzenleme hakları olup yenilik doğuran haklar, def'i hakları ve yönetim haklarından oluşur⁵⁶⁵.

Hukukî ilişkiden doğan yükümlülük ise, hukuk düzeninin kişilere yönelttiği ve uyulması zorunlu olan emirlerdir. Sözleşmeye dayalı borç ilişkisinden doğan hukukî yükümlülükler, "edim yükümleri" ve "yan yükümler" olmak üzere ikiye ayrılır⁵⁶⁶.

Edim yükümleri, borç ilişkisinin asıl konusunu oluşturan ve borçlunun alacaklı yararına borçlandığı, gerçekleştirmek zorunda olduğu bir menfaat, bir davranıştır. Bu davranış, genel olarak verme, yapma, yapmama şeklinde ortaya çıkar. Ancak sözleşme ilişkisi nedeniyle borçlanılan edim, sadece sözleşmenin temelini oluşturan aslî edim yükümlerinden oluşmayıp, edim yükümleri de kendi içinde, "aslî edim yükümleri" ve "yan edim yükümleri" olarak ayrılmaktadır⁵⁶⁷.

Aslî edim yükümleri, akdin tipini belirleyen, başka bir ifadeyle sözleşme ilişkisinin doğmasını sağlayan, sözleşmenin tür ve tipinin özellik ve niteliklerini belirleyen, ilişkiye özel karakteristiğini vererek onu diğer sözleşme ilişkilerinden ayıran aslî edimden borçluya karşı doğan yükümlerdir⁵⁶⁸. Aslî edim yükümleri, borç ilişkisinin (sözleşmenin) birinci derecedeki muhtevasını oluşturan, yan edim yükümlerinden bağımsız, doğrudan doğruya ifası dava edilebilen yükümlerdir. Bu yükümler alacaklının alacak hakkının esasını ve

⁵⁶³ Bunlar, faiz, gecikme zammı ve cezaî şarttır.

⁵⁶⁴ Bunlar, kefalet, rehin, hapis hakkı gibi şahsî ve aynî nitelikte teminat haklarıdır.

⁵⁶⁵ Eren: **a.g.e.**, s. 29-30.

⁵⁶⁶ Eren: **a.g.e.**, s. 32.

⁵⁶⁷ Kudret Ertay: **Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu**, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 211, s. 1982, s. 10; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 5; Eren: **a.g.e.** s. 32.

⁵⁶⁸ Seliçi: **A.g.e.**, s. 6; Eren: **a.g.e.**, s. 32; Seyfullah Edis: **Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**, Ankara, 1993, s. 308; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 7; Serozan: **Dönme**, s. 117; Ahmet Kılıçoğlu: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Bası, Ankara, 2006, s. 19.

tam karşılığını oluşturur. Aslî edim yükümleri, iki tarafa tam borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı yükümleri oluşturur⁵⁶⁹.

Yan edim yükümleri ise, aslî olmayan ve dolayısıyla sözleşmenin tipini belirlemeyen, aslî edime tâbi ve ikinci derecede nitelik ve amaç taşıyan edimlerdir. Ancak yan edim yükümleri de aslî edim yükümlerinden bağımsız bir amaç ve içeriğe sahip olduklarından borçlu için bir yüküm, alacaklı için de bir hakkı ifade ederler. Bu nedenle, alacaklı gerektiğinde yan edim yükümlerini aslî edim yükümünden bağımsız olarak talep edip, ifasını dava edebilir, BK. m. 96 ve m. 106 hükümlerine göre hareket edebilir. Zira, yan edim yükümleri özellikle patent lisansı sözleşmesi gibi ivazlı ve tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı değişim ilişkisi içinde yer alır ve yan edim yükümlülüklerinin ifasında da alacaklının bağımsız bir menfaati vardır⁵⁷⁰.

Her sözleşmede aslî edim yükümleri yanında yan edim yükümleri de bulunabilir. Yan edim yükümleri, aslî edim yükümlerinin, taraflarca öngörülen amaca uygun şekilde, sözleşmeden beklenen sonucun tam ve doğru olarak yerine getirilmesini sağlar⁵⁷¹. Yan edim yükümleri kanundan, sözleşmeden ya da MK. m. 2'ye göre dürüstlük kuralından (güven ilkesinden) doğabilir. Bazı edim yükümlerini bizzat kanunda belirlenmiştir. Örneğin kira sözleşmesinde, BK. m. 258/II'de öngörülen kiralananın ufak tefek onarım giderleri, kiracıya ait olan ve kanundan doğan bir yan edim yükümüdür. Tarafların kanunda belirlenmiş bir yan edim yükümünü aslî edim yükümü halinde getirmeleri de mümkündür. Bu durumda sözleşme birden çok aslî edim yükümlülüğünü içeren bir sözleşme haline gelecektir⁵⁷².

Yan edim yükümlerinin sözleşme serbestisi ilkesi gereğince hukuk düzeninin sınırları içinde (BK. m. 19) kalmak koşulu ile taraf iradelerince

⁵⁶⁹ Bu nedenle, aslî edim yükümlülüğünü ifa etmeyen borçluya karşı alacaklı BK. m. 106 vd. maddelerine göre hareket edebilir. Bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 35.

⁵⁷⁰ Eren: **a.g.e.**, s. 33; Kocayusufpaşaoğlu: **a.g.e.**, s. 11.

⁵⁷¹ Ertaş: **a.g.e.**, s.10.

⁵⁷² Kocayusufpaşaoğlu: **a.g.e.**, s. 11; Eren: **a.g.e.**, s. 33.

kararlaştırılması da mümkündür. Taraflar sadece yapma edimlerini değil yapmama edimlerini de yan edim yükümü olarak sözleşmenin içeriğine dahil edebilirler. Kanunda başka bir sözleşme tipinde belirlenen aslî edim yükümünün taraflarca düzenlenen sözleşmede yan edim yükümü olarak belirlenmesi de mümkündür⁵⁷³.

Yan edim yükümleri hukuk düzeninin kendilerine verdiği değere göre, farklı ayrımlara tâbi tutulabilirler. Bu kapsamda, aslî edimle bağlantıları yönünden, doğrudan aslî edime bağlı, aslî edime hizmet eden ve bağımsız yan edim yükümleri; bağımsız dava edilen ve bağımsız dava edilemeyen yan edim yükümleri; kapsamaları bakımından, özen ve koruma yükümlölükleri, iletme yükümlölükleri (açıklama yapma, bildirme, bilgi ve hesap verme yükümlölükleri), sağlama yükümlölükleri, işbirliği yapma yükümlölükleri olarak değişik türlerde ortaya çıkabilirler⁵⁷⁴.

Sözleşmeye dayalı borç ilişkisinden edim yükümleri dışında doğan diğer yükümler ise, “yan yükümler” olup, bunlara “diğer davranış yükümleri” de denilmektedir⁵⁷⁵. Bunlar, özellikle aslî edim yükümlölüklerine bağımlı nitelikte, müstakil varlığı bulunmayan “ifaya yardımcı yan yükümler” ve “koruyucu yan yükümler”den oluşur. Yan yükümler, aykırılık halinde alacaklıya ifa (edim) davası değil; sadece tazminat davası açma imkânı veren yükümlerdir⁵⁷⁶.

Ifaya yardımcı yan yükümler, sözleşmenin tipini belirleyen aslî edimin, sözleşmenin amacına uygun olarak tam ve doğru şekilde ifasına hizmet eden hazırlama, sağlama, muhafaza, aydınlatma (açıklama), işbirliği gibi yükümlerdir⁵⁷⁷.

⁵⁷³ Eren: **a.g.e.**, s. 34; Kocayusufpaşaoğlu: **a.g.e.**, s. 11.

⁵⁷⁴ Ertaş: **a.g.e.**, s. 11-16.

⁵⁷⁵ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s.12; Bu yükümlere “özen gösterme yükümleri” de denilmektedir. Bkz. Hasan Seçkin Ozanoğlu: **Bankacılık İşlemlerinde Bankaların Müşterilerini Aydınlatma Yükümlölüğü**, Ankara, 2004, s. 48.

⁵⁷⁶ Eren: **a.g.e.**, s. 37; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 12.

⁵⁷⁷ Eren: **a.g.e.**, s. 38.

Koruyucu yan yükümler ise, edimin ifası ile doğrudan ilgili olmayıp alacaklının mal ve şahıs varlığı değerlerinde ifa fiili nedeniyle ya da ifa dolayısıyla uğrayabileceği zarardan korunması amacını taşıyan yükümlerdir⁵⁷⁸.

Yan yükümlerin kaynağı genel olarak MK. m. 2/l'de yer alan dürüstlük (objektif iyiniyet) kuralı ve dolayısıyla güven ilişkisidir. MK. m. 2/l'e göre, herkes borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uymakla yükümlüdür. Bu maddedeki borç kavramı, borç ilişkisinden doğan her türlü yükümleri, bir diğer ifadeyle edim yükümleri ile yan yükümleri içermektedir⁵⁷⁹. Dürüstlük kuralı, hukukî ilişkinin tarafları arasında mevcut ilişkiye ek olarak ayrı ikinci ve ikincil bir ilişkinin doğmasını sağlar. Bu ikincil ilişki, güven ilişkisidir. Özellikle borç ilişkisinin tarafı olarak temasa geçen kişilerin sözleşmenin tarafı sıfatı ile birbirlerini aydınlatma, doğru bilgi verme, birbirlerinin canını ve malını zarardan koruyacak tedbirleri almak, katılmak, birlikte hareket etmek gibi yükümler taraflar arasındaki güven ilişkisinin gereği olarak ortaya çıkan yan yükümlerdir⁵⁸⁰.

Taraflar arasındaki güven ilişkisinin gereği olarak, sözleşme ilişkisi kurulmadan önce de aslî edim yükümlerini içermeyen sadece koruma yükümlerini içeren borç ilişkisinin kurulması da mümkündür. Burada edim yükümlerinden bağımsız bir borç ilişkisi kurulmuş olur. Sözleşme öncesi koruma yükümlülüklerinin ihlâli halinde sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk (Culpa in contrahendo) oluşur⁵⁸¹. Yargıtay da bir kararında, görüşmelerin başlaması ile taraflar arasında akit benzeri bir güven ilişkisi olarak nitelenen bir hukukî ilişkinin kurulduğunu ve bu ilişkinin MK. m. 2/l'deki dürüstlük kuralına dayandığını kabul etmiştir⁵⁸².

⁵⁷⁸ Eren: **a.g.e.**, s. 38.

⁵⁷⁹ Kocayusufpaşaoğlu: Borçlar, s. 12; Eren: **a.g.e.**, s. 38.

⁵⁸⁰ Akyol: **Dürüstlük Kuralı** s. 45 vd., 115.

⁵⁸¹ S. Yalman: **Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk**, Ankara, 2006, s. 55; Eren: **a.g.e.**, s. 41; Kocayusufpaşaoğlu: Borçlar, s. 12.

⁵⁸² Y. 19. HD. 01.12.2005 T. ve E. 2005/2865, K. 2005/11959 S.'lı karar için bkz. YKD. Y. 2006, S. 5, 787.

Güven ilişkisi, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun dışında, taraflar arasındaki sözleşmenin sona ermesinden sonra da koruma yükümlerinin devam etmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle sözleşme sonrası sadakat yükümleri ve rekabet yasakları bu duruma örnek gösterilebilir⁵⁸³.

Borç ilişkisinden doğan aslî yükümlerin borçlu tarafından ihlâl edilmesi ve özellikle kusurlu ifa imkânsızlığı, gereği gibi ifa etmeme ve temerrüd hallerinde “ifa ihlâli” olarak adlandırılan tazminat yükümü ortaya çıkar. İfa ihlâli, aslî edim yükümlerinin ihlâli dışında, yan edim yükümüyle yan yükümlerin ihlâlinden doğan tazminat edimlerinde de ortaya çıkabilir. Türk Hukuku’nda ifa ihlâlleri, kusurlu ifa imkânsızlığı, gereği gibi ifa etmeme ve temerrüt olarak üçe ayrılabilir. Bu üç ifa ihlâlinin özelliği, geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin ifa aşamasında ortaya çıkan eksiklikleri ifade etmesidir⁵⁸⁴. Borcunu ifa etmeyen borçluya karşı alacaklının, aynen ifa, tazminat talebi (BK. m. 96) veya sözleşmeden dönme (BK. m. 108) olmak üzere ileri sürebileceği üç seçimlik hakkı bulunmaktadır⁵⁸⁵. Patent lisansı sözleşmesinin kendine özgü sözleşme niteliği ve sürekli borç ilişkisi doğurduğu dikkate alınarak tarafların yükümlülüklerle aykırı davranmaları halinde öncelikle 551 sayılı KHK’de bulunan özel hükümlerin ve sonra BK.’nın genel hükümlerinin uygulanması mümkün olabilecektir.

Genel olarak sözleşmeden kaynaklanan borç ilişkisinden doğan hak ve yükümlülükler bu şekilde incelendikten sonra çalışmamıza patent lisansı sözleşmesinden doğan hak yükümlülükler incelenilerek devam edilecektir.

⁵⁸³ Akyol: **Dürüstlük Kuralı**, s. 53; Eren: **a.g.e.**, s. 41; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 13.

⁵⁸⁴ Erbay: **a.g.e.**, s. 235.

⁵⁸⁵ Erbay: **a.g.e.**, s. 235.

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

Patent lisansı sözleşmesinde, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinden lisans veren için doğan yükümlülük lisans alanın hakkına, lisans alan için doğan yükümlülük de lisans verenin hakkına karşılık gelmektedir. Bu nedenle bu başlık altında sözleşme ilişkisinin devamı süresince lisans veren ile lisans alanın karşılıklı yükümlülükleri yukarıda anlatılanlar doğrultusunda değerlendirilecektir.

Patent lisansı sözleşmesinde tarafların yükümlülükleri, 551 sayılı KHK’de tümüyle düzenlenmemiştir⁵⁸⁶. Dolayısıyla tarafların yükümlülüklerinin bir kısmı anılan KHK’den, bir kısmı taraflar arasındaki güven ilişkisinden, bir kısmı da taraf iradelerinden kaynaklanmaktadır. Tarafların sözleşmenin içeriğini belirleme serbestisi kapsamında çeşitli yükümlülükler öngörmeleri mümkündür.

Aşağıda öncelikle lisans verenin yükümlülükleri, ardından da lisans alanın yükümlülükleri incelenecektir.

A. Lisans Verenin Yükümlülükleri

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin yükümlülükleri sözleşmenin karşılıklı borç doğuran sözleşme niteliği gereği lisans alanın haklarının karşılığını oluşturmaktadır. Patent lisansı sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olmakla birlikte, sözleşmenin karakteristiğini belirleyen edimi⁵⁸⁷, bir diğer ifadeyle bu sözleşmeyi diğerlerinden ayıran kendine has

⁵⁸⁶ PFMKTaslağı’nda da tarafların yükümlülükleri konusunda 551 sayılı KHK’den farklı bir hüküm getirilmediği gözlenmiştir. Dolayısıyla, tarafların yükümlülüklerine ilişkin olarak doktrindeki tartışmalar ışığında uygulamaya yeni bir yön kazandırılmadığı gibi, getirilen düzenlemenin doktrindeki tartışmalara yeni bir yön vermesi de mümkün olamamıştır.

⁵⁸⁷ Karakteristik edim, bir başka ifadeyle borç ilişkisinin ağırlığını teşkil eden edim her bir sözleşme tipinin özünde yer alan ayırt edici niteliği ifade eder. Bu konuda bkz. Fügen Sargın: “Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım”, **AÜHFD**, C. 50, S. 2, 2001, s. 77. (37-95).

unsurunu (sözleşmenin özünü) doktrinde çoğunlukla kabul gören⁵⁸⁸ ve bizim de katıldığımız görüşe göre, lisans verenin edimi oluşturmaktadır.

Doktrinde lisans verenin yükümlülüklerinin içeriğine ilişkin olarak ikili bir ayırım yapılarak, bu yükümlülüklerin olumlu ya da olumsuz nitelikte olduğu hususu tartışılmıştır⁵⁸⁹. Lisans verenin yükümlülüğünün olumlu nitelikte olması, patentten doğan hakların lisans alanın kullanımına sunulmasını ifade eder. Lisans verenin yükümlülüğünün olumsuz nitelikte olması ise, kendisine ait olan mutlak haktan kaynaklanan inhisarî yetkileri lisans alana karşı kullanmaktan kaçınması ve bu yetkilerin lisans alan tarafından kullanılmasına katlanması anlamına gelir⁵⁹⁰.

Örneğin, 551 sayılı KHK'nin "Bilgi Verme Yükümü" başlıklı 89 uncu maddesine⁵⁹¹ göre lisans veren aksi sözleşmede açıkça kararlaştırılmamışsa, patentin normal kullanımı için gerekli olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu hüküm dikkate alındığında, Türk Hukuku'nda lisans alana sadece katlanma ve kaçınma şeklinde olumsuz nitelikte borçların değil; aynı zamanda, bazı edimlerin de yerine getirilmesi şeklinde olumlu nitelikte borçların da yüklendiği anlaşılmaktadır⁵⁹².

⁵⁸⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 64; Ayiter: **İhtira**, s. 115; Arbek: **a.g.e.**, s. 174; Erdem: **a.g.e.**, s. 151; Giovanna Modiano: "International Patent Licensing Agreements and Conflict of Laws" **Northwestern Journal of International Law & Business**, 2:11, 1980, s. 19-20, (erişim: www.heinonline.com/01.01.2009).

⁵⁸⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 173; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 103; Erdem: **a.g.e.**, s. 150; Arbek: **a.g.e.**, s. 174.

⁵⁹⁰ Arbek: **a.g.e.**, s. 174; Ongan: **a.g.e.**, s. 74; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 173; Erdem: **a.g.e.**, s. 150.

⁵⁹¹ 551 sayılı KHK m. 89'da, "*Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, bir patent başvurusunu veya patenti devir eden veya lisansını veren, devir alan veya lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür.*

Devir alan veya lisans alan kişi, kendisine verilen gizli bilgilerin açıklanmasını önlemek için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür." hükmü öngörülmüştür. PFMKTaslağı'nın "Bilgi verme yükümlülüğü" başlıklı 68/I inci maddesinde ise, mevcut düzenlemeden farklı olarak, patent konusu buluşun "normal kullanımı için" değil; "kullanımı için" zorunlu olan teknik bilgileri verme yükümlülüğü getirilmiştir. Taslağın madde gerekçesinde bu farklılıktan söz edilmemiştir; buluşun uygulanması için gerekli bilgilerin verilmesine açıklık getirildiği ifade edilmiştir. Kanaatimizce, Taslak'ta öngörülen şekliyle teknik bilgi verme yükümlülüğünün kapsamı genişletilmiş, sadece normal kullanımın değil, her türlü kullanımın gerektirdiği bilgilerin verilmesi sonucu doğmuştur.

⁵⁹² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 103.

Günümüzde, doktrinde de çoğunlukla kabul gören görüş, lisans sözleşmesinin içeriğinin olumlu ya da olumsuz nitelikte tek bir ana yükümlülük ya da tek bir hak olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı; lisans sözleşmesi ile olumlu ve olumsuz hak ve yükümlülüklerden oluşan bir demetin oluşturulabileceği şeklindedir⁵⁹³.

Bu noktada önemli olan, sözleşmenin olumlu ya da olumsuz niteliklerinden hangisinin işlevsel ya da hukuk tekniği açısından daha çok önem taşıdığının sözleşmede taraflarca vurgulanmasıdır⁵⁹⁴.

Kanaatimizce de, tarafların sözleşmenin içeriğini düzenleme serbestisi kapsamında, patent lisansı sözleşmesinin içeriğinde sadece olumlu ya da olumsuz⁵⁹⁵ yükümlülükler veya olumlu ve olumsuz yükümlülükler bir arada yer vermeleri mümkündür.

Aşağıda patent lisansı sözleşmesinden lisans veren için doğan yükümlülükler, edim yükümlülükleri ve yan yükümlülükler ayrımında incelenecektir.

1. Lisans Veren Edim Yükümlülükleri

Lisans verenin edim yükümlülükleri kapsamında asli edim yükümlülükleri ile yan edim yükümlülükleri incelenecektir. Lisans verenin asli edim yükümlülüğü bir diğer ifade ile sözleşmeye ayırt edici nitelik kazandıran yükümlülüğü, patentten doğan hakları lisans alanın kullanımına sunma ve bu yararlanmayı devam ettirme yükümlülüğüdür.

⁵⁹³ Yüksel: **a.g.e.**, s. 106; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 173; Ayiter: **İhtira**, s. 116-117; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 103; Erdem: **a.g.e.**, s. 150; Arbek: **a.g.e.**, s. 174.

⁵⁹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, 173.

⁵⁹⁵ Serbest lisansta sadece olumsuz yükümlülükler bulunur. Bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 173.

a. Patentten Doğan Hakları Lisans Alanın Kullanımına Sunma Yükümlülüğü

Lisans verenin patent lisansı sözleşmesinden doğan ilk ve en önemli yükümlülüğü, lisans sözleşmesinin konusu olan patentten doğan hakların kullanılması için lisans alana yararlanma hakkını sağlamasıdır. Lisans alanın bu yükümlülüğü henüz patent alınmamış buluşlar için de geçerlidir⁵⁹⁶. Lisans sözleşmesinin özünü, bir başka ifadeyle bu sözleşmeyi diğerlerinden ayıran kendine has unsurunu lisans verenin bu yükümlülüğü oluşturmaktadır⁵⁹⁷.

Bu yükümlülüğün içeriği patent lisansı sözleşmesinin türüne göre değişir. Örneğin bir üretim lisansı söz konusu ise, lisans verenin, patentli buluşun üretimi için lisans alana gerekli olan tüm bilgi ve belgeleri sağlamak ve durum gerektirdiği takdirde lisans alanın çalışanlarına eğitim vermek yükümlülükleri de vardır. Eğer bir kullanma lisansı söz konusu ise, lisans verenin patentli buluşu lisans alana teslim etmesi yeterli olabilir⁵⁹⁸.

Lisans verenin lisans konusunu lisans alanın yararlanmasına sunma borcu zımnen lisans konusu hakkın varlığı ve geçerliliği ile lisans konusu hakkın teknik değeri ve lisanstan beklenen yararlanmanın elde edileceğine ilişkin garanti yükümlülüklerini de içermektedir⁵⁹⁹.

(1) Lisans Konusu Hakkın Varlığını ve Geçerliliğini Garanti Yükümlülüğü

Lisans verenin aslî edim yükümlülüğü, lisans sözleşmesi konusu hakkın lisans alanın kullanımına sunulmasıdır. Bu nedenle sözleşme konusu hakkın hukuken geçerli olarak var olması sözleşmenin en önemli noktasıdır. Dolayısıyla, patent lisans sözleşmesi yapan lisans veren bu patentin geçerli

⁵⁹⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 174; Ayiter: **İhtira**, s. 115; Yüksel: **a.g.e.**, s. 106; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 102; Erdem: **a.g.e.**, s. 151.

⁵⁹⁷ Ayiter: **İhtira**, s. 115; Arbek: **a.g.e.**, s. 175; Aydıncık: **a.g.e.**, s. 147; Ongan: **a.g.e.**, s. 74.

⁵⁹⁸ Ongan: **a.g.e.**, s. 75.

⁵⁹⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 103.

olarak var olduğunu ve geçerli kalacağını taahhüt etmiş demektir. Bunun için sözleşmede ayrıca hüküm bulunması gerekli değildir⁶⁰⁰. Ancak bazı hallerde bu taahhüt gerçekleşmeyebilir. Örneğin, patentin sözleşme yapıldıktan sonra alınacağı kararlaştırılmış olmasına rağmen sonradan patent alınamamış veya patent sözleşmesinin yapılmasından sonra patentin geçersizliğine karar verilmiş olabilir. Bu hallerde lisans veren sözleşmeden doğan en önemli edim yükümlülüğünü yerine getirememiş olacaktır⁶⁰¹.

Patent lisansı sözleşmesinde patentin baştan veya sonradan hükümsüz kalmasının etkileri 551 sayılı KHK'nin m. 90/II ve m. 131 hükümlerinde düzenlenmiştir. Patentin baştan itibaren mevcut olmaması veya geçersiz olması hallerinde başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması gerekmektedir birlikte, kanun koyucu sözleşmenin baştan itibaren geçersiz olmasını haklı görmemiş ve bu durumun sonuçlarını 551 sayılı KHK m. 132'de ayrıca düzenlemiştir.

Bu kapsamda, patent lisansı sözleşmesinin yapılış şekli dikkate alınarak özel önem arz eden imkânsızlık durumu 551 sayılı KHK hükümleri çerçevesinde daha detaylı incelenecektir.

i. Patent Başvurusu Yapılmadan Önce Lisans Sözleşmesi Yapılmışsa

Patent alınabilecek bir teknik bilgi patent başvurusunun yapılmadığı dönemde lisans sözleşmesine konu olabilir. Bu aşamada yapılan sözleşme know-how lisansı sözleşmesi olarak hüküm ifade eder ve sonradan sözleşme konusu buluşla ilgili patent alınırsa, sözleşmeye patent lisansı sözleşmesi olarak devam edilir⁶⁰².

⁶⁰⁰ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 90 vd.; Ongan: **a.g.e.**, s. 83; Özdemir: **Sinai Haklara**, s. 103;

⁶⁰¹ Özdemir: **Sinai Haklara**, s. 103.

⁶⁰² Yüksel: **a.g.e.**, s. 76; Özdemir: **Sinai Haklara**, s. 104.

Tarafların beklenen bir patent hakkı için, patent alma şartına bağlı tutarak bir sözleşme yapmaları da mümkündür. Bu halde lisans veren patent alınacağına ilişkin ciddi şüpheleri var ve bunları lisans alana bildirmemişse ya da yetkisi olmadan sözleşme yapmışsa⁶⁰³ 551 sayılı KHK m. 90/I gereği sözleşme yapan kişi lisans alana karşı tazminatla sorumludur⁶⁰⁴. Buradaki sorumluluk “culpa in contrahendo”ya dayandırılabilir⁶⁰⁵.

ii. Patent Başvurusu Yapılmış Fakat Henüz Patent Verilmemişse

551 sayılı KHK m. 86 uyarınca, patent başvurusunun yapılmasıyla birlikte lisans sözleşmesinin yapılması da mümkündür.

Taraflar patent lisansı sözleşmesini başvuru yapıp patentin henüz verilmediği bir aşamada yapmışlarsa, yapılan inceleme sonunda patent verildiği takdirde normal bir lisans sözleşmesinin hükümleri uygulanacaktır. Ancak başvuru patentin verilmesiyle sonuçlanmazsa, çeşitli ihtimaller ortaya çıkacaktır⁶⁰⁶.

İlk olarak, patent alınmaması nedeniyle imkânsızlık doğduğunda, BK. m. 20 nedeniyle sözleşmenin baştan itibaren hüküm doğurmaması gerekirken, 551 sayılı KHK’de bu durum ifa imkânsızlığı olarak kabul edilmiş ve sonuçları borçlunun kusuru olup olmasına göre BK ile aynı hükümlere tabi kılan bir düzenleme getirilmiştir (BK. m. 96, m. 117)⁶⁰⁷.

Başvurunun geri alınması ya da kabul edilmemesi nedeniyle patent alınmaması halinde, öncelikle taraflar bu durumu öngörerek sözleşmede düzenleme yapmışlarsa taraf iradeleri esas alınır. Tarafların bu duruma ilişkin

⁶⁰³ Yetkisi olmadan sözleşme yapılması halinde hakkın gerçek sahibi lisans veren veya lisans alana 551 sayılı KHK m. 137’den doğan dava haklarını kullanabileceği gibi, lisans verenin lisans alandan elde ettiği menfaatleri de talep edebilir.

⁶⁰⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 105.

⁶⁰⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 105; Ongan: **a.g.e.**, s. 84.

⁶⁰⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 105.

⁶⁰⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 105.

düzenleme yapmaması halinde ise, 551 sayılı KHK m. 90/II hükmünün atfıyla m. 131/II hükmü uygulanacak ve sözleşme uygulandığı zamandaki fiili ilişki geçerli tutulacaktır⁶⁰⁸.

Patent alınmama ihtimali önceden öngörülememiş ise, somut olayın özellikleri dikkate alınmalıdır. Patent alınmamasında lisans verenin kusuru yoksa ve lisans alan henüz patentin alınmadığını biliyorsa, aslında başlangıçtaki imkânsızlık söz konusu olmasına rağmen, 551 sayılı KHK hükümleri uyarınca sözleşme baştan itibaren geçersiz sayılmayarak sözleşmenin ifa edilip⁶⁰⁹ edilmemesine göre konu ayrıca düzenlenmektedir. 551 sayılı KHK'nin m. 131/II nci fıkrasının (b) bendi incelendiğinde, mevcut olmayan bir patent hakkı için yapılmış sözleşmenin de hüküm doğuracağına kabul edildiği görülmektedir. Ancak burada geçerli kılınmak istenen sözleşmelerin henüz patent hakkı kullanılmamış olsa da, patente ilişkin bazı bilgilerin kullanıldığı sözleşmeler olduğu ileri sürülmekte ve kanun koyucunun bu halde sözleşmenin geçersizliğinin tespit edildiği ana kadar know-how sözleşmesi olarak hüküm doğurmasını kabul ettiği belirtilmektedir⁶¹⁰.

Sözleşmenin hiç ifa edilmemiş olduğu hallerde ise, başlangıçtaki imkânsızlık hükümleri geçerli olduğundan kural olarak lisans alanın tazminat talep hakkı bulunmamaktadır⁶¹¹.

Ancak 551 sayılı KHK m. 131/II uyarınca, lisans verenin kötü niyetinden kaynaklanan zararların varlığı halinde lisans alanın tazminat talep hakları saklıdır. Lisans verenin yetkili olmadığının anlaşılması halinde de anılan KHK m. 90/I uyarınca ilgililere karşı sorumluluğu doğacaktır.

Patentin hükümsüz kalmasında ya da patentin alınmamasında lisans verenin kötü niyeti⁶¹² olmadıkça, taraflar arasındaki fiilî ilişki sözleşme ilişkisi

⁶⁰⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 106.

⁶⁰⁹ Buradaki ifadan patentin kullanıma sunulmuş olmasını değil, örneğin bazı teknik bilgilerin verilmiş olmasını anlamak gerektiği hususunda bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 106, dn. 432.

⁶¹⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 106.

⁶¹¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 186; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 106.

olarak korunacak ve tazminat sorumluluğu doğmayacaktır⁶¹³. Ancak hal ve şartlara göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesinin mümkün olduğu 551 sayılı KHK'nin m. 131/II nci bent son cümle hükmünde öngörülmektedir.

551 sayılı KHK'nin 90 ve 131/2 maddelerinde düzenlenen hükümler patent lisansı sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliğine uygun düşmektedir. Zira sürekli borç ilişkilerinde sözleşmenin kuruluşundaki geçersizliklerde, taraflara ifaya başladıktan sonra ileriye etkili olarak sözleşmeyi sona erdirmeye imkânı tanımak gerekmektedir. Özellikle kullanma ediminin geri verilmesinin imkânsızlığı karşısında, devam eden bir durumun iadesi mümkün olmadığından, sona ermenin etkisinin ileriye doğru olması kaçınılmazdır⁶¹⁴.

iii. Patent Sonradan Hükümsüz Kalmışsa

551 sayılı KHK'nin 131 inci maddesinde, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçlarının geçmişe etkili olarak doğmayacağı açıkça öngörülmektedir. Bu halde sonradan hükümsüzlüğüne karar verilen patent geçmişe etkili olarak bu durumdan etkileneceğinden, BK. m. 20 gereği sözleşmenin baştan itibaren hükümsüz kalması gerekmeyle birlikte anılan KHK'de bu husus özel olarak düzenlendiğinden bu hükümlerin uygulanması gerekmektedir⁶¹⁵.

551 sayılı KHK'nin "Hakkın Devri ve Lisans Vermeden Doğan Sorumluluk" başlıklı 90 inci maddesinin 2 fıkrasında, patentin hükümsüzlüğüne mahkemece karar verildiği hallerde, sözleşmede taraflarca lisans veren için daha ağır bir sorumluluk öngörülmemişse, 131 inci madde

⁶¹² Buradaki kötü niyetin "hafif kusuru" da kapsar şekilde anlaşılması gerektiği hususunda bkz. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 107.

⁶¹³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 107.

⁶¹⁴ Seliçi: **A.g.e.**, s. 56.

⁶¹⁵ Mehmet Serkan Ergüne: "Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkansızlık", **Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan**, Ankara, 2006, s. 205.

hükmünün uygulanacağı öngörülmüştür. 131 inci madde ise, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış olan sözleşmelerin, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinden etkilenmeyeceğini öngörmekte ve bu halde dahi o dönem için lisans bedelinin ödenmesini sağlamak istemektedir. Çünkü görünürde de olsa hak etkisini meydana getirmiştir⁶¹⁶.

Anılan hükmün patent sahibinin diğer hak ve taleplerinin saklı tutulacağına belirtilmesi nedeniyle, patentin gasp edilmiş olması halinde patentin gerçek sahibi 551 sayılı KHK m. 137'den doğan dava haklarını kullanabileceği gibi, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme hükümleri ile lisans verenin aldığı lisans bedelini de talep edebilir⁶¹⁷.

(2) Lisans Konusu Hakkın Teknik Değerine ve Lisanstan Beklenen Yararlanmanın Elde Edileceğine İlişkin Garanti Yükümlülüğü

Patent lisans sözleşmesinde lisans verenin teknik yararlanmanın sağlanması yükümlülüğünün de bulunduğu kabul edilmektedir. Teknik yararlanma, beklenen başarının sağlanması için gerekli yardım yapılması anlamında kullanılmaktadır. Çünkü lisans alan sözleşmenin yapılmasından önce bu bilginin geçerliliğini test edemeyebilir⁶¹⁸. Ancak bu yükümlülük lisans verenin patentin ticarî başarısını sağlama yükümlülüğü olarak anlaşılmamalıdır. Bu yönde açıkça bir anlaşma bulunmadıkça lisans verenin bu yönde bir garanti borcu yoktur⁶¹⁹.

Teknik yararlanmanın yokluğu patentin hükümsüzlüğü ile sonuçlanırsa sözleşmeye başlangıçtaki imkânsızlık hükümlerinin uygulanması gerekir. Ayrıca teknik yararlanmanın yokluğu, lisans verenin hileden ya da kötü ifadan

⁶¹⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 108.

⁶¹⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 108; Ongan: **a.g.e.**, s. 92.

⁶¹⁸ Ongan: **a.g.e.**, s. 93; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 109.

⁶¹⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 110.

sorumluluğunu da gerekli kılabilir. Ancak taraflar sözleşmede lisans konusu haktaki ayıplardan doğan sorumluluğu ortadan kaldırırlar⁶²⁰.

Lisans alanın patentten teknik olarak yararlandırılmasının sağlanması borcu, ortaya çıkan yeni tekniklerin bu patentin kullanılmasını imkânsızlaştırması gibi sözleşmeden sonra ortaya çıkan sebepler nedeniyle de yerine getirilemeyebilir. Bu durumda ifa imkânsızlığı söz konusu olacağından, imkânsızlığın kusurlu ya da kusursuz oluşuna göre BK. m. 96 ve m. 117 hükümleri uygulanabilir⁶²¹.

b. Patentten Doğan Hakkın Kullanımının Devamını ve Beklenen Yararlanmayı Sağlama Yükümlülüğü

Patent lisansı sözleşmesi, kullanma ve yararlanma hakkı sağlayan sürekli borç ilişkisi niteliğinde bir sözleşme olup taraflar arasında uzun süreli bir ilişki yaratır (551 sayılı KHK m. 88/son⁶²²). Sözleşme süresi içinde lisans veren sadece hakkın kullanılmasını sağlamakla değil; lisans alanın bu haktan yararlanabilmesi için lisans konusunu oluşturan patentin devamı bakımından gerekli tüm önlemleri almakla da yükümlüdür. Söz konusu yükümlülük lisans alanın tekel durumunun korunması amacına yönelik olup lisansın inhisarî ya da basit olması yönünden bir farklılık yaratmaz⁶²³.

Lisans verenin bu yükümlülüğünün sözleşmede açıkça kararlaştırılmış olmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak taraflar bu yükümlülüğü ortadan kaldırmak istiyorlarsa bu yönde açıkça düzenleme yapmalıdırlar⁶²⁴. Bu

⁶²⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 110.

⁶²¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 110.

⁶²² Anılan hüküm, “Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı olarak lisans hakkını alan kişi, patentin koruma süresi boyunca milli sınırların bütünü içinde patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilir.” şeklindedir.

⁶²³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 175; Ayiter: **İhtira**, s. 118; Yüksel: **a.g.e.**, s. 107; Erdem: **a.g.e.**, s. 152; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111.

⁶²⁴ Erdem: **a.g.e.**, s. 152; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 175.

durumda lisans konusu hakkın kullanılmaya elverişli olması için gerekeni yapmak yükümlülüğü lisans alana geçer⁶²⁵.

Patentten doğan hakkın kullanımının devamını ve beklenen yararlanmayı sağlama yükümlülüğü, haktan yararlanmayı önleyecek her türlü tehlikeye ve herkese karşı hakkı korumayı ya da savunmayı kapsadığı gibi, lisans verenin maddî ve hukukî ayıplardan sorumluluğu da bu yükümlülüğün doğmaktadır. Lisans verenin, lisans alanın haktan yararlanması için yapması gerekenler sözleşmede açıkça belirlenmiş olabileceği gibi belirlenmemiş olması da mümkündür. Bu durumda örneğin, patent lisansı için yıllık aidatların ödenmesi, patentin tescilinin talep edilmesi, kayıt yenilemenin yapılması, hak ihlallerine karşı dava açılması, gizli bilgilerin açıklanmaması gibi yükümlülükler lisans verene ait olmaktadır⁶²⁶.

551 sayılı KHK'nin 89 uncu maddesinin ilk fıkrasına göre aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa lisans veren, lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu yükümlülük işin doğası gereği ortaya çıkmaktadır⁶²⁷.

Patent sahibinin patent harçlarını ödeme zorunluluğu da bu yükümlülüğün bir sonucudur. Basit lisansta harçları ödeme yükümlülüğünün tartışmasız olarak lisans verene ait olduğu, inhisarî lisansta ise, kural olarak bu yükümlülüğünün lisans verene ait olduğu ancak aksinin kararlaştırılabileceği ileri sürülmektedir⁶²⁸.

551 sayılı KHK m. 133'te, yıllık ücretlerin ve ek ücretlerin zamanında ödenmemesi patentin sona erme sebeplerinden birisi olarak düzenlenmiştir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle patentin sona ermesi, kusurlu imkânsızlık nedeniyle sözleşmenin sona ermesi anlamına

⁶²⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111.

⁶²⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111.

⁶²⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111.

⁶²⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 175; Ongan: **a.g.e.**, s. 96; Yüksel: **a.g.e.**, s. 107.

geldiğinden, lisans veren lisans alanın sözleşmenin ifa edilmemesinden doğan zararlarını ödemek zorunda kalabilir (BK.m. 96)⁶²⁹.

Ayrıca, lisans konusu hakkın devri halinde de lisans sözleşmesinin devamını sağlamak lisans verenin yükümlülüğündedir. Ancak lisans alanın rızasını alarak borcun devri sözleşmesi yaparsa kendisi bu borçtan sorumlu olmayacaktır. Bu halde lisans verenin haktan vazgeçmemesi de gerekir. 551 sayılı KHK m. 135'te, haktan vazgeçme, lisans alanın iznine bağlanmıştır.

Lisans verenin lisans konusu patentin geçerliliğini, bir diğer ifade ile sözleşme konusu gayri maddî hakkın geçerli olarak devam edeceğini garanti etmiş sayılacaktır. Ancak sözleşmede aksi açıkça kararlaştırılmışsa patentin geçersizliğinden dolayı lisans veren sorumlu tutulamaz⁶³⁰.

c. Lisans Konusunu Kullanma ve Daha Sonra Lisans Verme İle İlgili Yükümlülükleri

551 sayılı KHK m. 88/III'te, lisansın kural olarak inhisarî olmadığı ve basit lisansta lisans verenin patent konusu buluşu kendisi kullanabileceği gibi, üçüncü kişilere aynı buluşa ilişkin lisanslar verebileceği düzenlenmiştir. Anılan hükmün 4 üncü fıkrasında ise, inhisarî lisansta lisans verenin başkasına lisans veremeyeceği ve hakkını açıkça saklı tutmadıkça kendisinin de patent konusu buluşu kullanamayacağı öngörülmüştür.

Bu düzenlemeler doğrultusunda inhisarî lisansta lisans verenin başkalarına lisans vermeme ve hakkı kendisinin de kullanmama yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak sözleşmede patent konusu buluşu kullanma hakkını açıkça saklı tutmuşsa lisans veren için bu yükümlülükten söz edilemez.

⁶²⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 112; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 175.

⁶³⁰ Erdem: **a.g.e.**, 113.

Basit lisansta ise lisans verenin genel kural olarak buluşu kendisinin kullanması ve başkalarına da aynı konuda lisans vermesi mümkün olduğundan kullanmama yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak genel kural bu olmakla birlikte, doğruluk ve güven kuralları bu genel kuralın somut hale göre sınırlandırılmasını gerektirebilir. Örneğin lisans verenin birden çok serbest lisans vermesi halinde, bu kuralın istisnasını oluşturacak sınırlamalar getirilebilmektedir⁶³¹.

Söz konusu kurallar dışında, tarafların sözleşmede açıkça, lisans verenin daha sonra hiçbir lisans veremeyeceğini, belli şartlarda, belli sayıda lisans verebileceğini veya yine belli koşullarda belirsiz sayıda lisans verebileceğini kararlaştırmaları mümkündür⁶³².

d. Patent Hakkından Vazgeçmeme Yükümlülüğü

Patent lisansı sözleşmesinden lisans veren için doğan bir diğer yükümlülük lisans konusu patent hakkından vazgeçmemektir.

Patent hakkından vazgeçme, patent hakkı sahibinin hakkın koruma süresi dolmadan önce hakkın tamamı veya bir kısmı üzerindeki haklarını kendi iradesi ile terk etmesidir (551 sayılı KHK m. 135). Kural olarak hak sahibinin hakkından TPE'ye yazılı olarak yapılan bir beyanla hakkından vazgeçmesi her zaman mümkündür. Vazgeçmenin sonucu, patent hakkının sona ermesidir⁶³³.

Lisans verenin patent hakkından vazgeçmesi halinde, lisans alana karşı sorumlu olup olmayacağı sorusunun cevabı doktrinde lisansın inhisarî ya da basit oluşuna göre değişmektedir. Çoğunlukla kabul edilen görüş, inhisarî lisansta lisans verenin, lisans alanın izni olmaksızın patente ilişkin koruma

⁶³¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 176.

⁶³² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 176-177.

⁶³³ Ongan: **a.g.e.**, s. 97; Arkan: **C.II**, s. 174.

hakkından vazgeçemeyeceği; basit lisansta ise, bu hakkından vazgeçebileceği yönündedir. Buna rağmen lisans verenin vazgeçmeden dolayı lisans alana verdiği zararlardan sorumlu olacağı kabul edilmektedir⁶³⁴. Bu görüşler inhisarî lisansın aynı ve basit lisansın şahsi nitelikte olduğu düşüncesinden kaynaklanmaktadır⁶³⁵.

Ancak 551 sayılı KHK'nin 135/4 maddesinde, Patent Sicili'ne kayıt edilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibinin patentten vazgeçemeyeceği öngörülmüş olup madde metninde inhisarî ve basit lisans ayrımı yapılmadığından, patent hakkının sona ermesi sonucunu doğuracak bu işlemin her halükarda lisans alanın iznine tabi olması gerektiği düşüncesindeyiz.

Lisans alanın izni olmaksızın patent hakkından vazgeçerek hakkın sona ermesine neden olan lisans veren, lisans konusu hakkı sözleşmenin devamı süresince lisans alanın yararlanmasına sunma yükümlülüğünü yerine getirmemiş olduğundan kusurlu imkânsızlık hali ortaya çıkacak ve lisans alanın sözleşmenin yerine getirilmemesinden doğan zararlarını tazmin etmek borcu doğacaktır (BK. m. 96).

551 sayılı KHK m. 135'te patent sahibinin hakkından vazgeçmesini lisans alanın iznine bağlayan hükümde alt lisans alandan söz edilmemiştir. Asıl lisans sözleşmesinde lisans alan vazgeçemeye izin verdiği takdirde, alt lisans alanın aksi yöndeki iradesinin dikkate alınıp alınmayacağı da tartışmalı bir husustur. Bu konuda bir görüş, alt lisans alanın lisans veren ile sözleşme ilişkisi içinde bulunmadığı ve kanunda da alt lisans alana ilişkin düzenleme yapılmadığı gerekçesiyle lisans verenin hakkının kanunun öngörmediği şekilde kısıtlanmaması gerektiğinden hareketle alt lisans alanın izninin gerekli olmadığını ileri sürmektedir⁶³⁶. Diğer görüş, lisans sözleşmesinde alt lisans sözleşmesine izin vermekle lisans verenin kendi durumunu bilerek

⁶³⁴ Yüksel: **a.g.e.**, s. 107; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 176.

⁶³⁵ Ortan: **Patent Lisansı, a.g.e.**, 176.

⁶³⁶ Özel: **a.g.e.**, s. 134.

zorlaştırdığını, lisans alana kanun hükmü ile verilen bu yetkinin geniş yorumlanarak alt lisans alana da bu hakkın tanınması gerektiğini ileri sürer⁶³⁷. Kanaatimizce, 551 sayılı KHK m.135/V'teki "...lisansların sahiplerinin izni..." şeklindeki ifade alt lisansı da kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalı ve alt lisans alanın hakkın devamındaki menfaati korunmalıdır.

Patent Sicili'ne kayıt edilmemiş lisans sözleşmelerinin lisans alanları açısından ise bir koruma tedbiri getirilmemiş olup bunların sözleşmeye koyacakları hükümle lisans verenin vazgeçmeme taahhüdünde bulunmalarını sağlamaları mümkündür. Ancak, sözleşmeye konulacak bu yöndeki bir hüküm de lisans verenin sicil nezdinde hakkından vazgeçmesine engel olamayacağından lisans alanların bu ihtimale karşılık ağır cezaî şart hükümleri koydurmaları yerinde olur⁶³⁸.

2. Lisans Veren Yan Yükümlülükleri

Lisans verenin yan yükümlülükleri, edim yükümlülükleri dışında kalan yükümlülükleridir. Bunlar da "ifaya yardımcı yükümler" ile "koruma yükümleri"nden oluşur. Yan yükümlülükler, kanundan, sözleşmeden ya da doğruluk ve güven kurallarından kaynaklanabilir. Tarafların sözleşme serbestisi çerçevesinde lisans verene değişik yan yükümlülükler yüklemeleri mümkündür. Bu nedenle yan yükümlülüklerin belirli sayı ile sınırlandırılması ve önceden öngörülmesi mümkün değildir⁶³⁹. Dolayısıyla bu başlık altında uygulamada rastlanılan tipik yan yükümlülüklere kısa kısa değinilecektir.

⁶³⁷ Ongan: **a.g.e.**, s. 98.

⁶³⁸ Ongan: **a.g.e.**, s. 97; Özel: **a.g.e.**, s. 133.

⁶³⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 229; Erdem: **a.g.e.**, s. 143; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 116; Ongan: **a.g.e.**, s. 102.

a. Lisans Konusu Patentin Devamını Sağlamaya İlişkin Yükümlülüğü

Lisans verene ait bu yükümlülüğün çoğunlukla sözleşmede belirtildiği, ancak bu yükümlülüğün esas itibarıyla ana yükümlülük olarak değerlendirilmesinin daha doğru olacağı ileri sürülmektedir⁶⁴⁰. Kanaatimizce de sözleşmeden doğan kullandırmanın devamlılığının sağlanması açısından bu yükümlülüğü tarafların asli yükümlülük olarak belirlemeleri daha uygun olur.

Bu yükümlülük kendi içinde yıllık patent harcını ödeme yükümlülüğünü kapsamaktadır. Kural olarak, lisans veren patent harcını ödemekle yükümlüdür. Lisans verenin patent harcının ödenmemesi nedeniyle, patentin sona ermesine neden olması halinde lisans verene karşı tazminat yükümlülüğü doğar. Ancak, lisans verenin patente ilişkin butlan davasını açmaktan vazgeçmiş olduğu ve patentin kullanımına bedelsiz olarak izin vermiş olduğu hallerde lisans verenin patent harçlarını ödeme yükümlülüğü kaldırılabilir⁶⁴¹.

Ayrıca, patentin koruma süresinin uzatılması için başvuru yükümlülüğü de hakkın devamını sağlama yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin, incelemesiz verilen ve dolayısıyla koruma süresi 551 sayılı KHK m. 72/II uyarınca 7 yıl olan bir patente ilişkin olarak koruma süresinden daha uzun süreli bir lisans sözleşmesi yapıldığında, lisans verenin koruma süresi içinde inceleme talebinde bulunarak patentin koruma süresini uzatılması (20 yıla tamamlanması) hususunda başvuruda bulunma yükümlülüğü söz konusudur. Lisans verenin bu başvuruda bulunmaması ya da kendi kusuru nedeniyle koruma süresinin uzatılmaması hallerinde, patentin devamını sağlamaya ilişkin yükümlülüğe de aykırı hareket etmiş olacaktır.

⁶⁴⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 229.

⁶⁴¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 230.

b. Patent Başvurusunda Bulunma Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan buluşa ilişkin patent başvurusunun yapılmamış olması halinde, şüphe varsa lisans verenin patent iznini sağlamak amacıyla girişimde bulunması bir yan yükümlülük olarak ortaya çıkmaktadır⁶⁴².

c. Teknik Gelişme ve İyileşmeleri Haber Verme Yükümlülüğü

551 sayılı KHK'nin 89 uncu maddesine göre, aksi sözleşmede belirtilmediği sürece bir patent başvurusunu veya patenti devir eden veya lisansını veren, devir alan veya lisans alana patent konusu buluşun normal bir kullanımı için zorunlu olan teknik bilgileri vermekle yükümlüdür.

Teknik gelişme ve iyileşme, bu kapsama girebilecek buluşların, asıl patentli ürüne göre, daha ileri bir seviyede olmaları ve bunların ekonomik veya ticarî açıdan asıl ürünle yarışabilir nitelikte olmaları halinde söz konusu olacaktır⁶⁴³. Lisans verenin bu yükümlülüğü ancak, üzerinde tasarruf yetkisi bulunan teknik gelişme ve iyileştirmeler için söz konusudur. Örneğin, lisans verenin, önceden lisans verdiği kişi tarafından yapılan gelişme ve iyileşmeler bu kapsamda sayılabilir⁶⁴⁴.

Patent lisansı sözleşmesi, teknik bilginin kullanılmasının hedeflendiği bir sözleşme türüdür. Lisans kullanım veya üretim amaçlı alınmış olabilir. Sözleşme konusuna göre amaca ulaşmak için gerekli ekipman, araç gereç ve hammadde sağlanması için gerekli kaynaklara ulaşmaya yarayan bilgilerin de verilmesi gerekebilir. Bu kapsamda sözleşmede açıklık olmasa dahi, lisans

⁶⁴² Erdem: **a.g.e.**, s. 153; Yüksel: **a.g.e.**, s. 108.

⁶⁴³ Ongan: **a.g.e.**, s. 79.

⁶⁴⁴ Ongan: **a.g.e.**, s. 80.

verenin sözleşme süresi boyunca yenilik ve gelişmeleri lisans verene ek bir bedel istemeksizin aktarma yükümlülüğü olduğu kabul edilmektedir⁶⁴⁵.

Eğer sözleşmenin konusu olan patent içinde değerlendirilemeyecek temel bir gelişme söz konusu ise, bir diğer ifade ile teknik yönden bağımsız olan, patent konusu buluşu mükemmelleştiren veya geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük içinde bulunan bir gelişme gerçekleşmişse 551 sayılı KHK'nin 121 inci maddesine göre, ek patent istemek mümkündür. Ek patent alındığı halde lisans verene lisans bedelini isteme hakkının tanınması gerekir. Ek patent alma ve lisans alanı yararlandırmanın sağlanamaması halinde, ifa eksikliği söz konusu olacağından BK. m. 96 uyarınca, sözleşmenin devamının çekilmez olması halinde sözleşmeyi sona erdirmek için haklı sebep olarak da değerlendirilebilir⁶⁴⁶.

d. Teknik Eleman Gücünü Lisans Alanın Yararına Kullandırma Yükümlülüğü

Lisans verenin sözleşme süresince ya da daha kısa bir süre için, eğitilmiş iş gücünü lisans alanın kullanımına sunması yükümlülüğü bulunmaktadır. Lisans verenin lisans alan yararına kullandığı elemanların ücretinin kimin tarafından ödeneceği taraflarca sözleşmede kararlaştırılabilmektedir⁶⁴⁷.

e. Rekabet Etmeme Yükümlülüğü

Lisans verenin lisans alanla rekabet etmeme yükümlülüğü, özellikle başkalarına lisans vermemesi, lisans alanın rakiplerine lisans konusu malları bizzat sağlamaması ve lisans alan aleyhine sonuç doğuracak diğer fiillerden

⁶⁴⁵ Bakırcı: **a.g.e.**, s. 69; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 115.

⁶⁴⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 116.

⁶⁴⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 232.

kaçınması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Lisans verenin rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin olarak sözleşmede açıkça hüküm bulunmasa dahi, inhisarî lisansın niteliğinden ve diğer hallerde de lisans verenin lisans alana karşı olan sadakat yükümlülüğünden, rekabet etmeme yükümlülüğünün de varlığı sonucuna ulaşılabilir⁶⁴⁸.

f. Marka Lisansını Lisans Alana Verme Yükümlülüğü

Lisans verenin patent lisansı sözleşmesiyle birlikte lisans alan tarafından üretilen malların sürümünü kolaylaştırmak amacıyla belirli bir markanın kullanımını sağlamak için sözleşmede açıkça kararlaştırılması koşulu ile marka lisansı vermesi de mümkündür. Ancak istisnai olarak, lisans hakkının kullanılması belli bir markanın da birlikte kullanılmasını ticari yaşamdaki doğruluk ve güven kuralları uyarınca gerektiriyorsa marka lisansı konusunda tarafların anlaşmış olmaları aranmamaktadır⁶⁴⁹.

g. Mal Teminine İlişkin Bilgi Verme Yükümlülüğü

Lisans verenin patentin icrası için gerekli hammadde, makine teçhizat ve diğer araç gereçlerin sağlanması konusunda yükümlülük altına girmesi mümkün olduğu gibi bazı durumlarda hammaddelerin teslimini biraz yükümlenmesi de mümkündür⁶⁵⁰.

⁶⁴⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 234; Yüksel: **a.g.e.**, s. 109.

⁶⁴⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 235.

⁶⁵⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 234.

h. Patent İhlâllerinde Takip Yükümlülüğü

Lisans sözleşmesinin amacı patent ihlâllerinde takip yükümlülüğünün varlığını gerektirmekte olup lisans verenin lisans alanın öncelikli rekabet gücünün zayıflatılmasına engel olması gerekmektedir⁶⁵¹. Doktrinde lisans verenin, üçüncü kişilerin lisans konusu hakka tecavüz niteliğindeki fiillerini önlemekle yükümlü olduğu konusunda görüş birliği mevcuttur⁶⁵².

Patent lisansı sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği dikkate alındığında lisans verenin lisans konusunun kullanımı ve bunun devamını sağlama yükümlülüğünün uzantısı olarak sözleşme konusu hakkı üçüncü kişilerin ihlâllerinden koruma yükümlülüğü de ortaya çıkmaktadır. 551 sayılı KHK m. 148'de lisans alanın üçüncü kişilerin tecavüz niteliğindeki fiillerine karşı dava açma hakkı düzenlenmekle beraber, maddeden anlaşıldığı üzere lisans verenin lisans konusunu koruma yükümlülüğü sözleşme yapıldıktan sonra da devam etmektedir. Lisans verenin koruma yollarına başvurma yükümlülüğü zorunlu lisansta dahi devam edecektir⁶⁵³.

551 sayılı KHK m. 148'e göre, aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, inhisarî lisans alan, üçüncü kişilerin hakka tecavüz eden fiillerine karşı lisans verenin açabileceği her davayı kendi adına açabilecektir. İnhisari lisans alanın dava açma hakkı, lisans verenin dava açamayacağı anlamına gelmez. Özellikle, inhisarî lisans alanın dava açmakta geciktiği ya da dava açmadığı hallerde lisans veren mutlak nitelikteki hakkından doğan yetkileri kullanarak hakkın korunması için gerekli hukukî yollara başvurmalıdır.

Basit lisansta lisans alanın dava hakkının kaldırıldığı, inhisarî lisansta ise lisans verenin dava açma yükümlülüğünün bulunduğu evleviyetle kabul edilmelidir.

⁶⁵¹ Ongan: **a.g.e.**, s. 100.

⁶⁵² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 237; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 111; Ongan: **a.g.e.**, s. 100.

⁶⁵³ Yurtsever: **a.g.e.**, s. 41.

I. Lisans Alanı Diğer Lisans Alanlara Karşı Koruma Yükümlülüğü

Lisans verenin daha sonra başkalarına lisans vermesi halinde sonradan lisans alanlara tanıdığı olduğu elverişli olanaklardan, önceli lisans alanın da aynı şekilde yararlandırmasını sağlamak amacıyla kural olarak basit lisans sözleşmelerine bu tür bir şartın konulması da mümkündür⁶⁵⁴.

i. Güven İlişkisinden Doğan Diğer Yan Yükümlülükleri

Lisans sözleşmesinin taraflar arasında sürekli bir borç ilişkisi yaratması nedeniyle, sözleşmede açıkça öngörülenler dışında yan yükümlülüklerin doğması da mümkündür. Bu nedenle lisans veren sözleşme süresi içinde lisans alanla olan ilişkisine zarar verecek işlemler yapmaktan kaçınmalıdır. Bu tür yan yükümlülüklerin önceden öngörülmesi mümkün olmayıp somut olaya göre değerlendirilmesi gerekir⁶⁵⁵.

Lisans verenin sözleşmede düzenlenmek koşulu ile, lisans alanın işçilerini eğitime yükümlülüğünü üstlenmesi de mümkün olup bu da bir yan yükümlülük olarak değerlendirilmektedir⁶⁵⁶.

Lisans alanın, üretimi lisansı hakkı altında yaptığını belirtmesinin sağlanması da güven ilişkisinden doğan bir borç niteliğindedir. Lisans verene ait işaret ve markaları kullanma yükümlülüğü ancak, lisans alanın üretimi, lisans altında yaptığını belirtmesi şartıyla getirilebilir⁶⁵⁷.

Patent lisansı sözleşmesinden lisans veren için doğan diğer yan yükümlülükler örnek olarak, lisans verenin patenti koruma ve lisans alana hukukî yardımda bulunma ve patent ihlallerinde takip yükümlülüğü, lisans

⁶⁵⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 240; Pedrazzini: **a.g.m.**, s. 421.

⁶⁵⁵ Ongan: **a.g.e.**, s. 101; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 242.

⁶⁵⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 233.

⁶⁵⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 116.

alana patenti devir etme yükümlülüğü lisans sözleşmesini başkasına devir etmeme yükümlülüğü gibi yükümlülükler sayılabilir⁶⁵⁸.

3. Zorunlu Lisans Veren Yükümlülükleri

551 sayılı KHK'nin 119 uncu maddesinde, "Zorunlu Lisans Sistemi" başlıklı ikinci bölümde yer alan 114 ila 118 inci maddelerdeki hükümlere aykırı olmadığı takdirde, 88 inci maddede belirtilen sözleşmeye dayalı lisans ile ilgili hükümlerin, zorunlu lisansa da uygulanacağı belirtilmiştir. Bunun dışında özel yükümlülükler de mevcuttur⁶⁵⁹.

Sözleşmeye dayalı lisansta tarafların hak ve yükümlülükleri ayrıntılı olarak incelendiğinden burada zorunlu lisansa ilişkin hükümlere kısaca değinilecektir.

Patent sahibinin ilk yükümlülüğü, zorunlu lisansı tesis eden karar çerçevesinde lisans alana patent konusu buluşun kullanılmasını ve buluştan yararlanılmasını sağlamaktır. Bu yükümlülüğün doğal sonucu, patent sahibinin zorunlu lisansı tesis eden karar aşamasında patentin varlığından ve lisans süresince de devamından sorumlu olmasıdır. Böylece patent sahibi patentteki hukukî ve maddî ayıplardan da sorumlu olacaktır⁶⁶⁰.

551 sayılı KHK m. 135/IV'teki, "*Patent Sicili'ne kayıt edilmiş hakların ve lisansların sahiplerinin izni olmadıkça, patent sahibi patentten vazgeçemez.*" hükmü ile patent sahibinin patentten vazgeçme serbestisi açıkça sınırlandırılmıştır.

Zorunlu lisansta taraflar arasında kurulan güven ilişkisinin patent sahibi tarafından ihlâlî halinde, lisans alanın lisans bedelinin indirilmesini

⁶⁵⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 240; Erdem: **a.g.e.**, s. 153; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 116; Yüksel: **a.g.e.**, s. 108; Ongan: **a.g.e.**, s. 102.

⁶⁵⁹ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 357.

⁶⁶⁰ Kaya: "Zorunlu Lisans...", s. 357.

isteyebileceği de anılan KHK'nin 115 inci maddesinde öngörülmüş olup bundan anlaşılan da, patent sahibinin güven ilişkisini ihlâl etmeme yükümlülüğünün de bulunduğudır.

B. Lisans Alanın Yükümlülükleri

Lisans alanın patent lisansı sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri sözleşmede taraflarca açıkça kararlaştırılmaktadır. Genel kurallar, sadece diğer sözleşmelerde olduğu gibi bazı önemli yükümlülükleri belirlemektedir⁶⁶¹. İnceleme sistemimize uygun olarak lisans alanın yükümlülüklerini de edim yükümlülükleri ve yan yükümlülükler olarak irdelleyeceğiz.

1. Lisans Alanın Edim Yükümlülükleri

Kanaatimizce, lisans alanın patent lisansı sözleşmesinden kaynaklanan asli edim yükümlülükleri, lisans bedelinin ödenmesi ve lisans konusunun sözleşmeye uygun kullanılması yükümlülükleridir.

a. Lisans Bedelinin Ödenmesi Yükümlülüğü

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın asli yükümlülüklerinden biri, lisans alanın lisans sözleşmesi ile elde ettiği kullanma hakkının karşılığı olarak lisans verene, lisans bedelini ödemektir⁶⁶². Burada lisans verenin kullandırma yükümlülüğünün karşılığındaki hakkı, lisans bedelinin talebi olarak ortaya çıkmaktadır.

⁶⁶¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 242; Yüksel: **a.g.e.**, s. 153.

⁶⁶² W. R. Cornish: **a.g.m.**, s. 188; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 243; Yüksel: **a.g.e.**, s. 96; Ayiter: **İhtira**, s. 119; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 117; Erdem: **a.g.e.**, s. 154; Ongan: **a.g.e.**, s. 102; Arbek: **a.g.e.**, s. 183.

Lisans bedeli bir miktar para ya da karşılıklı lisans tanınmasında olduğu gibi başka bir ivaz olarak kararlaştırılabilir. Lisans bedelini tayin yöntemi taraflarca sözleşmede kararlaştırılmalıdır. Lisans bedeli götürü bedel olarak belirlenebileceği gibi iş hacmine göre veya kazanca göre artırılabilecek asgari bir bedel olarak belirlenmesi de mümkündür⁶⁶³. Ancak projede özel risklerin alınmasını gerektiren, özellikle daha fazla teknik geliştirmenin yapıldığı durumlarda, kazancın paylaşılmasını öngören bir anlaşmanın yapılması cazip olabilir⁶⁶⁴. Lisans bedelinin lisans alanın iş hacmiyle bağlantılı şekilde belirlendiği hallerde, lisans verenin lisans alanın defterlerini inceleme hakkının bulunduğu kabul edilir⁶⁶⁵.

Uygulamada lisans bedelinin ödenmesi lisans alanın asli yükümlülüğü olarak ortaya çıkmakla birlikte, patent lisansı sözleşmesinden lisans alan için doğan tek karşı edim bu değildir. Lisans hakkının, patente ilişkin butlan davası açmaktan feragat sonucu elde edilmesi, tarafların birbirine karşılıklı lisanslar vermesi⁶⁶⁶, bedel ödeme zorunluluğunun olmadığı serbest lisans hallerinde bedel ödeme yükümlülüğü ortadan kalkabilmektedir⁶⁶⁷. Ancak bu hallerde lisans sözleşmesinin tipik halinden uzaklaşmış olmaktadır.

Lisans bedelinin hiç ödenmemesi ya da sözleşmede öngörülen şartlara uygun olarak ödenmemesi hallerinde kural olarak BK. m. 106'nın uygulanması gerekir. Sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği, BK. m. 108'de düzenlenen sözleşmede dönme hakkı, fesih şeklinde uygulanarak, sözleşmenin ileriye etkili şekilde sona ermesi sağlanacaktır⁶⁶⁸.

⁶⁶³ Yüksel: **a.g.e.**, s. 154; Erdem: **a.g.e.**, s. 154; Özsunay: "Royalty...", s. 674 vd.; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 117.

⁶⁶⁴ Cornish: **a.g.e.**, s. 188.

⁶⁶⁵ Özsunay: "Royalty...", s. 679 vd.

⁶⁶⁶ Buna "trampa lisansı" da denir. Bkz. Ongan: **a.g.e.**, s. 104.

⁶⁶⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 243.

⁶⁶⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 118; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 246.

b. Lisans Konusunu Sözleşmeye Uygun Kullanma Yükümlülüğü

Lisans verenin asli yükümlükleri arasında değerlendirilen bu yükümlülük kullanma yükümlülüğü ve sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğü olmak üzere iki alt başlık halinde incelenecektir.

(1) Kullanma Yükümlülüğü

Lisans alanın sözleşme konusu patenti kullanma yükümlülüğünün olup olmadığı hususu doktrinde tartışılmıştır. Tartışmanın kaynağı, genel hukuk kuralı olarak hakkın kullanımının hak sahibinin iradesine bırakılmış olması ve hakkını kullanma yükümlülüğünün bulunmamasıdır. Bu ilkedен hareket edildiğinde lisans alanın da lisans hakkını kullanma zorunluluğunun bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır⁶⁶⁹.

Lisans alanın kullanım yükümlülüğünün olup olmadığı konusunda sonuca varabilmek için, yayın sözleşmesi veya kira ve hasılat kirası sözleşmeleri ile karşılaştırma yapılmıştır⁶⁷⁰. Lisans bedelinin götürü şekilde ya da yıllık belirli bir miktar olarak kararlaştırıldığı hallerde lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmadığı kabul edilmektedir⁶⁷¹.

Ancak, patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin, lisansın kullanılmasında hem maddî hem de manevî çıkarları bulunmaktadır. Lisans verenin çıkarları yanında, patentin değerlendirilmesinde toplumun da çıkarı söz konusudur. Patentın belli süre kullanılmaması patentın sona ermesine neden olacağından şüphe halinde kullanma yükümlülüğünün varlığı lehine yorum yapmak gerekir⁶⁷².

⁶⁶⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 248; İhtira Beratı Kanunu'nda da kullanma zorunluluğuna ilişkin bir hüküm bulunmadığı belirtilmiştir. Bkz. Erdem: **a.g.e.**, s. 155.

⁶⁷⁰ Ayiter: **İhtira**, s. 119-120; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 248; Yüksel: **a.g.e.**, s. 106.

⁶⁷¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 252.

⁶⁷² Ayiter: **İhtira**, s. 119-120; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 249.

Lisans sözleşmesinde bu yönde yorum yapmaya elverişli hükümler de bulunabilir. Örneğin, sözleşmede patentin kullanılmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemelerin yapılmış olması, lisans alana belirli süre içinde üretimde bulunma şartının getirilmesi, lisans alanın üretim için gerekli hammaddeleri lisans verenden alması yükümlülüğünün varlığı, lisans alanın ürettiği malları lisans verene teslim etme yükümlülüğü, lisans alanın patenti geliştirmesi ve yenilikleri uygulaması yükümlülüğü, tarafların yenilikleri birbirlerine bildirmesi ve lisans alanın üretilen malların reklamını yapmasına ilişkin yükümlülüğün bulunduğu hallerde, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün de bulunduğu sonucuna varılmaktadır⁶⁷³.

Yine, lisans alanın maddî çıkarlarının lisans alanın patenti kullanmasına bağlı olduğu ve lisans bedelinin parça ya da satışa göre saptandığı hallerde de bu yükümlülüğün varlığı düşünülmektedir⁶⁷⁴.

Kullanma yükümlülüğüne ilişkin olarak sözleşmede hüküm bulunmaması halinde lisansın, inhisarî veya basit lisans oluşuna göre doktrinde farklı değerlendirmeler yapılmıştır. İnhisarî lisans sözleşmesinde kullanma yükümlülüğünün bulunduğu genellikle kabul edilmektedir⁶⁷⁵. Özellikle lisans alanın lisans hakkının sınırlanmaması bu sonuca götürmektedir⁶⁷⁶. Doktrinde bir görüş, lisans verenin kullanma hakkını saklı tuttuğu hallerde, lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmayabileceğini ileri sürmektedir. Ancak, lisans alanın lisans konusu malı kullanması sonucu kazanılacak pazar payı dikkate alındığında kullanma yükümlülüğünden vazgeçmemek daha yerinde olacaktır⁶⁷⁷.

⁶⁷³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 250.

⁶⁷⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 250.

⁶⁷⁵ Pedrazzini: **a.g.m.**, s. 419; Ayiter: **İhtira**, s. 120; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 250; Yüksel: **a.g.e.**, s. 106; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 118; Ögüz: **a.g.e.**, s. 101; Çamlıbel Taylan: **a.g.e.**, s. 216; Özel: **a.g.e.**, s. 160; Erbay: **a.g.e.**, s. 222, Yazar, inhisarî nitelikteki sözleşmelerde dahi kullanma yükümlülüğünün kabulü için bedelin üretim miktarına göre belirlenecek olmasını aramış, götürü bedelin kararlaştırılması halinde kullanma yükümlülüğünün olmadığını kabul etmiştir.

⁶⁷⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 251.

⁶⁷⁷ Ongan: **a.g.e.**, s. 114.

Basit lisans sözleşmesinde⁶⁷⁸ ise, genel olarak lisans alanın kullanma yükümlülüğünün olmadığı kabul edilmektedir⁶⁷⁹. Bu görüşün gerekçesi, lisans verenin patenti daha sonra başkalarının kullanımına da sunabileceği veya kendisinin de kullanabileceği ilkesine dayanmaktadır. Ayrıca, basit lisans sözleşmesinde lisans alanın yetkilerinin kısıtlı olmasının, kullanma yükümlülüğünün olmadığına karine oluşturduğu ileri sürülmektedir⁶⁸⁰. Fakat lisans alanın teknik konuda tek hâkim olduğu hallerde, başka bir lisans vermek mümkün olmadığından kullanım yükümlülüğünün varlığını kabul etmek daha uygun olacaktır⁶⁸¹.

551 sayılı KHK'nin 85 inci maddesinin son fıkrasında, buluşun kullanılması amacıyla üçüncü kişilere lisans verilmesinden, 86 ncı maddesi ise kullanma hakkının lisans konusu olmasından bahsetmektedir. Bu hükümlerden de anlaşıldığı üzere, lisans sözleşmesinin amacı patent sahibi dışında üçüncü kişilerin patent hakkını kullanmasını sağlamaktır. Bu nedenle kural olarak, lisans alanın lisans konusunu kullanma yükümlülüğü bulunduğu kanaatindeyiz. 551 sayılı KHK'nin "Kullanma Zorunluluğu" başlıklı 96 ncı maddesinde, patent sahibinin veya yetkili kıldığı kişinin, patentle korunan buluşu kullanmak zorunda olduğu basit ve inhisarî lisans ayrımı yapılmadan öngörülmüştür.

Anılan KHK'nin "Patent Sahibinin Lisans Verme Teklifi" başlıklı 94 üncü maddesinin ilk fıkrasında, 96 ncı madde hükmüne göre, patent sahibinin patent konusu buluşu kullanmaması halinde, Enstitü'ye yapacağı yazılı bir başvuru ile, patent konusu buluşu kullanmak isteyen herkese lisans vereceğini *bildirebileceği* öngörülmüştür. Anılan KHK'nin "Zorunlu Lisansın Verilme Şartları" başlıklı 99 uncu maddesinde ise, patent sahibinin lisans verme teklifinde bulunmadığı bir patent için 96 ncı madde hükümlerine göre

⁶⁷⁸ Zorunlu lisansın niteliği basit lisans olmakla birlikte, zorunlu lisansın verilme amacı dikkate alındığında kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul etmek gerekir.

⁶⁷⁹ Yüksel: **a.g.e.**, s. 105; Erbay: **a.g.e.**, s. 223.

⁶⁸⁰ Ayiter: **İhtira**, s. 120; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 252-253.

⁶⁸¹ Ayiter: **İhtira**, s. 120.

buluşun kullanılmaması halinde zorunlu lisans verilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Anılan KHK'nin 100 üncü maddesinde ise, zorunlu lisans talep edildiği halde haklı bir neden olmaksızın patentin kullanımına başlanmaması veya kullanımına aralıksız olarak üç yıldan fazla ara verilmesi halinde ilgili herkesin zorunlu lisans verilmesini yetkili mahkemeden isteyebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, patent sahibinin patent hakkını kullanması gerektiği, kullanmadığı takdirde bunu lisans sözleşmesi ile üçüncü kişilerin kullanımına bırakacağı, üçüncü kişilerin kullanımına olağan şekilde lisans sözleşmesi aracılığı ile izin vermediği takdirde, Enstitü aracılığı ile lisans verme teklifinde bulunabileceği, buradaki 96 ncı maddede “bildirebileceği” şeklindeki ihtiyariliğin, bildirmeme halinde diğer bir seçenek olarak zorunlu lisansın devreye gireceği, zorunlu lisansın da yine lisans verme teklifinde bulunulmama ön şartına bağlı olarak patent sahibince de kullanılmama şartının gerçekleşmesi halinde verilebileceği anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce tüm bunlardan ulaşılan sonuç 551 sayılı KHK’de basit veya inhisarî lisans ayrımı yapılmaksızın patentin kullanılmasının zorunlu olduğu noktasından hareket edildiğidir. Dolayısıyla kural olarak kullanma yükümlülüğünün varlığını kabul etmek gerektiği düşüncesindeyiz.

(2) Sözleşmeye Uygun Kullanma Yükümlülüğü

Lisans alan, lisans konusu patenti, hakkın niteliğine uygun ve lisans verenin bu konudaki uyarılarını da dikkate alarak kullanmakla yükümlüdür. Lisans hakkı herhangi bir sınırlama olmaksızın verilmişse, lisans alan, zorunlu bir lisansın verilmesine neden olmayacak şekilde⁶⁸² patenti

⁶⁸² 551 sayılı KHK’nin “Kamu Yararı Nedeniyle Zorunlu Lisans” başlıklı 103 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasında, “*Patent konusu buluşun kullanılmamasının veya nitelik veya miktar bakımından*

değerlendirme konusunda her türlü olanağı kullanmakta serbesttir. Ancak, lisans alan patente zarar verecek ölçüde ve şekilde kullanmaktan ve patentin ekonomik değerini düşürücü hareketlerden kaçınmalıdır⁶⁸³. Bu şekildeki kullanım lisansın amacına da aykırı olacağından lisans verene karşı doğacak zararlardan sorumlu olacaktır.

Kural olarak lisans alan patenti, patent belgesinde yazılı olan özelliklerine göre kullanılmalı ve sözleşmedeki yükümlülüklerle uygun hareket etmelidir⁶⁸⁴. Ancak lisans alanın kullanma yükümlülüğünün kapsamı somut duruma göre değişebilir⁶⁸⁵.

Örneğin uygulamada, satım lisansı sözleşmesine, lisans alanın belirlenen tarihe kadar satmak zorunda olduğu asgari miktara ilişkin hüküm konulmakta ve bu miktara ulaşılmadığı takdirde sözleşmenin feshedileceği veya inhisarî niteliğinin sona ereceği kararlaştırılmaktadır. Bu tür kayıtların varlığı halinde lisans alan kendi menfaati için sözleşmede belirtilen düzeyde kullanımı gerçekleştirmekle yükümlü olmaktadır⁶⁸⁶.

Lisans alanın kullanma yükümlülüğünün ne zaman başlaması gerektiği konusunda, genel bir kural belirlemek mümkün değildir. Bu husus, öncelikle lisans konusu patentin üretim yeterliliğine sahip olup olmadığı veya bu yeterliliğin olmadığı hallerde, lisans alanın patenti üretime elverişli hale getirme yükümlülüğünü de üstlenip üstlenmediği ile ilgilidir. Bazı hallerde lisans alana hazırlanma süresi tanımak hakkaniyete uygun olacaktır⁶⁸⁷.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın kullanma yükümlülüğü, kural olarak lisans alanın kullanım hakkının sözleşme ya da şartların gereği olarak

yetersiz kullanılmasının ülkenin ekonomik veya teknik gelişmesi bakımından ciddi zararlara sebep olacağı hallerde de kamu yararının bulunduğu kabul edilir.” şeklinde düzenleme yer almaktadır.

⁶⁸³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 253; Ongan: **a.g.e.**, s. 117; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 84; Erbay: **a.g.e.**, s. 224; Ögüz: **a.g.e.**, s. 102.

⁶⁸⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 253.

⁶⁸⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 119.

⁶⁸⁶ Ongan: **a.g.e.**, s. 118.

⁶⁸⁷ Ögüz: **a.g.e.**, s. 102; Erbay: **a.g.e.**, s. 224; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 254; Ongan: **a.g.e.**, s. 119.

sona ermesi ile yani sözleşmenin sona ermesi ile son bulacaktır⁶⁸⁸. Bunun dışında bazı hallerde de, örneğin, patentin teknik gelişmeyle aşılması veya verimliliğini kaybetmesi hallerinde, sözleşme ilişkisinin devam etmesine rağmen, kullanım yükümlülüğünün devam etmesi adil olmayan sonuçlar doğurabilecektir. Bu haller lisans sözleşmesini feshe götüren haklı nedenler olarak değerlendirilebilecektir⁶⁸⁹.

c. Hesap Verme Yükümlülüğü

Lisans verenin özellikle lisans bedeline ilişkin olarak lisans alanın kayıtlarını inceleme hakkının karşılığında, lisans alanın hesap verme yükümlülüğü yer alır. Özellikle lisans bedellerini ilgilendiren konularda lisans verenin talep hakkının varlığı ve haklılığının tespitini saptayabilmek yönlerinden lisans verenin bu yükümlülüğü işlevsel niteliktedir⁶⁹⁰.

Hesap verme yükümlülüğü, lisans bedelinin götürü bedel usulde kararlaştırılmadığı hallerde söz konusu olur. Zira, nisbî bedel yöntemlerinde lisans verenin talep edeceği bedel, lisans alanın gerçekleştirdiği satış ve/veya üretime göre belirlenir. Bu hallerde lisans alan lisans verenin defter kayıtlarını inceleyerek ne miktarda talep hakkı olduğunu ve lisans verenin verdiği bilgilerin doğruluğunu denetleyebilir. Götürü bedel halinde, lisans alanın faaliyetlerine göre lisans bedelinde değişiklik olmayacağından lisans verenin inceleme ve denetleme hakkına ve bunun karşılığında da lisans alanın hesap verme yükümlülüğüne gerek bulunmamaktadır⁶⁹¹.

Lisans alan tarafından lisans verene verilecek bilgilerin onun denetleme hakkını sağlıklı bir şekilde kullanmasını sağlayacak nitelikte olması gerekir.

⁶⁸⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 254.

⁶⁸⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 119; Ongan: **a.g.e.**, s. 119; Özel: **a.g.e.**, s. 161.

⁶⁹⁰ Erdem: **a.g.e.**, s. 156; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 257.

⁶⁹¹ Ongan: **a.g.e.**, s. 121-122.

Bununla birlikte, lisans verenin inceleme ve denetleme hakkını, inceleme amacına göre uygun bir zamanda kullanması gerekmektedir⁶⁹².

d. Reklam Yapma Yükümlülüğü

Uygulamada, lisans alanın lisans konusu hakkında reklam yapma yükümlülüğü altına girdiği de görülmektedir. Lisans alanın reklam yapma yükümlülüğü genellikle patenti kullanma yükümlülüğü ile birlikte değerlendirilmekle birlikte, taraflarca sözleşmede açıkça kararlaştırılması gerekmektedir. Zira inhisarî lisansta dahi açık düzenleme bulunmadıkça lisans alanın bu yükümlülüğünün varlığı peşinen kabul edilmemektedir⁶⁹³.

Lisans alanın reklam yapma yükümlülüğünü ne ölçüde yerine getireceği ve buna ilişkin önlemler piyasa şartlarına göre belirleneceğinden somut olayın nitelikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin bir montaj lisansı sözleşmesi söz konusu ise, lisans alanın reklam yapma yükümlülüğü söz konusu olmaz. Ancak, bir satış lisansı söz konusu ise reklam yapma yükümlülüğünden söz edilebilir. Ayrıca, uygulamada genellikle lisans verenin, reklam yapma yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için lisans alana gerekli belgeleri ve hatta marka lisansını da verdiği gözlenmektedir⁶⁹⁴.

2. Lisans Alanın Yan Yükümlülükleri

Patent sahibi, buluşunu kullandırmanın karşılığında, buluş konusuyla ilgili ya da ilgisiz başka yükümlülüklerin üstlenilmesini de şart koşabilir. Bu durum, diğer buluşların veya ürünlerin patent sahibinden veya onun gösterdiği kişilerden sağlanması veyahut da üçüncü kişilerle patent

⁶⁹² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 257; Erdem: **a.g.e.**, s. 156.

⁶⁹³ Erdem: **a.g.e.**, s. 156; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 259; Aksi yönde bkz. Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 397; Erbay: **a.g.e.**, s. 228.

⁶⁹⁴ Ongan: **a.g.e.**, s. 122; Erbay: **a.g.e.**, s. 228; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 260.

sahibinden bağımsız işlemlere girişilmesinin yasaklanması şeklinde ortaya çıkabilir. Ancak bu hallerde, patent sahibinin, patent hakkının kendisine sağladığı olanakları kötüye kullandığı kabul edilir⁶⁹⁵.

Bu hallerin dışında patent lisansı sözleşmesinden lisans alan için doğabilen yan yükümlülükler aşağıda incelenmiştir.

a. Sadakat Yükümlülüğü (Saldırmazlık Anlaşmasından Doğan Yükümlülük)

Patent lisansı sözleşmesi, taraflar arasında sürekli borç ilişkisi niteliğinde bir hukukî bağ yaratmakta ve bunun sonucu olarak da lisans alan ve lisans veren arasında bir güven ilişkisi doğmaktadır. Taraflar arasında sözleşme ilişkisinin yanında kurulan ikincil nitelikteki bu güven ilişkisinin kaynağı MK. m. 2/I'de yer alan dürüstlük kuralıdır. Dürüstlük kuralına dayanan bu güven ilişkisi sözleşmenin tarafları arasında edim yükümleri dışında yan yükümler de yaratmaktadır. Bu yan yükümler kapsamında, ifa fiili nedeniyle alacaklının mal ve şahıs varlığının zarar görmemesi amacını taşıyan koruma yükümleri yer almaktadır⁶⁹⁶.

Patent lisansı sözleşmesi ile lisans alan ve lisans veren arasında kurulan güven ilişkisinin bir sonucu olarak ortaya çıkan yan yükümlerin başında lisans alanın lisans verene karşı sadakat yükümlülüğü gelmektedir⁶⁹⁷.

Sadakat yükümlülüğü kapsamında, 551 sayılı KHK m. 130'da öngörülen patentin hükümsüzlüğünün zarar gören herkes tarafından ileri sürülebileceğine ilişkin hakkın, lisans alan tarafından kullanılmamasına ilişkin

⁶⁹⁵ Odman: **a.g.e.**, s. 326.

⁶⁹⁶ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 12; Eren: **a.g.e.**, s. 38; Akyol: **Dürüstlük Kuralı**, s. 45 vd.

⁶⁹⁷ Sadakat borcunun kapsamı hakkında detaylı inceleme için bkz. Ertaş: **a.g.e.**, s. 19 vd.

yükümlülük de yer almaktadır⁶⁹⁸. Ancak, kural olarak lisans alanın patentin butlanına veya sona ermesine ilişkin davaları açmasına engel yoktur. Bu nedenle özellikle inhisarî lisans sözleşmelerinde bu yükümlülüğün açıkça kararlaştırılması gerekmektedir⁶⁹⁹.

Lisans sözleşmesinde bu yönde hüküm bulunmasına rağmen lisans alanın patentin hükümsüzlüğüne ilişkin dava açması, BK. m. 96 uyarınca lisans verene karşı sorumluluğunu doğurur. Ancak, lisans sözleşmesinin sona ermesini takiben lisans alanın bu davayı açması mümkün görülmektedir⁷⁰⁰.

Güven ilişkisi, bazı hallerde koruma yükümlerinin taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra da devam etmesini gerekli kılabilir. Sadakat yükümlülüğü kapsamında, sözleşmede açık hüküm bulunmasa dahi lisans alanın lisans verenin sırlarını açıklamama yükümlülüğü de mevcut olup bu yükümlülük sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam eder⁷⁰¹.

b. Lisans Sözleşmesi ile Edinilen Hakları İzinsiz Genişletmeme ve Bu Hakları Üçüncü Kişilere Devretmeme Yükümlülüğü

551 sayılı KHK m. 136/l-d bendinde, patent sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisans yoluyla verilmiş hakları izinsiz genişletmek veya bu hakları üçüncü kişilere devretmek patentten doğan hakka tecavüz sayılan fiillerden biri⁷⁰² olarak öngörülmüştür.

⁶⁹⁸ Erdem: **a.g.e.**, s. 156; Kortunay: **a.g.e.**, s. 14.

⁶⁹⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 261.

⁷⁰⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 266.

⁷⁰¹ Ongan: **a.g.e.**, s. 122.

⁷⁰² Yargıtay, markalara ilişkin bir kararında, marka hakkına tecavüzü haksız fiil olarak nitelendirmiştir. Y. HGK. T. 17.12.1997, E. 1997/11-836; K.1997/1075 S.1ı kararı için Bkz. Saraç: **Patentten Doğan**, s. 151, dn. 4.

Bu düzenlemeden lisans alan için, lisans verenin zarar görmesini engelleyici nitelikte yapmama borcu doğuran bir yan yükümlülük doğmuştur.

Lisans alanın lisans hakkının kapsamı, lisans sözleşmesinde ya da zorunlu lisansa ilişkin mahkeme kararı veya Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nde belirlenecektir. Lisans sözleşmesi ile lisans veren, lisans alanı lisans konusu hakkın kullanımı konusunda yetkili kılmaktadır. Bu yetki tanınırken çeşitli sınırlamalar yapılması mümkündür (551 sayılı KHK m. 88). Lisans alan verilen lisansın kapsamında hareket ettiği takdirde, yetki aşılmadığından patentten doğan hakkı ihlâl etmiş olmaz. Lisans alanın yetkisiz (izinsiz) kullanımı, patent konusu buluşun, izin verilmeden veya verilen iznin süresinin bitiminden sonra ya da verilen iznin kapsamının aşılması olarak kullanılması içerir⁷⁰³. Lisans alana tanınan hakkın izinsiz genişletmesi farklı şekillerde ortaya çıkabilir⁷⁰⁴.

Lisansın belirli bir yer için verilmiş olması halinde, patent hakkının bu yer dışında kullanılması yer itibariyle genişletme fiilini oluşturur⁷⁰⁵. Örneğin, sadece İç Anadolu Bölgesi'nde tanınan lisans hakkının, Ege Bölgesi'nde de kullanılması yer yönünden lisansın kapsamının genişletilmesidir.

Lisansın belirli bir veya birkaç mal için verilmiş olması halinde, başka mallar için de kullanılması mal yönünden genişletmedir⁷⁰⁶. Örneğin, çamaşır makinelerinde kullanılmak üzere hak tanınan bir buluşun bulaşık makinelerinde de kullanılması mal yönünden lisansın kapsamının genişletilmesi anlamına gelir.

Lisansın kullanma tarzının belirlenmiş veya sınırlandırılmış olması hallerinde belirlenen tarzın dışında kullanım da lisans hakkının izinsiz

⁷⁰³ Suluk: **a.g.e.**, s. 263; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 154.

⁷⁰⁴ Keskin: **a.g.e.**, s. 66-67. Yazar, 551 sayılı KHK m. 136/1-d'de düzenlenen fiil ile sözleşmeye aykırılığın ceza normu kapsamına alındığını ve bu durumun Anayasanın sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle özgürlüğün alıkonulamayacağı hükmüne aykırı olduğunu belirterek düzenlemeyi eleştirmektedir.

⁷⁰⁵ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 538; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 153.

⁷⁰⁶ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 154; Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 538.

genişletilmesidir⁷⁰⁷. Örneğin, lisans hakkı buluşun ithaline ilişkin olduğu halde lisans alanın buluşun üretimini de yapması kullanma tarzı bakımından genişletmeyi oluşturur.

Lisans alanın yetkisiz kullanımının sürekliliği gerekli olmayıp buluşun bir kere dahi olsa lisans sözleşmesinin kapsamı aşarak kullanılması söz konusu yükümlülüğün ihlâli için yeterlidir⁷⁰⁸.

Lisans verenin patenti tek başına kullanılmak üzere lisans hakkı tanınması halinde, lisans alanın patenti başka bir patentle birlikte kullanması da lisans hakkını izinsiz genişletme fiilini oluşturur⁷⁰⁹.

Lisansın izinsiz olarak üçüncü kişilere devredilmesi de tecavüz fiilleri arasında sayılmıştır. Devir sözcüğünün kapsamı geniş yorumlanarak teknik ve hukukî şekilde anlaşılmalıdır. Bunun dışında patentin üçüncü kişilere herhangi bir şekilde kullandırılmasının da devir anlamına geldiği kabul edilir⁷¹⁰.

c. Patent İhlâllerini Hak Sahibine Bildirme Yükümlülüğü

Patent lisansı sözleşmesi ile taraflar arasında oluşan güven ilişkisi tarafların birbirinin menfaatlerini korumasını da gerektirmekte olup bu durum lisans alanın patente yapılan tecavüzleri lisans verene bildirme yükümlülüğünü doğurmaktadır. Bu yükümlülük, lisans alanın patent ihlâllerine karşı doğrudan dava açamayacağı hallerde daha da önem kazanır.

Yargıtay bir uyuşmazlıkta, lisans alanın lisans verenin sözleşme konusu hakkına üçüncü kişilerce tecavüz edildiğini öğrendiğinde derhal lisans verene

⁷⁰⁷ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 538; Saraç: **Patentten Doğan**, s. 154.

⁷⁰⁸ Saraç: **Patentten Doğan**, s. 155.

⁷⁰⁹ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 538.

⁷¹⁰ Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**, s. 539.

durumu bildireceğine ve talep edilen yardımları bedelsiz olarak yapması gerektiğine hükmetmiştir⁷¹¹.

Lisans sözleşmesinin konusunu oluşturan hakkın üçüncü kişilerce ihlâli, hem patent hakkı sahibinin hem de lisans alanın haklarını zedeler⁷¹². Bu nedenle lisans alanın patent ihlâllerini lisans verene bildirmesi kendi menfaatleri açısından da önemlidir.

Özellikle inhisarî lisans alanın ilgili piyasa çevresinde patentin geleceğini tehlikeye sokan durumların varlığından haberdar olması ve doğacak olumsuz sonuçları görmesi mümkündür⁷¹³. Sözleşmede bu yükümlülüğün öngörülmüş olması halinde, lisans verenin lisans alana bizzat takip yetkisi de verdiği görülmektedir. Bu yetkinin olmadığı hallerde lisans alanın bildirimine rağmen lisans verenin patenti ihlâl eden kişiye karşı takip yoluna gitmemesi halinde lisans alan sözleşmenin feshini ya da lisans bedelinin indirimini talep edebilir⁷¹⁴.

d. Dava Açma Yükümlülüğü

551 sayılı KHK m. 148'de, lisans alanın dava açması ve şartları özel olarak düzenlenmiştir⁷¹⁵. Anılan hükümde lisans alanın dava açma hakkına ilişkin olarak inhisarî ve basit lisans ayırımına gidilmiştir.

Bu hükme göre, inhisarî lisans alanın aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça, patent sahibinin patentten doğan haklarına tecavüz edilmesi durumunda açabileceği davaları kendi adına açma hakkı vardır.

⁷¹¹ Y. 11. HD. T. 05.03.1998, E. 1997/10637, K. 1998/1403 S.'lı karar (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁷¹² Ongan: **a.g.e.**, s. 128.

⁷¹³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 266.

⁷¹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 266.

⁷¹⁵ PFMKTaslağı m. 94'te de aynı yönde hüküm bulunmaktadır.

Basit lisans alanın ise kendi adına dava açma hakkı yoktur. Basit lisans alan ancak noter vasıtasıyla yapacağı bir bildirimle, gereken davayı açmasını patent sahibinden isteyebilir. Bu bildirim üzerine, patent sahibinin dava açmayı kabul etmemesi veya bildirimin alındığı tarihten itibaren üç ay içinde gerekli davanın açılmaması halinde, lisans alan yaptığı bildirimde de ekleyerek kendi adına dava açabilir. Bu takdirde lisans alan için, açtığı davayı patent sahibine bildirme şeklinde yeni bir yükümlülük doğar.

Yargıtay, basit lisans alanın dava hakkına ilişkin olarak verdiği bir kararda⁷¹⁶, sözleşme ile basit lisans alana doğrudan dava açma hakkının tanındığı hallerde dahi, lisans alanın patent sahibine noter vasıtasıyla bildirimde bulunmasının zorunlu olduğunu kabul etmiştir. Kararda isabetli olarak sözleşme hükmünün KHK'deki açık hükmün önüne geçemeyeceği sonucuna varılmıştır. Yargıtay bir başka kararında ise, bildirimin noter vasıtasıyla yapılmasının, geçerlik koşulu olmayıp ispat koşulu olduğunu ve faks mesajı ile yapılan bildirim sonucunda da basit lisans alanın dava açma hakkının doğacağını kabul etmiştir⁷¹⁷.

Patentten doğan hakka tecavüz halinde, inhisarî lisans alanın ve koşullar gerçekleştiğinde basit lisans alanın kendi adlarına dava açmış olmaları, patent hakkı sahibinin de kendi adına dava açmasına engel olmaz⁷¹⁸.

551 sayılı KHK'de basit ve inhisarî lisans alanın dava açma hakkına ilişkin düzenlemede, alt lisans alanın durumuna ilişkin hüküm getirilmemiştir. Lisans sözleşmesi ile şahsî nitelikte hak kazanan lisans alanın dava açma hakkı kanun koyucunun bu hususta koyduğu özel hükümlere dayanmaktadır. Kural olarak basit lisans alanın dahi dava açma hakkı bulunmazken, lisans verenle sözleşme ilişkisi içinde bulunmayan alt lisans alanların dava açma

⁷¹⁶ Y. 11. HD. T. 01.02.2002, E. 2002/553; K. 2002/753 S.'lı karar (erişim:www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁷¹⁷ Y. 11. HD. T. 25.04.2003, E. 2003/3854; K. 2003/3992 S.'lı karar (erişim:www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁷¹⁸ Ongan: **a.g.e.**, s. 130.

hakkının bulunmadığı kabul edilmelidir. Ancak, üçüncü kişilerce hakka yapılan bir tecavüz söz konusu ise, alt lisans alanların kendi lisans verenlerinden tecavüz niteliğindeki fiillere karşı korunmalarını talep etmeleri mümkündür⁷¹⁹.

Patent hakkı sahibinin dava açma hakkının bulunduğu hallerde kural olarak lisans alanın dava açma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Basit ve inhisarî lisans alan açısından öngörülen dava açma hakkı, bazı hallerde dava açma yükümlülüğü olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, patent sahibinin yurtdışında yaşadığı ve Türkiye pazarını tanımadığı hallerde veya Türkiye’de dava açmasını çok masraflı olacağı ve ekonomik gücünün bu masrafları karşılamaya yetmeyeceği hallerde, lisans alanın üçüncü kişilerin tecavüz niteliğindeki fiillerine karşı kendi adına dava açma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilebilir⁷²⁰.

e. Teknik Gelişme ve İyileşmeleri Haber Verme Yükümlülüğü

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın da patente ilişkin teknik gelişmeleri lisans verene bildirmek ve bedelsiz olarak lisans alanın bunlardan faydalanmasını sağlamak yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmektedir. Lisans alanın sağladığı gelişmenin diğer lisans alanlara da yayılması halinde lisans alanın lisans bedelinden indirim yapılmasını talep etme hakkından da söz edilebilir⁷²¹.

f. Lisans Verenden Mal Sağlama Yükümlülüğü

Özellikle üretim lisanslarında, lisans verenin öngördüğü belirli bir kalitenin sağlanması amacına yönelik olarak lisans alanın kullanacağı

⁷¹⁹ Ongan: **a.g.e.**, s. 132.

⁷²⁰ Ongan: **a.g.e.**, s. 132.

⁷²¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 123; Kortunay: **a.g.e.**, s. 14.

malzeme ve hammadde ile araç gereçlerin lisans verenden veya onun belirlediği bir kişiden sağlaması yönünde bir yükümlülük öngörülebilmektedir⁷²². Ancak bu yükümlülük, hiç kimsenin genel olarak veya belli bir kişi ile sözleşme yapmaya zorlanamayacağı yönündeki genel kurala aykırı düşebileceğinden, varlığı nadir hallerde kabul edilmektedir⁷²³.

g. Basit Lisans Alanın Lisans Veren Patenti Kullanmasına Katlanma Yükümlülüğü

Basit lisans sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadığı takdirde, lisans alan lisans verenin patentini kullanmaya devam etmesine katlanma yükümlülüğü altıdadır. Buna karşılık inhisarî lisans sözleşmelerinde lisans veren hakkını saklı tutmadıkça patentini kullanmaya devam edemeyeceğinden bu yükümlülük söz konusu değildir⁷²⁴.

h. Lisans Alanın Alt Lisans Doğan Yükümlülüğü

Lisans alanın alt lisans verebildiği hallerde, lisans verene karşı özellikle lisans bedelinin ödenmesi konusunda yükümlülük altına girdiği görülmektedir. Uygulamada, alt lisans sahibinin lisans bedelini ya lisans alana ya da lisans verene doğrudan doğruya kısmen ya da tamamen ödediği görülür⁷²⁵.

ı. Fiyat Belirlemede Lisans Verene Bağımlılık Yükümlülüğü

Kural olarak, özel bir anlaşma bulunmadığı takdirde, lisans alan lisans altında ürettiği malların fiyatını belirlemekte serbesttir. Ancak lisans alanın

⁷²² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 268.

⁷²³ Tandoğan: **C. I/1**, s. 10-11.

⁷²⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 270.

⁷²⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 270.

çok yüksek ya da çok düşük fiyat belirlemesi lisans verenin çıkarlarını yakından ilgilendirir. Bu nedenle bazı hallerde, lisans veren fiyat belirleme konusunda bazı sınırlamalar getirebilir. Bu takdirde lisans alan sınırlamalara uymakla yükümlüdür⁷²⁶.

i. Lisans Alanın Diğer Yan Yükümlülükleri

Patent lisansı sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmak suretiyle, lisans verenin ticaret ve rekabet ilişkilerinin gerektirmesi halinde lisans alanın sözleşme konusunu ve hatta sözleşme ilişkisini gizli tutma yükümlülüğü altına girmesi mümkündür. Bunun dışında, lisans alana üretimi sınırlama ve ihracat yapmama yükümlülükleri ile üretimi üçüncü bir kişiye yaptırmama yükümlülüklerinin yüklenmesi de gerekebilir⁷²⁷.

Patent lisansı sözleşmesinin taraflar arasında yarattığı güven ilişkisinden lisans alan için de çeşitli yükümlülüklerin doğması söz konusu olabilir. Örneğin, lisans alanın, lisans konusu hakkın geçerliliğine ilişkin olarak iddiada bulunmaması, sözleşme ile elde edilen bilgileri başka ürünlerle ilgili kullanmaması gibi yükümlülükler kaynağını taraflar arasındaki güven ilişkisinde bulmaktadır⁷²⁸.

3. Zorunlu Lisans Alanın Yükümlülükleri

Zorunlu lisansın tanındığı mahkeme kararında lisans konusunun kullanımının kapsamı belirlenmektedir. 551 sayılı KHK'nin 110 uncu maddesinde, zorunlu lisansın tanındığı mahkeme kararında, lisansın kapsamı, bedeli, süresi, lisans alan tarafından gösterilen teminat, kullanıma başlama zamanı ile patentin ciddi ve etkin kullanımını sağlayan önlemlerin

⁷²⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 269.

⁷²⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 270-271.

⁷²⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 123; Ertaş: **a.g.e.**, s. 18.

belirtilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Lisans alan bu karar çerçevesinde patente bağlı hakları kullanmakla yükümlüdür. Kullanma hakkı başkaca sınırlamalara ve şartlara da bağlanabilir⁷²⁹.

Zorunlu lisansın amacı itibariyle, özellikle kamu yararı ve patentin kullanılmaması nedeniyle zorunlu lisansa karar verildiği hallerde, lisans alanın patent konusu buluşu kullanma yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmelidir⁷³⁰.

551 sayılı KHK'nin 110 uncu maddesinde lisans bedeli, zorunlu lisansa ilişkin kararda mutlaka olması gereken bir unsur olarak düzenlenmiştir. KHK'nin 114 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında, zorunlu lisans halinde patent sahibine, özellikle buluşun ekonomik önemi göz önüne alınarak belirlenecek ve ekonomik bakımdan makul sayılabilecek bir bedelin ödeneceği öngörülmüştür.

Anılan KHK'nin 118 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre, lisans alan veya patent sahibi, sonradan ortaya çıkan ve değişikliği haklı kılan olaylara dayanarak mahkemeden zorunlu lisans bedelinde veya şartlarında değişiklik yapılmasını talep edebilir. Özellikle patent sahibinin, zorunlu lisans verilmesinden sonra, zorunlu lisansa göre daha uygun şartlarda sözleşme lisansı yapmış olması halinde böyle bir talepte bulunma hakkı doğar.

Anılan hükmün 2 nci fıkrasına göre ise, lisans alan, zorunlu lisanstan doğan yükümlülüklerini ciddi şekilde ihlâl etmekte veya sürekli olarak yerine getirmemekte ise, mahkeme patent sahibinin talebi üzerine, lisansı iptal edebilir. Bu durumda patent sahibinin tazminat hakları saklı kalacaktır. Ayrıca KHK'nin 116 ncı maddesine göre lisans alan, zorunlu lisansın verilmesinden sonra patent için verilen yeni ek patentlerin, bunların lisans konusu patentle aynı sınaî kullanım amacına hizmet etmeleri şartıyla, zorunlu lisans kapsamına dahil edilmelerini mahkemeden isteyebilir.

⁷²⁹ Kaya: “Zorunlu Lisans...”, s. 359.

⁷³⁰ Kaya: “Zorunlu Lisans...”, s. 359.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN

SONA ERMESİ

Patent lisansı sözleşmesi ile taraflar arasında geniş anlamda bir borç ilişkisi kurulmakta olup Türk Hukuku'nda genel olarak geniş anlamda borç ilişkisini sona erdiren sebepler, ifa, fesih, dönme, geri alma, iptal ve bozma sözleşmesidir. Borç ilişkisinde, dar anlamda borcu sona erdiren nedenler ise borcun yenilenmesi (BK. m.114), alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi (BK. m.116), ibra, takas (BK. m.118), borçlunun sorumlu olmadığı sonraki imkânsızlık (sonraki kusursuz ifa imkânsızlığı) (BK. m.117) ve zamanaşımıdır (BK. m.125)⁷³¹.

Özel hukuk alanında bir sözleşme tipi olan patent lisansı sözleşmesi sürekli bir borç ilişkisi yaratması nedeniyle lisans verenin edim yükümlülüğü uzun bir süre devam edecektir. Bu sözleşme ilişkisinin sona ermesi ise hukukumuzdaki genel kurallar çerçevesinde anacak sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliğinin kattığı özellikler dikkate alınarak çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir.

Sözleşme lisansı dışında kalan zorunlu lisansta ise, lisans ilk olarak lisansı tesis eden mahkeme kararında belirtilen sürenin dolması ile sona erer. Zorunlu lisans kural olarak işletmeye bağlı olarak verildiğinden taraflardan birinin ölümü esasen bir sona erme sebebi değildir. İstisnaî olarak şahsa bağlı zorunlu lisans tesis edilmişse, lisans alanın ölümü veya ehliyetini kaybetmesi ile birlikte lisans da sona erecektir. Zorunlu lisansın niteliğine

⁷³¹ Eren: **a.g.e.**, s. 1209 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 984; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 410-411.

uygun düştüğü oranda lisans sözleşmesinin diğ er sona erme sebepleri de uygulanabilecektir⁷³².

Aşağıda patent lisansı sözleşmesinin sona erme nedenleri ve sözleşmenin sona ermesinin sonuçları incelenecektir.

I. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERME NEDENLERİ

Patent lisansı sözleşmesinin sona ermesi, sürenin bitmesi nedenine, sürenin bitmesinden önce gerçekleş en nedenlere ve diğ er nedenlere bağı lı olarak gerçekleş ecek olup aşağıda bu konular incelenecektir.

A. Sürenin Bitmesi Nedeniyle Sona Erme

Bu ayrımda sözleşme süresinin sona ermesi ve sözleşme konusu hakkın sona ermesi nedenleriyle lisans sözleşmesinin sona ermesi halleri incelenecektir.

1. Sözleşme Süresinin Sona Ermesi

Sürekli borç ilişkisi kuran sözleşmelerde, aslî edim yükümlülüğü ile zaman arasında sürekli bir ilişki olup aslî edim sözleşme sona erene kadar devam eder. Bu tür sözleşmelerde edimlerin ifası sözleşme süresine yayılmış durumdadır. Bu nedenle sözleşme belirli bir süre için yapılmış ise, edimlerin ifası ile değı l, sözleşme süresinin dolması ile kendiliğinden sona erer⁷³³.

⁷³² Bkz. Kaya: “Zorunlu Lisans...”, s. 367.

⁷³³ Akyol: **Borçlar**, s. 32.

Sürekli borç ilişkisi niteliğindeki patent lisansı sözleşmesinde de tarafların sözleşmede açıkça belirli bir süre kararlaştırmaları mümkündür. Bu halde sözleşme, taraf iradeleriyle belirlenmiş olan sürenin dolması ile kendiliğinden sona erecektir.

Sözleşme süresinin taraflarca çok uzun bir süre olarak belirlenmesi halinde, ifa süresi MK. m. 23/II anlamında şahsiyetin kısıtlanması olarak ortaya çıkarsa, süreye ilişkin anlaşmanın geçersiz olacağı ileri sürülmektedir⁷³⁴. Ancak sözleşmenin süresine ilişkin geçersizlik, kural olarak tüm sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurmayacaktır. Sözleşmenin sona ermeye ilişkin hükümlerinin tamamlanması, kanunî olağan fesih hükümlerine göre gerçekleştirilebilecektir⁷³⁵. Zira sözleşmede kararlaştırılmış olan süre MK. m. 23/II'ye göre baştan itibaren geçersiz olduğunda sözleşme belirsiz süreli sözleşmeye dönüşür ve belirsiz süreli sözleşmelerin sona eriş biçimi olan fesih yolu ile sona ermesi de mümkün olur⁷³⁶. Ancak bu noktada fesih hakkının uygun zamanda kullanılıp kullanılmadığı hâkim tarafından değerlendirilmelidir⁷³⁷.

Doktrinde ileri sürülen klasik butlan veya kısmî butlan görüşlerinin kabulü halinde ise, geçersizlik baştan itibaren olacak ve sözleşmenin tarafları dışında üçüncü kişiler ve hâkim bu geçersizliği dikkate alabilecektir. Böylece, sözleşme süresinin uzun olması nedeniyle zarar gören tarafa kendi iradesinden bağımsız bir koruma sağlanmış olur ki bu da MK. m. 23'ün amacını aşar⁷³⁸.

Doktrinde ileri sürülen değişik kısmî hükümsüzlük görüşüne göre ise, bu halde süreye ilişkin kayıt geçersiz olacak ve süre kaydının yerini tarafların

⁷³⁴ Seliçi: **a.g.e.**, s. 139.

⁷³⁵ Seliçi: **a.g.e.**, s. 139. Bu konuda kısmi butlan görüşü doğrultusunda sözleşmenin sakat kısmının yerini tamamlayıcı hükmün almasının mümkün olduğu yönünde bkz. Veysel Başpınar: **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı**, Ankara, 1998, s. 159 vd.

⁷³⁶ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 93-94.

⁷³⁷ Saibe Oktay: "Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni", **İÜHFİM**, C. LV, S.3 1997, s. 227.

⁷³⁸ Oktay: **a.g.m.**, s. 227; Ongan: **a.g.e.**, s. 135.

üzerinde anlaşabilecekleri en uzun süreyi içeren hüküm alacaktır⁷³⁹. Ancak bu yöndeki taraf iradelerinin belirlenmesi çok zor olup hâkimin müdahalesini gerektirir⁷⁴⁰.

Taraflarca belirlenen sürenin sona ermesinden sonra sözleşmenin akıbetine ilişkin olarak tarafların bir uzatma kaydını ya da bir yenileme sözleşmesinin yapılacağını kararlaştırmaları mümkündür. Uzatma kaydına yer verilmesi yenileme işlemlerini tekrarlamaktan daha pratiktir. Yapılacak yeni bir anlaşmada ise sözleşme hükümlerinde değişiklik yapılabilecektir⁷⁴¹.

2. Sözleşme Konusu Hakkın Koruma Süresinin Sona Ermesi

Tarafların sözleşmenin sona ermesine ilişkin olarak herhangi bir hüküm öngörmemiş olmaları halinde, genel yorum kurallarına başvurularak tarafların farazî iradelerinden hareketle sözleşme süresinin tespitine çalışılacaktır. Ancak tarafların olası iradelerinin yorumu ile de tespit edilen bir süre bulunmazsa, patente ilişkin koruma süresi patent lisans sözleşmesinin en son sınırını oluşturur⁷⁴².

Zira patent hakkının koruma süresinin sona ermesi, 551 sayılı KHK m. 133'te hakkın sona erme sebepleri arasında sayılmıştır.

551 sayılı KHK m. 88/VI'da, "Aksi sözleşmede kararlaştırılmamışsa, sözleşmeye dayalı olarak lisans hakkını alan kişi, patentin koruma süresi boyunca milli sınırların bütünü içinde patent konusu buluşun kullanılmasına ilişkin her türlü tasarrufta bulunabilir." hükmü öngörülmüştür. Bu hükümden anlaşılan da patent lisansı sözleşmesinin en fazla patentin koruma süresi boyunca geçerli olacaktır.

⁷³⁹ Kocayusufpaşaoğlu: "Değişik...", s. 31.

⁷⁴⁰ Ongan: **a.g.e.**, s. 135.

⁷⁴¹ Özel: **a.g.e.**, s. 200.

⁷⁴² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 293; Ongan: **a.g.e.**, s. 134; Özel: **a.g.e.**, s. 194; Yüksel: **a.g.e.**, s. 116.

Koruma süresinin bitiminden sonra lisans sözleşmesi var olmayan hakka dayalı bir sözleşme haline gelecektir⁷⁴³. Koruma süresinin bitimi ile lisans veren sözleşmedeki ana yükümlülüğünü yerine getiremez hale gelir. Bu nedenle koruma süresini aşacak şekilde sözleşme süresi belirlenemez⁷⁴⁴.

Lisans sözleşmesinin konusunu birden fazla patentin oluşturması halinde, sözleşmenin süresi kural olarak, koruma süresi en geç biten patentin sona ermesi ile sona erecektir⁷⁴⁵. Ancak istisnai olarak, süresi daha erken biten bir patent sözleşmenin temelini oluşturmakta ise sözleşme süresi bu patentin bitiminde sona erecektir⁷⁴⁶.

Patentin koruma süresinin bitmesi dışında, patent sahibinin hakkından vazgeçmesi ile de hak sona ereceğinden bu hakkı içeren lisans sözleşmesi de sona erer. Ancak 551 sayılı KHK m. 135'te, patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesinin lisans alanın iznine tâbi olduğu da düzenlenmiştir⁷⁴⁷.

Ayrıca, 551 sayılı KHK m. 134'e göre, yıllık patent ücretinin ödenmemesi nedeniyle patent hakkının sona erdiği hallerde, patent sahibinin ödememenin mücbir sebepten kaynaklandığını ispat etmesi halinde patent yeniden geçerlilik kazanacaktır. Anılan maddenin 3 üncü fıkrasında, "Patentin yeniden geçerlilik kazanması, Enstitü'nün kararı ile olur. Patent yeniden geçerlilik kazanması, patent hakkının sona ermesi sonucunda hak kazanmış üçüncü kişilerin kazanılmış haklarını etkilemez. Üçüncü kişilerin hakları ve bunların kapsamı, mahkeme tarafından belirlenir." hükmü öngörülmüş olup patent bu nedenle sona ermesi halinde mevcut lisans sözleşmesinin durumunun ne olacağı hususunda düzenleme yapılmamıştır. Kanaatimizce bu durumda, ücretin ödenmemesi yüzünden patent sona ermesi nedeni ile

⁷⁴³ Ayiter: **İhtira**, s. 129; Yüksel: **a.g.e.**, s. 116.

⁷⁴⁴ Özel: **a.g.e.**, s. 194.

⁷⁴⁵ Arkan: **C.II**, s. 197.

⁷⁴⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 293.

⁷⁴⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 94.

sona eren lisans sözleşmesinin de canlanması söz konusu olmayıp taraf iradeleri aynı yönde ise yeni bir lisans sözleşmesinin yapılması gerekecektir.

B. Sürenin Bitmesinden Önce Sona Erme

Patent lisansı sözleşmesinin, sözleşme süresinin ya da sözleşme konusu hakkın koruma süresinin sona ermesi dışında, çeşitli nedenlerin gerçekleşmesi ile de sona ermesi mümkün olup bu haller aşağıda incelenmiştir.

1. Sözleşmede Geçersizlik Sebebi Bulunması Nedeniyle Sona Erme

Sözleşmede geçerlilik şartlarının bulunmaması da sözleşme için bir sona erme nedeni olabilir.

a. Patent Lisansı Sözleşmesinin Geçersizlik Sebepleri

Borçlar hukuku alanındaki tüm sözleşmeler için aranan geçerlilik şartları patent lisansı sözleşmesinde de aranmaktadır. Bütün sözleşmeler için aranan genel şartların yanında patent mevzuatından kaynaklanan geçerlilik şartları da mevcuttur⁷⁴⁸.

Patent lisansı sözleşmesi için 551 sayılı KHK ile geçerlilik şartı olarak öngörülen şekle uygunluk sözleşmenin kuruluşu ile ilgili olarak yukarıda incelendiğinden bu başlık altında şekil dışındaki diğer geçerlilik şartlarının bulunmamasının yaptırımı olarak geçersizlik halleri incelenecektir.

⁷⁴⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 73.

(1) Sözleşme Yapma Ehliyetinin Bulunmaması

Tüm sözleşmeler için aranan tarafların ehil olması şartı patent lisansı sözleşmesinin geçerliliği için de aranmaktadır. Fiil ehliyeti, bir şahsın kendi iradesi ile hak kazanabilmesi ve borç altına girebilmesidir⁷⁴⁹. Bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için sözleşmenin taraflarının fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Fiil ehliyetinin özel bir türü olan bu ehliyete sözleşme ehliyeti (akit yapma ehliyeti) denir⁷⁵⁰.

Bir kişinin fiil ehliyetine sahip olabilmesi için ergin olması, ayırt etme gücüne sahip (mümeyyiz) olması ve kısıtlı olmaması gerekir. Sözleşme ehliyetinin temel şartı, irade beyanında bulunan kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Taraflardan birisinde sözleşme için irade beyanında bulunabilme hususunda ayırt etme gücü yoksa, o taraf sözleşme yapma ehliyetinden kesin olarak yoksundur. Bu kişinin yapacağı sözleşme geçerli olamaz⁷⁵¹.

Ayırt etme gücüne sahip olan kişi, ergin ise ve kısıtlı değilse, sözleşme yapma hususunda tam ehliyetlidir. Ayırt etme gücüne sahip olan kişi, ergin değil ise veya kısıtlı ise, kendisini borç altına sokmak üzere yaptığı hukukî muamelenin hüküm ifade edebilmesi için kanunî mümessilinin (veli ya da vasinin) bu sözleşmeye önceden izin vermesi veya yapılan sözleşmeyi sonradan onaylaması gerekir⁷⁵².

(2) Sözleşme Konusunun Hukuka ve Genel Ahlâka Aykırı Olması

Sözleşme serbestisinden bahsederken belirttiğimiz gibi bu serbestisinin sınırları bulunmaktadır. BK.'nın 19 uncu maddesinde öngörülen,

⁷⁴⁹ Jale G. Akipek/Turgut Akıntürk: **Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, İstanbul, 2007, s. 283 vd.

⁷⁵⁰ Akipek/Akıntürk: **a.g.e.**, s. 285.

⁷⁵¹ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 70.

⁷⁵² Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 71.

“Bir akdin mevzuu, kanunun gösterdiği hudut dairesinde, serbestçe tayin olunabilir.

Kanunun kati surette emreylediği hukukî kaidelere veya kanuna muhalefet; ahlaka (adaba) veya umumi intizama yahut şahsî hükümlere müteallik haklara mugayir bulunmadıkça, iki tarafın yaptıkları mukaveleler muteberdir.” hükmü ile sözleşmenin konusunun genel olarak hukuka ve ahlaka aykırı olmaması geçerlilik şartı olarak düzenlenmiştir.

Geçerlilik şartlarına aykırılık BK. m. 19 ve m. 20/II hükümleri uyarınca sözleşmenin tamamen veya kısmen hükümsüzlüğü sonucunu doğurabilecektir⁷⁵³.

Borçlar Kanunu’ndaki genel hükmün yanında, 551 sayılı KHK’nin “Patentin Kullanımının Sınırları” başlıklı 80 inci maddesinde öngörülen, *“Bir patent konusunun kullanımı yasalara veya genel ahlaka veya kamu düzenine veya genel sağlığa zarar verecek şekilde olamayacağı gibi; bu kullanım, mevcut veya gelecekte kabul edilecek belirli veya belirsiz süreli kanunî yasaklamalara ve sınırlamalara da bağlı olacaktır.”* hükmü ile patentin kullanımına ilişkin olarak özel sınırlar belirlenerek patent lisansı sözleşmesinin dolaylı sınırı da çizilmiş olmaktadır⁷⁵⁴.

i. Hukuka Aykırılık

Sözleşmenin konusunun hukuka aykırı olması, emredici hukuk kurallarına, kamu düzenine veya kişilik haklarına aykırı olmasını ifade eder⁷⁵⁵.

Emredici hukuk kurallarına aykırılık ile kastedilen sadece patente ilişkin mevzuattan ya da Borçlar Kanunu’ndan kaynaklanan hükümler değil, hukuk

⁷⁵³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 73.

⁷⁵⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 74.

⁷⁵⁵ Karahasan: **a.g.e.**, s. 268 vd.; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 71 vd.; Eren: **a.g.e.**, s. 287 vd.

düzenindeki herhangi bir emredici hukuk kuralına aykırı olma halidir⁷⁵⁶. Kamu düzeni kuralları ise, uyulmasında ve korunmasında devletin ve toplumun genel çıkarı bulunan hukuk kuralları olup ülkeye ve zamana göre değişkenlik gösterirler⁷⁵⁷. Emredici hukuk kurallarına ya da kamu düzeni kurallarına aykırılık sözleşmenin hükümsüzlüğüne neden olabilecektir⁷⁵⁸.

Bu kurallara aykırılığın yanında kişilik haklarına aykırılık da patent lisansı sözleşmesi için önem taşıyan bir konudur⁷⁵⁹.

Kişilik haklarını koruyan bir kurala aykırı sözleşme yapılması halinde de, hukuka aykırılık meydana gelir. Kişilik hakları MK.'nın 23 ve 24 üncü maddeleri ile korunmuştur. Sözleşmenin sosyal ve ekonomik yönden güçsüz durumdaki tarafını oluşturan kişinin kişi varlıklarını önemli ölçüde tehlikeye sokan, hürriyetini aşırı ölçüde sınırlandıran sözleşmeler, hukuka aykırıdır⁷⁶⁰.

Patent lisansı sözleşmesinin özellikle uzun süreli yapılması halinde kişilik haklarına dahil değerlerden olan ekonomik özgürlüğün kararlaştırılan uzun süre sebebiyle aşırı şekilde kısıtlanıp kısıtlanmadığı dikkate alınmalıdır. MK. m. 23 uyarınca korunan temel hak ve özgürlüklerin ahlâka aykırı şekilde sınırlandırılması, sözleşme özgürlüğünün sınırlarındandır⁷⁶¹. Sözleşmenin uzun süreli olması nedeniyle taraflardan birinin veya her ikisinin de ekonomik hareket yeteneği tehlikeli olabilecek derecede sınırlandırılmış ise, sözleşme süresinin kişilik haklarını ihlâl ettiğinden söz edilebilir⁷⁶².

⁷⁵⁶ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 72; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 73.

⁷⁵⁷ Hüseyin Hatemi: **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle BK. m. 65 Kuralı**, İstanbul, 1976, s. 42 vd.; Esener: **a.g.e.**, s. 203; İnan: **a.g.e.**, s. 145; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 73; Karahasan: **a.g.e.**, s. 272.

⁷⁵⁸ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 72-73.

⁷⁵⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 75.

⁷⁶⁰ Karahasan: **a.g.e.**, s. 273.

⁷⁶¹ K. Oğuzman/Ö. Seliçi/S. Oktay: **Kişiler Hukuku-Gerçek ve Tüzel Kişiler**, İstanbul, 1998, s. 128; Turgut Akıntürk/Jale Akipek: **Kişiler Hukuku**, Ankara, 2002, s. 341.

⁷⁶² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 75.

Ancak burada, sözleşme süresinin MK. m. 23'e aykırılığının kural olarak sözleşmenin tamamının hukuka aykırı olması sonucunu doğurmayacağına dikkat edilmelidir⁷⁶³.

Patent lisansı sözleşmesindeki süre şartının MK. m. 23 anlamında kişilik haklarının sınırlandırılması olarak ortaya çıktığı hallerde, sözleşmenin tümünün hükümsüz kalmayacağı, sözleşmedeki süre şartının BK. m. 20/II hükmü gereği geçersiz olacağı kabul edilmekle birlikte, sözleşmenin süresinin belirlenmesi hususunda iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre sözleşmedeki süre şartının geçersizliği nedeniyle sözleşme belirsiz süreli sözleşme haline gelecek ve sona erme düzeni açısından tamamlanmaya muhtaç olacaktır. Bu durumda süre şartı, kanunî olağan fesih düzeni ile tamamlanacaktır⁷⁶⁴.

Süre şartının geçersizliği halinde savunulan diğer görüş ise, bu halde BK. m. 20/II gereği kısmî butlanın bulunduğu ve olması gereken sürenin tarafların farazî iradeleri nazara alınarak belirleneceği yönündedir. "Değişik kısmî hükümsüzlük" olarak ifade edilen bu görüşe göre geçersiz olan bu şartın yerine uygun bir sözleşme süresi getiren yeni bir hüküm hâkim tarafından konulacaktır⁷⁶⁵.

ii. Ahlâka Aykırılık

Sözleşmenin konusunun ahlâka aykırı olmamasını öngören BK. 19/II ve 20/II'deki ahlâk, genel ahlâk anlayışı olarak anlaşılmaktadır. Eğer genel ahlâk anlayışı bir kanun hükmüne geçmiş durumda ise, söz konusu ahlâkî anlayışa aykırılık esas itibarıyla bir emredici kanun hükmüne aykırılık niteliği taşır. Bunun dışındaki hallerde ahlaka aykırılık mevcut olur. Buradaki genel ahlak

⁷⁶³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 75; Saibe Oktay: "Uzun Süreli..." s. 228.

⁷⁶⁴ Seliçi: **a.g.e.**, s. 139.

⁷⁶⁵ N. Kocayusufpaşaoğlu: "Değişik Kısmi Hükümsüzlük ve Genişletilmiş Kısmi Hükümsüzlük Kavramları İle İlgili Düşünceler", **Selim Kaneti'ye Armağan**, İstanbul, 1996, s. 25; Değiştirilmiş kısmi hükümsüzlük görüşü ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Başpınar: **a.g.e.**, s. 149 vd.

anlayışı, bir toplumda belirli bir dönemde orta zekalı, dürüst ve akli başında kişilerin düşünce ve görüşlerinden oluşmaktadır⁷⁶⁶.

Patent lisansı sözleşmesinde diğer sözleşmelerde olduğu gibi ahlaka aykırılık sözleşmenin tümünün veya ahlaka aykırı sözleşme koşullarının geçersizliği sonucunu doğurur⁷⁶⁷. Ahlaka aykırılık sözleşmenin konusunda ya da amacında söz konusu olabilir⁷⁶⁸. Ancak sözleşme yapılırken ahlaka aykırı bir amaç güdülmesi nedeniyle sözleşmenin hükümsüz hale gelebilmesi için, ahlaka aykırı amacın sözleşmenin her iki tarafınca güdülmesi ya da bir tarafın güttüğü amacın diğer tarafça da bilinmesi gerekmektedir⁷⁶⁹.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans bedelinin adil olmaması⁷⁷⁰ ahlak ve adaba aykırı sayılabileceği gibi, sözleşmenin diğer şartlarının adil olmaması ya da rekabeti bozacak unsurlar içermesi de ahlak ve adaba aykırılık nedeniyle sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğurabilir⁷⁷¹.

Sözleşmenin konusu olan patentin usulsüz olarak alınmış olması halinde, bu usulsüzlüğü bilen kişi ile yapılan lisans sözleşmesinin de ahlaka aykırı olduğu belirtilmektedir. Bu ihtimalde, 551 sayılı KHK m. 129'a göre usulsüz olan patent, mahkeme tarafından iptal edilinceye kadar geçerli bir patent gibi hüküm doğuracağından, sözleşmenin imkânsızlık nedeniyle baştan itibaren geçersizliği ile kanuna ve ahlaka aykırılık nedeniyle geçersizliği yarışabilir. Ancak 551 sayılı KHK m. 131 uyarınca, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış olan

⁷⁶⁶ Karahasan: **a.g.e.**, s. 275; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 74; Eren: **a.g.e.**, s. 291; Hatemi: **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, **a.g.e.**, s. 83 vd.; Derya Ateş: **Ahlaka Aykırılık**, Ankara, 2007 s. 10 vd.

⁷⁶⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 73-74.

⁷⁶⁸ İsviçre BK. m. 20'nin Almanca metni sadece konusu ahlaka aykırı sözleşmelerin değil; daha geniş bir ifade ile "ahlaka aykırı sözleşmelerin" batıl olacağını belirtilmesiyle amacı itibarıyla ahlaka aykırı akitlerin de hükmün kapsamına girmesinin sağlandığı, Türk Hukuk Doktrininde ise, bu ayırım yapılmaksızın BK. m. 20'nin konu ve amacı kapsayacak şekilde yorumlandığı belirtilmektedir. Bkz. Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 74; Karahasan: **a.g.e.**, s. 275; Eren: **a.g.e.**, s. 292; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıpar: **a.g.e.**, s. 399; Hatemi: **a.g.e.**, s. 83.

⁷⁶⁹ Hatemi: **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık**, s. 126 vd.; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 74; Karahasan: **a.g.e.**, s. 275; Eren: **a.g.e.**, s. 294; İnan: **a.g.e.**, s. 146-147.

⁷⁷⁰ Bu durumda gabin şartları oluşmuş ise BK. m. 21 uyarınca gabinden doğan iptal hakkı da kullanılabilir.

⁷⁷¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 74.

sözleşmelerin hükümsüzlüğün geriye dönük etkisinden etkilenmeyeceği dikkate alınmalıdır⁷⁷².

(3) Sözleşme Konusunun Objektif Olarak İmkansız Olması

BK. m. 20 hükmüne göre, sözleşmenin geçerlilik şartlarından biri de, sözleşme yapıldığı sırada sözleşme konusunu oluşturan edimlerden birisinin objektif olarak, yani herkes için imkânsız olmamasıdır; aksi halde sözleşme geçersiz olur. Bu imkânsızlık fiilî ya da hukukî imkânsızlık olabilir⁷⁷³.

Sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğuran, sözleşmenin yapıldığı anda mevcut olan imkânsızlık olup bu imkânsızlığın sonradan fark edilmesi sonucu değiştirmez⁷⁷⁴. Sözleşme yapılırken mevcut olan imkânsızlığın sonradan şartların değişmesi ile ortadan kalkması ve edimin mümkün hale gelmesi sözleşmenin geçersizliği sonucunu kural olarak değiştirmez⁷⁷⁵.

Ancak, borcun konusu sözleşme yapılırken geçersiz olmakla birlikte, taraflar sözleşmeyi ifa zamanında mümkün hale geleceği düşüncesi ile yapmışlarsa, bu sözleşme geçerlidir⁷⁷⁶. Lisans sözleşmesinin, o anda var olmayan ancak alınacağı beklenen bir patent hakkına ilişkin olması mümkün olup bu sözleşme de geçerli olacaktır⁷⁷⁷.

Fakat, patent başvurusuna ilişkin lisans sözleşmesi yapılması ihtimalinde, lisans konusu yapılan buluşun teknik olarak gerçekleşmesinin imkânsız olması, daha önce başka bir kişiye o patentin verilmiş olması veya

⁷⁷² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 74-75.

⁷⁷³ Turgut Akıntürk: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 8. Bası, İstanbul, 2001, s. 56; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 75.

⁷⁷⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. M. Dural: **Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkansızlık**, İstanbul, 1976, s. 79 vd.; Eren: **a.g.e.**, s. 295; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 404; Tunçomağ: **Genel Hükümler**, s. 267.

⁷⁷⁵ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 76.

⁷⁷⁶ Bu yönde bkz. Y. 13. HD. 20.12.1979, 6481/6817 (**Yargıtay Kararları Dergisi**, 1980/3, s. 393 vd.).

⁷⁷⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 186; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 76.

patentin başka bir patentten bağımsız olarak elde edilmesinin mümkün olmaması gibi nedenlerle sözleşmenin geçersizliği sonucunu doğuracak başlangıçtaki imkânsızlık halleri de ortaya çıkabilir⁷⁷⁸.

Edimin objektif olarak imkânsız olduğunu bilmesine rağmen bunu karşı taraftan gizleyerek sözleşme yapan kişi, bu davranışı yüzünden karşı tarafın zararını tazmin borcu⁷⁷⁹ altına girebilir. Bu durumda da sözleşme geçersizdir⁷⁸⁰.

İmkansızlık borç ilişkisinin kurulmasından sonra ortaya çıkmışsa, borçlunun kusuru olmaksızın edimin imkânsızlaştığı hallerde, BK. m. 117'nin; borçlunun kusuru sonunda edimin imkânsızlaştığı hallerde ise BK. m. 96'nın uygulanması gerekir⁷⁸¹.

Lisans sözleşmesi geçersiz de olsa, fiilen yapıldıktan sonra hiç icra edilmemiş olabileceği gibi, icrasına başlanmış da olabilir. Örneğin patent verilmeyecek bir buluş için yapılan lisans sözleşmesi ile o konuya ilişkin teknik bilgiler kullanılmış olabilir. Başka bir ihtimalde, koruma süresi sona ermiş bir patentten lisans sözleşmesi aracılığıyla yararlanılmış olabilir⁷⁸².

Bu nedenle patent hakkının başlangıçtan itibaren mevcut olmaması veya patent hakkının şeklen mevcut olmakla birlikte sonradan geçersiz kılınması ihtimalleri üzerinde durulmalıdır. Her iki durumda da sözleşme konusu hak baştan itibaren bulunmadığı için, bulunmayan bir hakkı konu alan sözleşmelerin baştan itibaren geçersiz olması gerekmektedir. Ancak lisans sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi özelliği ve tescil ile sınai hakkın doğduğu karinesi olduğundan, tescilin belli sebeplerle hükümsüz kalması halinde, görünüşte etkisini meydana getiren fiili bir durum oluşmaktadır. Bu halde, hükümsüzlüğün geçmişe etkili sonuç doğurması, adaletsiz sonuçlar

⁷⁷⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 76.

⁷⁷⁹ Burada sözleşmenin müzakeresi safhasındaki kusurlu davranış nedeniyle culpa in contrahendo sorumluluğu doğabilir. Bu konuda bkz. Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 309 vd.

⁷⁸⁰ Eren: **a.g.e.**, s. 296; Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 77.

⁷⁸¹ Karahasan: **a.g.e.**, s. 290.

⁷⁸² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 77.

doğurabileceğinden imkânsızlığın lisans sözleşmesine etkisini ayrı ihtimaller üzerine durarak incelemek gerekmektedir⁷⁸³.

i. Sözleşme Konusu Hakkın Mevcut Olmaması

Patent lisansı sözleşmesinin konusunu oluşturan patent hakkının, şeklen dahi mevcut olmaması durumunda, başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle sözleşme kural olarak doğumundan itibaren geçersiz olacaktır⁷⁸⁴. Bu durumda sözleşme konusuz kalmakta ve lisans verenin ediminin ifası mümkün olmamaktadır⁷⁸⁵.

Ancak, sözleşmenin yapılması aşamasında patent henüz mevcut olmamakla birlikte, beklenen bir patent için de lisans sözleşmesi yapılabilir. Patent hakkının elde edilmesi şartına bağlı lisans sözleşmesi geçerlidir. Lisans verenin patent hakkını elde edemeyeceği konusunda bilgisizliği yoksa ya da bu konudaki şüphelerini lisans alana açıklamışsa patentin verilmemesinden sorumlu olmayacaktır. Bu halde lisans alanın patentin verilmemesi nedeniyle fesih hakkı doğmayacaktır. Fakat lisans verenin sözleşmenin yapılması sırasında lisans verileceğine dair garanti vermesi halinde, patentin verilmemesi sonucu ortaya çıkarsa lisans alan lisans bedelini ödemekten kaçınabilir⁷⁸⁶.

Sözleşmenin tarafları için patent hakkının elde edilmesinin ikinci derecede önemli olduğu hallerde, sınai hakkın elde edilememesi durumunda sözleşme başka bir sözleşme olarak da devam edebilir. Örneğin patentin elde edilememesi ya da iptal edilmesi hallerinde, patent lisansı sözleşmesine know-how veya teknik yardım sözleşmesi olarak devam edilebilir⁷⁸⁷.

⁷⁸³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 77.

⁷⁸⁴ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 133; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 77.

⁷⁸⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 185.

⁷⁸⁶ Ayiter: **İhtira**, s. 123-124; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 78; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 187.

⁷⁸⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 79.

Başlangıçtaki imkânsızlık nedeniyle kural olarak geçersiz olan lisans sözleşmesi, sözleşmenin icra edilmiş veya edilmemiş olmasına göre farklı hukukî sonuçlara tâbi olacaktır⁷⁸⁸.

aa. Sözleşmenin İcrasına Hiç Başlanmamışsa

Patent lisansı sözleşmesinde taraflar arasında sürekli borç ilişkisi niteliğinde bir hukukî ilişki doğmaktadır. Sürekli borç ilişkisinde ise başlangıçtaki imkânsızlık, “borçlunun edim sonucunu gerçekleştirebilmesini kesin olarak önleyen bir engelin bulunması”⁷⁸⁹ şeklinde tanımlanmaktadır.

Sözleşmenin, örneğin patent hakkının bulunmaması nedeniyle başlangıçtan itibaren geçersiz olması halinde, sözleşmenin icrasına hiç başlanmamış olması ihtimalinde, sözleşme sorunsuz şekilde sona erecektir⁷⁹⁰.

Patent hakkının bulunmadığını sözleşmenin iki tarafının da bilmesi halinde, başlangıçtaki imkânsızlığın sözleşmeye etkisi, sözleşmeyi baştan itibaren geçersiz kılmak olmakla birlikte, lisans alanın tazminat talep etme hakkının bulunmaması şeklinde olmalıdır⁷⁹¹.

Patent lisansı sözleşmesi ile yüklenilen edimin imkânsızlığını bilerek veya bilmesi gerekerek sözleşme yapan kişinin sorumluluğu 551 sayılı KHK m. 90/I’de ve m. 131/II’de düzenlenmektedir. Bu şekilde sözleşme yapan taraf, karşı tarafın bu durum nedeniyle uğramış olduğu menfî zararı tazmin etmelidir⁷⁹².

⁷⁸⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 79.

⁷⁸⁹ Seliçi: **a.g.e.**, s. 90.

⁷⁹⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 80; Seliçi: **a.g.e.**, s. 62.

⁷⁹¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 189; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 80.

⁷⁹² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 80.

Anılan KHK m. 90/I'de, *“Patent başvurusu veya patentten doğan hakları bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak devir eden veya lisans veren kişinin bu işlemleri yapmaya yetkili olmadığı sonradan anlaşılırsa, söz konusu kişi bu durumdan ilgililere karşı sorumlu olur.”* şeklindeki düzenleme ile yetkisi olmadan lisans veren tarafın sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

Aynı KHK'nin m. 131/II'de maddesinde, *“Patent sahibinin kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan, zararın giderilmesine ilişkin tazminat talepleri saklı kalmak üzere, hükümsüzlüğün geriye dönük etkisi, aşağıdaki durumları etkilemez:*

a - Patentin hükümsüz sayılmasından önce, bir patente tecavüz sebebiyle verilen hukuken kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar;

b - Patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler. Ancak, hal ve şartlara göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi mümkündür.” şeklindeki düzenleme ile hükümsüzlük halinde kötü niyetli patent sahibinin lisans alanın tazminat taleplerine muhatap olacağı düzenlenmiştir.

Ancak doktrinde, anılan hükümler bulunmasa da lisans verenin “culpa in contrahendo” veya haksız fiil hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulmasının gerekli olduğu belirtilmektedir⁷⁹³. Lisans verenin patent elde edilemeyeceğini bilmesine rağmen, karşı tarafı bilgilendirmeksizin lisans sözleşmesini yapması durumunda, lisans alanın hile hükümlerine dayanıp dayanmayacağı tartışılmalıdır. Sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda hile hükümlerine başvurulamaz. Bu halde “culpa in contrahendo” hükümlerine göre lisans verenin sorumluluğu belirlenebilir. Baştan itibaren geçersizliğin mevcut

⁷⁹³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 80, dn. 342.

olmadığı durumlarda ise, hile hükümlerine dayanarak sözleşmeyi geçersiz kılmak ve zararın giderilmesi talebinde bulunmak mümkün olabilir⁷⁹⁴.

Lisans verenin sözleşmede elde edilen hakkın varlığını ayrıca garanti etmesi halinde, patentin yokluğu sözleşmenin yerine getirilmemesinden doğan zararın tazminini gerektirecektir. Lisans verenin böyle bir garantisi yoksa ve imkânsızlık da kendisine yüklenemeyen bir nedenden ileri gelmiş ise, lisans veren sorumlu olmayacaktır. Bu durumda taraflar mevcut sözleşmenin know-how sözleşmesi olarak devam etmesini kararlaştırabilirler⁷⁹⁵.

bb. Patent Hakkı Mevcut Olmadığı Halde İfa Hareketlerine Başlanılmışsa

Başlangıçtaki imkânsızlık kural olarak sözleşmeyi baştan itibaren geçersiz kılar. Ancak lisans sözleşmesinde ifa hareketlerinin başlaması⁷⁹⁶, sözleşmeyi imkânsızlığın belli olduğu ana kadar geçerli kılmayı gerektirebilir⁷⁹⁷. Çünkü sürekli borç ilişkilerinde, butlan sebebine bağlanan

⁷⁹⁴ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 186

⁷⁹⁵ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 80.

⁷⁹⁶ İfa hareketlerinden, sözleşme ile amaçlanan hedefin tam olarak gerçekleşmesi değil, bu hedefin gerçekleşmesine yönelik hareketler anlaşılmalıdır. Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 81; İfa konusunda detaylı bilgi için bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 867 vd.

⁷⁹⁷ Burada fiili sözleşme ilişkisinin varlığı kabul edilebilir. Fiili sözleşme ilişkilerinde mevcut olmayan ya da geçersiz olan irade açıklamalarının yerine geçen bazı fiili davranışlara hukuksal sonuçlar bağlanmaktadır. Fiili sözleşme ilişkilerine “sosyal tipte davranışlardan doğan borç ilişkileri” de denmektedir. Doktrin ve yargı kararları ile gaz, su ve elektrik işletmeleri ile yapılan ve bunları kullanan ile temin eden işletmelerin açık iradelerinin bulunmadığı sözleşmelerin fiili sözleşme ilişkisi niteliğinde olduğu kabul edilmiştir. (Bu konuda bkz. Ahmet Kılıçoğlu: “Fiili Sözleşme İlişkileri”, **ABD**. S. 5-6, s. 738 vd.; Nihat Yavuz: “Eylemsel Sözleşme ilişkileri Kuramı Açısından Yargıtay uygulamasına Eleştirel Bir Yaklaşım I”, **YD**. Ekim 1984, C. 10, S. 4, s. 454-455). Bu tür sağlama sözleşmeleri genellikle, müesseselerin topluma, bir tarifeye bağlı ücret karşılığı sunduğu hizmet veya edim teklifinin kabulü ile kurulan sözleşme ilişkileridir. Buradaki icap ve kabul kavramları, teknik manada kullanılmaz. Sunulan hizmet veya edim, icabı; bundan yararlanma iradesi de kabulü oluşturur. Bu tür sosyal tipli davranış ilişkilerinde sözleşmeyi kuran, o davranışın toplum hayatındaki tipik anlamıdır. Bir davranışın sosyal tipli olma özelliği gerçekleştirildiği varsayılan hukukî ilişkide irade açıklaması ile eş değerde görülmesi neticesini meydana getirir. Sözleşmenin kurulması için gerekli olan irade açıklaması yerine sadece bir kullanma fiili söz konusudur. (Bu konuda bkz. Kudret Güven: “Sosyal Tipli davranış ve Sözleşme Teorisine Etkisi: Fiili Sözleşme İlişkileri I – II”, **İBD**. Temmuz 1984, Y. 3, S. 3, s. 21-29; S. 4, s. 20-29).

baştan itibaren geçersizlik sonucunu sınırlandırarak sözleşme ilişkisinin ifa edilmiş kısmına dokunmayıp sözleşmeyi geleceğe etkili olarak sona erdirmek gerekir. İfasına başlanmış bir sözleşmenin sona erdirilmesinde bu sona erdirmenin etkisi ileriye dönük olmalıdır⁷⁹⁸.

551 sayılı KHK'nin 90 ıncı maddesinde, patent başvurusunun geri alınması veya başvurunun reddedilmesi halinde de 131 nci maddedeki hükmün uygulanacağı belirtilmektedir. Anılan KHK'nin 131/b-2 hükmünde ise, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmelerin hükümsüzlükten etkilenmeyeceği belirtilmektedir. Buradaki “yapılmış sözleşme” kavramından patent kullanılmamış olsa da teknik bilgilerin aktarılmış olduğu ve böylece bir şekilde icra faaliyetlerinin başladığı sözleşme ilişkilerinin anlaşılması gerektiği belirtilmektedir⁷⁹⁹. Ancak, sözleşme yapılmış ve fiilen uygulanmamışsa, hükümsüzlüğün etkisi başlangıçtan itibaren olacaktır⁸⁰⁰.

Burada patent hakkı mevcut olmadığından başlangıçtaki imkânsızlık mevcut olmakla birlikte, sonraki imkânsızlığa ilişkin BK. m. 96 veya 117 nci maddeleri uygulanarak sonuca varılmaktadır. Çünkü icrasına başlanmış bir sürekli borç ilişkisinde, edimler bir süre yerine getirildikten sonra, sürekli borcun, borçlunun kusuru ile veya borçlunun kusuru olmadan imkânsızlaşması halinde sözleşme ileriye etkili olarak sona erecektir⁸⁰¹.

ii. Sözleşme Konusu Hakkın Görünürde (Şeklen) Mevcut Olup Sözleşmenin Devamı Sırasında Hükümsüz Kalması

Lisans sözleşmesi konusu hak, patent sicilinde geçerli bir hak olarak görünmesine rağmen, gerekli kanuni şartlar oluşmadan verilmiş ise, şeklen

⁷⁹⁸ Gürzumar: **a.g.e.**, s. 133; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 81.

⁷⁹⁹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 81.

⁸⁰⁰ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 81.

⁸⁰¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 82.

mevcut, fakat maddî olarak mevcut olmayan görünürde bir hak söz konusudur⁸⁰².

551 sayılı KHK'nin "Hükümsüzlük Halleri" başlıklı 129 uncu maddesinde, patentin hükümsüz sayılacağı haller belirlenmiş ve bu hallerde patentin hükümsüzlüğüne mahkemece karar verileceği öngörülmüştür. Bu nedenle patentin hükümsüzlüğü mahkeme kararı ile ortaya çıkacaktır. Ancak hükümsüzlük mahkeme tarafından resen gözetilecek bir husus olmayıp patentin geçersizliği bu konuda açılan bir davada ya da gerçek hak sahibinin açtığı bir tecavüz davasında itiraz şeklinde ileri sürülebilir. Bu hallerde mahkemece patentin hükümsüzlüğüne karar verildiğinde, hem patentin hem de lisans sözleşmesinin hükümsüzlüğü sorunu ortaya çıkacaktır⁸⁰³.

551 sayılı KHK'nin "Hükümsüzlüğün Etkisi" başlıklı 131 inci maddesinde, patent hakkının hükümsüz kalması halinde bu hükümsüzlüğün geçmişe etkili olacağı, ancak hükümsüzlüğün karara bağlanmasından önce yapılmış ve uygulanmış olan sözleşmelerin hükümsüzlüğün geçmişe dönük sonuçlarından etkilenmeyeceği hükme bağlanmıştır.

Bu düzenleme lisans sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi doğurma niteliğine uygun düşmektedir. Çünkü geçersiz de olsa şeklen var olan patentin konu edildiği bir lisans sözleşmesi ile fiilen yararlanma sağlandıktan sonra hükümsüzlük anına kadar var olan sonuçlar yok sayılarak sözleşmeyi baştan itibaren geçersiz kılmak haksız sonuçlar meydana getirecektir⁸⁰⁴.

551 sayılı KHK m. 131/2 uyarınca, hükümsüzlüğün geçmişe dönük etkisinden, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler etkilenmemekle birlikte, patent sahibinin kötü niyetli olarak hareket etmesinden kaynaklanan zararın giderilmesine ilişkin tazminat talepleri saklıdır. Ayrıca, 551 sayılı KHK m. 131/2-b uyarınca, hal ve şartlara

⁸⁰² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 188; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 86.

⁸⁰³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 86.

⁸⁰⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 90.

göre, haklı sebepler ve hakkaniyet düşüncesi ile sözleşme uyarınca ödenmiş bedelin kısmen veya tamamen iadesi de mümkündür.

551 sayılı KHK'nin 14 üncü maddesinde ise, patente ilişkin hak sahipliğinin değişmesi halinde, bu değişikliğin Patent Siciline kayıt edilmesi ile birlikte, üçüncü kişilere o patentle ilgili tanınan lisans ve diğer hakların sona ereceği, ancak gerçek patent sahibi olmadığı anlaşılan kişi ile davadan önce lisans anlaşması yapan ve buluşu kullanmaya başlayan veya kullanmak için ciddi hazırlıklara başlamış olan iyi niyetli lisans alanın gerçek patent sahibinden kendisine inhisarî olmayan bir lisans verilmesini talep edebileceği düzenlenmiştir.

Patent lisansı sözleşmesi ile sözleşmenin tarafları arasında nisbî bir ilişki kurulduğu halde, iyi niyetli lisans alanın, alenî nitelikteki patent siciline duyduğu güven korunmakta ve bu nedenle gerçek hak sahibinden de lisans talep edebilme hakkı düzenlenmektedir.

(4) Taraf İradelerinin Sakatlanmış Olması

İrade sakatlığı, sözleşme yapılırken taraflardan birinin muamele iradesinin oluşum veya beyanı safhasında ortaya çıkan bozukluklardır. Geniş anlamdaki irade sakatlığı kavramına sözleşme iradesinin oluşumu safhasındaki sakatlıklarla, irade beyanındaki bozukluklar da dahildir⁸⁰⁵.

İrade beyanındaki sakatlık, beyanın iradeye uymamasından ya da iradenin oluşumundaki bir etkenden ileri gelir. İrade beyanı ile arzu arasındaki farklılık istenmeyerek meydana gelmişse bir beyan hatası olur ve hata hükümlerinde öngörülen şartlarla sözleşme iptal edilebilir. İrade beyanındaki sakatlık iradenin oluşumundaki bir etkenden meydana geliyorsa hata, hile, ikrah sonucu oluşmuş bir arzuyu açıklayan bir beyan söz konusu

⁸⁰⁵ Eren: a.g.e., s. 311; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 342 vd.

olur. Hata, hile ve ikrahın hangi hallerde irade beyanını sakatlayacağı ve sözleşmenin geçerliliğine etkisi BK. m. 23-31 maddelerinde düzenlenmiştir⁸⁰⁶.

BK. m. 23'te, *“Akit yapılırken esaslı bir hataya düçar olan taraf, o akit ile ilzam olunamaz.”* hükmü öngörülmüştür. İrade sakatlığı, özellikle beyan hatası ve buna dayanarak sözleşmenin iptali, ancak geçerli olarak kurulmuş bulunan sözleşmelerde ileri sürülebilir. Kurulmamış bir akdin hata sebebiyle iptali istenemez. Çünkü sözleşmeler tarafların karşılıklı irade beyanlarının, birbirine uygun olması halinde kurulur⁸⁰⁷.

Hata, hile ve ikrah sebebiyle ne tür bir hükümsüzlüğün oluşacağı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre, sözleşme geçerlidir fakat hataya düşen ya da hile veya ikraha maruz kalan tarafından geriye etkili olarak iptal edilebilir⁸⁰⁸. Bir diğer görüş, sözleşmenin nisbî butlanla batıl olduğunu ve sözleşmenin başlangıçtan itibaren hükümsüz olduğunu ileri sürer. Bu hükümsüzlüğü sadece hataya düşen, hile veya ikraha maruz kalan taraf ileri sürebilir⁸⁰⁹. Bu konudaki üçüncü görüş ise, iradesinde veya beyanında sakatlık bulunan bakımından düzelebilir hükümsüzlük, karşı taraf bakımından ise, iptal edilme bozucu şartına bağlı geçerlilik halindedir⁸¹⁰.

İradenin sakatlığı halinde patent lisansı sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliği dikkate alınarak BK.'nın bu konudaki genel hükümleri uygulanmalıdır.

⁸⁰⁶ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 78.

⁸⁰⁷ Eren: **a.g.e.**, s. 370.

⁸⁰⁸ Eren: **a.g.e.**, s. 372.

⁸⁰⁹ Aydın Aybay: **Borçlar Hukuku Dersleri**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 10. Bası, İstanbul, 1991, s. 68 vd.

⁸¹⁰ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 98; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **a.g.e.**, s. 452-453.

b. Geçersizlik Sebeplerine Bağlanan Yaptırım

(1) Genel Olarak Geçersizlik

Bir sözleşmenin kurucu unsurları içermemesi sözleşmenin kurulmaması sonucunu doğurur ve buradaki yaptırım “yokluk” olarak isimlendirilir. “Geçersizlik” veya eş anlamda olmak üzere “hükümsüzlük” ise, sözleşmenin kurucu unsurları dışında geçerlilik şartlarındaki eksikliklere ilişkin bir yaptırımdır⁸¹¹. Zira, Borçlar Hukuku’nda sözleşmelerden dolayı geçerli bir borcun doğması için kurucu unsurların varlığı yeterli olmayıp bazı geçerlilik şartlarının da varlığı gerekir. Bu nedenle geçersizlik, bir sözleşmenin borç doğurabilmesi için gereken unsurlardan bir ya da bir kısmının eksikliğini anlatmak üzere kullanılan bir üst kavramdır. Geçerlilik şartlarının eksikliğinin sözleşmeye etkileri ise her durumda aynı ölçüde değildir⁸¹².

Geçersizlik sebeplerinin ağırlığına göre geçersizlik yaptırımı çeşitli türlere ayrılmaktadır. Klasik geçersizlik teorilerine göre, sözleşmenin bazı geçerlilik şartlarındaki eksiklikler “butlan” sonucunu doğururken, bazı eksiklikler “iptal” sonucunu doğurur⁸¹³. Ancak modern teori, bu iki tür dışında üçüncü bir yaptırım türü olarak “eksiklik” yaptırımını da kabul etmektedir⁸¹⁴.

i. Butlan (Kesin Hükümsüzlük)

Ehliyetsizlik, hukuka ve ahlaka aykırılık, imkânsızlık, geçerlilik şekline aykırılık, muvazaa gibi hallerde sözleşmenin tâbi olduğu geçersizlik hali butlan olarak ifade edilir. Sözleşmenin geçerliliği için aranılan unsurların sözleşmenin kurulmasında kendisinden vazgeçilemeyen önemli unsurlar

⁸¹¹ Eren: **a.g.e.**, s. 299; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 580 vd.

⁸¹² Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 60 vd.

⁸¹³ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 581; Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 60 vd.

⁸¹⁴ Eren: **a.g.e.**, s. 300.

olması halinde, bu unsurların eksikliği butlan yaptırımını doğurur. Bu unsurlar sadece sözleşmenin taraflarının değil, üçüncü kişilerin ve kamunun da yararını ilgilendirirler⁸¹⁵.

Ancak sözleşme şartlarından bir kısmı sözleşme hürriyetinin sınırlarını aşarken, diğer kısımlar bu sınırların içinde kalıyorsa kısmî butlan yaptırımı söz konusu olacaktır. BK. m. 20/II'ye göre, sakatlık akdin sadece belirli bölümlerine ilişkin olup, bu bölümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı kabul edilmedikçe, yalnız bu bölümler bătıl olur. Kısmî butlan halinde sözleşme tümüyle geçersiz olmayıp bazı bölümleri geçerlidir⁸¹⁶.

Butlan yaptırımını her zaman ileri sürülebilir. Butlana neden olan geçerlilik şartındaki eksikliğin zamanla düzelmesi mümkün değildir⁸¹⁷. Butlan yaptırımını sadece sözleşmenin tarafları değil, sözleşmenin geçersiz hale getirilmesinde yararı bulunan diğer ilgililer de ileri sürebilir. Hatta taraflar ileri sürmeseler de hâkim önüne gelen olayda butlan sebeplerini resen araştırır⁸¹⁸.

ii. İptal (İptal Kabiliyeti)

İptal edilebilir sözleşme de bătıl sözleşme gibi kurulmuş bir sözleşmedir ve bătıl sözleşmeden farklı olarak kurulduğu andan itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurur. İptal, geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin hak sahibi tarafından geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmasıdır. İptal edilebilir sözleşmenin geçerliliği, “askıda geçerlilik” halidir. Burada sözleşme, bozucu şarta bağlı olarak geçerlidir⁸¹⁹.

⁸¹⁵ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 61; Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 580.

⁸¹⁶ Eren: **a.g.e.**, s. 301.

⁸¹⁷ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 61.

⁸¹⁸ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 62.

⁸¹⁹ Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**, s. 586; EREN: **a.g.e.**, s. 309.

İptal yaptırımı, sözleşmenin geçerlilik unsurunun daha çok tarafların yararı için konulduğu hallerde söz konusu olup bu halde geçerlilik şartındaki eksiklik, örneğin hata, hile, tehdit ve gabin, yetkisiz temsil hâkim tarafından resen dikkate alınmayıp, sadece sözleşmenin taraflarınca ve sınırlı bir zaman diliminde ileri sürülebilir. Bu süre geçtikten sonra sözleşme, geçerli bir şekilde yapılmış gibi hüküm ve sonuçlarını doğurmaya devam edecektir⁸²⁰.

iii. Eksiklik

Kanunun öngördüğü bazı unsurlar eksik olduğu için sözleşme kurulmuş olmakla birlikte, hüküm ve sonuçlarını başlangıçta meydana getirmez. Eksik unsur ekleninceye kadar, örneğin temsil olunan icazet verinceye kadar, sözleşme askıda kalır. Bu nedenle, bu tür geçersizliğe “askıda geçersizlik” denir. Bu unsur eklendiğinde sözleşme tamamlanır ve başlangıçtan itibaren sonuçlarını doğurur. Aksi takdirde, tamamlanamaz ve kesin olarak hükümsüz hale gelir⁸²¹.

(2) Geçersizlik Kavramının Fesih ve Dönme Kavramlarından Ayrılması

Sözleşmede geçerlilik şartlarının bulunmamasının yaptırımı olan geçersizlik hukukî sonucunu, fesih ve dönme kavramlarından da ayırt etmek gerekmektedir⁸²².

Fesih, geçerli olarak kurulmuş ve sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmenin sonradan ortaya çıkan bir sebeple ileriye etkili olmak üzere (ex nunc) sona erdirilmesidir. Burada sözleşmenin sona erdirilmesi, sözleşmenin geçerlilik unsurlarındaki bir eksikliğe dayandırılmamakta, sonradan ortaya

⁸²⁰ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 62.

⁸²¹ Eren: **a.g.e.**, s. 300; Kocayusufpaşaoğlu: **a.g.e.**, s. 593.

⁸²² Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 63.

çıkan sözleşmeye aykırı bir davranış sebebiyle sözleşme sona erdirilmektedir⁸²³.

Sözleşmeden dönme (rücu) ise, geçerli olarak kurulmuş bir sözleşmenin sonradan ortaya çıkan bir sebeple geçmişe etkili olarak (ex tunc) ortadan kaldırılmasıdır. Burada da sözleşmenin sona erdirilmesi, sözleşmenin geçerlilik şartlarındaki bir eksiklikten değil, sonradan ortaya çıkan bir sebepten kaynaklanmaktadır⁸²⁴.

Sözleşmeden dönme, fesihten etkilerini doğurma anı yönünden ayrılır. Fesih iradesi muhataba ulaştığı andan itibaren ileriye etkili olarak sözleşme ortadan kalkarken; dönme halinde, dönme iradesinin karşı tarafa açıklandığı andan itibaren değil; baştan itibaren yani geçmişe dönük olarak hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır. Bunun sonucunda dönme halinde taraflar, bu tarihe kadar aldıklarını iade ile yükümlü olacaklardır⁸²⁵.

(3) Patent Lisansı Sözleşmesinde Geçersizliğin Yaptırımı

Patent lisansı sözleşmesinde geçerlilik şartlarına aykırılık halinde sonuç, tam ya da kısmî butlan olacaktır. Burada sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği geçersiz de olsa sözleşmenin ifasına başlanıp başlanmadığı hususu dikkate alınmalıdır. BK.'da sürekli borç ilişkilerinin sona ermesine ilişkin genel bir kural bulunmamaktadır. İfaya hiç başlanmamışsa geçersizlik bir sorun yaratmayacaktır. Ancak ifa hareketleri başlamışsa, tarafların sözleşme çerçevesinde daha önce yaptıkları ifanın sebepsiz zenginleşme kuralları ile geri dönmesi gerekir. Fakat sürekli borç ilişkisine bağlı özellikler gereği geçersizlik ileriye etkili olacaktır⁸²⁶.

⁸²³ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 63.

⁸²⁴ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 63.

⁸²⁵ Kılıçoğlu: **a.g.e.**, s. 64.

⁸²⁶ Seliçi: **a.g.e.**, s. 45 vd.; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 90.

i. Tam butlan

Geçersizlik sebebinin sözleşmenin bütününe ilişkin olması halinde sözleşme tümüyle geçersiz hale gelir. Ancak sürekli borç ilişkisinde ifayı hiç olmamış gibi yok sayarak sözleşmeyi sonuçlandırmak mümkün olmadığından, her bir geçersizlik sebebi için ayrı değerlendirme yapmak ve MK. m. 1/2'den de yararlanarak kanun boşluğunu doldurmak gerekmektedir⁸²⁷. İfa başladıktan sonra hükümsüzlük sebebinin anlaşılması halinde geçersizliğin ancak ileriye etkili olduğu kabul edilmeli ve tarafların birbirine yaptığı ifa hareketleri varlığını koruyarak iade konusu yapılmalıdır. Bu nedenle geçersiz sözleşmeye rağmen sağlanan fayda ile oranlı bir lisans bedeli talep edilebilecektir.

ii. Kısmî butlan

Patent lisansı sözleşmesinin bazı hükümlerinde geçersizlik sebebi bulunması halinde kural olarak geçersiz kısımlar olmasaydı da tarafların sözleşmeyi yapacağı varsayılıyorsa sözleşme ayakta kalacaktır⁸²⁸.

Sözleşmede yer alan şartın geçersiz olması durumunda, “değişik kısmî hükümsüzlük”⁸²⁹ veya “değiştirilmiş kısmî butlan”⁸³⁰ görüşü çerçevesinde, geçersiz olan şartın yerine geçecek emredici veya yedek bir hüküm bulunmadığı takdirde, hâkim sözleşmeyi tarafların farazi iradesine göre koyacağı bir hükümle tamamlayacaktır. Tarafların farazî iradesini belirlemenin mümkün olmadığı hallerde MK. m. 2'ye göre makul ve dürüst insanların kabul edeceği çözüm uygulanacaktır⁸³¹.

⁸²⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 91; Seliçi: **a.g.e.**, s. 47.

⁸²⁸ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 92.

⁸²⁹ Kocayusufpaşaoğlu: “Değişik Kısmi Hükümsüzlük...” s. 25 vd.

⁸³⁰ Başpınar: **a.g.e.**, s. 152.

⁸³¹ Kocayusufpaşaoğlu: “Değişik Kısmi Hükümsüzlük...” s. 27.

2. Tarafların İradesiyle Fesih

Lisans sözleşmesi taraflarının sözleşmede irade serbestisi ilkesi gereğince önceden belirlemiş oldukları fesih nedenlerinin gerçekleşmesi ile sözleşmenin önceden belirlenmiş sürenin bitiminden önce ileriye etkili olarak sona erdirilmesi mümkündür⁸³².

Tarafların belli nedenleri sözleşmeyi sona erdiren hal olarak görmeleri halinde BK. m. 152 anlamında bozucu şarta bağlı bir sözleşmenin varlığından söz edilir ve şart gerçekleştiğinde sözleşme kendiliğinden sona erer⁸³³. Buna göre taraflar yaptıkları sözleşmenin sona ermesini gelecekte gerçekleşmesi şüpheli bir olguya bağlamış olmalıdır⁸³⁴. Örneğin bir işletme için verilmiş olan lisansın, işletmenin sona ermesi ile birlikte otomatik olarak ortadan kalktığı, işletmenin sonradan tekrar faaliyete geçmesi halinde ise lisansın kendiliğinden canlanmayacağı kabul edilmektedir⁸³⁵.

Sözleşmenin bir tarafının sözleşmeden doğan önemli yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde karşı taraf için fesih hakkının doğacağı kararlaştırılabilir. Örneğin, lisans alanın lisans bedelini sözleşmede saptanmış zamana uygun olarak ödememesi, sözleşme konusu patenti uzun bir süre haklı neden olmaksızın değerlendirmemesi, üretimin belirlenmiş bir kaliteye uygun olarak yapılmaması, üretilen malların sürümünün belli bir miktara ulaşmaması gibi nedenler lisans veren tarafından sözleşmenin süresinden önce sona erme nedeni olarak belirlenmiş olabilir. Lisans alan yönünden de sözleşmenin feshini gerektirecek tipik bir örnek olarak, lisans verenin söz verdiği halde lisans alana gerekli teknik yardımlarda bulunmaması gösterilebilir⁸³⁶.

⁸³² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 294.

⁸³³ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 94; Özel: **a.g.e.**, s. 195.

⁸³⁴ Lale Sirmen: **Türk Özel Hukukunda Şart**, Ankara 1992, s. 54.

⁸³⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 294.

⁸³⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 294.

Bu konuya ilişkin olarak, taraflara herhangi bir neden olmaksızın sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisinin tanınıp tanınmayacağı hususu da düşünülmelidir. Bu yetkinin karşılıklı taahhütleri içeren bir sözleşmede taraflardan birine tanınmış olmasının mümkün görülmediği belirtilmektedir⁸³⁷. Yargıtay ise bir uyuşmazlıkta, sözleşme serbestisi uyarınca taraflardan herhangi birine tek taraflı olarak sözleşmeyi fesih yetkisi tanınabileceği, tek taraflı fesih yetkisi kullanılırken, MK. m. 2’de öngörülen iyi niyet kurallarına uygun davranılması gerektiği, hakkın kötüye kullanılmasını kanunun korumayacağı yönünde karar vermiştir⁸³⁸.

Ancak, kanaatimizce, irade serbestisi ilkesi gereğince tarafların aralarında anlaşmak suretiyle sözleşmede önceden belirlenen herhangi bir şart gerçekleşmeksizin dahi sözleşmeyi sona erdirmelerinin mümkün olduğu kabul edilmelidir. Bu yönde yapılacak yeni bir anlaşma Türk Hukukunda “ikale (sözleşmeyi bozma sözleşmesi)” adını almaktadır. Taraflar ikale sözleşmesi ile sözleşmeden doğan alacak ve borçlarından karşılıklı olarak vazgeçerler. Sözleşmeden doğan alacak hakkı ortadan kalktığından ikale tasarruf işlemi niteliğindedir⁸³⁹.

3. Haklı Nedenle Fesih

Fesih, kanundan ya da sözleşmeden doğan ve geçerli olarak kurulan sürekli bir borç ilişkisini hemen ya da belirli bir sürenin bitiminden itibaren geleceğe yönelik olarak ortadan kaldıran tek taraflı bozucu yenilik doğuran bir hukukî işlemdir⁸⁴⁰.

Belirli veya belirsiz süreli sürekli borç ilişkisinin vaktinden önce, ileriye etkili olarak ve fesih beyanının muhataba ulaşması ile derhal sona erdirilmesi

⁸³⁷ Erdem: a.g.e, s. 95.

⁸³⁸ bkz. Y. 19. HD. T. 01.03.2005 ve E. 2004/7174 , K. 2005/2029 Sayılı Kararı (www.kazanci.com.tr/01.01.2009)

⁸³⁹ Eren: a.g.e., s. 1210-1211.

⁸⁴⁰ Seliçi: a.g.e., s. 112.

mümkündür. Taraflar arasında sürekli borç ilişkisi kuran patent lisansı sözleşmesi, haklı (önemli) nedenlerin varlığı halinde fesih önellerine uyulması gerekmeksizin olağanüstü fesih yolu ile sözleşme derhal sona erdirilebilir.

551 sayılı KHK'nin 9 uncu kısmının 2 bölümü "Patent Hakkının Sona Ermesi" başlığını taşımakta olup bu kısımda patent lisansı sözleşmesinin sona ermesine ilişkin özel hükümler öngörülmemiş olduğundan patent lisans sözleşmesine ait yasal fesih nedenleri Borçlar Hukuku alanındaki diğer sözleşmelerin fesih nedenlerine kıyasen belirlenebilecektir⁸⁴¹.

Patent lisansı sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğurduğundan, sürekli borç ilişkisi niteliğindeki diğer sözleşmelere ilişkin yasal fesih nedenleri bu sözleşme tipi için de dikkate alınabilir. Bu yönden patent lisansı sözleşmesinde de haklı (veya önemli) nedenle fesih büyük rol oynamaktadır⁸⁴².

Sürekli borç ilişkilerinde taraflara arasındaki güven ilişkisi önemli olduğundan borç ilişkisinin devamını taraflardan birisi için çekilmez hale getiren önemli durumların varlığı halinde, sözleşme ilişkisini haklı nedenle sona erdirmeye hakkı tanınmaktadır⁸⁴³. Kanun tarafından düzenlenen sürekli borç ilişkilerinde öngörülen haklı nedenle fesih, genel bir hüküm olarak Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş olmakla birlikte, MK. m. 1/II'nin uygulanması ile bütün kişisel güven ilişkisinin doğduğu sözleşmelerde olduğu gibi lisans sözleşmelerinde de uygulanabilmelidir⁸⁴⁴.

Patent lisansı sözleşmesinde de taraflar arasındaki özel güven ilişkisinin varlığına karine teşkil eden örnekler, asgarî ciro yükümlülüğü, lisans

⁸⁴¹ Ayiter: **İhtira**, s. 129; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 294.

⁸⁴² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 295.

⁸⁴³ Seliçi: **Sürekli Borç İlişkileri**, s. 202.

⁸⁴⁴ Seliçi: **A.g.e.**, s. 202; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 296; ÖzeL: **a.g.e.**, s. 199; Honsell: **a.g.m.**, s. 407.

verenin denetim hakkı, saldırmazlık anlaşması, lisansın kişiye bağlı niteliği ve patentin devamının sağlanmasına ilişkin yükümlülük gösterilebilir⁸⁴⁵.

Ayrıca, bazı hallerde taraflar arasındaki ilişkinin niteliğine bakılmaksızın doğruluk ve güven kuralları gereği, taraflardan birinin sözleşme ile bağlı kalmasının beklenemeyeceği hallerde sözleşmenin haklı nedenlerden dolayı feshedilmesi de mümkündür. Haklı sebeplerin belirlenmesinde hâkim MK. m. 4'teki hakkaniyet ilkesini dikkate alacaktır⁸⁴⁶. Bu belirleme hâkimin takdirinde olmakla birlikte, sözleşme konusu patentin diğer bir buluş nedeniyle işlevini ve değerini yitirmiş olması; patente bağlanmış bir usulün (usul patenti) kullanımının devlet tarafından yasaklanması gibi hallerde haklı nedenle fesih gündeme gelebilecektir⁸⁴⁷.

Türk Hukuku'nda tarafların sözleşmenin yapılması sırasında öngörememiş oldukları bu gibi değişikliklerin ortaya çıkması halinde, sözleşmenin feshini gerektirecek haklı sebebin hukuken "clausula rebus sic stantibus" ilkesine dayandırılması mümkündür⁸⁴⁸.

4. Sözleşmeden Dönme

Doktrinde klâsik görüşe göre dönme, geçerli şekilde kurulmuş ve kural olarak tarafların borçlarını ifa etmeleri ile sona erecek olan iki tarafa borç yükleyen (sinallagmatik) sözleşmelerin özel olarak ortadan kaldırılması yöntemi olarak nitelendirilmektedir⁸⁴⁹. Buna göre, taraflardan birinin sahip

⁸⁴⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 295-296.

⁸⁴⁶ Baş: **a.g.e.**, s. 130.

⁸⁴⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 296.

⁸⁴⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 296.

⁸⁴⁹ Oğuzman/Öz: **Borçlar Hukuku**, s. 398; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıparmak: **a.g.e.**, s. 964; Turgut Öz: "Borçlu Temerrüdünde Sözleşmeden Dönmenin Bu Sözleşme Gereğince Kazanılmış Aynı Haklara Etkisi ve Klasik Dönme Kuramı ile Yeni Dönme Kuramının Kısa Bir Karşılaştırmalı Eleştirisi", **MHAD.**, Yıl: 1985 Sayı: 16, s. 131 vd.

olduğu hakka dayanarak, geçerli bir sözleşmeyi geçmişe etkili (ex tunc) olarak sona erdirmesine dönme (rücu) denir⁸⁵⁰.

Ancak günümüzde çoğunlukla kabul görmeye başlayan yeni dönme kuramı gereğince Türk Hukukunda Borçlar Kanunu çerçevesine oturtulabilecek bir sözleşmeden dönmenin yalnızca dolaylı bir etkisinin olduğu, dönme işleminin mevcut sözleşme ilişkisini ortadan kaldırmayıp sadece onun konusunu değiştirmekle yenilik doğuran bir işlem oluşturduğu kabul edilmektedir⁸⁵¹.

Sürekli borç ilişkisi niteliğinde olması nedeniyle sözleşmenin önceye etkili olarak sona erdirilmesi, yani sözleşmeden dönme kural olarak patent lisansı sözleşmesine uymamaktadır⁸⁵².

Ancak istisnai hallerde sürekli borç ilişkilerinde de sözleşmeden dönme söz konusu olabilir⁸⁵³. Sürekli edimin ifasının başlamadığı bir dönemde, geçmişe etkili olarak dönmenin bu edimi geri sağlayıcı bir etkisinden değil, sadece bu edimi kurtarıcı etkisinden bahsedileceğinden sürekli nitelikteki sözleşme ilişkisinden dönmeye engel bulunmamaktadır⁸⁵⁴. Sürekli edimin ifasına başlandığı dönemde ise, sözleşmeden dönmenin mümkün olmaması gerekir⁸⁵⁵.

Doktrinde lisans sözleşmesi konusunda, taraflardan birinin temerrüde düşmesi nedeniyle karşı tarafa sözleşmeden dönme (BK m.106-108) hakkının tanınması gerektiği de ileri sürülmektedir⁸⁵⁶. Bu halde dönme hakkı kanundan kaynaklanmaktadır⁸⁵⁷.

⁸⁵⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop: **Borçlar Hukuku**, s. 964.

⁸⁵¹ Serozan: **Dönme**, s. 78; Tandoğan: **C. II**, s. 121.

⁸⁵² Ortan: **Patent Lisansı**, s. 296.

⁸⁵³ Ayiter: **İhtira Hukuku**, s. 591.

⁸⁵⁴ Serozan: **Dönme**, s. 182; Seliçi: a.g.e, s. 210 vd.

⁸⁵⁵ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 297.

⁸⁵⁶ Ayiter: **İhtira Hukuku**, s. 130.

⁸⁵⁷ Özel: a.g.e, s. 197;

Türk Hukuku'nda sözleşmeden doğan dönme hakkı Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş olmakla birlikte, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde tarafların sözleşmeye belirli bir halin gerçekleşmesine bağlı olarak ya da serbestçe dönme ve karşılıklı ifa edilen edimlerin nasıl tasfiye edileceği hususunda hüküm koyması mümkün görülmektedir⁸⁵⁸. Ayrıca, taraflardan birinin sözleşme konusuna ilişkin yanıltıcı davranışlarda bulunması nedeniyle karşı taraf için hile hükümleri (BK. m. 28) çerçevesinde iptal hakkı da doğabilecektir⁸⁵⁹.

Dönme hakkı yenilik doğuran haklardan olduğu için zamanaşımına uğramaz; ancak, dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılmasının etkisizleşebileceği ileri sürülmektedir⁸⁶⁰. Zira, sürekli borç ilişkisi niteliğinde olması nedeniyle özellikle sürekli edimin ifasına başlandığı dönemde sözleşmenin önceye etkili olarak sona erdirilmesi patent lisansı sözleşmesine uygun düşmemektedir⁸⁶¹.

C. Diğer Nedenlerle Sona Erme

Patent lisansı sözleşmesinde taraflardan birinin ölümü, iflası ve işlem temelinin çökmesi halleri de sona erme nedeni olarak ortaya çıkabilecektir.

⁸⁵⁸ Özel: **a.g.e.**, s. 197; BK. m. 156/III'te düzenlenen pişmanlık akçesinin iradî dönmeye örnek gösterilebileceği hususunda bkz. Eren: **a.g.e.**, s. 1249.

⁸⁵⁹ Henn: **a.g.e.**, s. 138.

⁸⁶⁰ Henn: **a.g.e.**, s. 138.

⁸⁶¹ Ortan: **Patent Lisansı**, s.297.

1. Taraflardan Birinin Ölümü

Patent lisansı sözleşmelerinde taraflardan birinin ölümünün sözleşmenin sona ermesi üzerindeki etkileri lisansın kişiye ya da işletmeye bağlı olarak verilmesine göre değişecektir⁸⁶².

Kural olarak lisans verenin ölümü halinde lisans sözleşmesi sona ermez. Türk hukuku açısından lisans verenin ölümü halinde sözleşmeden doğan hak ve borçların mirasçılara geçeceği kabul edilmektedir⁸⁶³. Lisans verenin kişiliğinin sözleşmenin yapılması için önemli neden teşkil ettiği çok istisnai hallerde, lisans verenin ölümü halinde lisans sözleşmesi de sona erecektir⁸⁶⁴.

Lisans alanın kişiliğine bağlı olarak yapılmış bir basit lisans sözleşmesi söz konusu ise, lisans alanın ölümü sözleşmenin sona ermesine neden olacaktır⁸⁶⁵. İşletmeye bağlı basit lisans sözleşmelerinde ise, lisans alanın ölümü sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurmaz. Zira işletmeye bağlı lisansın miras veya devir yolu ile üçüncü kişilere geçmesi mümkün görülmektedir⁸⁶⁶.

İnhisari lisans sözleşmelerinde lisans alanın ölümü halinde ise, sözleşmede lisans verenin rızası dışında lisansın üçüncü kişiye devredilemeyeceği konusunda hüküm bulunduğu takdirde, kural olarak lisans hakkı miras yoluyla geçmeyecek ve sözleşme sona erecektir⁸⁶⁷.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin ölümü halinde sözleşmenin nadiren lisans verenin kişiliğine bağlı tutulduğu hallerde sözleşme sona erecektir. Bunun dışında kural olarak lisans verenin ölümü halinde inhisarî ya

⁸⁶² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 96; Özel: **a.g.e.**, s. 203; Doktrinde, Ortan tarafından tarafların ölümünün sözleşmeyi sona erdirmesi hususunun basit ve inhisarî lisans ayrımına bağlı olarak açıklanması gerektiği belirtilmekle birlikte yazarın değerlendirmeleri yine lisansın kişiye veya işletmeye bağlı oluşu dikkate alınarak yapılmıştır. Bkz. Ortan: **Patent Lisansı**, s. 297 vd.

⁸⁶³ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

⁸⁶⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 96; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

⁸⁶⁵ Ayiter: **İhtira Hukuku**, s. 130; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 297.

⁸⁶⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

⁸⁶⁷ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

da basit lisans nedeniyle lisans sözleşmesinden doğan hak ve borçların mirasçılara geçişi kabul edilmektedir⁸⁶⁸.

Lisans sözleşmesinin adi ortaklık veya ortaklık benzeri bir ilişki niteliğinde olması halinde ise, sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça sözleşme ortaklardan birinin ölümü ile sona erecektir (BK. m. 535/I-2)⁸⁶⁹.

2. Taraflardan Birinin İflası

İflasın iki taraflı sözleşmeler üzerindeki etkileri değişik olmaktadır. İki taraflı sözleşmelerden ürün kirası, vekâlet, adi şirket gibi sözleşmeler iflasın açılması ile sona ererken, satım, kira, hizmet gibi sözleşmeler iflas ile sona ermezler⁸⁷⁰.

Genel olarak lisans sözleşmeleri ve özel olarak da patent lisansı sözleşmesi açısından taraflardan birinin iflasının sözleşmeye etkilerinin neler olacağı hususunda Türk Hukuku'nda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, sözleşmede taraflarca iflasa ilişkin hüküm konulmamışsa, iflasın sözleşmeyi sona erdirip erdirmeyeceği mevcut sözleşme ilişkisinin niteliğine göre belirlenecektir⁸⁷¹.

Patent lisansı sözleşmesine benzerliği nedeniyle kira sözleşmelerinde iflasa ilişkin hükümlerin bu alanda da uygulanabileceği ileri sürülmektedir. Taraflardan birinin iflas etmesi halindeki durum, kira sözleşmesinin iflas masası karşısındaki durumuna benzemektedir⁸⁷². Adi kira sözleşmesinde

⁸⁶⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

⁸⁶⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 298.

⁸⁷⁰ Erdal Tercan: **İflasın Sözleşmelere Etkisi**, Ankara, 1996, s. 3 vd.

⁸⁷¹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, §.28, N. 34.

⁸⁷² Ayiter: **İhtira**, s. 130; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 299; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 96; Özel: **a.g.e.**, s. 206.

tarafından birinin iflası halinde sözleşme kendiliğinden sona ermez (BK. m. 248 vd)⁸⁷³.

Lisans alanın iflası halinde patent (kiralanan) henüz lisans alana teslim edilmemişse, lisans veren BK. m. 82 hükmüne göre lisans bedeli için kendisine teminat verilinceye kadar, patenti teslim etmekten kaçınma hakkına sahiptir. Bu halde uygun süre içinde teminat verilmemesi halinde lisans verenin sözleşmeyi fesih hakkı doğar⁸⁷⁴. Uygun süre içinde lisans alan veya iflas idaresince teminat verilmesi halinde sözleşme ilişkisi iflas idaresi ile devam eder⁸⁷⁵.

Patentin lisans alana teslim edilmesinden sonra lisans alanın iflası halinde ise, BK. m. 261 hükmüne kıyasen lisans veren, lisans alandan ve iflas idaresinden birikmiş veya işleyecek lisans bedelleri için teminat isteyebilir. İflas idaresi veya lisans alan tarafından söz konusu teminatın verilmemesi halinde lisans veren açısından fesih hakkı doğar⁸⁷⁶.

Lisans verenin iflas etmesi halinde, lisans verene ait tüm haklar iflas masasına geçeceğinden sözleşme iflas masasına karşı devam eder. Bu durumda iflas anında patent lisans alana teslim edilmiş ise, lisans sözleşmesi iflas masasına karşı da devam edecektir⁸⁷⁷.

Ancak, henüz patent lisans alanın hâkimiyet alanına sokulmamışsa, lisans alan iflas masasından bu sınaî hakkı talep edemez (İİK. m. 198). Lisans alanın bu konudaki talebi, sözleşmenin ifa edilmemesi nedeniyle tazminat talebine dönüşür. Bununla birlikte iflas masasının sözleşme ilişkisine girerek hukukî ilişkiyi devam ettirmesi de mümkündür⁸⁷⁸.

⁸⁷³ Baki Kuru: **İflas Hukuku**, s. 221 vd.

⁸⁷⁴ Ayiter: **İhtira**, s. 130

⁸⁷⁵ Baki Kuru: **İflas Hukuku**, s. 221-222.

⁸⁷⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 299

⁸⁷⁷ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 97; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 300.

⁸⁷⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 300; Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 97.

Patent lisansı sözleşmesinde taraflar arasındaki hukukî ilişkinin ortaklık sözleşmesi ya da benzeri nitelikte olduğunun değerlendirildiği hallerde ise, iflasın sözleşmeye etkisi doğrudan doğruya sona erme nedeni olarak görülür (BK. m. 535 b.3)⁸⁷⁹.

Ayrıca, patent lisansı sözleşmesinden teknolojik yardım yapılması borcunun veya tarafların gelişme ve iyileştirmelerden haberdar etme borcunun olduğu hallerde iflas, sözleşmeyi doğrudan ya da haklı nedenle sona erdiren bir nedene de dönüşebilir⁸⁸⁰.

3. İşlem Temelinin Çökmesi

Genel olarak sözleşme taraflar arasında hukukî bir bağ yaratmakta olup, sözleşme bir defa kurulunca tarafların ona sadık kalması gerekir. Bu genel kural ahde vefa (pacta sunt servanda) olarak adlandırılır. Genel kural sözleşmenin tarafların başlangıçta öngördüğü şartlarla devam etmesi olmakla birlikte, taraflardan birinin edimi, sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelen para değerinin çok düşmesi, mal fiyatlarının aşırı yükselmesi, savaş gibi önceden görülemeyen ve beklenemeyen sebeplerle katlanılamaz derecede zorlaşmışsa, bu takdirde edimi zorlaşan taraf bakımından bu işlemin (sözleşmenin), işlem temelinin çöktüğü kabul edilir⁸⁸¹.

Sözleşmenin kurulduğu sırada mevcut olan koşulların zaman içinde değişmesi ile borç ilişkisinin taraflar açısından çekilmez hale gelmesi tarafların davranışlarından doğabileceği gibi taraf davranışları dışında bazı olgular da sürekli borç ilişkisi niteliğindeki sözleşme ilişkileri üzerinde etkili olabilir. Bu durumda işlemin temelini teşkil eden koşulların yokluğu veya

⁸⁷⁹ Tekinalp: **Fikrî Mülkiyet**, §.28, N. 34, s. 397; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 301; Yüksel: **a.g.e.**, s. 116-117.

⁸⁸⁰ Öğüz: **a.g.e.**, s. 165.

⁸⁸¹ Akyol: **Dürüstlük Kuralları**, s. 83, 85.

çökmesi biçiminde ortaya çıkan olgular sözleşmenin sona ermesi için haklı neden teşkil edebilir⁸⁸².

Objektif işlem temelinin çökmesi, edimler arasındaki dengenin bozulması ya da iki tarafın da objektif sözleşme amacına ulaşma olanağının devamlı kaybolması şeklinde gerçekleşebilir⁸⁸³.

İşlem temeli çöktüğünde yani sözleşme ilişkisinin devamı taraflardan birisi için çekilmez hale geldiğinde, hâkimin sözleşmeye müdahalesi sonucu doğacaktır. Bu müdahaleden beklenen esas amaç doğrudan sözleşmenin sona erdirilmesi değil; sözleşmenin değişen koşullara uyarlanmasıdır⁸⁸⁴.

Örneğin sözleşmenin ekonomik açıdan yararını yitirmesi riski kural olarak lisans alan tarafından üstlenilmiştir. Ancak zaman içinde sözleşmenin sürdürülmesi lisans alanın ekonomik olarak mahvına neden olacak nitelikte ise lisans alanın uyarılama talep etme hakkı doğacaktır. Lisans alanın bu uyarılama hakkının temeli dürüstlük kuralına dayanır (MK. m. 2). Uyarılama neticesinde lisans bedelinin indirilmesi, sınırlandırılması veya hesaplama şeklinde değişiklik söz konusu olabilir⁸⁸⁵.

Sözleşmenin değişen koşullara uyarlanması neticesinde ilişkinin sürdürülmesinin mümkün olmadığı durumlarda ise, sonuçları itibariyle feshin doğuracağı hukukî sonuçları ortaya koyan sözleşmeden dönme olanağı kullanılabilir. İşlem temelinin çökmesi, sonuçları itibariyle haklı sebepten farklı olmakla birlikte, bu olgu sözleşmenin sona erdirilmesi için haklı sebep teşkil edebilir⁸⁸⁶. Lisans alan açısından olduğu gibi lisans veren açısından da işlem temelinin çökmesi haklı neden olarak ortaya çıkabilir⁸⁸⁷.

⁸⁸² Seliçi: **A.g.e.**, s. 194.

⁸⁸³ Seliçi: **A.g.e.**, s. 194.

⁸⁸⁴ Necip Kocayusufpaşaoğlu: “İşlem Temelinin Çökmüş Sayılabilmesi İçin Sosyal Felaket Olarak Nitelendirilebilecek Olağanüstü Bir Olayın Gerçekleşmesi Şart mıdır?”, **M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, s. 503 vd.; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 301.

⁸⁸⁵ Henn: **a.g.e.**, s. 138-140.

⁸⁸⁶ Seliçi: **A.g.e.**, s. 195, dn. 284.

⁸⁸⁷ Özel: **a.g.e.**, s. 203.

Bundan hareketle, lisans sözleşmesinin ortaklık benzeri bir yapı göstermediği ya da taraflar arasında özel bir güven ilişkisi yaratmadığı durumlarda, taraflar arasındaki edimlerin dengede tutulması girişimlerinin sonuç vermemesi koşuluyla, sözleşme ilişkisinin işlem temelinin çökmesine dayanarak sona erdirilmesi kabul edilmektedir⁸⁸⁸.

II. PATENT LİSANSI SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI

Sürekli borç ilişkisi niteliğindeki patent lisansı sözleşmesinin sona ermesi sözleşmeden dönme hali hariç hangi sebeple sona ererse ersin ileriye etkili bir sonuç doğuracaktır. Bu nedenle sözleşmenin sona ermesinden önceki edimlerin geri istenmesi mümkün değildir⁸⁸⁹.

Lisans sözleşmesinin sona ermesi halinde, kural olarak ana lisans sözleşmesine bağlı olduğundan mevcut alt lisans sözleşmesi de sona erecektir⁸⁹⁰.

Eğer alt lisans sözleşmesi lisans verenin katılımı ile yapılarak, alt lisans alanın, lisans alanla lisans verene karşı müteselsil alacaklılığı veya müteselsil borçluluğu doğmuş ise, alt lisans sözleşmesinin ilk lisans sözleşmesinin süresinden bağımsız olarak devam edeceğinin kararlaştırılmış olması mümkündür. Bu halde, ilk lisans sözleşmesinin sona ermesi ile alt lisans sözleşmesi normal lisans sözleşmesi haline gelir. Bu halin dışında ilk sözleşmesinin sona ermesi alt lisans sözleşmesinin de sona ermesini gerektirecektir⁸⁹¹.

Ancak, alt lisans sözleşmesinin lisans verenin onayı ile verilmesi halinde, temsil hükümlerinden (BK. m. 36-37) kıyasla lisans sözleşmesinin

⁸⁸⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 302.

⁸⁸⁹ Ongan: **a.g.e.**, s. 139.

⁸⁹⁰ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 293; Henn: **a.g.e.**, s. 102.

⁸⁹¹ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 98.

sona erdiğinin bilinmediği süre içinde alt lisans alanın iyi niyetli kullanımlarının geçerli kabul edilebileceği de ileri sürülmektedir⁸⁹².

Patent lisansı sözleşmesinde tarafların sözleşme ile kurdukları güven ilişkisi nedeniyle, sözleşme sona erdikten sonra da bazı yükümlülükleri olabilmektedir. Bu yükümlülükler özellikle lisans alanı ilgilendirmekte olup aşağıda bu hususlar incelenmiştir⁸⁹³.

A. Sözleşme Konusunu Kullanmama ve Üretimi Sona Erdirme Yükümlülüğü

Lisans alan, lisans sözleşmesinin sona ermesiyle sözleşme konusunu kullanmama ve bununla üretime devam etmeme yükümlülüğü altındadır. Zira lisans konusu hakka ilişkin kullanma yetkisi sona erdiğinden, bu hakkın sözleşmenin ortadan kalkmasından itibaren kullanılmaması gerekmektedir⁸⁹⁴. Lisans alanın sözleşmenin sona ermesinden önce olağan şekilde üretilmiş malları, sözleşmenin sona ermesinden sonra değerlendirilmesi daha önce geçerli olan sözleşme hükümleri kapsamında dikkate alınabilmektedir⁸⁹⁵.

Ancak, lisans alanın üretimin belli sayı ile sınırlandırılmış olmadığı lisans sözleşmelerinde sözleşme süresinin sona ermesine az bir zaman kala, üretimini normal düzeyin çok üstüne çıkararak malları depolayıp sözleşmenin sona ermesinden sonra da bunları satmaya devam etmesi halinde, bu durum hakkın kötüye kullanımı niteliği taşımaktaysa lisans alanın hukuken korunması mümkün olmamalıdır.

Tarafların bu konudaki anlaşmazlıkları önlemek için sözleşmeye, sözleşmenin sona ermesi halinde lisans alanın elinde kalan malları lisans verenin satın alması, lisans alanda kalan malların satımı için belli süre

⁸⁹² Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 98.

⁸⁹³ Oğuzman/Öz: **a.g.e.**, s. 39.

⁸⁹⁴ Özdemir: **Sınai Haklara**, s. 97; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 274; Ongan: **a.g.e.**, s. 140.

⁸⁹⁵ Henn: **a.g.e.**, s. 218; Ongan: **a.g.e.**, s. 140; Özel: **a.g.e.**, s. 207; Ögüz: **a.g.e.**, s. 169.

tanınması, lisans alanın üretimini sözleşmenin sona erme hallerine göre belli şekilde sona erdirmeyi yükümlenmesi gibi şartlar konulması hukuken en uygun çözüm şekli olacaktır⁸⁹⁶.

B. Belgelerin Geri Verilmesi Yükümlülüğü

Lisans alanın elinde bulunup da gizli olmayanlar da dâhil olmak üzere özellikle lisans veren açısından gizli tutulması gereken belgelerin patent lisansı sözleşmesinin sona ermesi ile lisans verene iade edilmesi gerekmektedir⁸⁹⁷. Zira modeller, resimler ve diğer belgeler sözleşmenin devamı sırasında lisans hakkının kullanılabilmesi için verilmiş olup sözleşmenin sona ermesinden sonra lisans alanın elindeki belgeleri değerlendirme imkânı kalmadığından belgelerin (ve hatta şüpheli durumlarda fotokopilerinin de) iade edilmemesi doğruluk ve güven kurallarına aykırılık teşkil edecektir⁸⁹⁸.

C. Tanıtma ve Takdim Şekline İlişkin Yükümlülükler

Lisans alanın lisans sözleşmesi ile kazandığı durumu sözleşmenin sona ermesinden sonra da herhangi bir şekilde değerlendirmeye devam etme hakkı yoktur. Lisans konusu patentin kullanımı ile üretilen mallarda kullanılan ve bu malların menşei, niteliklerini simgelemeye yarayan cümle, işaret, harf, özellikli şemalar, özel firma isimleri, mamullerin resimleri gibi donanım araçlarının, lisans sözleşmesinin sona ermesinden sonra lisans alan tarafından kullanılmaya devam edilmemesi gerekmektedir⁸⁹⁹.

⁸⁹⁶ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 274.

⁸⁹⁷ Henn: **a.g.e.**, s. 214; Ortan: **Patent Lisansı**, s. 272; Ongan: **a.g.e.**, s. 140; Özel: **a.g.e.**, s. 207; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 87.

⁸⁹⁸ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 272; Bakırcı: **a.g.e.**, s. 87.

⁸⁹⁹ Ortan: **Patent Lisansı**, s. 273.

SONUÇ

Türk Hukuku'nda fikrî mülkiyet hakları üst başlığı, insan beyninin düşüncesinin ürünü olan gayri maddî mallar üzerindeki mutlak hâkimiyeti ifade etmektedir. Bu anlamda, patent, marka, faydalı model, tasarım, ticaret unvanı, bilgisayar programları dahil fikir ve sanat eserleri gibi gayri maddî mallar, fikri mülkiyet hukukunun konusuna girmektedir. Fikri mülkiyet hakkı niteliğinde olan patentin konusunu oluşturan buluş da gayri maddî mal niteliği taşımaktadır.

Ekonomik değeri olan gayri maddî mallar üzerinde hak sahipliği tanınarak bu hakların özel hükümlerle korunması şeklinde ortaya çıkan gelişme, gayri maddî mallar üzerindeki kullanma hakkının üçüncü kişilere devredilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Özellikle buluşların, sanayi ve endüstride kullanılan bilgi ve deneyimlerin, markaların, tasarım ve modellerin, gelir getiren araçlar haline dönüşmesi, ekonomik düzenin bu unsurlara olan taleplerini artırmıştır. Bu süreçte, ekonomik değeri olan gayri maddî malların kullanma hakkının üçüncü kişilere devredilmesi ihtiyacını karşılayan sözleşme tipi olarak lisans sözleşmeleri ortaya çıkmıştır.

Ancak, hukuk bilimini de ilgilendiren boyutu ile lisans sözleşmelerinin tipik işlevi, ekonomik bir değer, hak sahibince kısmen ya da tamamen, üçüncü kişinin doğrudan yararlanması gayesiyle, kullanımına izin verilmesi ve hak sahibinin bu yararlandırma karşılığında dolaylı bir şekilde hakkını semerelendirmesi olarak belirginlik kazanmaktadır.

Lisans sözleşmeleri içinde de en eskisi ve en çok tanınmışının patent lisansı sözleşmesi oluşu, lisans sözleşmelerine ait genel teorinin bu sözleşme içinde yaratılmasını sağladığından, patent lisansı sözleşmesi büyük önem taşımaktadır.

Patent lisansı sözleşmeleri teknoloji transferi başta olmak üzere ekonomik yönden, teşebbüslerin ekonomik güç birliğine gitmeleri yönünden, piyasada hâkimiyet kurma yönünden, vergi yönünden, sulh yönünden ve tazminat belirleme yönünden önemli işlevlere sahiptir.

Genel olarak lisans sözleşmeleri ve özel olarak çalışma konumuzu oluşturan patent lisansı sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş bir sözleşme türüdür. Hukukumuzda patent lisansı sözleşmesinin yer aldığı düzenleme, 551 sayılı Patent Hakkının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'dir.

551 sayılı KHK'nin "Hak Tesisi" başlıklı 86 ncı maddesinde, *"Patent başvurusu veya patent, başkasına devir edilebilir, miras yolu ile intikal edebilir, kullanma hakkı lisans konusu olabilir. Patent başvurusu veya patent rehin edilebilir."* şeklindeki hüküm ile lisans sözleşmesi ile kullanım hakkının bir başkasına devredilebileceği açıkça düzenlenmiştir.

Anılan KHK'nin "Sözleşmeye Dayalı Lisans" başlıklı 88 inci maddesinin ilk fıkrasının 1 inci cümlesinde yer alan, *"Patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkı, milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde, lisans sözleşmesine konu olabilir."* hükmü ile de patent lisansı sözleşmesinden bahsedilmektedir.

Türk Hukuku'nda genel olarak lisans sözleşmesi ve özel olarak patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliği tartışmalıdır. Borçlar Kanunu'nda ya da herhangi bir özel kanunda tüm unsurlarıyla düzenlenmemiş olduğundan, çoğunlukla kabul gören ve bizim de katıldığımız görüşe göre patent lisansı sözleşmeleri isimsiz (atipik) sözleşme olarak nitelendirilmektedir.

Yürürlükteki 551 sayılı KHK ile patent lisansı sözleşmesi ismen zikredilmiş ve bu mevzuat çerçevesinde sözleşmede yer alacak bazı unsurlar belirlenmiştir. Oysa, sözleşme adının kanunda zikredilmiş olması ve o sözleşmeyi isimli (tipik) bir sözleşme haline getirmez. Zira ismen zikredilme o

sözleşmeye uygulanacak hükümlerin tespiti için yeterli değildir. Sözleşmenin kanunda tüm unsurları ile düzenlenmiş olması halinde isimli sözleşme olarak nitelendirilebilmesi mümkündür. Patent lisansı sözleşmesi, 551 sayılı KHK’de de tanımı yapılmayıp hükümleri tam olarak düzenlenmediğinden Türk Hukuku’nda çoğunlukla isimsiz (atipik) sözleşme olarak nitelendirilmektedir.

Kanaatimizce, genel olarak lisans sözleşmesinin Borçlar Kanunu’nda düzenlenmesi ve patent lisansı sözleşmesinin de buna ilişkin özel mevzuatta ismen zikredilme dışında kapsamlıca düzenlenmesi sözleşmenin önemi dikkate alındığında yerinde olacaktır. Ancak, Patent ve Faydalı Model Kanun Taslağı’nda da yürürlükteki 551 sayılı KHK hükümlerinden daha ileri nitelikte bir düzenleme yapılmadığı da görülmüştür.

Doktrinde patent lisansı sözleşmesi, lisans verenin patentten doğan haklarının kullanılması hakkının lisans alana belirli ya da belirsiz bir süre için, belirli bir bedel karşılığında verildiği ve lisans alan için şahsi hak doğuran, iki taraflı bir sözleşme şeklinde tanımlanmıştır.

Bu sözleşme ile lisans veren patentten doğan kullanım haklarını lisans alana vermekte; fakat, kısmen ya da tamamen patent üzerindeki haklarını devretmemekte, bu suretle hak sahipliği sıfatını korumaktadır. Olumsuz anlamda, lisans verenin lisans alana karşı patentten doğan inhisarî hakkını kullanmaktan kaçınması söz konusudur.

Patent lisansı sözleşmesi ile patent sahibi, patentten doğan haklarının kullanılması için üçüncü kişiye bir yetki tanıırken, tekel niteliğindeki kullanım hakkının devri karşılığında bir bedel elde etmektedir.

Lisans alanın kullanımına bağlı olarak farklı türlerde patent lisansı sözleşmesi yapılması mümkündür. Uygulamada, çeşitli türlerde yapılan lisans sözleşmelerinin türü hakkında herhangi bir şüphe oluşması halinde kural olarak, lisans alanın sözleşme konusu olan patenti sınırsız kullanma hakkının varlığı kabul edilmektedir.

Patent lisansı sözleşmeleri doktrinde kullanım şekline göre, yöre ile sınırlı olarak, süre ile sınırlı olarak, kişiye ya da işletmeye bağlı olarak, teknik olarak sınırlanarak, nicelik bakımından sınırlanarak, lisans bedelinin saptanış şekline göre, lisanstan doğan hakkın içeriğine göre basit ve inhisarî lisans olarak ve tarafların iradeleri açısından, isteğe bağlı ya da zorunlu lisans olmak üzere ayrıma tabi tutulmuş olup, bunların içinde hukukî açıdan en önemli ayrımın basit lisans ve inhisarî lisans ayrımı olduğu da kabul edilmektedir.

Basit lisans sözleşmesi, lisans verenin lisans alana patent hakkının kullanımı için yetki verirken, daha sonra başkalarına da aynı içerikte ve aynı kullanım alanında lisans verme hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesi türüdür.

İnhisarî lisans sözleşmesi ise, patent hakkı sahibinin bu hakkın kullanımına ilişkin olarak lisans verirken, aynı hakka ilişkin olarak üçüncü kişilere lisans vermemeyi ve aynı zamanda kendisinin de lisans konusu hakkı kullanmamayı yüklediği lisans sözleşmesi türüdür.

Bu noktada diğer bir ayrım da tarafların iradeleri açısından yapılmakta ve bu açıdan lisans sözleşmeleri, bir özel hukuk sözleşmesi olarak lisans verenin iradesi ile kurulmuş sözleşme lisansı şeklinde yapılabileceği gibi, lisans verenin iradesi dışında kanun gereği kurulmuş zorunlu lisans olarak da ortaya çıkabilmektedir. İsteğe bağlı patent lisansı sözleşmeleri, lisans sözleşmelerinin mevzuatta da öngörülen olağan şeklidir.

Türk Hukuku'na 551 sayılı KHK'nin 99 uncu maddesi ile giren zorunlu lisans sistemi ile özel hukukta geçerli sözleşme yapma özgürlüğü ilkesinin istisnası olarak patent sahibi için kanundan doğan bir sözleşme yapma mecburiyeti ortaya çıkmaktadır. 551 sayılı KHK'nin "Zorunlu Lisansın Hukukî Niteliği" başlıklı 114 üncü maddesinde, zorunlu lisansın inhisarî olmadığı belirtilmektedir.

Patent lisansı sözleşmesinin kurulması için Borçlar Hukuku'nun genel ilkelerine uygun olarak lisans veren ve lisans alan olmak üzere iki taraf, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının lisans alana devri konusunda karşılıklı ve birbirine uygun şekilde iradelerini açıklamalıdır. 551 sayılı KHK'nin m. 86/II hükmünde lisans sözleşmesi için yazılı şekil şartı öngörülmüştür. Bu durumda, tarafların sözleşme yapma iradelerinin yazılı şekilde beyan edilmesi halinde patent lisansı sözleşmesi geçerli olarak kurulacaktır.

Anılan hükme göre, Türk Hukuku'nda patente ilişkin diğer sağlararası işlemlerle birlikte patent lisansı sözleşmesi de yazılı şekilde yapılacaktır. KHK ile öngörölen bu yazılı şekil şartı Borçlar Kanunu'nun 11/II maddesi çerçevesinde geçerlilik koşulu olarak kabul edilmelidir. Zira, anılan hükme göre aksi belirtilmedikçe kanunun öngördüğü şekil bir geçerlilik koşuludur. Bu şekle uyulmadıkça patent lisansı sözleşmesi geçerli olmayacaktır.

Patent lisansı sözleşmesinin üçüncü kişilere karşı hüküm ifade edebilmesi için ise patent siciline tescil şartı getirilmiş olup, tescil şartı dolayısıyla, adi yazılı şekilde dahi yapılabilecek patent lisansı sözleşmesindeki imzaların noterde onaylanması, böylece resmi şekilde yapılması gerekmektedir. Uygulama Yönetmeliğinden kaynaklanan bu durum KHK hükmü ile çelişmekte ve hukukî dayanaktan yoksun kalmaktadır. Bu nedenle yapılacak yeni bir Yönetmelik çalışmasında bu çelişkinin giderilmesi yerinde olur.

Patent sahibine ait olan kullanım hakkının belirli bir bedel karşılığında devri konusunda tarafların anlaşması ile özel hukuk alanında bir sözleşme tipi olarak ortaya çıkan patent lisansı sözleşmesinin içeriğini de diğer borçlar hukuku sözleşmeleri gibi sözleşmenin esaslı unsurları ve tali unsurları oluşturmaktadır.

551 sayılı KHK'de ve 551 sayılı KHK'nin Uygulama Şartlarını Gösterir Yönetmelik'te lisans sözleşmesinin içeriğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır.

Bu durum sözleşmenin hukukî niteliğine ilişkin tartışmaları doğurmaktadır. Sözleşmenin içeriğine ilişkin olarak Patent ve Faydalı Model Kanun taslağında da hüküm bulunmaması mevzuat değişikliği halinde de aynı sorunun devam edeceğini göstermektedir.

Türk Hukukunda kural olarak BK.'nın 2 nci maddesi gereğince tarafların önemli noktalar üzerinde uyuşmaları halinde sözleşme kurulacaktır. Patent lisansı sözleşmesinde tarafların üzerinde anlaşmaları gereken önemli noktalar, lisansın konusu ve karşı edim yani lisans bedelidir. Patent lisansı sözleşmesi karşılıklı edimleri içeren tam iki taraflı bir sözleşme olup sözleşmenin tarafları "lisans alan" ve "lisans veren" olarak ifade edilmektedir. Sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için tarafların lisans konusunun lisans bedeli karşılığında kullanımına izin verilmesi hususundaki karşılıklı iradelerini birbirine uygun surette açıklamaları gereklidir.

Patent lisansı sözleşmesinin konusu, patent başvurusu veya patentin kullanım hakkıdır (551 sayılı KHK m. 86, 88). Buna göre, bir usul veya ürüne ilişkin buluşa ait patent başvurusu veya bunlara ilişkin alınmış patentin üzerinde tesis edilebilecek devir, rehin, miras yoluyla intikal gibi hukukî işlemlerin yanında başkalarınca kullanılmasına lisans sözleşmesi yolu ile izin verilebilir. Patent lisansı, buluşun patente bağlanmasından sonra veya patent başvurusu yapıp henüz patent alınmadan da verilebilir.

Sözleşmenin konusunu oluşturan patent, endüstri alanındaki bir buluşun sahibine, resmi bir organ tarafından verilen ve bu buluşun belirli bir süre kendisinin izni olmaksızın başkalarınca kullanılmasını (özellikle buluşun üretimi, kullanımı, satımı ve ithali) engelleme yetkisini sağlayan bir belgedir.

Patent hakkı, sahibi buluşu bizzat veya üçüncü kişiler aracılığıyla ekonomik şekilde değerlendirmek konusunda inhisarî bir yetki sağlar. Bu hak, mutlak hak niteliğinden dolayı aynı hak ile benzerlik gösterir, ancak aynı hak değildir. Patent hakkının olumlu ve olumsuz iki yönü vardır. Hakkın olumlu yönü, patent sahibinin, buluşunu inhisarî olarak kullanma hakkına sahip

olmasını ve olumsuz yönü ise, kendisinin izni olmaksızın başkalarının buluştan yararlanmalarına engel olma yetkisini kapsar. Patent hakkı, sahibine, tekel niteliğindeki bu kullanma hakkını başkalarına devretme imkânını da vermektedir.

Patent lisansı sözleşmesinde, lisans verenin lisans konusunun kullanımına izin verme ediminin karşılığı, lisans alan açısından lisans bedelinin ödenmesi edimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu özellik gereği, sözleşmenin karşılıklı iki tarafa borç yükleyen akitlerden olma niteliğinden söz edilmektedir.

Patent lisansı sözleşmesinin yorumunda, genel yorum ilkelerinin yanında, lisans sözleşmelerine özgü özel bir yorumlama şekli de dikkate alınmalıdır. Buna göre sözleşmede yer alan bir haktan vazgeçmeye yönelik beyanların dar yorumlanması ilkesi çerçevesinde, lisans verenin lisans alana sağladığı hakkın mümkün olduğunca az ve sınırlı olduğu düşüncesiyle yorum yapılmalıdır. Bunun dışında özellikle patent hukukuna özgü kavramların değerlendirilmesi ve tarafları sözleşme yapmaya yönlendiren sebeplerin göz önünde tutulması gerekmektedir.

551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğine dair bir tanıma yer verilmemiş olması sözleşmenin hukukî niteliği hakkında farklı görüşlerin doğmasına neden olmuştur.

Patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğinin belirlenmesi, lisans alanın lisans verenle ve üçüncü kişilerle ilişkilerinin belirlenmesi ile sözleşmeye uygulanacak hükümlerin tespiti açısından önemli bir konudur. 551 sayılı KHK’de patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Lisans sözleşmesinin hukukî niteliği konusunda doktrinde, lisans verenin ediminin olumlu ya da olumsuz nitelikte olduğu, lisansın ayni ya da şahsi hak

sağladığı, lisans sözleşmesinin taahhüt ya da tasarruf muamelesi niteliğinde olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.

Lisans sözleşmesinin özellikleri ile hukukî niteliği hakkında değerlendirme yaparken öncelikle lisans sözleşmesinin konusu olan gayri maddî mal niteliğindeki patent hakkı ile lisanstan doğan hakkın niteliklerinin birbirinden bağımsız olduğu dikkate alınmalıdır. Çünkü lisans sözleşmesi, sözleşme konusu hakkın devrine ilişkin olmayıp hakkın kullanılmasına izin verilmesine ilişkin bir hukukî işlemdir. Lisans veren patent hakkının sahibi olarak kalmaya devam etmektedir. Oysa hakkın devrine ilişkin bir hukukî işlem neticesinde, patent üzerindeki hak sahipliği sıfatı değişecektir.

Patent lisansı sözleşmesi de bir tarafında lisans verenin, diğer tarafında da lisans alanın bulunduğu, konusu özel kanunla mutlak hak olarak korunan bir fikri mülkiyet hakkının kullanılmasının kural olarak bir bedel karşılığında karşı tarafa devredildiği bir sözleşmedir. Bu özelliği gereği sözleşme kural olarak ivazlı ve tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliği taşımaktadır. Burada hakkın mülkiyetine sahip olan taraf, bu hakkın mülkiyetini değil, sadece kullanma hakkını başkasına devretmektedir. Hakkın mülkiyetinin devredilmemesi ve kullanım hakkının devredilmesinin belirli bir bedel karşılığında yapılması nedeniyle patent lisansı sözleşmesi bağış sözleşmesinden ayrılmaktadır.

Lisans sözleşmesinin ivazsız yapıldığı haller nadiren görülmekte olup, sözleşmenin ivazsız yapıldığı hallerde de aradaki ilişki tek taraflı bir işlem haline gelmemektedir. Zira sözleşme, her zaman iki tarafın karşılıklı rızaları ile meydana gelmektedir.

Uygulamada bedel alınmaksızın yapılan serbest lisans hallerinde, hakkın mülkiyeti devredilmediğinden, bir diğer ifadeyle hakkın kendisi bağışlanmadığından bedel alacağından vazgeçilmiş bir lisans sözleşmesinin bulunduğu, mülkiyetin devrine ilişkin bir bağışlama sözleşmesinin (BK. m. 234 vd.) bulunmadığı kabul edilmektedir.

Lisans veren sahip olduğu patentin kullanma hakkını devretmekle, yüklendiği olumlu ve olumsuz edim yükümleriyle sözleşme ilişkisi boyunca lisans alanın edimdeki menfaatini gerçekleştirme yükümlülüğu altına girmektedir.

Lisans alanın edim yükümlülüğu de sözleşme süresince lisans bedelini ödemek ve lisans konusunu sözleşmeye uygun kullanmak olup bu yükümlülükler de sürekli niteliktedir. Dolayısıyla sözleşmenin iki tarafının da karşılıklı edimleri bir süreye yayılmış durumdadır. Bu nedenle patent lisansı sözleşmesi satım sözleşmelerindeki gibi edimlerin karşılıklı değişimine yönelik olmayıp, sözleşmeyle belirlenen sürece ya da patent hakkının koruma süresi boyunca ortaya çıkan sürekli bir borç ilişkisi niteliğindedir.

Ancak patent lisansı sözleşmesi ile sözleşmenin konusu olan aynı hak değil, aynı hakkın kullanımı devredilmekte olup mutlak hak üzerinde bir tasarrufta bulunulmadığından, sadece karşı tarafla borçlandırıcı bir ilişki içine girilmektedir.

Lisans sözleşmesinde, lisans verene ait olan mutlak hak niteliğindeki patent hakkı üzerinde tasarrufta bulunulmayıp, borçlandırıcı bir ilişki içine girildiğinden ve taraflar arasında kurulan bu borç ilişkisi neticesinde karşılıklı borçlar doğduğundan biz de lisans sözleşmesinin borçlandırıcı işlem niteliğinde olduğu görüşüne katılmaktayız.

Buluş üzerindeki patentten doğan hak da fikri mülkiyet hakları grubunda bir mutlak hak niteliği göstermektedir. Bu hak, aynı hak ile benzer özellik göstermektedir. Bu mutlak hakkın sahibi, patente karşı yapılan ihlâl veya saldırı kimden gelirse gelsin, bu mutlak hakkını herkese karşı ileri sürebilecektir. Ancak lisans sözleşmesi, lisans alana bir aynı hak sağlamaz. Çünkü, bir hakkın herkese karşı ileri sürülebilir olması, o hakkın aynı hak niteliğinde bir hak olduğu anlamına gelmez. Aynı haklar, maddî nitelikteki mallar üzerinde olduğu gibi belirli tipte ve sınırlı sayıdadır. Aynı hakların neler olacağı ve hangi tür işlemlerden kaynaklanacağı kanunda tek tek belirtilmiştir.

Bu nedenlerle, lisans sözleşmesi lisans verene patentli buluşu kullanma hakkı sağlayan, kural olarak sadece sözleşmenin tarafları arasında hak ve borç yaratan, ancak kanunda öngörüldüğü ölçüde patent üzerinde hak sahibi olan ve hakkı ihlâl eden herkese karşı ileri sürülebilecek sözleşmesel bir ilişkidir.

Sözleşmenin hukukî niteliğinin belirlenmesi sözleşmeye uygulanacak hükümlerin, uyumsuzlukların çözümünün, tarafların hak ve yükümlülüklerinin ve sözleşmenin sona erme düzeninin belirlenmesi gibi konularda önem arz etmektedir. Bu nedenle hukukî niteliğe ilişkin tespit yapabilmek için öncelikle sözleşmenin özellikleri ve benzer sözleşmelerle olan ilişkisi ortaya konulmalıdır.

Özel hukuk alanında bağımsız bir sözleşme olan patent lisansı sözleşmesinin kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme olması bu sözleşmenin Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden birisi içine sokulup sokulmayacağı tartışmalarını doğurmuştur.

Patent lisansı sözleşmesinin kira, satım, ortaklık, intifa, franchise sözleşmeleri ile karma içerikli sözleşme olup olmadığı konusunda doktrinde değerlendirmeler yapılmış; ancak sözleşmenin bu sözleşmelere ait bazı unsurlara benzer unsurlar taşımakla birlikte farklı yönlerinin de bulunduğu tespit edilmiştir.

Kanaatimizce, patent lisansı sözleşmesinin tümüyle kanunda düzenlenmiş bir sözleşme türüne ait unsurları içerdiği söylenemediği gibi, kanunda düzenlenmiş çeşitli sözleşme türlerine ait unsurların kanunun öngörmediği tarzda bir araya gelmesinden oluşan karma sözleşmelerden, ya da birbirinden tamamen bağımsız iki farklı sözleşmenin mahiyetlerine dokunmaksızın fonksiyonları itibarıyla birleştiği bileşik sözleşmelerden olduğu da söylenemez.

Bu çerçevede lisans sözleşmesinin bazı unsurları, kanunda hiçbir düzenlemesi olmayan sözleşmelerin unsurlarının tam veya kısmen birleşmesinden meydana geldiği için gerçek anlamda bir kendine özgü (sui generis) sözleşme niteliğinde olduğu doktrinde çoğunlukla kabul edilmektedir. Kanaatimizce de patent lisansı sözleşmesi kendine özgü (sui generis) sözleşme niteliğindedir.

Patent lisansı sözleşmesi hakkında borçlar hukukundaki sözleşme tiplerine ilişkin hükümlerin doğrudan doğruya uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Zira bu sözleşme, kanunda yer alan sözleşme tiplerinden hiçbirisine tam olarak uymamakta, duruma göre bazılarına benzer nitelik göstermektedir.

Borçlar Kanunu'nun özel hükümlerinin somut duruma göre kıyasen uygulanmasının mümkün olmaması halinde, BK.'nın genel hükümlerinin uygulanması veya MK. m. 1 uyarınca sözleşmenin özelliklerini de dikkate almak koşuluyla hâkimin hukuk yaratarak uyuşmazlığı çözmesi gerektiği söylenebilir.

Borçlar hukuku alanındaki tüm sözleşmeler için aranan geçerlilik şartları patent lisansı sözleşmesinde de aranmaktadır. Bütün sözleşmeler için aranan şartların yanında patent mevzuatından kaynaklanan geçerlilik şartları da mevcuttur.

Patent lisansı sözleşmesinde geçerlilik şartlarına aykırılık halinde sonuç, tam ya da kısmi butlan olacaktır. Burada sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği geçersiz de olsa sözleşmenin ifasına başlanıp başlanmadığı hususu dikkate alınmalıdır. BK.'da sürekli borç ilişkilerinin sona ermesine ilişkin genel bir kural bulunmamaktadır. İfaya hiç başlanmamışsa geçersizlik bir sorun yaratmayacaktır. Ancak ifa hareketleri başlamışsa, tarafların sözleşme çerçevesinde daha önce yaptıkları ifanın sebepsiz zenginleşme kuralları ile geri dönmesi gerekir. Fakat sürekli borç ilişkisine bağlı özellikler gereği geçersizlik ileriye etkili olacaktır.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans verenin yükümlülükleri sözleşmenin karşılıklı borç doğuran sözleşme niteliği gereği lisans alanın haklarının karşılığını oluşturmaktadır.

Lisans sözleşmesinin özünü, bir diğer ifadeyle bu sözleşmeyi diğerlerinden ayıran kendine has unsurunu lisans verenin taahhüdü oluşturmaktadır.

Lisans verenin yükümlülüklerinin içeriği konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre, lisans verenin yükümlülüğü, lisans alana patentten doğan hakların kullanımı imkânını sağlayan bir hakkın verilmesi açısından olumlu karakterli bir yükümlülüktür. Diğer görüş ise, lisans verenin yükümlülüğünü, kendisine ait olan inhisarî hakkı lisans alana karşı kullanmaktan kaçınması açısından olumsuz nitelikte bir yükümlülük olarak değerlendirmektedir.

Ancak tarafların patent lisansı sözleşmesinin içeriğine hem olumlu hem olumsuz yükümlülükler ya da sadece olumsuz yükümlülükler koyması mümkündür. Örneğin serbest lisansta sadece olumsuz yükümlülükler bulunur. Bu nedenle doktrinde lisans sözleşmesinin içeriğinin olumlu ya da olumsuz nitelikte tek bir ana yükümlülük ya da tek bir hak olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı, çünkü olumlu ve olumsuz hak ve yükümlülüklerden oluşan bir demetin sözleşme ile oluşturulabileceği sonucuna varılmıştır.

Lisans verenin asli edim yükümlülüğü bir diğer ifade ile sözleşmeye ayırt edici nitelik kazandıran yükümlülüğü, patentten doğan hakları lisans alanın kullanmasını sağlama ve bu yararlanmayı devam ettirme yükümlülüğüdür.

Lisans verenin lisans konusu olan gayri maddî hakkı lisans alanın yararlanmasına koyma borcu zımnen lisans konusu hakkın varlığı ve geçerliliği ile lisans konusu hakkın teknik değeri ve lisanstan beklenen yararlanmanın elde edileceğine ilişkin yükümlülükleri de içermektedir. Lisans verenin yan yükümlülükleri, edim yükümlülükleri dışında kalan yükümlülükleridir. Bunlar da ifaya yardımcı yükümler ile koruma yükümlerinden oluşur.

Lisans alanın patent lisansı sözleşmesinden kaynaklanan asli yükümlülükleri, lisans bedelinin ödenmesi ve lisans konusunu sözleşmeye uygun kullanılması yükümlülükleridir.

Patent lisansı sözleşmesinde lisans alanın asli yükümlülüklerinden biri, lisans alanın lisans sözleşmesi ile elde ettiği kullanma hakkının karşılığı olarak lisans verene, lisans bedelini ödemektir. Burada lisans verenin kullandırma yükümlülüğünün karşılığındaki hakkı lisans bedelini talep hakkı olarak ortaya çıkmaktadır.

Lisans alanın diğer asli yükümlülüğü ise lisans konusunu sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğüdür. Lisans sözleşmesinin amacı patent sahibi dışında üçüncü kişilerin patent hakkını kullanmasını sağlamaktır. Bu nedenle kural olarak, lisans alanın lisans konusunu kullanma yükümlülüğü bulunduğu kanaatindeyiz . 551 sayılı KHK'nin "Kullanma Zorunluluğu" başlıklı 96 ncı maddesinde, patent sahibinin veya yetkili kıldığı kişinin, patentle korunan buluşu kullanmak zorunda olduğu basit ve inhisarî lisans ayrımı yapılmadan öngörülmüştür.

Lisans alan, lisans konusu patenti, hakkın niteliğine uygun ve lisans verenin bu konudaki uyarılarını da dikkate alarak kullanmakla yükümlüdür. Lisans hakkı herhangi bir sınırlama olmaksızın verilmişse, lisans alan, zorunlu bir lisansın verilmesine neden olmayacak şekilde patenti değerlendirme konusunda her türlü olanağı kullanmakta serbesttir. Ancak, lisans alan patente zarar verecek ölçüde ve şekilde kullanmaktan ve patentin ekonomik değerini düşürücü hareketlerden kaçınmalıdır. Bu şekildeki kullanım lisansın amacına da aykırı olacağından lisans verene karşı doğacak zararlardan sorumlu olacaktır.

Tarafların sözleşme ile kurdukları ilişki nedeniyle, sözleşme sona erdikten sonra da bazı yükümlülükleri olabilmektedir. Lisans sözleşmesinin sona ermesi halinde, kural olarak ana lisans sözleşmesine bağlı olduğundan mevcut alt lisans sözleşmesi de sona erecektir.

Patent lisansı sözleşmesi, sürekli borç ilişkisi niteliği gereği sona ermeye yönelik bir sözleşme olmamakla birlikte her sözleşme gibi sona erecektir. İlk olarak, sözleşme süresinin sona ermesi ve sözleşme konusu hakkın sona ermesi nedenleriyle lisans sözleşmesinin sona ermesi mümkündür. Bunun dışında sözleşme süresi sona ermeden fesih ve dönme yolu ile sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği de dikkate alınarak sözleşmenin sona erdirilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA*

- AKDERE, Ömer Kemal** : “Şekle Bağlı Hukukî İşlemlerin Değiştirilmesi ve Ortadan Kaldırılması” **Adalet Dergisi**, 1980/ 6, s. 678-679.
- AKINTÜRK, Turgut** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 8. Bası, İstanbul, 2001.
- AKINTÜRK, Turgut / AKİPEK, Jale** : **Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku**, İstanbul, 2007.
- AKINTÜRK, Turgut / AKİPEK, Jale** : **Kişiler Hukuku**, İstanbul, 2002.
- AKİPEK, Şebnem / KÜÇÜKGÜNGÖR, Erkan** : **Sözleşmeler Rehberi**, Ankara, 2002.
- AKMAN, G. Sermet** : “Genel İşlem Şartları”, **Günümüzde Yargı Dergisi**, S. 33-34, 1979, s. 13-18.
- AKYOL, Şener** : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Know-How-Managemet-Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, II. Fasikül**, İstanbul, 1997, (Akyol: **Borçlar**).
- : **Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı**, 2. Bası, İstanbul, 2006, (Akyol: **Dürüstlük Kuralı**).
- ALP, Ö.** : “Türkiye’de Teknoloji Geliştirilmesi, Transferi ve Uygulaması”, **Kamu Hizmetleri Araştırma Vakfı ve Ankara Ticaret Odası-Patent ve Markaların Tescil Öncesi ve Sonrası Sorunları Sempozyumu**, Ankara, 1984, s. 69 vd.
- ARAL, Fahrettin** : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Ankara, 1997.

* Aynı yazarın birden fazla eserine atıf yapıldığı hallerde eserleri ayırt etmek üzere atıf şekli parantez içinde belirtilmiştir.

- ARBEK, Ömer** : **Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 2005.
- ARKAN, Sabih** : **Marka Hukuku, C.II**, Ankara, AÜHF Yayın No: 533, 1998, (Arkan: **Marka**).
- : **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 2007, (Arkan: **Ticari İşletme**).
- ARI, M. Haluk** : **Patent Lisansı Anlaşmalarında Münhasırlık ve Bölgesel Sınırlamalar**, Rekabet Kurumu, Uzmanlık Tezleri Serisi No: 29, Ankara, 2003.
- ARICI, M. Fatih** : **Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi ile Devri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.
- ARSLANLI, Halil** : **Fikri Hukuk Dersleri, II: Fikir ve Sanat Eserleri**, İstanbul, 1954.
- ASLAN, Adem** : **Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli)**, İstanbul, Beta, 2004.
- ASLAN, İ. Yılmaz** : **Rekabet Hukuku ve Rekabetin Korunması Hakkında Kanun**, Bursa, 1997.
- ATAAY, A.** : **Borçlar Hukukunun Genel Teorisi, Birinci Yarım**, 3. Bası, İstanbul, 1981.
- ATEŞ, Derya** : **Ahlaka Aykırılık**, Ankara, 2007
- ATEŞ, Mustafa** : **Fikir ve sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003.
- AYBAY, Aydın** : **Borçlar Hukuku Dersleri**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 10. Bası, İstanbul, 1991.
- AYDINCIK, Şirin** : **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul, 2006.
- AYHAN, Rıza** : **Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 2007.
- AYİTER, Nuşin** : **İhtira Hukuku**, Ankara, 1968, (Ayiter: **İhtira**).
- : "Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde

İhtira Hukuku Problemleri”, **AÜHFD**, C. XXV, S. 3-4, 1968, s. 137-165, (Ayiter: “**Milletlerarası İhtira ...**”).

- : **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara 1981, (Ayiter: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**).
- BAHTİYAR, Mehmet** : “Genel İşlem Koşullarına Karşı Tüketicilerin Korunması”, **Yargıtay Dergisi**, C. 22, 1996, s. 76-98.
- BAKIRCI, Mehmet Enes** : “AB Rekabet Hukuku Kuralları Altında Patent ve Know-How Lisansı Anlaşmaları ve Teknoloji Transferi Anlaşmalarına İlişkin 240/96 Sayılı Blok Muafiyet Tüzüğü”, **İBD**, C. 71 S. 4, 1997, s. 822-841.
- BALTA, M. A.** : “Sınai Haklar ve Sanayileşme”, **Sınai Mülkiyetin Korunması ve Türkiye’deki Gelişmeler Hakkında Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Sempozyumu**, (Ankara, Haziran 1995, s. 1 vd.
- BARLAS, Nami** : **Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri**, İstanbul, 1998.
- BAŞ, Mustafa** : **Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi**, Ankara, 2000.
- BAŞARAN Tuğba** : “Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları”, **İKV Dergisi**, S. 161, Mayıs 2000, s. 1 vd.
- BAŞPINAR, Veysel** : **Borç Sözleşmelerinin Kısmi Butlanı**, Ankara, 1998.
- BATTAL, Ahmet** : **Hukukun Temel Kavramları**, Ankara, 2001,
- BEIER, K, F.** : “Patent Protection and the Free Market Economy”, **International Review of Intellectual Property and Copyright Law (IIC)**, Vol. 23, No:2/1992, 162-182. (Beier: “Patent Protection...”)
- : “Exclusive Rights, Statutory Licenses and Compulsory Licenses in Patent and Utility Model

Law”, IIÇ, C. 30, S. 3, 1999, 162 vd. (Beier: “Exclusive Rights...”)

- BENKO, R.** : “Intellectual Property Rights and The Uruguay Round” **The World Economy**, Vol. 11, No: 2, 1988, s. 217 vd.
- BEŞİROĞLU, Akın** : **Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar**, 4. Bası, İstanbul, Arıkan, 2006.
- BİLGE, M. Emin** : **Ticaret Sicili**, İstanbul, 1999.
- BİLGE, Necip** : **Hukuk Başlangıcı**, Ankara, 1999, (Bilge: **Hukuk Başlangıcı**).
- : **Borçlar Hukuku Dersleri, Hususi Borç Münasebetleri**, Ankara, 1958, (Bilge: **Borçlar Hukuku**).
- BUSSE, York** : “The European Patent Organisation An Overview”, “Çeviri: Avrupa Patent Sistemi ve Avrupa Patent Ofisi”, **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 1992, s. 32-39, s. 41-49.
- CANATAN, K.** : “Teknoloji ve Transfer Kanalları”, **Milli Prodüktivite Merkezi Gelişmekte Olan Ükelere Teknoloji Transferi Semineri**, Ankara 1975, s. 35 vd.
- CAMCI, Ömer** : **Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul, 2000.
- CANSEL, E.** : **Türk Hukukunda Hasılat Kirası**, Ankara. 1953.
- CARLSSON, Bo** : “Technological Systems and Industrial Development: Four Swedish Case Studies”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, C. 20, S. 4, 1993, s. 475-502.
- CORNISH, W. R.** : **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights**, Sweet&Maxwell, (London, 1996).
- ÇAĞLAR, Hayrettin** : “Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı”, **GÜHFD**, C. X, . S.1, 2 Y. 2006, s. 81 vd.

- ÇAMLİBEL, E. TAYLAN** : **Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi**, Ankara, 2001.
- DAYINLARLI, Kemal** : “Milletlerarası İhtira Hukuku ve Türkiye’nin Yeri”, **Yargıtay Dergisi**, C. 3, 1987, s. 305-320.
- DEMARET, Paul** : “Industrial Property Rights, Compulsory Licences and the Free Movement of Goods under Community Law” **IIC**, Vol: 18, No: 2, 1987, s. 161-191.
- DERİCİOĞLU, M. K.** : **ASİAD Patent Raporu**, ASİAD Özel Yayını, No: 6, (Dericioğlu: **Patent Raporu**).
- : **Sınai Haklar, C. I, Yasal Düzenlemeler**, Ankara, 1995, (Dericioğlu: **Sınai Haklar**).
- DERİŞ, Ethem D.** : “Türkiye’de Sınai Mülkiyet Hakları”, **İstanbul Sanayi Odası Dergisi**, S. 16, 1967, s. 20-23.
- DEVELLİOĞLU, Ferit** : **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedi Lügat**, Ankara, 1980.
- DUNFORD, Richard** : “Is the Development of Technology Helped or Hindered By Patent Law-Can Antitrust Laws Provide The Solution?”, **UNSW Law Journal**, Volume 9, 1986, s. 117-136. (Çevrimiçi: <http://www.heinonline.com>)
- DURAL, Mustafa** : **Borçlunun Sorumlu Olmadığı Sonraki İmkansızlık**, İstanbul 1976.
- EDİS, Seyfullah** : **Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri**, Ankara, 1993.
- EKŞİOĞLU, Kani** : “Patent Hakkı, Bu Hakka Saldırı ve Bundan Kaynaklanan Hukuk Davaları”, **Yasa Hukuk Dergisi**, Yıl 19, C. 15, S. 170, s. 69 vd.
- ERBAY, İsmail** : **Know-How Sözleşmesi**, Ankara, 2002.
- ERDEM, Bahadır B.** : **Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk**, 2. Bası, İstanbul, 2002.

- ERDOĞAN, İhsan** : “Hukukî Muamelelerde Şekle Aykırılığın Sonuçları”, **GÜHFD**, C. 1, Haziran 1997, s. 114-123.
- EREL, Şafak N.** : **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Yenileştirilmiş 2. Bası, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1998, (Erel: **Fikir ve Sanat**).
- : **Eşyaya Bağlı Borç**, Ankara, AÜSBFY No: 490, 1982, (Erel: **Eşyaya Bağlı**).
- EREN, Fikret** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. Bası, Ankara, 2006.
- ERGÜN, Mevci** : “Tasarım Korunmasında Lisans Alanın Dava Hakkı,” **Ankara Barosu Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi**, Y: 1, C. 1, S. 2001/3, s. 81-89.
- ERGÜNE, M. Serkan** : “Lisans Sözleşmesinde Başlangıçtaki İmkansızlık”, **Prof. Dr. Özer Selici’ye Armağan**, 203-219.
- ERTAŞ, Kudret** : **Türk Hukukunda İşçinin Sadakat Borcu**, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No: 211, 1982.
- ESENER, Turhan** : **Borç Hukuku 1**, Ankara, 1969.
- ESENER, Turhan / GÜVEN, Kudret** : **Eşya Hukuku**, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, 2008.
- FAUVER, Cole** : “Compulsory Patent Licensing in the United States: An Idea Whose Time Has Come”, **Northwestern Journal of International Law & Business**, 1987-1988, s. 666-685.
- FEYZİOĞLU, Feyzi N.** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I**, 2. Bası, İstanbul, 1976, (Feyzioğlu: **Genel**).

- : **Borçlar Hukuku, İkinci Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri, C. I, 4. Bası, İstanbul, 1980, (Feyzioğlu: Muhtelif Nevileri).**
- FRANKO, Nisim İ.** : **Türk Borçlar Kanununa Göre Yayın Sözleşmesinin Hükümleri, Ankara, 1981.**
- GÖKTÜRK, Avni H.** : **Borçlar Hukuku, C. II, Ankara, 1951.**
- GÖKYAYLA, K. Emre** : **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2001.**
- GRAUPNER, R.** : **The Rules of Competition in the European Economic Community, A Study of the Substantive Law on a Comparative Law, Netherlands, 1965.**
- GURRY, Francis** : **"The World Intellectual Property Organization and Patent Cooperation Treaty", "Çeviri: Dünya Fikri Haklar Teşkilatı ve Patent İşbirliği Anlaşması", Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu, Ankara, 1992, s. 17-24.**
- GUTTERMAN, A. S.** : **Innovation and Competition Policy, Kluwer Law International, (London-The Hague), Boston, 1997.**
- GÜNEŞ, Gülsen** : **Türk Hukukunda Entelektüel Sınai Haklar ve Vergilendirilmesi, İstanbul, 1997.**
- GÜRZUMAR, O. Berat** : **Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan Sistemlerin Hukuken Korunması, İstanbul, 1995.**
- GÜVEN, Kudret Ertaş** : **"Elektrik ve Gazın Eşya Olma Niteliği", ABD, 1984/2, 225-232.**
- GÜVEN, Kudret** : **"Sosyal Tipli davranış ve Sözleşme Teorisine Etkisi: Fiili Sözleşme İlişkileri I – II", İBD, Temmuz 1984, Y. 3, S. 3, s. 21-29; S. 4, s. 20-29.**

- HALFAWY-AL, Mohammed**
(Çev. TUĞCU, Tülay) : “Lisans Anlaşmalarının Görüşülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Birkaç Pratik Düşünce”, **Verimlilik Dergisi**, C. 2, S. 1, 1972, s. 149-159.
- HALEWOOD, Michael** : “Regulating Patent Holders: Local Working Requirements and Compulsory Licenses at International Law”, **Osgoode Law Journal**, Volume 35, No: 2, 1997, s. 243-288.
- HATEMİ, Hüseyin** : **Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Özellikle BK. m. 65 Kuralı**, İstanbul, 1976.
- HATEMİ, Hüseyin/ SEROZAN, Rona/ ARPACI, Abdulkadir** : **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul 1992.
- HENN, Günter** : **Patent und Know-how-Lizenzvertrag**, Heidelberg, 2003.
- HIRSCH, Ernst E.** : **Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara 1948, (Hirsch: **Fikri ve Sınai**)
- : **Hukuki Bakımdan Fikri Say**, Ankara, 1943, (Hirsch: **Hukuki Bakımdan**)
- HONSELL, Heinrich** : **Schweizerisches Obligationenrecht Besonderer Teil**, Bern, 2003.
- İMRE, Zahit** : **Medeni Hukuka Giriş**, İstanbul, 1980.
- İNAN, Ali Naim** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 1979.
- İNCEOĞLU, M. Murat** : “Sözleşme Yapma Zorunluluğu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 5. Maddesinin Bu Açıdan Değerlendirilmesi”, **OGUZMAN’a Armağan**, İstanbul, 2000, s. 391-410.
- JACOB, R./ ALEXANDER D.** : **A Guide Book to Intellectual Property**, London, 1993.

- KAPLAN, İbrahim** : “Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları”, **BATİDER**, C.16, 1991, s. 51-86, (Kaplan: “Banka...”).
- : **Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi**, Ankara, 2007, (Kaplan: **Sözleşmeye Müdahale**).
- KARABULUT, Hüseyin** : “Gümrük Birliği Sürecinde Lisans Anlaşmaları ve İlgili Mevzuat”, **İBD**. C. 71, S. 2, 1997, s. 342-349.
- KARAHASAN, M. Reşit** : **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 1** Ankara, 2002.
- KAYA, Arslan** : “551 Sayılı ‘Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi”, **İÜHFM**, C. 55, 1996, s. 335-367. (Kaya: “Zorunlu Lisans ...”).
- : “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, **İÜHFD**, 1997, C. 55, S. 4, s. 173-200. (Kaya: “Türk Hukukunda...”).
- KAYA, Yüksel** : “Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletlerinde Rekabet Otoritelerinin Lisans Anlaşmalarına Yaklaşımı”, **Rekabet Dergisi**, S. 6, 2001, s. 45-78.
- KESKİN, Serap** : **Fikri (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması**, Ankara, 2003.
- KILIÇOĞLU, Ahmet** : “Fiili Sözleşme İlişkileri”, **ABD**. S. 5-6, s. 738 vd. (Kılıçoğlu: “Fiili Sözleşme...”)
- : **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Bası**, Ankara, 1996, (Kılıçoğlu: **Borçlar**)
- KIRCA, Çiğdem** : “Know-How Sözleşmesinin Hukukî Niteliği”, **Ali Bozer’e Armağan**, Ankara, 1998, s. 243-268, (Kırca: “Know-How...”).
- : **Franchise Sözleşmesi**, Ankara, 1997 (Kırca: **Franchise**)

- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip** : **Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. I**, İstanbul, 2008, (Kocayusufpaşaoğlu: **Borçlar**)
- : “Değişik Kısmi Hükümsüzlük ve Genişletilmiş Kısmi Hükümsüzlük Kavramları İle İlgili Düşünceler”, **Selim Kaneti’ye Armağan** İstanbul, 1996, (Kocayusufpaşaoğlu: “Değişik Kısmi...”).
- : “İşlem Temelinin Çökmüş Sayılabilmesi İçin Sosyal Felaket Olarak Nitelendirilebilecek Olağanüstü Bir Olayın Gerçekleşmesi Şart mıdır?”, **M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul, 2000, s. 503 vd.
- KORAH, Valentine** : **Know-how Licensing Agreements and the EEC Competition Rules Regulation**, Oxford, 1989.
- KORTUNAY, Ayhan** : **Patentlizenz- und Know-How-Verträge im Deutschen und Europäischen Kartellrecht**, Köln, 2003, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde einer Hohen Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität zu, Köln, 2003.
- KÖPRÜLÜ, Bülent** : **Medeni Hukuk, C. 1-2**, İstanbul, 1984.
- KUNTALP, Erden** : **Karışık Muhtevalı Akit**, Ankara, 1971.
- KURU, Baki** : **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 1996.
- LEWIS, A.** : **Principles Of Contract European Commercial Law**, 1992.
- MODIANO, Giovanna** : “International Patent Licensing Agreements and Conflict of Laws” *Northwestern Journal of International Law & Business*, 2:11, 1980, 11-27, (erişim: www.heinonline.com).
- NOYAN, Erdal** : **Marka Hukuku**, Ankara, Adil Yayınevi, 2004.
- ODMAN, Ayşe** : **Fikri Mülkiyet Hukuku ile Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Ankara, 2002.

- OĞUZ, Cemal** : “Standart Sözleşmelerin BK. m. 21 ile 99/2 ve 100/3 Hükümlerine Göre Hâkim Tarafından Kontrolü”, **TBBD**, 1998/1, s. 25-37.
- OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut** : **Borçlar Hukuku – Genel Hükümler**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998.
- OĞUZMAN, K. / SELİÇİ, Özer** : **Eşya Hukuku**, 5. Bası, İstanbul, 1988.
- OĞUZMAN, K./ SELİÇİ, Ö./ OKTAY, S.** : **Kişiler Hukuku-Gerçek ve Tüzel Kişiler** İstanbul, 1998.
- OKTAY, Saibe** : “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumlanması ve Boşluklarının Tamamlanması”, **İÜHFM**, C. LV, 1996, s. 490. vd. (Oktay: “İsimsiz ...”).
- : “Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni”, **İÜHFM**, C. LV, S. 3, 1997, s. 209-234, (Oktay: “Uzun Süreli ...”).
- : “Federal Mahkeme’nin 21 Haziran 1988 Tarihli Kararının Çevirisi ve İncelenmesi”, **İÜHFM**, C. LV, 1996, 450-500, (Oktay: “Federal ...”).
- ONGAN, Burak** : **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Ankara, 2007.
- ORTAN, Ali Necip** : **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, 1979, (Ortan: **Patent Lisansı**).
- : “Knov-how ve Hukuken Korunması”, **ABD**, S. 4, 1980, s. 467-485. (Ortan: “Knov-how ...”).
- : “Teknik, Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sisteminin Yeri”, **Batider**, C.XIII. S. 2, 1985, s. 63-101. (Ortan: “Patent Sisteminin Yeri...”).
- : **İşçi Buluşları Hukuku**, BK. m. 336., İzmir 1987, (Ortan: **İşçi Buluşları**).

- : **Avrupa Patent Sistemi, C.I,** Ankara, 1991, (Ortan: **C.I**).
- : **Avrupa Patent Sistemi, C.II,** Ankara, 1991, (Ortan: **C.II**).
- : “Avrupa Patent Sistemi ve Türk Patent Hukuku”, **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu,** Ankara, 12-13.10.1992.
- OZANOĞLU, H. Seçkin** : **Bankacılık İşlemlerinde Bankaların Müşterilerini Aydınlatma Yükümlülüğü,** Ankara, 2004.
- ÖĞÜZ, Tufan** : **Know-How Sözleşmesi,** İstanbul, 2001.
- ÖNEN, E.** : **Medeni Yargılama Hukukunda Sulh,** Ankara, 1972.
- ÖNEN, Turgut** : **Borçlar Hukuku,** Ankara, 1995.
- ÖZ, M. Turgut** : “Borçlu Temerrüdünde Sözleşmeden Dönmenin Bu Sözleşme Gereğince Kazanılmış Aynı Haklara Etkisi ve Klasik Dönme Kuramı ile Yeni Dönme Kuramının Kısa Bir Karşılaştırmalı Eleştirisi”, **MHAD.**, Yıl 1985, S. 16, s. 131 vd.
- ÖZDAMAR, D. (Çeliktaş)** : Aynı Sözleşme ve Aynı Sözleşmeye Benzer ya da Onunla Bağlantılı Bazı Kavramların Karşılaştırılması. **Yargıtay Dergisi,** C. 26, S. 223, Temmuz, 2000, s. 399-418.
- ÖZDEMİR, Saibe Oktay** : **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması,** İstanbul, 2002, (Özdemir: **Sınai Haklara**).
- : “Fikrî Nitelikteki Sinaî Değerler Üzerindeki Haklar ile Bunlara İlişkin Verilen Lisansın Hukukî Niteliği”, **Prof. Dr. Ergun Özsunay’a Armağan,** İstanbul, 2004, s. 588 vd. (Özdemir: “Fikri Nitelikteki...”).
- ÖZEL, Çağlar** : **Marka Lisansı Sözleşmesi,** Ankara, 2002.

- ÖZSUNAY, Ergun** : “Teknoloji Alan ve Aktaran Bir Ülke Olarak Japonya’da Lisans Sözleşmelerine İlişkin Güncel Sorunlar”, **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, C. 20, 1983, s. 49-54, (Özsunay: “Güncel Sorunlar...”).
- : “Lisans Sözleşmelerinde Lisans Bedeline (Royalty) İlişkin Sorunlar”, **İÜHF. 50. Yıl Armağanı**, İstanbul, 1973, s. 667-699, (Özsunay: “Royalty...”).
- ÖZTAN, Bilge** : **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Ankara, 2002, (Öztan: **Medeni Hukuk**).
- ÖZTEK, Selçuk** : “Son Değişikliklerden Sonra Türk Patent Hukukunun Ana Hatları”, **Avrupa Araştırma Dergisi**, C. 4, S. 1-2, 1995/1996, s. 55-63.
- PEDRAZZINI, Mario M.** : “Versuch einer Nominalisierung des Lizenzvertrages”, **Festgabe zum 60. Geburtstag von Walter Schluep**, Zürich, 1988, s. 413-422.
- PINAR, Hamdi** : **Uluslararası Rekabette Fikrî Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye**, İstanbul, 2004, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2004/71.
- POROY R./TEKİNALP Ü.** : “Marka Hakkına İlişkin Bazı Sorunlar”, **Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan**, Ankara, 1990, s. 333-345.
- POROY, Reha** : **Fikrî Hukuk Ders Notları, (Teksir Halinde Özet)**, İstanbul 1983,
- POROY/TEKİNALP/**
- ÇAMOĞLU** : **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, İstanbul, 1995,
- POROY, Reha** : “Türkiye’ye Teknoloji Transferi”, **Teknoloji ve Milletlerarası İktisadi Kalkınma Semineri**, (5-8 Mayıs 1969, İstanbul).
- PULAŞLI, Hasan** : **Şirketler Hukuku**, Adana, 2005.

- REİSOĞLU, Safa** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1995.
- ROMARY, John M.** : "Patents for Sale: Evaluating the Value of US Patent Licences", **EIPR**, Vol. 17, Issue 8 August, 1995, s. 385-388.
- SARAÇ, Tahir** : **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, Ankara, 2003, (Saraç: **Patentten Doğan**).
- : "551 Sayılı KHK'nin 11. Maddesine Göre Patent İsteme Hakkı ve Hakkın Sahibi", **Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, C. I**, İstanbul, 2001, s. 517-544. (Saraç: "Patent İsteme Hakkı...")
- SARGIN, Fügen** : **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara, 2002, (Sargin: **Milletlerarası Unsurlu**).
- : "Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım", **AÜHFD**, C. 50, 2001, S. 2, s. 37-95, (Sargin: "Karakteristik Edim...").
- SCHWARZ, A.B.** : **Borçlar Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1948, (Çev. B. Davran).
- SELİÇİ, Özer** : **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, İstanbul 1976.
- SEROZAN, Rona** : "Karşılıklı Sözleşmelerde Baştan Dayatılmış Veya Sonradan Oluşmuş Edimler Arası Dengesizliğin Uyarılma Yoluyla Düzeltilmesi", **Oğuzman'a Armağan**, İstanbul, 2000, s. 1013-1030, (Serozan: "Karşılıklı Sözleşmelerde...").
- : **Sözleşmeden Dönme**, İstanbul, 1975, (Serozan: **Dönme**)
- : **Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, C. III, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, 2. Bası İstanbul, 1998, (Serozan: **İfa Engelleri**)

- SİRMEN, Lale** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Notları**, Ankara, 1996, (Sirmen: **Borçlar**).
- : "Modern Hukukta Sözleşme Kavramı ve Türk Hukuku", **C. H. OĞUZOĞLU'na Armağan**, Ankara, 1972, s. 446 vd. (Sirmen: "Modern Hukukta Sözleşme...").
- : **Eşya Hukuku Dersleri**, Ankara, 1995, (Sirmen: **Eşya**).
- : **Türk Özel Hukukunda Şart**, Ankara, 1992, (Sirmen: **Şart**).
- SOLTYINSKI, S.** : "Choice of Law and Choice of Forum in International Transfer of Technology Transactions", **Recueil des Cours de L'Academie de Droit International de la Haye**, 1986/I, Tome 196, s. 293 vd.
- SULUK, Cahit** : **Tasarım Hukuku**, Ankara, Seçkin, 2003.
- SULUK, Cahit / ORHAN, Ali** : **Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C. II, Genel Esaslar, Fikir ve Sanat Eserleri**, Ankara, 2005.
- ŞAHİN, Mehmet** : "Türk İşletmelerinin 1981-1985 Yılları Arasında Yaptıkları Lisans Anlaşmaları ve İşletmelerin Dışa Bağımlılıkları", **Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, S. 2 1986; s. 41-76.
- ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal** : **Patent Hakkının Korunması**, Ankara, 1998. (Şehirali: **Patent Hakkı**).
- : "Patent Lisans Sözleşmelerinin Roma Antlaşması'nın 85. Maddesi Açısından Değerlendirilmesi", **Batıder**, 1998, C. 19, S. 3 s. 163-190. (Şehirali: "Patent Lisans Sözleşmelerinin ...").
- ŞİMŞEK, Sabri** : **Lisans Anlaşması Yoluyla Teknoloji Transferi**, Ankara, 1988.
- TANDOĞAN, Haluk** : "Yürürlüğe Girişinin Ellinci Yılında Türk Borçlar Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme",

- Batider**, C. VIII, S.4, 1976, s. 24. vd.
(Tandoğan: “Yürürlüğe Girişinin...”)
- : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. I/1, I/2, Ankara, 1985. (Tandoğan: **C. I/1-I/2.**)
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı** : “Sınai Haklar Alt Komisyonu Raporu” **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, (erişim: www.dpt.gov.tr 01.10.2008), s. 1-19.
- TEKİNALP, Gülören** : “Patent Lisansı Sözleşmesine Uygulanacak Bağlama Kuralı”, **İÜHFD**, C. 35, 1970, s. 249-266, (Tekinalp: “Bağlama Kuralı...”).
- TEKİNALP, Gülören / TEKİNALP, Ünal** : Katkıda Bulunanlar; ATAMER, Yeşim, ODER Bertil Emrah, OKUTAN Gül, **Avrupa Birliği Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, 2000, (Tekinalp/Tekinalp: **Avrupa Birliği**).
- TEKİNALP, Ünal** : **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş 2. Bası, İstanbul, 2002, (Tekinalp: **Fikri Mülkiyet**).
- : **Banka Hukukunun Esasları**, İstanbul, 1988, (Tekinalp: **Banka**)
- TEKİNAY, S.** : **Borçlar Hukuku**, İstanbul, 1988.
- TEKİNAY, S./AKMAN, S./BURCUOĞLU, H./ALTOP, A.** : **Eşya Hukuku**, C. I, 5. Bası, İstanbul, 1989. (Tekinay/ Akman/Burcuoğlu/Altop: **Eşya**)
- TEKİNAY, S./AKMAN, S./BURCUOĞLU, H./ALTOP, A.** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, İstanbul, 1993. (Tekinay/ Akman/Burcuoğlu/Altop: **Eşya**)
- TERCAN, Erdal** : **İflasın Sözleşmelere Etkisi**, Ankara, 1996.
- TÜĞSÜZ, Mustafa** : **Fikri Mülkiyet Hakları Çerçevesinde Yeni Bitki Çeşitlerindeki Islahatçı Hakları**, Ankara, 2007.

- Türk Patent Enstitüsü** : Patent nedir?
http://www.turkpatent.gov.tr/sorucevap/brosurler/patent.htm (01.10.2008), 1-6.
- TUĞ, Adnan** : **Türk Özel Hukukunda Şekil**, Trabzon, 1978)
- TUNÇOMAĞ, Kenan** : **Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.I**, 6. Bası, İstanbul, 1976, (Tunçomağ: **Genel Hükümler**).
- : **Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri**, 2. Bası, İstanbul, 1974, (Tunçomağ: **Özel**).
- ULUSAN, İlhan** : “Maddî Hukuk ve Usul Hukuku Bakımından Sulh Sözleşmesi”, **MHAD.**, S. 7, 1971, s. 149-203.
- WATAL, Jayashree** : “Implementing the TRIPS Agreement on Patents Optimal Legislative Strategies for Developing Countries”, **Intellectual Property Rights in the World Trade Organization: The Way Forward for Developing Countries**, New Delhi: Oxford University Press, India, 2000, s. 105-123.
- WILLIAMS, J. F.** : **A Manager’s Guide to Patents, Trademarks and Copyright**, 1986.
- WIPO** : **Licencing Guide For Developing Countries**, Geneve, 1977.
- YALÇINER, Uğur G.** : “Türkiye’de Patent Sistemi”, **Patent Sistemleri ve Patent Ofis Organizasyonları Uluslararası Sempozyumu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 271, Ankara, 12-13.10.1992, s. 105 vd.
- YASAMAN, Hamdi** : **Marka Hukuku: 556 sayılı KHK Şerhi, C. II**, Vedat Kitapçılık, Ekim, 2004.
- YAŞAR, Musa** : “Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikasına İlişkin Öneriler II”, (erişim: www.aydinlanma1923.org, 01.10.2008), 1-3.
- YAVUZ, Cevdet** : **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul 1996.

- YAVUZ, Nihat** : “Eylemsel Sözleşme ilişkileri Kuramı Açısından Yargıtay uygulamasına Eleştirel Bir Yaklaşım I”, **Yargıtay Dergisi**, C. 10, S. 4, Ekim 1984, s. 454-455.
- YALMAN, Süleyman** : **Türk-İsviçre Hukukunda Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk**, Ankara, 2006.
- YILMAZ, Ejder / YILMAZ, H. Ümit** : **Hukuk Rehberi (Adli Yazı ve Yazışma Usulleri)**, C. 5, Genişletilmiş 6. Bası, Ankara, 2002,
- YOSMAOĞLU, Nevzat** : **Dünya’da ve Türkiye’de Patentler-Know-how’lar-Markalar**, Ankara, 1978.
- YURTSEVER, Şaziye** : **Patentin Hukukî Korunması ve İlgili Mevzuat**, Ankara, Adalet Yayınevi, 1999.
- YÜKSEL, Ali Sait** : **Patent ve Lisans (Patent, Marka, Know-how) Sözleşmesi Hukuku**, Marmara Üniversitesi Yayın No: 471, İstanbul, 1989.
- ZEVKLİLER, Aydın** : **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Ankara.

ÖZET

ÖZSOY, Saadet Hande. Türk Hukukunda Patent Lisansı Sözleşmesi, Doktora Tezi, Ankara, 2010.

Türk Hukuku'nda patent lisansı sözleşmesi, Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu sözleşmeye ilişkin hükümler 551 sayılı Patent Hakkının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de yer almaktadır. Ancak bu KHK'de de sözleşme tüm unsurları ile bir bütün olarak düzenlenmediğinden doktrinde çoğunlukla kabul edilen ve bizim de katıldığımız görüşe göre, sözleşme isimsiz sözleşme niteliğindedir.

Anılan KHK'nin patent üzerinde hak tesisine ilişkin 86 ncı maddesinde, patent başvurusu veya patentin başkasına devredilebileceği, miras yolu ile intikal edebileceği, rehin edilebileceği ve kullanma hakkının lisans konusu olabileceği öngörülmektedir. 551 sayılı KHK'nin "Sözleşmeye Dayalı Lisans" başlıklı 88 inci maddesinde ise, patent başvurusunun veya patentin kullanma hakkının, milli sınırların bütünü içinde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde, lisans sözleşmesine konu olabileceği belirtilmektedir.

Patent lisansı sözleşmesi, lisans verenin fikri mülkiyet hakkı niteliğindeki patentten doğan haklarının kullanılması hakkının lisans alana belirli ya da belirsiz bir süre için kural olarak belirli bir bedel karşılığında verildiği ve lisans alan için şahsi hak doğuran tam iki taraflı bir sözleşmedir.

Sözleşme çeşitli türlerde yapılabilmekte olup en önemli türleri basit lisans ve inhisarî lisans olarak görülmektedir. Basit lisans, lisans verenin lisans alana patent hakkının kullanımı için yetki verirken, daha sonra başkalarına da aynı içerikte ve aynı kullanım alanında lisans verme hakkını saklı tuttuğu lisans sözleşmesi türüdür.

Inhisari lisans ise, patent hakkı sahibinin bu hakkın kullanımına ilişkin olarak lisans verirken, aynı hakka ilişkin olarak üçüncü kişilere lisans

vermemeyi ve aynı zamanda kendisinin de lisans konusu hakkı kullanmamayı yüklediği lisans sözleşmesi türüdür.

Patent lisansı sözleşmenin özellikleri, kullanma hakkının devrine ilişkin sözleşme olması, kural olarak ivazlı ve tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olması, sürekli borç ilişkisi doğurması, borçlandırıcı işlem olması ve lisans alan için şahsi hak doğurması olarak sıralanabilir.

Patent lisansı sözleşmesinin hukukî niteliği de doktrinde tartışmalı olup çoğunlukla kabul edilen görüş ve kanaatimiz, bu sözleşmenin kendine özgü yapısı olan sözleşme niteliğinde olduğu yönündedir.

Patent lisansı sözleşmesi, lisans alan ve lisans veren için karşılıklı yükümlülükler yüklemektedir. Bu sözleşmenin karakteristik edimi, lisans verenin kullandırma borcudur. Lisans alanın karşı edimi ise, lisans bedelini ödeme ve lisans konusunu sözleşmeye uygun kullanma yükümlülüğü olarak ortaya çıkmaktadır. Sözleşmenin sürekli borç ilişkisi niteliği gereği taraflar arasında kurulan güven ilişkisi neticesinde taraflar için çeşitli yan yükümlülükler de doğabilir.

Patent lisansı sözleşmesi, sözleşme süresinin veya patent hakkının süresinin dolması ile kendiliğinden sona erebileceği gibi tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları hallerin gerçekleşmesi ile veya haklı nedenlerin varlığı halinde fesih yolu ile de sona erdirilebilecektir.

Anahtar sözcükler

1. Fikri mülkiyet hakkı
2. Patent
3. Lisans hakkı ve lisans sözleşmesi
4. İsimsiz sözleşme
5. Basit ve inhisarî lisans

ABSTRACT

ÖZSOY, Saadet Hande. “Patent Licence Agreement In Turkish Law”, Doctorate Thesis, Ankara, 2010.

In Turkish law, patent licence agreement isn't regulated in law of liabilities. Provisions related to this agreement takes part at Decree-Law No:551 Pertaining To The Protection Of Patent Rights. However, due to the fact that components of the agreement doesn't regulate all in the Decree-Law no:551, the agreement is predominantly named as “innominate contract” in doctrine.

According to Decree-Law article 86 which related to establishing a right, patent or patent application, shall be alienated to another person, shall be acquired of succession, shall be deposited and the usage right of patent licence, shall be question to a licence. In addition to this in article 88 of Decree-law no 551, patent application for usage right of patent shall be matter to licence agreement taking effect in national borders or a part of it.

Patent licence agreement is defined as mutual agreement which is the licensor grants his rights on patent licence to licensee, and licensee pays a consideration to licensor.

The agreement shall be in various forms, the significant forms are exclusive and ordinary licences. Ordinary licence is a kind of licence contract in which licensor grants a right of usage of patent to the licensee without prejudice to the right of granting it to anyone else.

On the other hand in Exclusive Licence, the licensor has not the right to grant the usage right of patent to anyone other than licensee.

The characteristics of the patent licence agreements can be listed like, it is a agreement which is related to assign of the usage right, a agreement which is onerous and ascribe debt to both sides as a rule, engender

continuous debt relationship, is a transaction which puts someone into debt, engender personal right to licensee.

The judicial attribute of the patent license agreements is controversial in the doctrine, but the opinion which is accepted by a majority, is in the direction of this agreement has its own structure.

Patent license agreement ascribes mutual responsibility for both licensee and licensor. It is accepted by a majority that the characteristic debt of this agreement is licensor's usage debt. The licensee's opposite debt is the responsibility of paying the license price and using license subject conveniently the agreement. In need of the agreement's continuous debt relationship character, as a result of the confidence relationship which is built between the sides, can occur various secondary responsibilities.

Patent licence agreement can conclude by itself in case of the period of agreement or the period of the patent right finish, also it can be concluded in case of the conditions which are agreed in the agreement, actualize or the existence of reasonable occasions.

Key words:

- 1) Intellectual Property Right
- 2) Patent
- 3) Licence right and license agreement
- 4) Innominate agreement
- 5) Simple and exclusive licence